IVSTINI
historiarum
Ex
Trogo Pompeio
Lib. XLIV.
cum notis
Isaaci Vossii.

Oxonii
Per Fran: Oxlad
Senior et Iunior.

1669.

2215. f. 3.

BODLEIAN LIBRARY
17JUL 86
OXFORD.

Ex Libris Rad: Cawley

PRÆFATIO JUSTINI.

QUum multi ex Romanis, etiam Consularis dignitatis viri, res Romanas Græco, peregrinoque sermone in historiam contulissent: sive æmulatione gloriæ, sive varietate & novitate operis delectatus, vir priscæ eloquentiæ Trogus pompeius, Græcas, & totius orbis historias Latino sermone composuit: ut cum nostra Græce, Græca quoque nostra lingua legi possent: prorsus rem magni & animi, & corporis aggressus. Nam cum plerisque auctoribus, singulorum regum vel populorum res gestas scribentibus, opus suum ardui laboris videatur: nonne nobis Pompeius, Herculea audacia orbem terrarum aggressus videri debet: cujus libris omnium seculorum regum, nationum, populorumque res gestæ continentur? Et quæ historici Græcorum, prout commodum cuique fuit, inter se segregati occupauerunt, omissis quæ sine fructu erant, ea omnia Pompeius divisa temporibus, & serie rerum digesta composuit. Horum igitur quatuor & qua-

dra-

draginta voluminum (nam totidem edidit) per otium, quo in Urbe versabamur, cognitione quæque dignissima excerpsi: & omissis quæ nec cognoscendi voluptate jucunda, nec exemplo erunt necessaria, breve veluti florum corpusculum feci: ut haberent & qui Græca didicissent, quo admonerentur; & qui non didicissent, quo instruerentur. Quod ad te, non tam cognoscendi, quam emendandi causa transmisi: simul ut & alii mei, cujus & Cato reddendam operam putat, apud te ratio constaret. Sufficit enim mihi in tempore judicium tuum, apud posteros, cum obtrectationis invidia decesserit, industria testimonium habituro.

TRG-

TROGI POMPEII FRAGMENTA.

De eodem, & Justino, veterum Auctorum loca.

Priscianus LIB. VI.

TRogus Pompeius lib. 6, inde Scepsim petit, quo se media interfecta socru contulerat, is ab Herculide petito colloquio.

In Ms. Prisciani leguntur hæc ex lib. 3, *pro* se media. *Mediolanensis editio habet,* è Media. *unde legebam olim,* se è Media. *sed ex lib.* 3. *Hellen. Xenophontis legendum* quo se medias. *Locum ipsum lector consulat. De* Herculide *autem qui in Mss. Justini est* Dercylides, *dixi ad libr.* 6. 1, 2.

Idem LIB. V.

Trogus historicus in XXII. flamininum à flamine, protulit hæc flaminea. Papicio propter mortem flaminex; flaminio obiit.

Duo Mss. Papicio flaminex (*unus* flamiuex) flaminio obiit. *Lego* Papirius propter mortem flaminex, flaminio abiit. *A. Gelius lib.* 10, *cap.* 15. *de flamine Diali.* Uxorem si amisit, *inquit,* flaminio decedit. *Sed qua Trogo & Prisciano est flamina,*

nas, Gallio est flaminica, & flaminia, flaminis domus.

VIRGILII

Interpres vetus qui est apud P. Danielem, in illud tertii Æneid.

Teucrus Rhœteas primum est advectus in oras.

TEVCRVS. De hoc fabula duplex est: Nam & de parentibus ejus dupliciter traditur. Alii enim Cureas & Idæ Nymphas; alii, inter quos Trogus, Scamandri filium tradunt: qui *Scamander*, cum *Creta* frugum inopia laboraret, cum parte tertia populi, ad exteras sedes quærendas profectus est, ab Apolline monitus, ibi eum habiturum sedes, ubi noctu à terrigenis oppugnatus esset: Cum ad Phrygiam venisset, & castra posuisset, noctu mures arcuum nervos & laboramenta armorum adroserunt. Scamander hos interpretatus hostes esse terrigenas, in Idæ montis radicibus ædificia collocavit: qui cum adversus finitimos bellum gereret, victor in Fanto flumine lapsus non comparuit; qui post à Cretensibus in honorem regis sui Scamander appellatus est. Filioque ejus Teucro regnum traditum, qui cives è suo nomine Teucros appellavit qui post à rege Troë Trojani dicti sunt, & templum Apollini constituit, quem Sminthium appellavit; Cretenses enim murem Sminthicem dicunt, *&c.*

Leg. arbitror, nervos & loramenta armorum. *Et fatim*, in Xantho flumine.

Idem

Idem ad illud 4 Æneid.

Ductoresque alii, quos Africa terra triumphis
Dives alet. — —

Triumphis dives, id est, bellicosa. & quidam dicunt, Astros nunquam triumphasse. Plinius autem Secundus historiæ naturalis & Pompeius Trogus, Astros dicunt Pompam triumphi primos inveniſſe, quam ſibi Romani poſtea vindicaverunt. Livius autem Andronicus refert, eos de Romanis ſæpius triumphaſſe, ſuaſque porticus Romanis ſpoliis adornaſſe, merito ergo dives triumphis.

Pro Astros, *legendum omnino* Afros. *Carthaginienſes triumphaſſe, indicat etiam liber* XIX *Juſtini.*

PLINIUS

In Indice Hiſtoriæ Naturalis, Trogum auctorem multis locis laudat, ut lib. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 31. Quæ ex eo tranſtulit, non arbitror eſſe ex libris hiſtoriarum.

LIB. VII. CAP. III.

ET in Ægypto ſeptenos uno utero ſimul gigni auctor eſt Trogus. *Eadem fere totidem verbis Solinus lib.* 3.

LIB. XI. CAP. XXIX.

Pili à cute exeunt craſſa, hirti; feminis tenuiores, equis in juba largi, in armis leoni; daſypodi

& in buccis intus, & in pedibus: quæ utraque Trogus & in lepore tradit, hoc exemplo libidinosiores hominum quoque colligens.

CAP. LII.

Addidit morum quoque aſpectus ſimili modo apud nos Trogus, & ipſe auctor ſeveriſſimus, quos verbis ejus ſubjiciam. Frons ubi eſt magna, ſegnem animum ſubeſſe ſignificat; quibus parva, mobilem; quibus rotunda, iracundum, velut hoc veſtigio tumoris apparente. Supercilia quibus perriguntur in rectum, molles ſignificant; quibus juxta naſum flexa ſunt, auſteros; quibus juxta tempora inflexa, deriſores; quibus in totum deflexa, malevolos & invidos. Oculi quibuſcunque ſunt longi, maleficos eſſe judicant; qui carnoſos à naribus angulos habent, malitiæ notam præbent: candidi pars extenta, notam impudentiæ habet; qui identidem operire ſolent, inconſtantiæ. Oricularum magnitudo, loquacitatis & ſtultitiæ nota eſt. Hactenus Trogus.

LIB. XVII. CAP. X.

Nam folia palmarum apud Babylonicos ſeti, atque ita arborem provenire, Trogum credidiſſe demiror.

LIB XXXI. CAP. ULT.

Trogus auctor eſt circa Lyciam penicillos molliſſimos naſci in alto, unde ablatæ ſint ſpongiæ.

Chariſius LIB. I.

Sed & Valgius, & Virrius, & Trogus de animalibus: hæ res lacte dicuntur; at conſuetudo tamen aliud ſequitur.

Leg. fortaſſe, hi tres lacte dicunt.

Fl. Vo.

Fl. Vopiſcus in Aureliano.

Neminem ſcriptorum, quantum ad hiſtoriam pertinet, non aliquid eſſe mentitum, prodente quietiam, in quo Livius, in quo Salluſtius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus manifeſtis teſtibus convincerentur.

Idem in Probo.

Et mihi quidem id animi fuit, non ut Salluſtios, Livios, Tacitos, Trogos, atque omnes diſertiſſimos imitarer viros in vita principum & temporibus diſſerendis.

Hieronymus Proœmio in Danielem.

Ad intelligendas autem extremas partes Danielis multiplex Græcorum hiſtoria neceſſaria eſt, &c. præcipueque noſtri Livii, & Pompeii Trogi, & Juſtini, qui omnem extremæ viſionis narrant hiſtoriam; & poſt Alexandrum uſque ad Cæſarem Auguſtum, Syriæ & Ægypti, id eſt, Seleuci & Antiochi, & Ptolemæorum bella deſcribunt.

Idem in CAP. V. *Danielis.*

Quo (*de Balthaſare loquitur*) interfecto, à Dario rege Medorum, qui Cyri regis Perſarum avunculus fuit, & Cyro Perſa, quæ duo regna Eſaias aſcenſorem bigæ cameli & aſini vocat, deſtructum eſſe imperium Chaldæorum. Quod quidem & Xenophon in Cyri majoris ſcribit infantia, & Pompeius Trogus, & multi alii, qui barbaras ſcripſere hiſtorias.

Augu-

Augustinus LIB. IV. *De civitate Dei. cap.* 9.

Justinus qui Græcam, vel potius peregrinam Trogum Pompeium sequutus, non Latine tantum, sicut ille, verum etiam breviter scripsit historiam, opus librorum suorum sic incipit. Principio rerum, *&c.*

Paulo post.

Qualibet autem fide rerum, vel iste, vel Trogus, scripserit: Nam quædam illos fuisse mentitos, aliæ fideliores literæ ostendunt: constat tamen, & inter alios scriptores, regnum Assyriorum à Nino rege fuisse longe lateqre porrectum.

Orosius LIB. I. CAP. VIII. *De fame Ægypti, cui Joseph subvenit.*

Pompeius historicus, e usque brevior Justinus docet.

Et CAP. X.

Ait enim Pompeius, sive Justinus, hoc modo: Ægyptiacum scabiem & vitiliginem, *&c.* quæ *ex flatu lib. XXXVI. Justini.*

Transcripsit autem Orosius ad verbum plenaque ex Justino in suam Ormestam mundi: itaenim in Mss. inscribitur ipsius historia. (vide C. Barthium Adversa. 35. 17.)

Isidorus, libro de Natura rerum, quem Mss. P. Pithœi inscribitur de Astronomia.

De monte Ætna Justinus in libro historiarum ita

ita scripsit: Sicilia tellus tenuis ac fragilis & cavernis quibusdam fistulisque ita penetrabilis, &c. *quæ exstant lib. IV.*

Iornandes Libro de rebus Gothicis.

Ex quorum (*Gothorum*) nomine vel genere Trogus Pompeius Parthorum dicit extitisse prosapiam.

Idem.

Tunc Cyrus rex Persarum, post grande intervallum, & pene post sexcentorum triginta annorum tempora, Pompeio Trogo testante, Getarum reginæ Thamyri, sibi exitiale intulit bellum.

Martinus Polonus sub Antonino Pio.

Eo tempore floruit Pompeius Trogus, natione Hispanus, qui totius orbis historias à tempore Nini regis Assyriorum, usque ad Monarchiam Cæsaris, Latino sermone deduxit, distinguens per libros XLIV. quorum abbreviationem fecit Justinus ejus discipulus. Qui Justinus philosophus Antonino Pio librum de Christiana religione compositum tradidit, & benignum eum Christianis fecit.

Sarisburiensis, *in Policratico, Justinum sæpe citat, ut in notis meis indicavi.*

IN
IVSTINVM.

IVstinum longo caries exederat ævo:
Tentârantque diu vario medicamine multi
Alte infossum ulcus nequicquam explere chirurgi.
Vivebat mage morbus: & atrox fistula, subter
Dum latitat duro formarat margine cancrum;
Cancrum incuratos serpentem impune per artus.
Sic sæpe indocta crudescunt vulnera dextra.

Non tulit hanc speciem, putrique latentia pelle
Justini retegens Bongarsius ulcera Chiron:
Siccine opus tantum tabescet, vindice nullo?
Dixit, & ascitu Phœbææ viribus artis.
Septica combussit, callosaque labra recidit,
Explens carne sinus rediviva, ut nulla cicatrix
(Tam felix medicus) spectetur corpore toto.
Ecquis ad hæc ullum putet insanabile vulnus?

R. MASSACVS.

JVSTINI HISTORIARUM EX TROGO POMPEIO

LIBER I.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Assyriorum prima Monarchia sub Nino.*
2. *Semiramidis à filio tandem interfectæ imperium.*
3. *Postremus Assyriorum Rex Sardanapalus.*
4. *Medorum Monarchia sub Astyage Cyri avo.*
5. *Cyri pueritia, adolescentia; & Harpagi ad Cyrum admonitio, &c.*
6. *Sybarem belli comitem Cyrus nobili præmio donat, & Astyagem regno spoliat.*
7. *Cræsum vincit, & Lydos debellat, ac sub jugum astute retinet. Candaulis tragœdia.*
8. *Bellum Scythicum, in quo in tria Cyro felicia, finis autem luctuosissimus.*
9. *Cambyses Cyro succedit, & suomet gladio conficitur. Legitimo hærede Mergide sublato magi rerum potiuntur. Ostanes aliorum principum opera adjutus magos de medio tollit.*
10. *Darius ex equi hinnitu servuli industria fit tertius Persarum Rex, &c.*

CAP. I.

PRINCIPIO rerum, gentium nationumque imperium penes reges erat: quos ad fastigium hujus majestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio provehebat. Populus nullis legibus tenebatur: arbitria principum pro legibus erant. Fines im-

 perii

perii tueri magis, quam proferre, mos erat: intra ſuam cuique patriam regna finiebantur. Primus omnium Ninus, rex Aſſyriorum, veterem, & quaſi avitum gentibus morem nova imperii cupiditate mutavit. Hic primus intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad reſiſtendum populos, terminos uſque Libyæ perdomuit. Fuere quidem temporibus antiquiores, Vexoris Ægypti, & Scythiæ rex Tanaus; quorum alter in Pontum, alter uſque Ægyptum exceſſit. Sed longinqua, non finitima bella gerebant: nec imperium ſibi ſed populis ſuis gloriam quærebant; contentique victoria, imperio abſtinebant: Ninus magnitudinem quæſitæ dominationis continua poſſeſſione firmavit. Domitis igitur proximis, cum acceſſione virium fortior ad alios tranſiret, & proxima quæque victoria inſtrumentum ſequentis eſſet, totius Orientis populos ſubegit. Poſtremum illi bellum cum Zoroaſtre rege Bactrianorum fuit, qui primus dicitur artes magicas inveniſſe, & mundi principia, ſyderumque motus diligentiſſime ſpectaſſe. Hoc occiſo, & ipſe deceſſit, relicto impubere adhuc filio Ninya, & uxore Semiramide.

CAP. II. Hæc nec immaturo auſa tradere imperium, nec ipſa palam tractare, tot ac tantis gentibus vix patienter uni viro, nedum feminæ, parituris, ſimulat ſe pro uxore Nini, filium; pro femina, puerum. Nam & ſtatura utrique mediocris, & vox pariter gracilis, & lineamentorum qualitas matri ac filio ſimilis. Igitur brachia ac crura velamentis, caput tiara tegit: & ne novo habitu aliquid occultare videretur, eodem ornatu & populum veſtiri jubet: quem morem veſtis exinde gens univerſa tenet. Sic primis initiis ſexū mentita, puer eſſe credita eſt. Magnas deinde res geſſit: quarum amplitudine ubi invidiam ſuperatam putat, quæ ſit, fatetur, quemve ſimulaſſet. Nec hoc

illi

illi dignitatem regni ademit, sed admirationem auxit; quod mulier non feminas modo virtute, sed etiam viros anteiret. Hæc Babyloniã condidit, murumque urbi cocto latere circumdedit, harenæ vice, bitumine interstrato: quæ materia in illis locis passim è terra exæstuat. Multa & alia præclara hujus reginæ fuere. Siquidem non contenta acquisitos viro regni terminos tueri, Æthiopiam quoque imperio adjecit. Sed & Indiæ bellum intulit; quo præter illam & Alexandrum Magnum nemo intravit. Ad postremum cum concubitum filii petisset, ab eodem interfecta est, duos & quadraginta annos post Ninum regno potita. Filius ejus Ninya contentus elaborato à parentibus imperio, belli studia deposuit, & veluti sexum cum matre mutasset, raro à viris visus, in feminarum turba consenuit. Posteri quoque ejus, id exemplum sequuti, responsa gentibus per internuncios dabant. Imperium Assyrii, qui postea Syri dicti sunt, mille trecentis annis tenuere.

CAP. III. Postremus apud eos regnavit Sardanapalus, vir muliere corruptior. Ad hunc videndum (quod nemini ante eum permissum fuerat) præfectus ipsius, Medis præpositus, nomine Arbactus, cũ admitti magna ambitione ægre obtinuisset; invenit eum inter scortorum greges purpurã colo nentẽ, & muliebri habitu, cum mollitia corporis, & oculorum lascivia omnes feminas anteiret, pensa inter virgines partientem. Quibus visis, indignatus tali feminæ tantum virorum subjectum, tractantique lanam, ferrum & arma portantes parere; progressus ad socios, quid viderit refert? Negat se ei parere posse, qui se feminam malit esse, quam virum. Fit igitur conjuratio; bellum Sardanapalo infertur. quo ille audito, non ut vir regnũ defensurus, sed ut metu mortis mulieres solent, primo latebras circumspicit; mox deinde cũ

paucis & incompoſitis in bellum progreditur. Victus in regiam ſe recipit, & extructa incenſaq; pyra, & ſe & divitias ſuas in incendium mittit: hoc ſolo imitatus virũ. Poſt hunc rex conſtituitur interfector ejus Arbactus, qui præfectus Medorum fuerat. Is imperiũ ab Aſſyriis ad Medos transfert.

CAP. IV. Poſt multos deinde reges, per ordinem ſucceſſionis, regnum ad Aſtyagen deſcendit. Hic per ſomnum vidit ex naturalibus filiæ, quam unicam habebat, vitem enatam, cujus palmite omnis Aſia obumbraretur. Conſulti harioli ex eadem filia nepotem ei futurum, cujus magnitudo prænuncietur, regnique ei amiſſionem portendi, reſponderunt. Hoc reſponſo exterritus, neque claro viro, neque civi filiam, ne paterna maternaque nobilitas nepoti animos extolleret; ſed ex gente, obſcura tunc temporis, Perſarum, Cambyſi mediocri viro in matrimonium tradidit. Ac ne ſic quidem ſomni metu depoſito, gravidam ad ſe filiam arceſſit, ut ſub avi potiſſimum oculis partus necaretur. Natus infans datur occidendus Harpago, regis arcanorum particípi. Is veritus, ſi ad filiam mortuo rege veniſſet imperium, quia nullum Aſtyages virilis ſexus genuerat, ne illa necati infantis ultionem, quam à patre non potuiſſet, à miniſtro exigeret; paſtori regii pecoris puerum exponendum tradit. Forte eodem tempore & ipſi paſtori filius natus erat. Ejus igitur uxor, audita regii infantis expoſitione, ſummis precibus rogat, ſibi afferri oſtendiq; puerum. cujus precibus fatigatus paſtor, reverſus in ſilvam, invenit juxta infantem canem fœminam, parvulo ubera præbentem, & à feris alitibuſque defendentem. Motus & ipſe miſericordia, qua motam etiam canem viderat, puerum defert ad ſtabula, eadem cane anxie proſequente quem ubi in manum mulier accepit, veluti ad notam puer alluſit: tantuſq; in illo vigor,

&

& dulcis quidam blandientis infantis risus apparuit, ut pastorem uxor ultro rogaret, [quo suum partum pro illo exponeret] permitteret [que] sibi, sive fortunæ ipsius, sive spei suæ puerum nutrire. Atque ita permutata sorte parvulorum, hic pro filio pastoris educatur: ille pro nepote regis exponitur. Nutrici Spacos postea nomen fuit, quia canem Persæ sic vocant.

CAP. V. Puer deinde cum inter pastores esset, Cyri nomen accepit. Mox rex inter ludentes forte delectus, cum per lasciviam contumaces flagellis cecidisset, à parentibus puerorum querela est regi delata, indignantibus, à servo regio ingenuos homines servilibus verberibus affectos. Ille arcessito puero & interrogato, cum, nihil mutato vultu, fecisse se ut regem respondisset; admiratus constantiam, in memoriam somnii responsiq; revocatur. Atque ita cum & vultus similitudo, & expositionis tempora, & pastoris confessio convenirent, nepotem agnovit. Et quoniã defunctus sibi somnio videretur, agitato inter pastores regno; animum minacem duntaxat in illo fregit. Cetertim Harpago amico suo infestus, in ultionem servati nepotis, filium eius interfecit, epulandumque patri tradidit. Sed Harpagus ad præsens tempus dissimulato dolore, odũ regis in vindictæ occasionẽ distulit. Interiecto deinde tempore, cum adolevisset Cyrus, dolore orbitatis admonitus, scribit ei ut ablegatus in Persas ab avo fuerit: ut occidi eum parvulum avus iusserit: ut beneficio suo servatus sit: ut regẽ offenderit: ut filium amiserit. Hortatur, exercitum paret, & pronam ad regnum viam ingrediatur. Medorum transitionem pollicitus. Epistola, quia palam ferri nequibat, regis custodibus omnes aditus obsidentibus, exenterato lepori inseritur, lepusq; in Persas Cyro ferendus, fido servo traditur: addita retia, ut sub specie venatoris dolus lateret.

CAP. VI. Lectis ille epistolis, eadem somnio aggredi jussus est, sed præmonitus, ut quem primum postera die obvium habuisset, socium cœptis assumeret. igitur antelucano tempore rure iter ingressus, obvium habuit servum de ergastulo cujusdam Medi, nomine Sybarem. Hujus requisita origine, ut in Persis genitum audivit, demptis compedibus, assumptoque comite, Persepolim regreditur. Ibi convocato populo, jubet omnes præsto cum securibus adesse, & silvam viæ circumdatam excidere. Quod cum strenue fecissent, eosdem postera die apparatis epulis invitat: deinde cum alacriores ipso convivio factos videret, rogat, si conditio proponatur, utrius vitæ sortem legant, hesterni laboris, an præsentium epularum: præsentium, ut acclamavere omnes; ait, Hesterno similem labori omnem vitam acturos, quoad Medis pareant: se secutos, hodiernis epulis. Lætis omnibus, Medis bellum infert. Astyages meriti sui in Harpagum oblitus, summam belli eidem commisit: qui exercitum acceptum statim Cyro per deditionem tradidit, regisque crudelitatem perfidia defectionis ulciscitur. Quod ubi Astyages audivit, contractis undique auxiliis, ipse in Persas proficiscitur: & repetito alacrius certamine, pugnantibus suis, partem exercitus à tergo ponit, & tergiversantes, ferro agi in hostes jubet: ac denunciat suis, ni vincerent, non minus fortes etiam post terga inventuros, quam à frontibus viros: proinde videant, fugientibus hæc, an illa pugnantibus acies rumpenda sit. Ingens, post necessitatem pugnandi, animus exercitui ejus accessit. Pulsa itaque cum Persarũ acies paulatim cederet; matres & uxores eorum obviam occurrunt: orant in prælium revertantur: cunctantibus, sublata veste, obscœna corporis ostendunt, rogantes num in uteros matrum vel uxorum velint refugere. Hâc repressi castigatione,

tione, in prælium redeunt: & facta impressione, quos fugiebant, fugere compellunt. In eo prælio Astyages capitur: cui Cyrus nihil aliud quam regnum abstulit: nepotemq; in illo magis, quam victorem egit: cumque maximæ genti Hyrcanorum præposuit. Nam in Medos reverti ipse noluit. Hic finis Medorũ imperii fuit. Regnaverunt an. CCCL.

CAP. VII. Initio regni, Cyrus Sybarem cœptorum socium, quem juxta nocturnum visum ergastulo liberaverat, comitemque in omnibus rebus habuerat, Persis præposuit, sororemque suam ei in matrimonium dedit. Sed civitates, quæ Medorum tributariæ fuerant, mutato imperio, etiam conditionem suam mutatam arbitrantes, à Cyro defecerunt: quæ res multorum bellorum Cyro causa & origo fuit. Domitis demum plerisque, cum adversus Babylonios bellum gereret, Babyloniis rex Lydorum Crœsus, cujus opes & divitiæ insignes ea tempestate erant, in auxilium venit; victusque jam de se solicitus, in regnum refugit. Cyrus quoque post victoriam, compositis in Babylonia rebus, bellum transfert in Lydiam. Ibi fortuna prioris prælii perculsum jam Crœsi exercitum, nullo negotio fundit: Crœsus ipse capitur. Sed quanto bellum minoris periculi, tanto & mitior victoria fuit, Crœso & vita, & patrimonii partes, & urbs Barce concessa sunt: in qua etsi non regiam vitam, proximam tamen majestati regiæ degeret. Hæc clementia non minus victori quam victo utilis fuit. Quippe ex universa Græcia, cognito quod illatum Crœso bellum esset, auxilia velut ad commune extinguendum incendium confluebant. Tantus Crœsi amor apud omnes urbes erat: passuruſque Cyrus grave bellum Græciæ fuit, si quid in Crœsum crudelius consuluisset. Interjecto deinde tempore, occupato in aliis bellis Cyro, Lydi rebellavere: quibus iterum victis, arma &,

equi adempti, jussique cauponas, & ludicras artes, & lenocinia exercere. Et sic gens industria quondam potens, & manu strenua; effeminata mollicie luxuriaque, virtutem pristinam perdidit; & quos ante Cyrum invictos bella præstiterant, in luxuriam lapsos otium ac desidia superavit. Fuere Lydis multi ante Crœsum reges, variis casibus memorabiles; nullus tamen fortunæ Candauli comparandus. Hic uxorem, quam propter formæ pulchritudinem deperibat, prædicare omnibus solebat, non contentus voluptatū suarum tacita conscientia, nisi etiam matrimonii reticenda publicaret: prorsus quasi silentium damnum pulchritudinis esset. Ad postremū ut affirmationi suæ fidem faceret, nudā sodali suo Gygi ostendit. Quo facto, & amicum in adulterium uxoris solicitatum, hostem sibi fecit: & uxorem, veluti tradito alii amore, à se alienavit. Namque brevi post tempore cædes Candauli, nuptiarum præmium fuit, & uxor mariti sanguine dotata, regnum viri & se pariter adultero tradidit.

CAP. VIII. Cyrus, subacta Asia, & universo Oriente in potestatem redacto, Scythis bellum infert. Erat eo tempore Scytharum regina Tamyris, quæ non muliebriter adventu hostium territa, cum prohibere eos transitu Araxis fluminis posset transire permisit, & sibi faciliorem pugnam intra regni sui terminos rata, & hostibus obiectu fluminis fugam difficiliorem. Itaque Cyrus trajectis copiis, cum aliquantisper in Scythiam processisset, castrametatus est. Dein postera die, simulato metu, quasi refugiens castra deseruisset, ita vini affatim, & ea quæ epulis erant necessaria, reliquit. Quod cum nunciatum reginæ esset, adolescentulum filium ad insequendum eum cum tertia parte copiarum mittit. Cum ventum ad Cyri castra esset ignarus rei militaris adolescens, veluti ad epulas,

non

non ad prælium veniſſet, omiſſis hoſtibus, inſuetos barbaros vino ſe onerare patitur: priuſque Scythæ ebrietate, quam bello vincuntur. Nam cognitis his, Cyrus reverſus per noctem, ſaucios opprimit, omneſque Scythas cum reginæ filio interficit. Amiſſo tantò exercitu, & quod gravius dolendum, unico filio, Tamyris orbitatis dolorem non in lacrymas effudit, ſed in ultionis ſolatia intendit, hoſteſq; recenti victoria exultantes, pari inſidiarum fraude circumvenit. Quippe ſimulata diffidentia propter vulnus acceptum, refugiens, Cyrum ad anguſtias uſque perduxit. Ibi compoſitis in montibus inſidiis, ducenta millia Perſarum cum ipſo rege trucidavit. In qua victoria etiam illud memorabile fuit, quod ne nuncius quidem tantæ cladis ſuperfuit. Caput Cyri amputatum, in utrem humano ſanguine repletum conjici regina jubet, cum hac exprobratione crudelitatis, Satiate, inquit, ſanguine, quem ſitiſti, cujuſque inſatiabilis ſemper fuiſti. Cyrus regnavit annos xxx. non initio tantum regni, ſed continuo totius temporis ſucceſſu, admirabiliter inſignis.

CAP. IX. Huic ſucceſſit filius Cambyſes, qui imperio patris Ægyptum adjecit: ſed offenſus ſuperſtitionibus Ægyptiorum, Apis, ceterorumque deorum ædes dirui jubet. Ad Ammonis quoque nobiliſſimum templum expugnandum, exercitū mittit: qui tempeſtatibus & harenarum molibus oppreſſus, interiit. Poſt hæc per quietem vidit fratrem ſuum Mergim regnaturum. Quo ſomnio exterritus, non dubitavit poſt ſacrilegia etiam parricidium facere. Erat enim difficile ut parceret ſuis qui cum contemptu religionis, graſſatus etiam adverſus deos fuerat. Ad hoc tam crudele miniſterium magum quendam ex amicis delegit, nomine Cometē. Interim ipſe gladio ſua ſponte evaginato, in femore graviter vulneratus, occubuit; pœnaſque

nasque luit, seu imperati parricidii, seu sacrilegii perpetrati. Quo nuncio accepto, magus ante famam amissi regis occupat facinus; prostratoque Mergide, cui regnum debebatur, fratrem suum subjecit Oropasten. Erat enim & oris, & corporis lineamentis persimilis; ac nemine subesse dolum arbitrante, pro Mergide rex Oropastes constituitur. Quæ res eo occultior fuit, quod apud Persas persona regis sub specie majestatis occulitur. Igitur magi, ad favorem populi conciliandum, tributa & militiæ vacationem in triennium permittunt: ut regnum, quod fraude quæsierant, indulgentia & largitionibus confirmarent. Quæ res suspecta primo Ostani viro nobili, & in conjecturis sagacissimo, fuit. Itaque per internuncios quærit de filia, quæ inter regias pellices erat, an Cyri regis filius rex esset. Illa nec se ipsam scire ait, nec ex alia posse cognoscere: quia singulæ separatim recludantur. Tum pertrectare dormienti caput jubet. nam mago Cambyses aures utrasque præciderat. Factus deinde per filiam certior, sine auribus esse regem, optimatibus Persarum rem indicat; & in eædem falsi regis impulsos, sacramenti religione obstringit. Septem tantum conscii fuere hujus conjurationis, qui ex continenti, ne dato in pœnitentiam spatio res per quenquam narraretur, occultato sub veste ferro, ad regiam pergunt. Ibi obviis interfectis, ad Magos perveniunt: quibus ne ipsis quidem animus in auxilium sui defuit: siquidem stricto ferro duos de conjuratis interficiunt. Ipsi tamen corripiuntur à pluribus: quorum alterum Gobryas medium amplexus, cunctantibus sociis, ne ipsum pro mago transfoderent, quia res obscuro loco gerebatur, vel per suum corpus adigi mago ferrum jussit: fortuna tamen ita regente, illo incolumi Magus interficitur.

CAP. X. Occisis Magis, magna quidem gloria recepti

recepti regni principium fuit: sed multo major in eo, quod cum de regno ambigerent, concordare potuerunt. Erant enim virtute & nobilitate ita pares, ut difficilem ex his populo electionē æqualitas faceret. Ipsi igitur viam invenerunt, qua de se judicium religioni & fortunæ committerent. Pactique inter se sunt, ut die statuta omnes, equos ante regiam primo mane perducerent: & cujus eques inter solis ortum hinnitum primus edidisset, is rex esset. Nam & Solem Persæ unum Deum esse credunt: & equos eidem Deo sacratos ferunt. Erat inter conjuratos Darius Hystaspis filius: cui de regno solicito equi custos ait, si ea res victoriam moraretur, nihil negotii superesse: per noctem deinde equum pridie constitutam diem ad eundem locum ducit, ibique equæ admittit, ratus ex voluptate veneris futurum quod evenit. Postera die itaque, cum ad statutam horam omnes convenissent, Darii equus, cognito loco, ex desiderio feminæ hinnitum statim edidit: & cæteris aliis, felix auspicium domino primus emisit. Tanta moderatio cæteris fuit, audito auspicio, ut confestim equis desilierint, & Darium regem salutaverint. Populus quoque universus, secutus judicium principum, eundem regem constituit. Sic regnum Persarum, septem nobilissimorum virorum virtute quæsitum, tam levi momento in unum collatum est. Incredibile prorsus, tanta patientia cessisse eo, quod ut eriperent Magis, mori non recusaverint. Quanquam præter formam, virtutemque hoc imperio dignam, etiam cognatio Dario juncta cum pristinis regibus fuit. Principio igitur regni, Cyri regis filiam in matrimonium recepit, regalibus nuptiis regnum firmaturus: ut non tam in extraneum translatum, quam in familiam Cyri reversum videretur. Interjecto deinde tempore, cum Assyrii desciviſſent, & Babyloniam occupassent,

passent, difficilisque urbis expugnatio esset; æstuante rege, unus de interfectoribus magorũ, Zopyrus domi se verberibus lacerari toto corpore jubet: nasum, aures, & labia sibi præcidi: atque ita regi inopinanti se offert. Attonitum, & quærentem Darium causas, auctoremque tam fœdæ lacerationis, tacitus, quo proposito fecerit, edocet; formatoque in futura consilio, transfugæ titulo Babyloniam proficiscitur. Ibi ostendit populo laniatum corpus; queritur crudelitatem regis, à quo in regni petitione, non virtute, sed auspicio, non judicio hominum, sed hinnitu equi superatus sit: Jubet illos ex amicis exemplum capere, quid hostibus cavendum sit. Hortatur, non mœnibus magis quam armis confidant, patianturque se commune bellum recentiore ira gerere. Nota nobilitas viri pariter & virtus omnibus erat: nec de fide timebant, cujus veluti pignora, vulnera corporis, & injuriæ notas habebant. Constituitur ergo dux omnium suffragio: & accepta parva manu, semel atque iterum cedentibus consulto Persis, secunda prœlia facit: At postremo universum sibi creditum exercitum Dario prodit, urbemque ipsam in potestatem ejus redigit. Post hæc Darius bellum Scythis infert, quod sequenti volumine referetur.

LIBER II.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Scytharum origo & antiquitas, de qua cum Ægyptiis contendunt.*
2. *Descriptio Scythiæ, & morum gentis, quæ in plaustris degens justitiam colit & continentiam.*
3. *Scytharum fortitudo bellica. Ægyptios fugant, Asiamque redigunt tributariam.*

4. *Amazo-*

4. *Amazonum à Scythis origo, regina, res gestæ.*
5. *Bellum Scytharum adversus servos, quos lepido stratagemate reprimunt. Darius Scythis, deinde Ionibus & Atheniensibus arma infert.*
6. *Atheniensium origo, gloriatio, industria, artes, Reges.*
7. *Respublica Atheniensis Solonis legibus & politico stratagemate firmata.*
8. *Pisistratus post fortiter gesta in Megarenses tyrannidem per 33 annos occupat.*
9. *Ejusdem filius Hippias patria pulsus Persarum exercitum in Græciam adduxit. Inde nobilis illa Marathonia pugna, in qua victi Persæ. Athenienses victores Duce Miltiade.*
10. *Dissidium fraternum de regno inter Darii filios. Xerxes bellum adversus Græcos instaurat validissimo exercitu.*
11. *Fortitudine Spartanorum, quorum Rex Leonidas, Persæ ad Thermopylas maximâ clade afficiuntur.*
12. *Themistoclis industria Persarum classis ad Salaminium fretum navali prælio victa, post magnam stragem fuga sibi consulit.*
13. *Mardonio terrestris exercitus commissus. Xerxes ægre evadit piscatoria scapha: ejusdem pedestris exercitus fame obruitur: unde nova clades.*
14. *Mardonius in Bœotia ad Platæas, cum Persis à Græcorum copiis victus, cum paucis profugit. Eodem fere momento adversus Persas in Asia feliciter dimicatum est.*
15. *Athenienses, Spartanis delusis, urbem ex integro restaurant. Spartam Persarum fines depopulantur. Pausanias defectionis reus damnatur. Aristides proditoris consilia discutit. Xerxes iterum arma movet infeliciter, à Cymone navali terrestrique prælio superatus.*

CAP.

CAP. I.

IN relatione rerum ab Scythis gestarum, quæ satis amplæ magnificæque fuerunt, principium ab origine repetendum est. Non enim minus illustria initia quam imperium habuere: nec virorum imperio magis, quam fœminarum virtutibus claruere. Quippe cum ipsi Parthos Bactrianosque, feminæ autem eorum Amazonum regna condiderint: prorsus ut res gestas virorum mulierumque considerantibus incertum sit, uter apud eos sexus illustrior fuerit. Scytharum gens antiquissima semper habita: quanquam inter Scythas & Ægyptios diu contentio de generis vetustate fuerit: Ægyptiis prædicantibus, initio rerum cum aliæ terræ nimio fervore solis arderent, aliæ rigerent frigoris immanitate ita ut non modo primæ generare homines, sed ne advenas quidem recipere ac tueri possent, priusquam adversus calorem vel frigus velamenta corporis inveniretur, vel locorum vitia quæsitis arte remediis mollirentur; Ægyptum ita temperatam semper fuisse, ut neque hyberna frigora, nec æstivi solis ardores incolas ejus premerent; solum ita fœcundum, ut alimentorum in usum hominum nulla terra feracior fuerit. Jure igitur ibi primum homines natos videri debere, ubi educari facilime possent. Contra Scythæ cœli temperamentum, nullum esse vetustatis argumentum putabant: quippe naturam, cum primum incrementa caloris ac frigoris, regionibus distinxit, statim ad locorum patientiam, animalia quoque generasse: sed & arborum atque frugum pro regionum conditione apte genera variata. Et quanto Scythis sit cœlum asperius quam Ægyptiis tanto & corpora & ingenia esse duriora. Ceterum si mundi, quæ nunc partes sunt, aliquando

quando unitas fuit; sive illuvies aquarum principio rerum terras obrutas tenuit: sive ignis, qui & mundum genuit, cuncta possedit; utriusque primordii Scythas origine præstare. Nam si ignis prima possessio rerum fuit, qui paulatim extinctus, sedem terris dedit; nullam prius quam Septentrionalem partem, hyemis rigore ab igne secretam; adeo ut nunc quoque nulla magis rigeat frigoribus. Ægyptum vero, & totum Orientem tardissime temperatum: quippe qui etiam nunc torrenti calore solis exæstuet. Quod si omnes quondam terræ submersæ profundo fuerunt; profecto editissimam quamque partem decurrentibus aquis primum detectam, humilimo autem solo eandem aquam diutissime immoratam: & quanto prior quæque pars terrarum siccata sit, tanto prius animalia generare cœpisse. Porro Scythiam adeo editiorem omnibus terris esse, ut cuncta flumina ibi nata in Mæotim; tum deinde in ponticum & Ægyptium mare decurrant. Ægyptum autem, quæ tot regum, tot seculorum cura impensaque munita sit, & adversum vim incurrentium aquarum tantis structa molibus, tot fossis conscissa, ut cum his arceantur, illis recipiantur aquæ; nihilominus coli, nisi exclusa Nilo, non potuerit, non posse videri hominum vetustate ultimam, quæ sive ex aggerationibus regum, sive Nili trahentis limum, terrarum recentissima videatur. His igitur argumentis superatis Ægyptiis, antiquiores semper Scythæ visi.

CAP. II. Scythia autem in Orientem porrecta, includitur ab uno latere Ponto, & ab altero montibus Riphæis: à tergo Asia & Phasi flumine. Multum in longitudinem & latitudinem patet. Hominibus inter se nulli fines, neque enim agrum exercent: nec domus illis ulla, aut tectum aut sedes est, armenta & pecora semper pascentibus, & per

incultas

incultas ſolitudines errare ſolitis. Uxores liberoſque ſecum in plauſtris vehunt, quibus, coriis, imbrium hyemiſque cauſa tectis, pro domibus utuntur. Juſtitia gentis ingeniis culta, non legibus. Nullum ſcelus apud eos furto gravius: quippe ſine tecti munimento pecora & armenta habentibus, quid ſalvum eſſet, ſi furari liceret? Aurum & argentum non perinde ac reliqui mortales appetunt. Lacte & melle veſcuntur. Lanæ iis uſus ac veſtium ignotus: & quanquam continuis frigoribus urantur, pellibus tamen ferinis aut murinis utuntur. Hæc continentia illis morum quoque juſtitiam edidit, nihil alienum concupiſcentibus. Quippe ibidem divitiarum cupido eſt, ubi & uſus. Atque utinam reliquis mortalibus ſimilis moderatio, & abſtinentia alieni foret: profecto non tantum bellorum per omnia ſecula terris omnibus continuaretur; neque plus hominum ferrum & arma, quam naturalis fatorum conditio raperet. Prorſus ut admirabile videatur, hoc illis naturam dare, quod Græci longa ſapientium doctrina, præceptiſque philoſophorum conſequi nequeunt; cultoſque mores inculta barbariæ collatione ſuperari. Tanto plus in illis proficit vitiorum ignoratio, quam in his cognitio virtutis.

CAP. III. Imperium Aſiæ ter quæſivere, ipſi perpetuo ab alieno imperio aut intacti, aut invicti manſere. Darium regem Perſarum, turpi ab Scythia ſummoverunt fuga: Cyrum cum omni exercitu trucidaverunt: Alexandri Magni ducem Sopythionem pari ratione cum copiis univerſis deleverunt: Romanorum audivere, non ſenſere arma. Parthicum & Bactrianum imperium ipſi condiderunt. Gens laboribus & bellis aſpera: vires corporum immenſæ: Nihil parare quod amittere timeant: nihil victores præter gloriam concupiſcunt. Primus Scythis bellum indixit Vexoris rex

Ægyptius,

Ægyptius, missis primo lenonibus, qui hostibus parendi legem dicerent. Sed Scythæ jam ante de adventu regis à finitimis certiores facti, legatis respondent tam opulenti populi ducem stolidè adversus inopes occupasse bellum, quod magis domi fuerit illi timendum: quod belli certamen anceps, præmia victoriæ nulla, damna manifesta sint. Igitur non expectaturos Scythas dum ad se veniatur, cum tanto sibi plura in hoste concupiscenda sint utroque prædæ ituros obviam. Nec dicta, res morata: quos cum tanta celeritate venire rex addidicisset, in fugam vertitur, exercituque cum omni apparatu belli relicto, in regnum se recepit. Scythas ab Ægypto paludes prohibuere: inde reversi, Asiam perdomitam vectigalem fecere, modico tributo, magis in titulum imperii, quam in victoriæ præmium imposito. Quindecim annis pacandæ Asiæ immorati, uxorum flagitatione revocantur, per legatos denunciantibus, ni redeant, subolem se ex finitimis quæsituras, nec passuras ut in posteritatem, Scytharum genus per fœminas, intereidat. His igitur Asia per mille quingentos annos vectigalis fuit. Pendendi tributi finem Ninus Rex Assyriorum imposuit.

CAP. IV. Sed apud Scythas medio tempore duo regii juvenes, Ylinos & Scolopius, per factionem optimatum, domo pulsi, ingentem juventutem secum traxere; & in Cappadociæ ora, juxta amnem Thermodonta consederunt subjectosque Themiscyreos campos occupavere. Ibi permultos annos spoliare finitimos assueti, conspiratione populorum per insidias trucidantur. Horum uxores, cum viderunt exsilio additam orbitatem, arma sumunt: finesque suos, summoventes primo, mox etiam inferentes bella, defendunt. Nubendi quoque finitimis animum omisere; servitutem, non matrimonium appellantes.

Singulare

Singulare omnium seculorum exemplum ausæ, auxere rempublicam sine viris: jam etiam cum contemptu virorum se tuentur. Et ne feliciores aliæ aliis viderentur; viros, qui domi remanserant, interficiunt. Ultionem quoque exsorum conjugum, excidio finitimorum consequuntur. Tum pace armis quæsita, ne genus interiret, concubitum finitimorum ineunt. Si qui mares nascerentur, interficiebant. Virgines in eundem ipsis morem, non otio, neque lanificio; sed armis, equis, venationibus exercebant, inustis infantum dexterioribus mammis, ne sagittarum jactis impediretur: unde Amazones dictæ sunt. Duæ his reginæ fuere, Marthesia & Lampeto, quæ in duas partes agmine diviso, inclytæ jam opibus vicibus gerebant bella, solæ terminos alternis, defendentes: & ne successibus deesset auctoritas genitas se Marte prædicabant. Itaque majore parte Europæ subacta, Asiæ quoque nonnullas civitates occupavere. Ibi Epheso, multisque aliis urbibus conditis, partem exercitus cum ingenti præda domum dimittunt. Reliquæ, quæ ad tuendum Asiæ imperium remanserant, concursu barbarorum cum Marthesia regina interficiuntur. In hujus locum filia ejus Orithya regno succedit: cui præter singularem belli scientiam, eximia servatæ in omne ævum virginitatis admiratio fuit. Hujus virtute tantum additum gloriæ & famæ Amazonum est, ut Herculi rex, cui XII stipendia debebat, quasi impossibile, imperaverit, ut arma reginæ Amazonum sibi afferret. Eo igitur profectus longis novem navibus, comitante principum Græciæ juventute, inopinantes aggreditur. Duæ tum sorores, Amazonum regna tractabant, Antiope & Orithya: sed Orithya foris bellum gerebat. Igitur cum Hercules ad littus Amazonum applicuit; infrequens multitudo cum Antiopa regina, nihil hostile

ſtile metuente, erat. Qua re effectum eſt, ut paucæ repentino tumultu excitæ, arma ſumerent, facilemque victoriam hoſtibus darent. Multæ itaque exſæ captæque. In his duæ Antiopæ ſorores captæ ſunt, Menalippe ab Hercule, Hippolite à Theſeo. Sed Theſeus obtenta in præmium captiva, eandem in matrimonium aſſumpſit, & ex ea genuit Hippolytum. Hercules poſt victoriam, Menalippen captivam ſorori reddidit, & pretium arma reginæ accepit. Atque ita functus imperio, ad regem revertitur. Sed Orithya, ubi comperit bellum ſororibus illatum, & raptorem eſſe Atheniensium principem; hortatur comites, fruſtraque & Ponti ſinum & Aſiam edomitam eſſe dicit, ſi Græcorum non tam bellis, quam rapinis pateant. Auxilium deinde à Sagillo rege Scythiæ petit: Genus ſe Scytharum eſſe: cladem virorum, neceſſitatem armorum, belli cauſas oſtendit: aſſecutaſque virtute, ne ſegniores viris feminas habere Scythæ viderentur, motus ille domeſtica gloria, mittit cum ingenti equitatu filium Panaſogorum in auxilium. Sed ante prælium diſſenſione orta, ab auxiliis deſertæ, bello ab Athenienſibus vincuntur: receptaculum tamen habuere caſtra ſociorum, quorum auxilio intactæ ab aliis gentibus, in regnum revertuntur. Poſt Orithyam, Penthesilea regno potita eſt, cujus Trojano bello inter fortiſſimos viros, cum auxilium adverſus Græcos ferret, magna virtutis documenta extitere. Interfecta demum Penthesilea exercituque ejus abſumpto; paucæ, quæ in regno remanſerant ægre ſe adverſus finitimos defendentes, uſque tempora Alexandri Magni duraverunt. Harum Minithya, ſive Thaleſtris regina, concubitu Alexandri per dies VIII ad ſobolem ex eo generandam obtento, reverſa in regnum, brevi tempore cum omni Amazonum nomine intercidit.

CAP. V.

CAP. V. Scythæ autem tertia expeditione Asiana, cum annis octo à coniugibus & liberis abfuissent, servili bello domi excipiuntur. Quippe conjuges eorum longa expectatione virorum fessæ, nec jam teneri bello, sed deletos ratæ, servis ad custodiam pecorum relictis nubunt: qui reversos cum victoria dominos, velut advenas, armati finibus prohibent. Quibus cum varia victoria fuisset, admonentur Scythæ mutare genus pugnæ, memores non cum hostibus, sed cum servis præliandum; nec armorum, sed domitorum jure vincendos: verbera in aciem, non arma adferenda; omissoque ferro, virgas ac flagella, ceteraque servilis metus paranda instrumenta. probato omnes consilio, instructi sicut præceptum erat, postquam ad hostum accessere, inopinantibus verbera intentant: adeoque illos perculerunt, ut quos ferro non poterant, metu verberum vincerent: fugamque non ut hostes victi, sed ut fugitivi servi capesserent. Quicunque capi potuerunt, supplicia crucibus luerunt. Mulieres quoque malæ sibi conscíæ, partim ferro, partim suspendio, vitam finierunt. Post hæc pax apud Scythas fuit, usque tempora Janchyri regis. Huic Darius rex Persarum, sicut supra dictum est, cum filiæ ejus nuptias non obtinuisset, bellum intulit: & armatis septingentis millibus hominum Scythiam ingressus, non facientibus hostibus pugnæ potestatem, metuens, ne interrupto ponte Istri, reditus sibi intercluderetur amissis octoginta millibus hominum trepidus refugit: quæ jactura abundante multitudine, inter damna numerata non est. Inde Asiam & Macedoniam domuit: Ionas quoque navali prælio superat. Deinde cognito quod Athenienses Ioniis auxilium contra se tulissent, omnem impetum belli in eos convertit.

CAP. VI. Nunc, quoniam ad bella Athenienſium ventum

ventum est, quæ non modo ultra spem gerendi, verum etiam ultra gesti fidem patrata sunt, operaque Athenienſium effectu majora quam voto fuere, paucis urbis origo repetenda est; quia non, ut ceteræ gentes, à ſordidis initiis ad ſumma creverе. Soli enim, preterquam incremento, etiam origine gloriantur. Quippe non advenæ, neque paſſim collecta populi colluvies originem urbi dediti ſed eodem innati ſolo, quod incolunt; & quæ illis ſedes, eadem origo est. Primi, lanificii, & olei, & vini uſum docuere. Arare quoque, & ſerere frumenta glandem veſcentibus monſtrarunt. Litteræ certe & facundia, & hic civilis ordo diſciplinæ, veluti templum Athenas habent. Ante Deucalionis tempora regem habuere Cecropem: quem, ut omnis antiquitas fabuloſa est, biformem tradidere, quia primus marem fœminæ matrimonio junxit. Huic ſucceſſit Cranaus, cujus filia Athis regioni nomen dedit. Poſt hunc Amphictyon regnavit, qui primus Minervæ urbem ſacravit, & nomen civitati Athenas dedit. Hujus temporibus, aquarum illuvies majorem partem populorum Græciæ abſumpſit. Superfuerunt quos refugia montium receperunt, aut ad regem Theſſaliæ Deucalionem ratibus evecti ſunt, à quo propterea genus hominum conditum dicitur. Per ordinem deinde ſucceſſionis regnum ad Erichtheum deſcendit ſub quo frumenti ſatio apud Eleuſin à Triptolemo reperta est; in cujus muneris honorem noctes initiorum ſacratæ. Tenuit & Ægeus, Theſei pater, Athenis regnum, à quo per divortium decedens Medea, propter adultam privigni ætatem, Colchos cum medio filio ex Ægeo ſuſcepto, conceſſit. Poſt Ægeum Theſeus, ac deinceps Theſei filius Demophoon, qui auxilium Græcis adverſus Trojanos tulit, regnum poſſedit. Erant inter Athenienſes & Dorienſes ſimultatium veteres offenſæ, quas

quas vindicaturi bello Dorienſes, de eventu prœlii oracula conſuluerunt. Reſponſum, ſuperiores fore, ni regem Athenienſium occidiſſent. Cum ventum eſſet in bellum, militibus ante omnia, cuſtodia regis præcipitur. Athenienſibus eo tempore rex Codrus erat; qui & reſponſo Dei, & præceptis hoſtium cognitis, permutato regis habitu, pannoſus, ſarmenta collo gerens, caſtra hoſtium ingreditur: ibi in turba obſiſtentium, à milite, quem falce aſtu convulneraverat, interficitur. Cognito regis corpore, Dorienſes ſine prœlio diſcedunt. Atque ita Athenienſes virtute ducis, pro ſalute patriæ morti ſe offerentis, bello liberantur.

CAP. VII. Poſt Codrum nemo Athenis regnavit: quod memoriæ nominis ejus tributum eſt. Adminiſtratio reipublicæ annuis magiſtratibus permiſſa. Sed civitati nullæ tunc leges erant; quia libido regum pro legibus habebatur. Legitur itaque Solon vir juſtitiæ inſignis, qui velut novam civitatem legibus conderet: qui tanto temperamento inter plebem ſenatumque egit (cum, ſi quid pro altero ordine tuliſſet, alteri diſpliciturum videretur,) ut ab utriſque parem gratiam traheret. Hujus viri inter multa egregia, illud memorabile fuit. Inter Athenienſes & Megarenſes de proprietate Salaminæ inſulæ, prope uſq; interitum armis dimicatum fuerat. Poſt clades multas capitale eſſe apud Athenienſes cœpit, ſi quis legem de vindicanda inſula tuliſſet. Solicitus igitur Solon, ne aut tacendo parum reipublicæ conſuleret; aut cenſendo, ſibi: ſubitam dementiam ſimulat, cujus venia non dicturus modo prohibita, ſed & facturus erat. Deformis habitu, more vecordium in publicum evolat; factoque concurſu hominum; quo magis conſilium diſſimularet, inſolitis ſibi verſibus ſuadere populo cœpit, quod vetabatur: omniſque

que

que animos ita cepit, ut exemplo bellum adversus Megarenses decerneretur, insulaque devictis hostibus Athenienſium fieret.

CAP. VIII. Interea Megarenſes, memores illati Athenienſibus belli, & deſerti, ne fruſtra arma moviſſe viderentur, matronas Athenienſiũ in Eleuſinis ſacris noctu oppreſſuri naves conſcendunt. Qua re cognita, dux Athenienſium Piſiſtratus juventutẽ in inſidiis locat, juſſis matronis ſolito clamore ac ſtrepitu, etiam in acceſſu hoſtium, ne intellectos ſe ſentiant, ſacra celebrare: egreſſoſque navibus Megarenſes inopinantes aggreſſus, delevit: ac protinus claſſe captiva intermixtis mulieribus, ut ſpeciem captarum matronarum præberent, Megaram contendit. Illi cum & navium formam & petitam prædam cognoſcerent, obvii ad portum procedunt; quibus cæſis, Piſiſtratus paulum à capienda urbe abfuit. Ita Megarenſes ſuis dolis hoſti victoriam dedere. Sed Piſiſtratus, quaſi ſibi non patriæ viciſſet, tyrannidem per dolum occupat: quippe voluntariis verberibus domi affectus, laceratoque corpore in publicum progreditur, advocata concione vulnera populo oſtẽdit: de crudelitate principum, à quibus hæc ſe paſſum ſimulabat, queritur, adduntur vocibus lacrymæ, & invidioſa oratione multitudo credula accenditur: amore plebis inviſũ ſeſe natui affirmat: obtinet ad cuſtodiam corporis ſui ſatellitum auxilium: per quos occupata tyrannide per annos XXXIII regnavit.

CAP. IX. Poſt ejus mortem Diocles, alter ex filiis, per vim ſtuprata virgine, à fratre puellæ interficitur. Alter, Hipplas nomine, cum imperium paternum teneret, interfectorem fratris comprehendi jubet: qui cum per tormenta conſcios cædis nominare cogeretur, omnes amicos tyranni nominavit; quibus interfectis, quærenti tyranno, an

an adhuc aliqui conscii essent; neminem ait superesse, quem amplius mori gestiat, quam ipsum tyrannum. qua voce ejusdem se tyranni victorem post vindictam pudicitiæ sororis ostendit. Hujus virtute cum admonita civitas libertatis esset, tandem Hippias regno pulsus, in exilium agitur: qui profectus in Persas, ducem se Dario, inferenti Athenienſibus bellum, ſicuti ſupra ſignificatum eſt, adverſus patriam ſuam offert. Igitur Athenienſes, audito Darii adventu, auxilium à Lacedæmoniis, ſocia tum civitate, petiverunt. Quos ubi viderunt quatridui teneri religione, non exſpectato auxilio, inſtructis decem millibus civium, & Platæenſibus auxiliaribus mille; adverſus ſexcenta millia hoſtium, in campos Marathonios in prælium egrediuntur. Miltiades & dux belli erat, & auctor non expectandi auxilii; quæ mtanta fiducia ceperat, ut plus præſidii in celeritate, quam in ſociis duceret. Magna igitur in pugnam euntibus alacritas animorum fuit, adeo ut cum mille paſſus inter duas acies eſſent, citato curſu ante jactum ſagittarum ad hoſtem venerint. Nec audaciæ ejus eventus defuit. Pugnatum eſt enim tanta virtute, ut hinc viros, inde pecudes putares. Victi Perſæ in naves confugerunt; ex quibus multæ ſuppreſſæ, multæ captæ ſunt. In eo prælio tanta virtus ſingulorum fuit, ut cujus laus prima eſſet, difficile judicium videretur. Inter cæteros tamen Themiſtoclis adoleſcentis gloria emicuit, in quo jam tunc indoles futuræ imperatoriæ dignitatis apparuit. Cynegiri quoque militis Athenienſis gloria magnis ſcriptorum laudibus celebrata eſt; qui poſt prœlii innumeras cædes cum fugientes hoſtes ad naves egiſſet, onuſtam navem dextra manu tenuit, nec prius dimiſit, quam [manum] amitteret: tum quoque amputata dextra, navem ſiniſtra comprehendit; quam & ipſam cum ami-

ſiſſet,

fisset, ad postremum morsu navem detinuit. Tantam in eo virtutem fuisse, ut non tot exdibus fatigatus; non duabus manibus amissis victus; truncus ad postremum, veluti & rabida fera, dentibus dimicaverit. Ducenta millia Persæ eo prælio, sive naufragio, amisere. Cecidit & Hippias, tyrannus Athenienſis; auctor & concitor ejus belli, diis patriæ ultoribus pœnas repetentibus.

CAP. X. Interea & Darius, cum bellum restauraret, in ipso apparatu decedit, relictis multis filiis, & in regno, & ante regnum susceptis. Ex his Artemenes maximus natu, ætatis privilegio, regnum sibi vindicabat; quod ius, & ordo nascendi, & natura ipsa gentibus [dedit.] Porro Xerxes controversiam non de ordine, sed de nascendi felicitate referebat. Namque Artemenem primum quidem Dario, sed privato provenisse: se regi primum natum. Fratres itaque suos, qui ante geniti essent, privatum patrimonium, quod eo tempore Darius habuisset, non regnum sibi vindicare posse: se esse quem primum in regno iam rex pater sustulerit. Huc accedere, quod Artemenes non patre tantum, sed & matre privatæ adhuc fortunæ, avo quoque materno privato, procreatus sit: se vero & matre regina natum; & patrem non nisi regem vidisse; avum quoque maternum Cyrum se regem habuisse, non heredem, sed conditorem tantum regni: sed si in æquo iure utrumq; fratrem pater reliquisset, materno tamen se iure & avito vincere. Hoc certamen concordi animo ad patruum suum Artaphernem, veluti ad domesticum iudicem, deferunt; qui domi cognita causa, Xerxem præposuit: adeoque fraterna contentio fuit, ut nec victor insultaverit, nec victus doluerit; ipsoque litis tempore invicem munera miserint; iucu[illegible]a quoque inter se non solum, sed credula conv[illegible] habuerint; iudicium quoque ipsum sine arbit[illegible]

ne convitio fuerit. Tanto moderatius tum fratres inter se regna maxima dividebant, quam nunc exigua patrimonia partiuntur. Igitur Xerxes bellum à patre cœptum adversus Græciam, quinquennium instruxit. Quod ubi primum didicit Demaratus rex Lacedæmoniorum, qui apud Xerxem exulabat, amicior patriæ post fugam, quam regi post beneficia, ne inopinato bello opprimerentur, omnia in tabellis ligneis magistratui perscribit, easdemque cera superinducta delet: ne aut scripturæ sine tegmine indicium daret, aut recens cera dolum proderet: fido deinde servo perferendas tradit, jusso, magistratui Spartanorum tradere. Quibus perlatis, Lacedæmone quæstioni res diu fuit, quod neque scriptum aliquid viderent, nec frustra missas suspicarentur, tantoq; rem majorem, quanto sit occultior, putabant. Hærentibus in conjectura viris, soror regis Leonidæ consilium scribentis invenit. Erasa igitur cera, belli consilia deteguntur. Jam Xerxes septingenta millia de regno armaverat, & trecenta millia de auxiliis: ut non immerito proditum sit; flumina ab exercitu ejus siccata, Græciamque omnem vix capere exercitum ejus potuisse. Naves quoque mille ducentas numero habuisse dicitur. Huic tanto agmini dux defuit. Ceterum si regem spectes; divitias, non ducem laudes. quarum tanta copia in regno ejus fuit, ut cum flumina multitudine consumerentur, opes tamen regiæ superessent. Ipse autem primus in fuga, postremus in prælio semper visus est; in periculis timidus; sicubi metus abesset, inflatus; denique ante experimentum belli, fiducia virium, veluti naturæ ipsius dominus, & montes in planum ducebat; & convexa vallium æquabat, & quædam maria pontibus sternebat: quædam ad navigationis commodum per compendium ducebat.

CAP. XI. Cujus motus in Græciam quam terribilis

terribilis, tam turpis ac fœdus discessus fuit. Nam cum Leonida rex Spartanorum cum quatuor millibus militum angustias Thermophylarum occupasset, Xerxes contemptu paucitatis, eos pugnam capessere jubet, quorum cognati Marathonia pugna interfecti fuerant; qui dum ulcisci suos quærunt principium cladis fuere: succedente deinde inutili turba, major cædes editur. Triduo ibi cum dolore & indignatione Persarum dimicatum: quarta die, quum nunciatum esset Leonidæ, à xx millibus hostium summum cacumen teneri, tunc hortatur socios, recedant, & se ad meliora patriæ tempora reseruent: sibi cum Spartanis fortunam experiendam; plura se patriæ quam vitæ debere: ceteros ad præsidia Græciæ servandos. Audito regis imperio discessere ceteri soli Lacedæmonii remanserunt. Initio hujus belli sciscitantibus Delphis oracula responsum fuerat, aut regi Spartanorum, aut urbi cadendum. Et idcirco rex Leonida, cum in bellum proficisceretur, ita suos firmaverat, aut ire se parato ad moriendum animo scirent. Angustias propterea occupaverat, ut cum paucis aut majore gloria vinceret, aut minore damno reipublicæ caderet. Dimissis igitur sociis, hortatur Spartanos, Meminerint, qualitercumque præliantibus cadendum esse: caverent, ne fortius mansisse, quam dimicasse videantur; nec exspectandum ut ab hoste circumvenirentur, sed dum nox occasionem daret, securis & lætis superveniendum: nusquam victores honestius, quam in castris hostium perituros. Nihil erat difficile persuadere persuasis mori: statim arma capiunt; & sexcenti viri castra quingentorum millium irrumpunt; statimque regis prætorium petunt, aut cum illo, aut si ipsi oppressi essent, in ipsius potissimum sede morituri. Tumultus totis castris oritur. Spartani, postcaquam regem non inveniunt, per omnia castra

victores vagantur; cædunt, sternuntque omnia: ut qui sciant se pugnare non spe victoriæ, sed in mortis ultionem. Prælium à principio noctis in maiorem partem diei tractum. Ad postremum non victi, sed vincendo fatigati, inter ingentes stratorum hostium catervas occiderunt. Xerxes duobus vulneribus terrestri prælio acceptis, experiri maxis fortunam statuit.

CAP. XII. Sed Athenienſium dux Themiſtocles, cum animadvertiſſet, Jonas, propter quos bellum Perſarum ſuſceperant, in auxilium Regis claſſe veniſſe; ſolicitare eos in partes ſuas ſtatuit. Et cum colloquendi copiam non haberet, quo applicituri erant, ſymbolos proponi, & ſaxis proſcribi curat: Quæ vos Jones dementia tenet? quod facinus agitatis? bellum inferre olim conditoribus veſtris, nuper etiam vindicibus, cogitatis? An ideo mœnia veſtra condidimus, ut eſſent qui noſtra delerent? quid, ſi non hæc & Dario prius, & nunc Xerxi, belli cauſa nobiſcum foret, quod vos rebellantes non deſtituimus? Quin vos in hæc noſtra caſtra ex iſta obſidione tranſitis? Aut ſi hoc parum tutum extat, vos commiſſo prælio ite ceſſim, inhibete remos, & à bello diſcedite. Ante navalis prœlii congreſſionem miſerat Xerxes quatuor millia armatorum Delphos, ad templum Apollinis diripiendum: prorſus, quaſi non cum Græcis tantum, ſed & cum diis immortalibus bellum gereret: quæ manus tota imbribus & fulminibus deleta eſt, ut intelligeret. Quam nullæ eſſent hominum adverſos deos vires. Poſt hæc Theſpias, & Platæas, & Athenas vacuas hominibus incendit: & quoniam ferro in homines non poterat, inædificia igne graſſatur. Namque Athenienſes poſt pugnam Marathoniam, prænonente Themiſtocle, victoriam illam de Perſis, non finem, ſed cauſam maioris belli fore, ec naves fabricaverant

bricaverant. Adventante igitur Xerxe, consulentibus Delphis oraculum, responsum fuerat; salutem muris ligneis tuerentur. Themistocles navium præsidium demonstratum ratus, persuadet omnibus, Patriam municipes esse, non mœnia; civitatemque non in ædificiis, sed in civibus positam. Melius itaque salutem navibus, quam urbi commissuros. Hujus sententiæ etiam Deum auctorem esse. Probato consilio, conjuges liberosque cum pretiosissimis rebus, abditis insulis, relicta urbe, demandant: ipsi naves armati conscendunt. Exemplum Athenienſium & aliæ urbes imitatæ. Itaque cum adunata omnis sociorum classis, & intenta in bellum navale esset, angustiasq; Salaminii fre i, ne circumvediri à multitudine posset, occupassent; dissensio inter civitatum principes oritur: qui cum deserto bello ad sua tuenda delabi vellent, timens Themistocles, ne discessu sociorum vires m nuerentur, per servum fidum Xerxi nunciat, uno in loco eum contractam Græciam capere facillime posse. Quod si civitates, quæ jam abire vellent, dissipentur; majore labore ei singulas consectandas. Hoc dolo impellit regem signum pugnæ dare. Græci quoque adventu hostium occupati; prælium collatis viribus capessunt. Interea rex, velut spectator pugnæ, cum parte navium in littore remanet. Artemisia autem regina Halicarnassi, quæ in auxilium Xerxi venerat, inter primos duces bellum acerrime ciebat: Quippe ut in viro muliebrem timorem, ita in muliere virilem audaciam cerneres. Cum anceps prælium esset, Jones juxta præceptum Themistoclis, pugnæ se paulatim subtrahere cœperunt, quorum defectio animos cæterorum fregit. Itaque circumspicientes fugam pelluntur Persæ, & mox prælio victi, in fugam vertuntur. In qua trepidatione multæ captæ naves, multæ mersæ; plures tamen non minus sævitiam regis,

quam hostem timentes, domum dilabuntur.

CAP. XIII. Hac clade perculsum, & dubium consilii Xerxem Mardonius aggreditur. Hortatur in regnum abeat, ne quid seditionis moveat fama adversi belli, & in maius, sicuti mos est, omnia extollens: sibi ccc millia armatorum lecta ex omnibus copiis relinquat; qua manu aut cum gloria ejus perdomiturum se Graeciam: aut si aliter eventus ferat, sine eiusdem infamia hostibus cessurum. Probato consilio, Mardonio exercitus traditur: reliquas copias rex ipse reducere in regnum parat. Sed Graeci audita regis fuga, consilium ineunt pontis interrumpendi, quem ille Abydo veluti victor maris fecerat; ut intercluso reditu, aut cum exercitu deleretur: aut desperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. Sed Themistocles, timens, Ne intercluſi hostes desperationem in virtutem verterent, & iter quod aliter non pateret, ferro patefacerent; satis multos hostes in Graecia remanere dictitans, nec augeri numerum retinendo oportere; cum vincere consilio ceteros non posset, eundem servum ad Xerxem mittit, certioremque consilii facit; & occupare transitum maturata fuga iubet. Ille perculsus nuncio, tradit ducibus milites perducendos, ipse cum paucis Abydon contendit. Ubi cum solutum pontem hybernis tempestatibus offendisset, piscatoris scapha trepidus trajecit. Erat res spectaculo digna, & aestimatione sortis humanae, rerum varietate miranda, in exiguo latentem videre navigio, quem paulo ante vix aequor omne capiebat; carentem etiam omni servorum ministerio, cuius exercitus propter multitudinem terris graves erant. Nec pedestribus copiis, quas ducibus assignaverat, felicius iter fuit: siquidem quotidiano labori (neque enim ulla est metuentibus quies) etiam fames accesserat. Multorum deinde dierum inopia contraxerat & pestem;

ſtem; tantaque fœditas morientium fuit, ut viæ cadaveribus implerentur, aliteſque & beſtiæ illecebris ſolicitatæ exercitum ſequerentur.

CAP. XIV. Interim Mardonius in Græcia Olynthum expugnat. Athenienſes quoque in ſpem pacis, amicitiamque regis ſollicitat, ſpondens ſanctæ eorum urbis etiam in majus reſtitutionem. Poſtea quam nullo pretio libertatem videt his venalem, incenſis quæ ædificare cœperant, copias in Bœotiam transfert. Eo & Græcorum exercitus, qui centum millium fuit, ſequutus eſt: ibique prælium commiſſum. Sed Fortuna regis cum duce mutata non eſt. Nam victus Mardonius, veluti ex naufragio cum paucis profugit. Caſtra referta regalis opulentiæ capta. Unde primum Græcos, diviſo inter ſe auro Perſico, devitiarum luxuria cepit. Eodem forte die quo Mardonii copiæ deletæ ſunt, etiam navali prælio in Aſia ſub monte Mycale, adverſus Perſas dimicatum eſt. Ibi ante congreſſionem, cum claſſes ex adverſo ſtarent, fama ad utrumque exercitum venit, victiſſe Græcos, & Mardonii copias obſidione occidiſſe. Tantam famæ velocitatem fuiſſe, ut cum matutino tempore prælium in Bœotia commiſſum ſit, meridianis horis in Aſiam, per tot maria, & tantam ſpatii, tam brevi horarum momento, de victoria nunciatum ſit. Confecto bello, cum de præmiis civitatium ageretur, omnium judicio, Athenienſium virtus ceteras prælata. Inter duces quoque Themiſtocles, princeps civitatum teſtimonio judicatus, gloriam patriæ ſuæ auxit.

CAP. XV. Igitur Athenienſes auctis, & præmiis belli, & gloria, urbem ex integro condere moliuntur. Cum mœnia majora complexi eſſent, ſuſpecti eſſe Lacedæmoniis cœpere, recte reputantibus, quibus ruina urbis tantum incrementi dediſſet, quantum ſit datura munita civitas.

Mittunt ergo legatos, qui monerent, ne munimenta hostibus & receptacula futuri belli exstruant. Themistocles, ut vidit spei urbis invideri, non existimans abrupte agendum, respondit legatis, ituros Lacedæmonem, qui de ea re pariter cum illis consulant. Sic dimissis Spartanis, hortatur suos, opus maturent. Dein ipse interjecto tempore in legationem proficiscitur, & nunc in itinere infirmitate simulata, nunc tarditatem collegarum accusans, sine quibus agi iure nihil possit, diem de die proferendo, spatium consummando operi quærebat; cum interim nunciatur Spartanis, opus Athenis maturari; propter quod denuo legatos mittunt ad inspiciendam rem. Tum Themistocles per servum magistratibus scribit Athenienſium, legatos vinciant, pignusque teneant, ne in se gravius consulatur. Adiit deinde concionem Lacedæmoniorum; indicat permunitas Athenas esse, & posse iam illatum bellum non armis tantum, sed etiam muris sustinere: Si quid ob eam rem de se crudelius statuerent, legatos eorum in hoc pignus Athenis retentos. Graviter deinde castigat eos, quod non virtute sed imbecillitate sociorum, potentiam quærerent. Sic dimissus, veluti triumphatis Spartanis, à civibus excipitur. Post hæc Spartani, ne vires otio corrumperent, & ut bis illatum à Persis Græcix bellum ulciscerentur, ultro fines eorum depopulantur. Ducem suo sociorumq; exercitui deligunt Pausaniam, qui pro ducatu, regnum Græciæ affectans, proditionis præmium cum Xerxe, nuptias filiæ eius pacisceitur, redditis captivis, ut fides Regis aliquo beneficio obstringeretur. Scribit præterea Xerxi, quoscunque ad se nuncios misisset, interficeret; ne res loquacitate hominum proderetur. Sed dux Athenienſium Aristides, belli socius, collegæ conatibus obviam eundo, simul & in rem sapienter consulendo,

do, proditionis consilia discussit. Nec multo post accusatus Pausanias, damnatur. Igitur Xerxes, cum proditionis dolum publicatum videret, ex integro bellum instituit. Graeci quoque ducem constituunt Cimonem Athenien sem filium Miltiadis, quo duce apud Marathonem pugnatum est, juvenem, cujus magnitudinem futuram pietatis documenta prodiderunt. Quippe patrem ob crimen peculatus in carcerem conjectum, ibique defunctum, translatis in se vinculis ad sepulturam redemit. Nec in bello judicium deligentium fefellit: siquidem non inferior virtutibus patris, Xerxem terrestri navalique bello superatum, trepidum recipere se in regnum coëgit.

LIBER III.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Xerxis & Artabani praefecti perfidi tragicus interitus.*
2. *Bellorum inter Lacedaemonios & Athenienses origo. Sparta Respublica & Legislator.*
3. *Leges à Lycurgo Spartanis latae, quomodo latae fiant & habeantur?*
4. *Bellum Messeniis illatum ob stupratas virgines; & spuriorum Spartanorum in Italiam migratio.*
5. *Messenii scelerum suorum luunt poenas; & bellum instaurant, ac tandem superantur.*
6. *Tertium bellum Messenium; Peloponnesiacum item, in quo multae eventuum variorum facies.*
7. *Pacis foedus ruptum. Spartani premuntur Peticli virtute, cujus egregia in rempublicam merita describuntur. Iterum pax sancita & violata: unde bellum Siculum.*

CAP.

CAP. I.

XErxes rex Persarum, terror antea gentium, bello in Græciam infeliciter gesto, etiam suis contemptui esse cœpit. Quippe Artabanus præfectus ejus, deficiente quotidie regis majestate, in spem regni adductus, cum septem robustissimis filiis regiam vesperi ingreditur (nam amicitiæ jure semper illi patebat) trucidatoque rege, voto suo obsistentes filios ejus, dolo aggreditur. Securior de Artaxerxe, puero admodum, fingit regem à Dario, qui erat adolescens, quo maturius regno potiretur, occisum; impellit Artaxerxem parricidium parricidio vindicare. Cum ventum ad domum Darii esset, dormiens inventus, quasi somnum fingeret, interficitur. Dein cum unum ex regis filiis sceleri suo superesse Artabanus videret, metueretque de regno certamina principum; assumit in societatem consilii Bacabasum, qui præsenti statu contentus, rem prodit Artaxerxi, ut pater ejus occisus; ut frater falsa parricidii suspicione oppressus; ut denique ipsi pararentur insidiæ. His cognitis Artaxerxes, verens Artabani numerum filiorum, in posterum diem paratum esse armatum exercitum jubet; recogniturus & numerum militum, & in armis industriam singulorum. Itaque cum inter cæteros & ipse Artabanus armatus assisteret, rex simulat se breviorem loricam habere: jubet Artabanum secum commutare: exuentem se, ac nudatum, gladio trajicit: Tum & filios ejus corripi jubet. Atque ita egregius adolescens, & cædem patris, & se ab insidiis Artabani vindicavit.

CAP. II. Dum hæc in Persis geruntur, interea Græcia omnis, ducibus Lacedæmoniis & Athenensibus, in duas divisa partes, ab externis bellis, velut in viscera sua, arma convertit. Fiunt igitur de uno populo duo corpora; & eorundem castro-

castrorum homines. in duos hostiles exercitus dividuntur. Hinc Lacedæmonii communia quondam civitatium auxilia ad vires suas trahebant: inde Athenienses, & vetustate gentis, & gestis rebus illustres, propriis viribus confidebant. Atque ita duo potentissimi Græciæ populi, institutis Solonis, & Lycurgi legibus pares, ex æmulatione virium in bellum ruebant. Namq; Lycurgus cum fratri suo Polybitæ Spartanorũ regi successisset, regnumque sibi vendicare potuisset. Charillo filio ejus, qui natus posthumus fuerat, cum ad ætatem adultam perveniisset, regnum summa fide restituit: ut intelligerent omnes, Quanto plus apud bonos pietatis jura, quam omnes opes valerent. Medio igitur tempore dum infans convalescit, tutelamque ejus administrat, non habentibus Spartanis leges institit, non inventione earum magis, quam exemplo clarior. Si quidem nihil lege ulla in alios sanxit, cujus non ipse primus in se documenta daret. Populum in obsequia principum, principes ad justitiam imperiorum formavit. Parcimoniam omnibus fecit, existimans, laborẽ militiæ, assidua frugalitatis consuetudine facilioré fore. Emi singula non pecunia, sed compensatione mercium jussit. Aurũ argentique usum, velut omnium scelerum materiam, sustulit.

CAP. III. Administrationem reipublicæ per ordines divisit: Regibus potestatem bellorum, magistratibus judicia per annuas successiones; Senatui custodiam legum; populo sublegendi Senatum, vel creandi quos vellet magistratus, potestatem permisit. Fundos omnium æqualiter inter omnes divisit, ut æquata patrimonia neminem potentiorem altero redderent. Convivari omnes publice jussit, ne cujus divitiæ vel luxuria in occulto essent. Juvenibus non amplius una veste uti toto anno permisit, nec quenquam cultius quam alterum progredi, nec epulari opulentius, ne imitatio

in

n luxuriam verteretur. Pueros puberes non in forum, ſed in agrum deduci præcepit, ut primos annos non in luxuria, ſed in opere, & laboribus agerent. Nihil eos ſomni cauſa ſubſternere, & vitam ſine pulmento degere, neque prius in urbem redire, quam viri facti eſſent, ſtatuit. Virgines ſine dote nubere juſſit, ut uxores eligerentur, non pecuniæ; ſeverius que matrimonia ſua viri coërcerent, cum nullis dotis frænis tenerentur. Maximum honorem non divitum & potentium, ſed pro gradu ætatis ſenum eſſe voluit: Nec ſane uſquam terrarum locum honoratiorem ſenectus habet. Hæc quoniam primo, ſolutis antea moribus, dura videbat eſſe, auctorem eorum Apollinem Delphicum fingit, & inde ſe ea ex præcepto numinis detuliſſe, ut conſuescendi tædium metus religionis vincat. Deinde ut æternitatem legibus ſuis daret, jure jurando obligat civitatem, nihil eos de ejus legibus mutaturos, priuſquam reverteretur: & ſimulat ſe ad oraculum Delphicum proficiſci, conſulturum, quid addendum mutandumque legibus videretur. Proficiſcitur autem Cretam, ibique perpetuum exilium egit, abjicique in mare oſſa ſua moriens juſſit, ne relatis Lacedæmonem, ſolutos ſe Spartani religione juris jurandi in diſſolvendis legibus arbitrarentur.

CAP. IV. His igitur moribus ita brevi civitas convaluit, ut cum Meſſeniis propter ſtupratas virgines ſuas, in ſolenni Meſſeniorum ſacrificio, bellum intuliſſent, graviſſima ſe execratione obſtrinxerint, non prius quam Meſſeniam expugnaſſent, reverſuros; tantum ſibi vel de viribus ſuis, vel de fortuna ſpondentes. Quæ res initium diſſenſionis Græciæ, & inteſtini belli cauſa & origo fuit. Itaque cum contra præſumptionem ſuam annis decem in obſidione urbis tenerentur, & quæ electis uxorum poſt tam longam viduitatem revocarentur:

carentur: veriti, ne hac perseverantia belli, gravius sibi quam Messeniis nocerent: quippe illis quantum juventutis bello intercidat, mulierum fœcunditate suppleri; sibi & belli damna assidua, & fœcunditatem uxorum, absentibus viris, nullam esse: itaque legunt juvenes ex eo genere militum, qui post jusjurandum in supplementum venerant, quibus Spartam remissis promiscuos omnium fœminarum concubitus permisere: maturiorem futuram conceptionem rati, si eam singulæ per plures viros experirentur. Ex his nati, ob notam materni pudoris, partheniæ vocati, qui cum ad annos xxx pervenissent, metu inopiæ (nulli enim pater existebat, cujus in patrimonium successio speraretur) ducem Palantum assumunt, filium Araci, qui auctor Spartanis fuerat, juventutis ad generandam subolem domum remittendæ: ut sicuti dudum patrem ejus nascendi auctorem habuissent, sic ipsum spei ac dignitatis suæ haberent. Itaque nec salutatis matribus, è quarum adulterio infamiam collegisse videbantur, ad sedes inquirendas proficiscuntur; diuque & per varios casus jactati, tandem in Italiam deferuntur & occupata arce Tarentinorum, expugnatis veteribus incolis, sedes ibi constituunt. Sed post annos plurimos dux eorum Palantus, per seditionem in exilium proturbatus Brundusium se contulit, quo expulsi sedibus suis veteres Tarentini concesserant. His moriens persuadet, ut ossa sua, postremasque reliquias conterant, & tacite spargi in foro Tarentinorum curent. Hoc enim modo recuperare illos patriam suam posse. Apollinem Delphis cecinisse. Illi arbitrantes eum in ultionem sui, civium fata prodidisse, præceptis paruere. Sed oraculi diversa sententia fuerat. Perpetuitatem enim urbis, non amissionē hoc facto promiserat. Ita ducis exulis consilio,

&

& hostium ministerio, possessio Tarentina Partheniis in æternum fundata. ob cujus beneficii memoriam Palanto divinos honores decreverе.

CAP. V. Interea Messenii, cum virtute non possent, per insidias expugnantur. Dein cum per annos lxxx gravia servitutis verbera, plerunque & vincula, cæteraque captivitatis mala perpessi essent, post longam pœnarum patientiam, bellum restaurant. Lacedæmonii quoque eo conspiratius ad arma concurrunt, quo adversus servos dimicaturi videbantur. Itaque cum hinc injuria, inde indignitas animos acueret; Lacedæmonii de belli eventu oraculo Delphis consulto, jubentur ducem belli ab Athenienſibus petere. Porro Athenienses, cum responsum cognovissent, in contemptum Spartanorum Tyrtæum poëtam claudum pedemisere; qui tribus prœliis fusus, eo usque desperationis Spartanos adduxit, ut ad supplementum exercitus, servos suos manumitterent, hisque interfectorum matrimonia pollicerentur; ut non numero tantum amissorum civium, sed & dignitati succederent. Sed reges Lacedæmoniorum, ne contra fortunam pugnando, majora detrimenta civitati infligerent reducere exercitum voluerunt; ni interveniſſet Tyrtæus; qui compoſita carmina exercitui pro concione recitavit; in quibus hortamenta virtutis, damnorum solatia, belli consilia conscripserat. Itaque tantum ardorem militibus injecit, ut non de salute, sed de sepultura solliciti, tesseras, insculptis suis & patrum nominibus, dextro brachio deligarent; ut si omnes adversum prœlium consumpsiſſet, & temporis spatio confusa corporum lineamenta essent, ex indicio titulorum tradi sepulturæ possent. Cum sic animatum reges exercitum viderent, curant rem hostibus nunciari. Messeniis autem non timorem res, sed æmulationem

nem mutuam dedit. Itaque tantis animis concursum est ut raro unquam cruentius prælium fuerit. Ad postremum tamen victoria Lacedæmoniorum fuit.

CAP. VI. Interjecto tempore tertium quoque bellum Messenii reparavere: in cujus auxilium Lacedæmonii inter reliquos socios etiam Athenienses adhibuere: quorum fidem cum suspectam haberent, supervacaneos simulantes, à bello eosdem dimiserunt. Hanc rem Athenienses graviter ferentes pecuniam quæ erat in stipendium Persici belli ab universa Græcia collata, à Delo Athenas transferunt, ne deficientibus à fide societatis Lacedæmoniis, prædæ ac rapinæ esset. Sed nec Lacedæmonii quievere: qui cum Messeniorum bello occupati essent, Peloponnenses immisere qui bellum Atheniensibus facerent. Parvæ tunc temporis, classe in Ægyptum missa, vires Atheniensibus erant: Itaque navali prælio dimicantes facile superant. Interjecto deinde tempore, post reditum suorum aucti & classis & militum robore, prælium reparavere. Jam & Lacedæmonii, omissis Messeniis, adversus Athenienses arma verterant. Diu varia victoria fuit: ad postremum æquo Marte utrinque discessum. Inde revocati Lacedæmonii ad Messeniorum bellum, ne medium tempus otiosum Atheniensibus relinquerent, cum Thebanis paciscuntur, ut Bœotiorum imperium his instituerent, quod temporibus Persici belli amiserant, ut illi Atheniensium bella susciperent. Tantus furor Spartanorum erat, ut duobus bellis impliciti, suscipere tertium non recusarent, dummodo inimicis suis hostes acquirerent. Igitur Athenienses, adversus tantam tempestatem, belli duos duces deligunt, Periclem spectatæ virtutis virum, & Sophoclem Scriptorem tragœdiarum: qui diviso exercitu, & Spartanorum agros vastaverunt,

&

& multas Achaiæ civitates Athenienſium imperio adjecerunt.

CAP. VII. His malis fracti Lacedæmonii, in annos XXX pepigerunt pacem: ſed tam longum otium inimicitiæ non tulerunt. Item quintodecimo anno, rupto fœdere, cum contemptu deorum hominumque, fines Atticos populantur: Et ne prædam potius, quam pugnam expetiſſe viderentur, hoſtes ad prælium provocant. Sed Athenienſes, conſilio Periclis ducis, populationis injuriam differunt in tempus ultionis; Supervacuam pugnam exiſtimantes, cum ulciſci hoſtem ſine periculo poſſent. Deinde interjectis diebus, naves conſcendunt & nihil ſentientibus Lacedæmoniis, totam Spartam deprædantur, multoque plura auferunt, quam amiſerant. Prorſus ut in comparatione damnorum longe pluris fuerit ultio, quam injuria. Clara quidē hæc Periclis expeditio habita: ſed multo clarior privati patrimonii contemptus fuit. Hujus agros, in populatione ceterorū intactos, hoſtes reliquerant, ſperantes acquirere ſe illi poſſe, aut periculum ex invidia, aut ex ſuſpitione proditionis infamiam. Quod ante proſpiciens Pericles, & futurum populo prædixerat; & ad invidiæ impetum declinandum, agros ipſos bono reipublicæ dederat: Atque ita unde periculum quæſitum fuerat, ibi maximam gloriam invenit. Poſt hæc interjectis diebus, navali prælio dimicatum eſt: victi Lacedæmonii fugerunt. Nec ceſſatum deinceps eſt, quin aut terra, aut mari, varia præliorum fortuna invicem ſe trucidarent. Denique feſſi tot malis, pacem in annos quinquaginta fecere, quam non niſi ſex annis ſervaverunt. Nam inducias quas proprio nomine condixerant, ex ſociorum perſona rumpebant: quippe quaſi minus perjurii contraherent, ſi ferentes ſociis auxilia, potius quam ſi aperto prælio dimicaſſent. Hinc bellum in Siciliam translatum:

latum: quod priuſquam expono, de Sciciliæ ſitu pauca dicenda ſunt.

LIBER IV.
BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Siciliæ inſulæ ſitus, ſoli natura. Ætnæ item montis ac Scyllæ & Charybdis miraculum.*
2. *Nomina, incolæ veteres, Tyranni Siciliæ, cui Carthaginenſes inhiant.*
3. *Rhegienſes ab Himeranis oppreſſi. Athenienſes imperium Siciliæ ambiunt, & proſpere agunt initio.*
4. *In incepto pergentes Syracuſani, Lacedæmonios accerſunt.*
   Græcorum concurſus fit & bellum in Siciliam transfertur.
5. *Athenienſes à Gylippo Lacedæmoniorum Duce terra marique franguntur: Ducibus Demoſthene & Nicia indecoro fato ſublatis.*

CAP. I.

SIciliam ferunt anguſtis quondam faucibus Italiæ adhæſiſſe: direptamque velut à corpore, majore impetu ſuperi maris, quod toto undarum onere illuc vehitur. Eſt autem ipſa terra tenuis ac fragilis; & cavernis quibuſdam fiſtuliſque ita penetrabilis, ut ventorum tota ferme flatibus pateat; nec non ut ignibus generandis nutriendiſque ſoli ipſius naturalis materia, quippe intrinſecus ſtratum ſulphure & bitumine traditur: quæ res facit, ut ſpiritu cum igne inter interiora luctante, frequenter & compluribus locis nunc flammas, nunc vaporem, nunc fumum eructet. Inde denique Ætnæ montis per tot ſecula durat incendium. Et ubi acrior per ſpiramenta cavernarum ventus incubuit, harenarum moles egeruntur. Proximum Italiæ promontiorum, Rhegium dicitur, ideo quia Græce abrupta hoc nomine pronunciantur. Nec mirum ſi fabuloſa eſt loci hujus antiquitas,

tiquitas, in quem res tot coiere miræ. Primum quod nusquam alias tam torrens fretum, nec solum citato impetu, verum etiam sævo; neque experientibus modo terribile, verum etiam procul videntibus. Undarum porro in se concurrentium tanta pugna est, ut alias veluti terga dantes in imum desidere, alias quasi victrices in sublime ferri videas: nunc hic fremitum ferventis æstus, nunc illic gemitum in Voraginem desidentis exaudias. Accedunt vicini, & perpetui Ætnæ montis ignes, & insularum Æolidum, veluti ipsis undis alatur incendium. Neque enim in tam angustis terminis aliter durare tot seculis tantus ignis potuisset, nisi humoris nutrimentis aleretur. Hinc igitur fabulæ Scyllam & Charybdin peperere; hinc latratus auditus; hinc monstri credita simulacra, dum navigantes magnis vorticibus pelagi desidentis exterriti, latrare putant undas, quas sordentis æstus vorago conlidit. Eadem causa etiam Ætnæ montis perpetuos ignes facit. Nam aquarum ille concursus, raptum secum spiritum in imum fundum trahit, atque ibi suffocatum tamdiu tenet, donec per spiramenta [terræ diffusus, nutrimenta] ignis incendat. Jam ipsa Italiæ Siciliæque vicinitas, [jam] promontoriorum altitudo ipsa ita similis est, ut quantum nunc admirationis, tantum ante quis terroris dederit; credentibus, coëuntibus, in se promontoriis, ac rursum discedentibus, solida intercipi absumique navigia. Neque hoc ab antiquis in dulcedinem fabulæ compositum, sed metu & admiratione transeuntium. Ea est enim procul inspicientibus natura loci, ut finum maris, non transitum putes; quo cum accesseris, dissedere ac sejungi promontoria, quæ antea juncta fuerant, arbitrere.

CAP. II. Siciliæ primo Trinacriæ nomen fuit; postea Sicaniæ cognominata est. Hæc à principio partia Cyclopum fuit: quibus extinctis, Cocalus

regnum

regnum insulæ occupavit: post quem singulæ civitates in tyrannorum imperium concesserunt, quorum nulla terra feracior fuit. Horum ex numero Anaxilaus justitia cum ceterorum crudelitate certabat; cujus moderationis haud mediocrem fructum tulit: Quippe decedens cum filios parvulos reliquisset, tutelamque eorum Micalo, spectatæ fidei servo, commisisset: tantus amor memoriæ ejus apud omnes fuit, ut parere servo, quam deferre regis filios mallent, principesque civitatis obliti dignitatis suæ, regni majestatem administrari per servum paterentur. Imperium Siciliæ etiam Carthaginienses tentavere, diuque varia victoria cum tyrannis dimicatum. Ad postremum, amisso Hamilcare imperatore cum exercitu, aliquantisper quievere victi.

CAP. III. Medio tempore cum Rhegini discordia laborarent, civitasque per dissentionem divisa in duas partes esset; veterani ex altera parte ab Himera in Auxilium vocati, pulsis civitate, contra quos implorati fuerant, & mox exsis, quibus tuleranr auxilium, urbem cum conjugibus & liberis sociorum occupavere; ausi facinus nulli tyranno comparandum: quippe ut Rheginis melius fuerit vinci, quam vicisse. Nam sive victoribus captivitatis jure servissent, sive amissa patria exulare necesse habuissent; non tamen, inter aras & patrios lares trucidati, crudelissimis tyrannis patriam cum conjugibus ac liberis quadam relinquissent. Catinienses quoque cum Syracusanos graves paterentur, diffisi viribus suis, auxilium ab Atheniensibus petivere: qui seu studio majoris imperii, quo Asiam Graciamque penitus occuparent, seu metu factæ pridem à Syracusanis classis, ne Lacedæmoniis illæ vires accederent; Lamponium ducem cum classe in Siciliam misere, ut sub specie ferendi Catinienſibus auxilii tentarent Siciliæ imperium.

petium. Et quoniam prima initia, frequenter cæsis hostibus, prospera fuerant; majore denuo classe, & robustiore exercitu, Lachete & Cariade ducibus, Siciliam petivere: sed Catinenses, sive metu Athenienſium, sive tædio belli, pacem cum Syracusanis, remissis Athenienſium, auxiliis, fecerunt.

CAP. IV. Interjecto deinde tempore, cum fides pacis à Syracusanis non servaretur, denuo legatos Athenas mittunt, qui sordida veste capillo barbaque promissis, & omni squaloris habitu ad misericordiam commovendam acquisito, concionem deformes adeunt: adduntur precibus lacrymæ: & ita misericordem populum supplices movent, ut damnarentur duces, qui ab his auxilia deduxerant. Igitur classis ingens decernitur; creantur duces Nicias, & Alcibiades, & Lamachus, tantisque viribus Sicilia reperitur, ut ipsis terrori essent, in quorum auxilia mittebantur. Brevi post tempore revocato ad reatum Alcibiade, duo prælia pedestria secunda Nicias & Lamachus faciunt: munitionibus deinde circumdatis, hostes etiam marinis commeatibus in urbe clausos intercludunt. Quibus rebus fracti Syracusani, auxilium à Lacedæmoniis petiverunt. Ab his mittitur Gylippus, solus, sed in quo instar omnium auxilorum erat. Is audito genere belli, jam inclinato statu, auxiliis partim in Græcia, partim in Sicilia contractis, opportuna bello loca occupat. Duobus deinde prœliis victus, congressus tertio, occiso Lamacho, & hostes in fugam compulit, & socios obsidione liberavit. Sed cum Athenienses à bello terrestri in navale se transtulissent, Gylippus classem Lacedæmone cum auxiliis arcessit: quo cognito, & ipsi Athenienses in locum amissi ducis Demosthenem & Eurymedonta, cum supplemento copiarum mittunt. Peloponnesii quoque communi civitatum

civitatum decreto, ingentia Syracusanis auxilia misere: & quasi Græciæ bellum in Siciliam translatum esset, ita ex utraque parte summis viribus dimicabatur.

CAP. V. Prima igitur congressione navalis certaminis, Athenienses vincuntur. Crastra quoque cum omni publica ac privata pecunia amittunt. Super hæc mala, cum etiam terrestri prœlio victi essent tunc Demosthenes censere cœpit, ut abirent Sicilia, dum res, quamvis afflictæ nondum tamen perditæ forent: neque in bello male auspicato amplius perseverandum esse; domi graviora, & forsitan infeliciora bella, in quæ servare hos urbis apparatus oporteat. Nicias seu pudore male actæ rei, seu metu destitutæ spei civium, seu impellente fato. manere contendit. Reparatur igitur navale bellum, & anima à prioris fortunæ procella, ad spem certaminis revocantur: sed insciția ducum, qui inter angustias maris tuentes se Syracusanos aggressi fuerant, facile vincuntur. Eurymedon dux in prima acie fortissime dimicans, primus cadit: triginta naves quibus præfuerat, incenduntur. Demosthenes & Nicias, & ipsi victi, exercitum in terram deponunt, tutiorem fugam rati itinere terrestri. Ab his relictas centum triginta naves Gylippus invasit: ipsos deinde insequitur: fugientes partim capit, partim cædit. Demosthenes amisso exercitu, à captivitate, gladio, & voluntaria morte se vindicat: Nicias autem ne Demosthenis quidem exemplo, ut sibi consuleret, admonitus cladem suorum auxit dedecore captivitatis.

LIBER

LIBER V.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Alcibiades Siculi belli concitor in exilium conjectus, Lacedæmonios ad bellum Atheniensibus inferendum impellit. Huic bello Darius Rex Persarum accedit socius Lacedæmoniis.*
2. *Alcibeades res gestæ n patriam. Lacedæmoniis suspectus negotium illis facessit Tissafernis opera.*
3. *Alcibiades statum reip. mutat, deinde classe instructa in bellum pergit adversus Lacedæmonios.*
4. *Navalis pugna & præclara de Lacedæmoniis victis ab Alcibiade reportata victoria. Is desideratus civibus suis Athenas reversus summa cum omnium lætitia excipitur.*
5. *Lacedæmonii Persarum freti auxilio exercitum Atheniensium in Asia sparsum opprimunt. Alcibiades ob rem male gestam veritus populi impetum denuo in voluntarium exilium proficiscitur.*
6. *Conõn Alcibiadis successor invalidos & novos milites nactus infeliciter rem gerit, & navali prælio superatus concedit ad Evagoram.*
7. *Atheniensium tot cladibus fractorum pucillanimitas.*
8. *Lacedæmonii victores urbe Athenarum deditione potiuntur. Lysander statum reip. mutat: inde xxx tyranni, & cædes Alcibiades.*
9. *Theramenes tyrannorum unus vir moderatus, à collegis trucidatur. Thrasibulus remp. collapsam restituit, & prælio commisso xxx tyrannorum sævissimos Critiam & Hyppolochum mactat.*

10.

10. *Thrasybulus populares fugientes plac de revocat: superstites tyrannos urbe pellit, qui dum bellum reparare student comprehensi trucidantur, ἀμνηστία, id est, discordiarum obligatione inter cives sancita.*

11. *Darii mors. Inter filios Artaxexem & Cyrum lis de regno. Quæ primo in occultum, deinde vero in apertum bellum, erumpente, Artaxerxes demum, fratre occiso, & victoria & regno potitur.*

CAP. I.

DUm Athenienses in Sicilia bellum per biennium cupidius quam felicius gerunt, interim concitor & dux ejus Alcibiades abiens Athenis insimulatur, mysteria Ceteris Initiorum sacra, nullo magis quam silentio solennia, enunc avisse. Revocatusque à bello ad judicium, sive conscientiam, sive indignitatem rei non ferens, tacitus in exilium Elidem profectus est. Inde ubi non damnatum se tantum, verum etiam diris per omnium sacerdotum religiones devotum cognovit, Lacedæmona se contulit: ibique regem Lacedæmoniorum impellit, turbatis Athenienſibus adverso Siciliæ prælio ultro bellum infetre. Quo facto, omnia Græciæ regna, velut ad extinguendum commune incendium, concurrunt. Tantum odium Athenienses immoderati imperii crudelitate contraxerant. Darius quoque rex Persarum, memor paterni avitique in hanc urbem odii, facti cum Lacedæmoniis per Tissafernem præfectum Lydiæ societate, omnem sumptum belli pollicetur. Et erat hic quidem titulus cum Græcis coeundi: re autem vera timebat, ne victis Athenienſibus ad se Lacedæmonii arma transferent. Quis igitur miretur, tam florentes Athenienſium opes fuisse cum ad oprimendam unam urbem, totius Orientis

tis vires concurrerent. Non tamen inerti, neq; incruento cecidere bello: sed præliati ad ultimum, victores etiam interdum, consumpti magis fortunæ varietate, quam victi sunt. Principio belli omnes ab his etiam defeciverant, ut fit: Quo se fortuna, eodem etiam favor hominum inclinat.

CAP. II. Alcibiades quoque motum adversus patrium bellum, non gregarii militis opera, sed imperatoriis virtutibus adjuvat. Quippe acceptis quinque navibus in Asiam contendit, & tributarias Athenienſium civitates, auctoritate nominis ſui ad defectionem compellit. Sciebant enim domi clarum, nec exilio videbant factum minorem; nec tam ablatum Athenienſibus ducem, quam Lacedæmoniis traditum; partaq; cum amiſſis imperia penſabant. Sed apud Lacedæmonios virtus Alcibiadis plus invidiæ quam gratiæ contraxit. Itaque cum principes velut æmulum gloriæ ſuæ interficiendum inſidiis mandaſſent, cognita re Alcibiades per uxorem Agidis regis, quam adulterio cognoverat, ad Tiſſaphernem Præfectum Darii regis profugit; cui ſe celeriter officii comitate, & obſequendi gratia inſinuavit. Erat enim & ætatis flore, & formæ veneratione, nec minus eloquentia, etiam inter Athenienſes, inſignis: ſed in conciliandis amicitiarum ſtudiis, quam in retinendis, vir melior: quia morum vitia ſub umbra eloquentiæ primo latebant. Igitur perſuadet Tiſſaferni, ne tanta ſtipendia claſſi Lacedæmoniorum præberet. Vocandos enim in portionem muneris Jonios, quorum pro libertate, cum tributa Athenienſibus penderent, bellum ſuſceptum ſit. Sed nec auxiliis nimis enixe Lacedæmonios juvandos; Quippe memorem eſſe debere; alienam ſe victoriam, non ſuam inſtituere: Et eatenus bellum ſuſtinendum, ne inopia deſeratur. Nam regem Perſarum, diſſentientibus Græcis, arbitrum pacis ac belli fore; & quos

quos ſuis non poſſit, ipſorum armis victurum. perfecto autem bello, ſtatim ei cum victoribus dimicandum. Domeſticis itaque bellis Græciam obterendam, ne externis vacet; exæquandaſque vires partium, & inferiores auxilio levandos. Non enim quieturos poſt hanc victoriam Spartanos, qui vindices ſe libertatis Græciæ profeſſi ſint. Grata oratio Tiſſapherni fuit. Itaque commeatus maligne præbere: claſſem regiam non totam mittere; ne aut victoriam totam daret, aut neceſſitatem deponendi belli imponeret.

CAP. III. Interea Alcibiades hanc operam civibus venditabat: ad quem cum legati Athenienſium veniſſent, pollicetur his amicitiam regis, ſi reſpub. à populo tranſlata ad ſenatum foret: ſperans, ut aut concordante civitate, dux belli ab omnibus legeretur: aut diſcordia inter ordines facta, ab altera parte in auxilium vocaretur. Sed Atheniensibus imminente periculo belli, major ſalutis quam dignitatis cura fuit. Itaque permittente populo imperium ad ſenatum transfertur. Qui cum inſita genti ſuperbia crudeliter in plebē conſuleret, ſingulis tyrannidis ſibi impotentiam vindicantibus, ab exercitu Alcibiades exul revocatur, duxque claſſi conſtituitur. Statim igitur Athenas mittit, ex continenti ſe cum exercitu venturum, recepturumque à quadringentis jura populi, ni ipſi redderent. Hac denunciatione optimates territi, primo urbem prodere Lacedæmoniis tentavere: dein cum id nequiſſent, in exilium profecti ſunt. Igitur Alcibiades, inteſtino malo patria liberata, ſumma cura claſſem inſtruit; atque ita in bellum adverſus Lacedæmonios pergit.

CAP. IV. Jam Mindarus & Pharnabazus, Lacedæmoniorum duces, inſtructis navibus expectabant. Prœlio commiſſo; victoria penes Athe-

nienses fuit. In eo bello maior pars exercitus, & omnes ferme hostium duces cæsi: naves LXXX captæ. Interjectis quoque diebus, cum bellum Lacedæmonii à mari in terram transtulissent, iterato vincuntur. His malis fracti, pacem petiere: Quam ne acciperent, opera eorum effectum est, quibus ea res quæstum præstabat. Interea & Syracusanorum auxilia, ob illatum à Carthaginiensibus Siciliæ bellum, domum revocavit: quibus rebus destitutis Lacedæmoniis, Alcibiades cum classe victrici Asiam vastat: multis locis prælia facit: ubique victor recipit civitates, quæ defecerant: nonnullas capit, & imperio Athenienſium adjicit: atque ita prisci navali gloria vindicata, adjecta etiam laude terrestris belli, desideratus civibus suis Athenas revertitur. His omnibus præliis ducentæ naves hostium, & præda ingens capta. Ad hunc redeuntis exercitus triumphum, effusa omnis multitudo obviam procedit: & universos quidem milites, præcipue tamen Alcibiadem mirantur: in hunc oculos civitas universa, in hunc suspensa ora convertit: hunc quasi de cœlo missum, & ut ipsam Victoriam contuentur: laudant quæ pro patria, nec minus admirantur quæ exul contra gesserit, excusantes ipsi, iratum provocatumque fecisse. Enimvero tantum in uno viro fuisse momenti, ut maximi imperii subversi, & rursum recepti auctor esset; & unde stetisset, eo se victoria transferret: fieretque cum eo mira quædam fortunæ inclinatio. Igitur omnibus non humanis tantum, verum & divinis eum honoribus onerant: certant secum ipsi, utrum contumeliosius eum expulerint, an revocaverint honoratius. Ipsos illi deos gratulantes tulere obviam, quorum exsecrationibus erat devotus. Et cui paulo ante omnem humanam opem interdixerant, eum, si queant, in cœlo posuisse cupiunt. Explent contumelias honoribus,

noribus, detrimenta muneribus, exsecrationes precibus. Non Siciliæ illis adversa pugna in ore est, sed Græciæ victoria: non classes per illum amissæ, sed acquisitæ: nec Syracusarum, sed Joniæ, Hellespontique meminerunt. Sic Alcibiades nunquam mediocribus, nec in offensa, nec in favore studiis suorum exceptus est.

CAP. V. Dum hæc aguntur à Lacedæmoniis, Lysander classi belloque præficitur, & in locum Tissafernis, Darius rex Persarum filium suum Cyrum Joniæ Lydiæque præposuit: qui Lacedæmonios auxiliis opibusque ad spem fortunæ prioris erexit. Aucti igitur viribus, Alcibiadem cum centum navibus in Asiam profectum, dum agros longa pace divites, securius populatur, & prædæ dulcedine sine insidiarum metu sparsos milites habet, repentino adventu oppressere: tantaque cædes palantium fuit, ut plus vulneris eo prælio Athenienses acciperent, quam superioribus dederant: & tanta desperatio apud Athenienses erat, ut ex continenti Alcibiadem ducem Conone mutarent; arbitrantes victos se non fortuna belli, sed fraude imperatoris: apud quem plus prior offensa valuisset, quam recentia beneficia. Vicisse autem eum priore bello ideo tantum, ut ostenderet hostibus, quem ducem spreviſſent, & ut carius eis ipsam victoriam venderet. Omnia enim credibilia in Alcibiade, vigor ingenii, & morum luxuria faciebat. Veritus itaque multitudinis impetum, denuo in voluntarium exilium proficiscitur.

CAP. VI. Itaque Conon Alcibiadi suffectus, habens ante oculos cui duci succeſſiſſet, classem maxima industria exornat: sed navibus exercitus deerat, fortissimis quibusque in Asiæ populatione amissis. Armantur tamen senes, aut impuberes pueri, & numerus militum sine exercitus robore expletur. Sed non magnam bello moram ætas fecit

cit imbellis: exduntur passim, aut fugientes capiuntur: tantaque strages, aut occisorum, aut captivorum fuit, ut Athenienſium deletum non imperium tantum, verum etiam nomen videretur. Quo prælio perditis & desperatis rebus, ad tantam inopiam rediguntur, ut consumpta militari ætate, peregrinis civitatem, servis libertatem, damnatis impunitatem darent. Ex qua colluvione hominum, conscripto exercitu, domini antea Græciæ, vix libertatem tuebantur. Iterum tamen fortunam maris experiendam decernunt. tanta virtus animorum erat, ut cum paulo ante salutem desperaverint, nunc non desperent victoriam. Sed neque is miles erat, qui nomen Athenienſium tueretur; neque ex vires, quibus vincere consueverant, neq; ea scientia militaris in his, quos vincula, non castra continuerant. Itaque omnes aut capti, aut occisi. Cum dux Conon eo prælio superfuisset solus, crudelitatem civium metuens, cum octo navibus ad regem Cyprium concedit Evagoram.

CAP. VII. At dux Lacedæmoniorum rebus feliciter gestis, fortunæ hostium insultat; captivas naves cum præda bellica, in triumphi modum ornatas, mittit Lacedæmona: ac tributarias Athenienſium civitates, quas metus dubiæ belli fortunæ in fide tenuerat, voluntarias recepit: nec aliud ditionis Athenienſium præter urbem ipsam reliquit. Quæ cuncta cum Athenis nunciata essent, omnes relictis domibus, per urbem discurrere pavidi: alius alium sciscitari; auctorem nunciі requirere: non pueros imprudentia; non senes debilitas; non mulieres sexus imbecillitas domi tenet: adeo ad omnem ætatem tanti mali sensus penetraverat. In foro deinde coëunt: atque ibi perpeti nocte fortunam publicam questibus iterant. Alii fratres, aut filios, aut parentes deflent, cognatos alii, alii amicos cognatis cariores, & cum privatis casibus

sibus querelam publicam miscent: jam se ipsos, jam ipsam patriam perituram, miserioremque incolumium, quam amissorum fortunam judicantes: sibi quisque ante oculos obsidionem, famem, & superbum victoremque hostem proponentes: jam ruinam urbis & incendia, jam omnium captivitatem & miserrimam servitutem recordantes: feliciores prorsus priores urbis ruinas ducentes, quæ incolumibus filiis parentibusque, tectorum tantum ruina taxatæ sint. Nunc autem non classem, in quam, sicuti pridem, confugiant, superesse; non exercitum, cujus virtute servati pulchriora possent mœnia extruere.

CAP. VIII. Sic defletæ ac prope perditæ urbi hostes superveniunt, & obsidione circundata obsessos fame urgent. Sciebant enim neque ex advectis copiis multum supersse, & ne novæ advehi possent, providerant: quibus malis Athenienses fracti, post longam famem, & assidua suorum funera, pacem petivere: quæ an dari deberet, diu inter Spartanos, socioque deliberatum. Cum multi delendum Athenienſium nomen, urbemque incendio consumendam censerent; negarunt se Spartani ex duobus Græciæ oculis alterum eruturos: pacem polliciti, si demissa Pyræum versus muri brachia dejicerent, navesque quæ reliquæ forent, traderent; resque publica ex semet ipsis xxx rectores acciperet. In has leges traditam sibi urbem, Lacedæmonii formandam Lysandro tradiderunt. Insignis hic annus & pugnatione Athenarum, & morte Darii regis Persarum, & exilio Dionysii Siciliæ tyranni fuit. Mutato statu Athenarum, etiam civium conditio mutatur. Triginta rectores reipublicæ constituuntur, qui fiunt tyranni: quippe à principio tria millia sibi satellitum statuunt, quantum ex tot cladibus prope nec civium superfuerat: & quasi parvus hic ad continendam

nendam civitatē exercitus esset, septingentos milites à victoribus accipiunt. Cædes deinde civium ab Alcibiade auspicantur, ne iterum rempublicam sub obtentu liberationis invaderet. Quem cum profectum ad Artaxerxem Persarum regem comperissent, citato itinere miserunt, qui eum interciperent: à quibus occupatus, cum occidi aperte non posset, vivus in cubiculo in quo dormiebat, crematus est.

CAP. IX. Liberati hoc ultoris metu tyranni, miseras urbis reliquias cædibus & rapinis exhauriunt. Quod cum displicere uni ex numero suo Therameni didicissent, ipsum quoque ad terrorem omnium interficiunt. Fit igitur ex urbe passim omnium fuga; repleturque Græcia Athenienſium exulibus: quod etiam ipsum auxilium cum miseris eriperetur (nam Lacedæmoniorum edicto, civitates, exules recipere prohibebantur) omnes se Argos & Thebas contulere: ibi non solum tutum exilium egerunt, verum etiam spem recuperandæ patriæ receperunt. Erat inter exules Thrasybulus, vir strenuus, & domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria & pro salute communi, etiam cum periculo ratus; adunatis exulibus, castellum Phylen Atticorum finium occupat: nec deerat quarundam civitatium tam crudeles casus miserantium favor. Itaque Ismenias Thebanorum princeps, etsi publicis non poterat, privatis tamen viribus adjuvabat: & Lysias Syracusanus orator, exul tunc, quingentos milites stipendio suo instructos, in auxilium patriæ communis eloquentiæ misit. Fit itaque asperum prælium: sed cum hinc pro patria summis viribus, inde pro aliena dominatione securius pugnaretur, tyranni vincuntur; victi in urbem refugerunt, quam exhaustam cædibus suis, etiam armis spoliant. Deinde cum omnes Athenienses proditionis suspectos

ctos haberent, demigrare eos ex urbe jubent, & in brachiis muri quæ diruta fuerant, habitare, extraneis militibus imperium tuentes. Post hæc Thrasybulum corrumpere, imperii societatem pollicentes, conantur: quod cum non contigisset auxilia à Lacedæmoniis petivere: quibus accitis, iterato prælïantur. In eo bello Ctitias & Hippolochus, omnium tyrannorum sævissimi, cadunt.

CAP. X. Ceteris victis, cum exercitus eorum, ex quibus major pars Athenienſium erat, fugeret, magna voce Thrasybulus exclamat: Cur se victorem fugiant, potius quam ut vindicem communis libertatis adiuvent? Civium illam meminerint aciem, non hostium esse; nec se ideo arma cepisse, ut aliqua victis adimat, sed ut adempta restituat: xxx se dominis, non civitati bellum inferre. Admonet deinde cognationis, legum, sacrorum communium; tum vetusti per tot bella commilitii: orat misereantur exulum civium, si tam patienter ipsi serviant: reddant sibi patriam, accipiant libertatem. His vocibus tantum promotum est, ut reversus in urbem exercitus, xxx tyrannos emigrare Eleusina juberet, substitutis decem qui rempub. regerent: qui, nihil exemplo prioris dominationis territi, eandem viam crudelitatis aggressi sunt. Dum hæc aguntur, nunciatur Lacedæmone, in bellum Athenienses exarsisse: ad quod comprimendum. Pausanias rex mittitur: qui misericordia exulis populi permotus, patriam miseris civibus restituit, & decem tyrannos ex urbe Eleusina migrare ad ceteros jubet. Quibus rebus cum pax statuta esset, interjectis diebus, repente tyranni non minus restitutos exules, quam se in exilium actos indignantes, quasi vero aliorum libertas, sua servitus esset; bellum Athenienſibus inferunt: sed ad colloquium, veluti dominationem recepturi, progressi, per insidias comprehensi, ut

pacis victimæ trucidantur: populus quem emigrare jusserant, in urbem revocatur. Atque ita per multa membra civitas dissipata, in unum tantum corpus redigitur; & ne qua dissensio ex ante actis nasceretur, omnes jurejurando obstringuntur, discordiarum oblivionem fore. Interea Thebani Corinthiique legatos ad Lacedæmonios mittunt; qui ex manubiis portionem prædæ communis belli periculique peterent, quibus negatis, non quidem aperte bellum adversus Lacedæmonios decernunt: sed tacitis animis tantam iram concipiunt, ut subesse bellum intelligi posset.

CAP. XI. Eodem fere tempore Darius rex Persarum moritur, Artaxerxe & Cyro filiis relictis. Regnum Artaxerxi, Cyro civitates, quarum præfectus erat, testamento legavit. Sed Cyro judicium patris, injuria videbatur. Itaque occulte adversus fratrem bellum parabat. quod cum nunciatum Artaxerxi esset, accersitum ad se fratrem, & innocentiam dissimulatione belli simulantem, compedibus aureis vinxit; interfeciſſetque, ni mater prohibuisset. Dimissus igitur Cyrus, jam non occulte bellum, sed palam; nec per dissimulationem, sed aperta professione parare cœpit: auxilia undique contrahit. Lacedæmonii memores, Athenienſi bello enixe se eius opera adjutos, velut ignorantes contra quem bellum pararetur, decernunt auxilia Cyro mittenda, ubi res ejus exegisset: quærentes apud Cyrum gratiam, & apud Artaxerxem, si vicisset, veniæ patrocinia, cum nihil adversus eum aperte decrevissent. Sed cum in bello fors prælii utrumque fratrem pugnæ obtulisset, prior Artaxerxes à fratre vulneratur; quem cum equi fuga periculo subtraxisset: Cyrus à cohorte regia oppressus, interficitur. Sic victor Artaxerxes, & præda fraterni belli, & exercitu potitur. In eo prælio decem millia Græcorum in auxilio Cyri fuere.

fuere. quæ & in cornu, in quo ſteterant, vicerunt; & poſt mortem Cyri, neque armis à tanto exercitu vinci, neque dolo capi potuerunt; revertenteſque inter tot indomitas nationes, & barbaras gentes, per tanta itineris ſpatia virtute ſe uſque terminos patriæ defenderunt.

LIBER VI.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Lacedæmonii Aſiæ imperium affectantes bellum movent. Rex Perſarum Athenienſibus per Cononem auxilium concedit.*
2. *Lacedæmonii Ducem exercitus Ageſilaum præficiunt. Cononis prudenter & fortiter geſta.*
3. *Piſandri & Cononis pugna; in qua Lacedæmonii victi.*
4. *Inclinatio fortunæ Lacedæmoniorum, quam Ageſilai fortitudo ſuſtentat.*
5. *Athenienſes Iphicratem & Cononem Lacedæmoniis opponunt. Athenæ ex Lacedæmoniorum ſpoliis inſtaurantur.*
6. *Græciæ pax à Rege Perſarum indicta, quam Lacedæmonii magno ſuo malo turbant.*
7. *Thebani Lacedæmonios laceſſunt, unde dubia Martis alea, & pugna ad Mantineam.*
8. *Epaminondæ fortiſſimi Thebanorum Ducis interitus, & elogium.*
9. *Totius Græciæ labes poſt Epaminondæ exceſſum.*

CAP. I.

LAcedæmonii more ingenii humani, quo plura habent, eo ampliora cupientes, non contenti acceſſione Athenienſium opum vires ſibi duplicatas, totius Aſiæ imperium affectare cœperunt; ſed major pars ſub regno Perſarum erat.

Itaque Hercyllides dux in hanc militiam electus, cum videret ſibi adverſus duos præfectos Artaxerxis regis, Pharnabazum & Tiſſafernem, maximarum gentium viribus ſuccinctos, dimicandum, pacificari cum altero ſtatuit. Aptior viſus Tiſſafernes, vir & induſtria potior, & militibus Cyri quondam regis inſtructior, in colloquium vocatur, & ſtatutis conditionibus, ab armis dimittitur. Hanc rem Pharnabazus apud communem regem criminatur, ut Lacedæmonios Aſiam ingreſſos non repulerit armis, ſed impenſis regiis aluerit; mercenturque ab his ut differant bella, quam gerant, tanquam non ad unius ſummam imperii detrimentum omne perveniat. Indignum ait bella non perfici, ſed redimi; hoſtem precio, non armis ſummoveri. His vocibus regem Tiſſaferni alienatum hortatur, ut in locum ejus, navalis belli ducem eligat Conona Athenienſem, qui amiſſa bello patria Cypri exulabat: quippe Athenienſibus, etſi fractæ ſint opes, manere tamen navalem uſum, nec ſi eligendus ſit ex univerſis, meliorem alium eſſe. Acceptis igitur quingentis talentis, juſſus eſt Conona claſſi præficere.

CAP. II. His cognitis, Lacedæmonii & ipſi à rege Ægypti Hercynione auxilia navalis belli per legatos petunt, à quo centum triremes, & ſexcenta millia modiorum frumenti miſſa: à ceteris quoque ſociis ingentia auxilia contracta ſunt. Sed tanto exercitui, & contra tantum ducem, deerat dignus imperator. Itaque poſtulantibus ſociis Ageſilaum ducem, regem tunc Lacedæmoniorum: propter reſponſum oraculi Delphici, diu Lacedæmonii, an eum ſummæ rei præponerent, deliberaverunt: quibus futurus imperii finis denunciabatur, cum regium claudicaſſet imperium: erat enim pede claudus. Ad poſtremum ſtatuerunt, melius eſſe inceſſu regem, quam imperio regnum claudicare.

dicare. Posteaquam Agesilaum cum ingentibus copiis in Asiam misere: non facile dixerim quod aliud par ducum tam bene comparatum fuerit: quippe ætas, virtus, consilium, sapientia utrique prope una, gloria quoque rerum gestarum eadem: quibus cum paria omnia fortuna dederit; invictum tamen ab altero utrumque servavit. Magnus igitur amborum apparatus belli, magnæ res gestæ fuerunt. Sed Cononem seditio militum invadit, quos præfecti regis fraudare stipendio soliti erant, eo instantius debita poscentibus, quo graviorem sub magno duce militiam præsumebant. Itaque Conon diu rege per epistolas frustra fatigato, ad postremum ipse ad eum pergit; à cujus aspectu & colloquio prohibitus est, quod eum more Persarum adorare nollet: agit tamen cum eo per internuncios, & queritur, opulentissimi regis bella inopia dilabi, & qui exercitum parem hostibus habeat, pecunia vinci, qua præstet; inferioremque eum ea parte virium inveniri, qua longe superior sit. Postulat dari sibi ministrum impensæ, quia pluribus id mandare perniciosum sit. Dato stipendio, ad classem remittitur: nec moram agendis rebus facit: multa fortiter, multa feliciter agit: agros hostiles vastat: urbes expugnat, & quasi tempestas quædam cuncta posternit. quibus rebus territi Lacedæmonii, ad patriæ subsidium, revocandum ab Asia Agesilaum decernunt.

CAP. III. Interim Pisandrus ab Agesilao proficiscente dux patriæ relictus, ingentem classem summis viribus instruit, fortunam belli tentaturus. Nec non & Conon tunc primum cum hostium exercitu concursurus, magna cura ordinat suos. Summa igitur non tam ducum in eo prælio, quam militum æmulatio fuit. Nam & ipse dux Conon non tam Persis, quam patriæ studebat: & sicut afflictis Athenienssium rebus, auctor amissæ domina-

dominationis fuerat; sic volebat idem haberi redditæ, patriamque vincendo recipere, quam victus amiserat: eo speciosius, quod ne ipsorum quidem Athenienſium, sed alieni imperii viribus dimicet, pugnaturus periculo regis, victurus præmio patriæ: gloriamque diversis artibus, quam priores civitatis suæ duces consecuturus: quippe illos vincendo Persas, patriam defendisse: se Persas victores faciendo, restituturum patriam esse. Porro Pisandrus pro coniunctione Ageſilai, etiam virtutum æmulator erat, contendebatque ne à rebus gestis eius, & gloriæ splendore decederet; neve tot bellis ac seculis quæsitum imperium, brevis momenti culpa subverteret. Eadem militum & omnium regum cura erat, quos major solicitudo cruciabat, non tam ne ipsi quæsitas opes amitterent quam ne pristinas Athenienses reciperent. Sed quanto majus prælium fuit, tanto & clarior victoria Cononis. Victi Lacedæmonii fugam capessunt, præsidia hostium Athenas deducuntur: populo restituta dignitate conditio servilis eripitur: multæ quoque civitates recipiuntur.

CAP. IV. Hoc initium Athenienſibus resumendæ potentiæ, & Lacedæmoniis habendæ finis fuit. Namque velut cum imperio etiam virtutem perdidissent, contemni à finitimis cœpere. Primi igitur Thebani auxiliantibus Athenienſibus, bellum his intulere: quæ civitas ex infimis incrementis, virtute Epaminondæ ducis, ad spem imperii Græciæ erecta est. Fit itaque terrestre prælium, eadem Lacedæmoniorum fortuna qua pugnatum adversus Cononem navali prælio fuerat. In eo bello Lyſander, quo duce Athenienses victi à Lacedæmoniis fuerant, interficitur. Pausanias quoque alter dux Lacedæmoniorum proditionis accusatus, in exilium abiit. Igitur Thebani potiti victoriam, universum exercitum ad urbem Lacedæmonio-

dæmoniorum ducunt, facilem expugnationem rati, quoniam deserti à sociis omnibus erant: quod metuentes Lacedæmonii, regem suum Agesilaum ex Asia, qui ibi magnas res gerebat, ad defensionem patriæ arcessunt. Occiso enim Lysandro nullius alterius fiduciam ducis habebant. Cujus quoniam serus adventus erat, conscripto exercitu, obviam hosti procedunt. Sed victis, adversus paulo ante victores, nec animus, neque vires pares fuere. Prima igitur congressione funduntur. Deletis jam suorum copiis supervenit rex Agesilaus, qui restituto prælio, non difficulter, recenti & multis expeditionibus indurato milite, hostibus victoriam eripuit; ipse tamen graviter sauciatur.

CAP. V. Quibus rebus cognitis, Athenienses verentes, ne iterum Lacedæmoniis victoribus, in pristinam sortem servitutis redigerentur, exercitum contrahunt, eumque in auxilium Bœotiorum per Iphicratem, viginti quidem annos natum, sed magnæ indolis juvenem, duci jubent. Hujus adolescentis supra ætatem virtus admirabilis fuit, nec unquam ante eum Athenienses, inter tot tantosque duces, aut spei majoris, aut indolis maturioris imperatorem habuerunt; in quo non imperatoriæ tantum, verum & oratoriæ artes fuere. Conon quoque, audito reditu Agesilai, & ipse ex Asia ad depopulandos Lacedæmoniorum agros revertitur: atque ita, undique belli formidine circumstrepente, clausi Spartani ad summam desperationem rediguntur. Sed Conon vastatis hostium terris, Athenas pergit: ubi magno civium gaudio exceptus, plus tamen tristitiæ ipse ex incensa & diruta à Lacedæmoniis patria, quam lætitiæ ex recuperata post tantum temporis, cepit. Itaque quæ incensa fuerant, prædarum sumptu & exercitu Persarum restituit: quæ diruta,

diruta reficit. Fatum illud Athenarum fuit, ut ante à Perſis crematæ, manibus eorum: & nunc à Lacedæmoniis dirutæ, ex ſpoliis Lacedæmoniorum reſtituerentur: verſa quoque vice, nunc haberent ſocios, quos tunc hoſtes habuerant; & hoſtes nunc paterentur, cum quibus juncti tunc arctiſſimis ſocietatis vinculis fuerant.

CAP. VI. Dum hæc gerunt, Artaxerxes rex Perſarum legatos in Græciam mittit, per quos jubet omnes & armis diſcedere; qui aliter feciſſet, eum ſe pro hoſte habiturum: civitatibus libertatem ſuaque omnia reſtituit: quod non Græciæ laboribus aſſiduiſque bellorum internecinis odiis conſulens fecit, ſed ne occupato ſibi Ægyptio bello, quod propter auxilia adverſus præfectos ſuos Lacedæmoniis miſſa, ſuſceperat, exercitus ſui in Græcia detinerentur. Feſſi igitur tot bellis Græci, cupide paruere. Hic annus, non eo tantum inſignis fuit, quod repente pax totâ Græcia facta eſt: ſed etiam eo quod eodem tempore urbs Romana à Gallis capta eſt. Sed Lacedæmonii ſecuris inſidiantes abſentiam Arcadum ſpeculati, caſtellum eorum expugnant, occupatoque præſidium imponunt. Itaque armato inſtructoque exercitu Arcades adhibitis in auxilium Thebanis, amiſſa bello repetunt. In eo prælio Archidamus dux Lacedæmoniorum vulneratur: qui cum cædi ſuos jam ut victos videret, per præconem corpora interfectorum ad ſepulturam poſcit. Hoc eſt enim ſignum apud Græcos victoriæ traditæ. Qua confeſſione contenti Thebani ſignum parcendi dedere.

CAP. VII. Paucis deinde poſt diebus, neutris quicquam hoſtile facientibus, cum quaſi tacito conſenſu induciæ eſſent, Lacedæmoniis alia bella adverſus finitimos gerentibus, Thebani Epaminonda duce, occupandæ urbis eorum ſpem cepere. Igitur principio noctis taciti Lacedæmona profici-

proficiſcuntur: Non tamen aggredi incautos potuerunt. Quippe ſenes, & cetera imbellis ætas, cum adventum hoſtium præſenſiſſent in ipſis portarum anguſtiis armati occurrunt; & adverſus quindecim millia militum, non amplius centum jam effœtæ ætatis viri, pugnæ ſe offerunt. Tantum animorum viriumque, patriæ penatium conſpectus ſubminiſtrat; tantoque præſentia, quam recordatione ſui, majores ſpiritus largiuntur. Nam ut videre, inter quæ, & pro quibus ſtarent, aut vincendum ſibi, aut moriendum cenſuerunt. Pauci igitur ſuſtinuere ſenes aciem, cui parante diem univerſa juventus eſſe non potuit. In eo prælio duo duces hoſtium ceciderе. Cum interim, Ageſilai adventu nunciato, Thebani receſſere: nec bellum diu dilatum: ſiquidem Spartanorum juventus, ſenum virtute & gloria incenſa, teneri non potuit, quin ex continenti, acie decerneret. Cum victoria Thebanorum eſſet, Epaminondas, dum non ducis tantum, verum etiam fortiſſimi militis officio fungitur, graviter vulneratur. Quo audito, his ex dolore metus, & illis ex gaudio ſtupor injicitur; atque ita veſuti ex placito conſenſu a prælio diſceditur.

CAP. VIII. Poſt paucos deinde dies Epaminondas decedit, cum quo vires quoque reipubl. ceciderunt. Nam ſicuti telo ſi primam aciem præfregeris, reliquo ferro vim nocendi ſuſtuleris: ſic illo velut mucrone teli ablato duce Thebanorum, rei quoque publicæ vires hebetatæ ſunt: ut non tam illum amiſiſſe, quam cum illo interiiſſe omnes viderentur. Nam neque hunc ante ducem ullum memorabile bellum geſſere, nec poſtea virtutibus, ſed cladibus inſignes fuere: ut manifeſtum ſit, patriæ gloriam & natam, & extinctam cum eo fuiſſe. Fuit autem incertum, vir melior, an dux eſſet. Nam ut imperium non ſibi ſemper, ſed patriæ

quæſiv.t:

quæsivit: & pecuniæ adeo pareus fuit, ut sumptus funeri defuerit. Gloriæ quoque non cupidior quam pecuniæ: quippe recusanti, omnia imperia ingesta sunt: honoresque ita gessit, ut ornamentum non accipere, sed dare ipsi dignitati videretur. Jam literarum studium, jam philosophiæ doctrina tanta, ut mirabile videretur, unde tam insignis militiæ scientia homini inter literas nato. Neque ab hoc vitæ proposito moris ratio dissensit. Nam ut relatus in castra semiaminis, vocem spiritumque collegit, id unum à circumstantibus requisivit, num cadenti sibi scutum ademisset hostis. Quod ut servatum audivit, allatumque, velut laborum gloriæque socium osculatus est. Iterum quæsivit; utri vicissent. Ut audivit Thebanos, Bene habere se rem dixit: atque ita velut gratulabundus patriæ, expiravit.

CAP. IX. Hujus morte etiam Athenienſium virtus intercidit. Siquidem amisso cui æmulari consueverant; in segnitiam torporemque resoluti, non ut olim in classem exercitusque, sed in dies festos apparatusque ludorum, reditus publicos effundunt; & cum auctoribus nobilissimis poetisque theatra celebrant, frequentius scenam quam castra visentes; versificatoresque meliores quam duces laudantes. Tunc vectigal publicum, quo antea milites & remiges alebantur, cum urbano populo dividi cœptum est. Quibus rebus effectum est, ut inter otia Græcorum, sordidum & obscurum antea Macedonum nomen emergeret: & Philippus obses triennio Thebis habitus, Epaminondæ & Pelopidæ virtutibus eruditus regnum Macedoniæ, Græciæ & Asiæ cervicibus, velut jugum servitutis imponeret.

LIB.

LIBER VII.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Macedoniæ vetus nomen, populus, primi Reges.*
2. *Perdiccæ Regis familia illuſtris, & infantis Europi nobile fatum.*
3. *Legati Perſarum ad Amyntam petulantiæ ſuæ dant pœnas.*
4. *Pax Macedoniæ Bubaris Reguli Perſæ opera conciliatur. Tragœdiæ in familia Amyntæ, Alexandri Macedonis avi.*
5. *Philippi Macedonis varii caſus, fratribus dolo materno vita ſublatis à populo compulſus regnum ſuſcepit.*
6. *Initia regni Philippici laude & obſervatione digniſſima, bella, conjugium, vitia & virtutes ejuſdem.*

CAP. I.

MAcedonia ante nomine Emathionis regis, cujus prima virtutis experimenta in illis locis extant, Emathia cognominata eſt. Hujus ſicuti incrementa modica, ita termini peranguſti fuere. Populus Pelaſgi, regio Bœotia dicebatur. Sed poſtea virtute regum, & gentis induſtria, ſubactis primo finitimis, mox populis nationibuſque, imperium uſque extremos Orientis terminos prolatum. In regione Pæonia, quæ nunc portio eſt Macedoniæ, regnaſſe fertur Pelegon pater Aſteropæi, cujus Troiano bello, inter clariſſimos vindices urbis, nomen accepimus. Ex alio latere in Europa regnum Europus nomine tenuit. Sed & Caranus cum magna multitudine Græcorum, ſedes in Macedonia reſponſo oraculi juſſus quærere,

re, cum in Emathiam veniſſet, urbem Ædeſſam, non ſentientibus opidanis, propter imbrium & nebulæ magnitudinem, gregem caprarum, imbrem fugientium, ſecutus occupavit; revocatuſque in memoriam oraculi, quo juſſus erat, ducibus captis imperium quærere, regni ſedem ſtatuit; religioſeque poſtea obſervavit, quocunque agmen moveret, ante ſigna eaſdem capras habere, cœptorum duces habiturus, quas regni habuerat auctores. Urbem Ædeſſam ob memoriam muneris Ægeas, populum Ægeatas, vocavit. Pulſo deinde Midea (nam is quoque portionem Macedoniæ tenuit) aliiſque regibus pulſis, in locum omnium ſolus ſucceſſit: primuſque adunatis gentibus variorum populorum, veluti unum corpus Macedoniæ fecit; creſcentique regno, valida incrementorum fundamenta conſtituit.

CAP. II. Poſt hunc Perdicca regnavit, cujus & vita illuſtris, & mortis poſtrema, veluti ex oraculo præcepta, memorabilia fuere: ſiquidem ſenex moriens, Argæo filio monſtravit locum quo condi vellet; ibique non ſua tantum; ſed & ſuccedentium ſibi regum oſſa poni juſſit; præfatus, quoad ibi conditæ poſterorum reliquiæ forent, regnum in familia manſuram: credunique hac ſuperſtitione extinctam in Alexandro ſtirpem, quia locum ſepulturæ mutaverit. Argæus moderate, & cum amore popularium adminiſtrato regno, ſucceſſorem filium Philippum reliquit: qui immatura morte raptus, Europum parvulum admodum inſtituit heredem. Sed Macedonibus aſſidua certamina cum Thracibus & Illyriis fuere: quorum armis veluti quotidiano exercitio indurati, gloria bellicæ laudis finitimos terrebant. Igitur Illyrii infantiam regis pupilli contemnentes, bello Macedonas aggrediuntur: qui prælio pulſi, rege ſuo in cunis prolato, & ponè aciem poſito, acrius certamen

tamen repetivere: tanquam ideo victi fuissent antea, quod bellantibus sibi regis sui auspicia defuissent; futuri vel propterea victores, quod ex superstitione animum vincendi ceperant: simul & miseratio eos infantis tenebat, quem, si victi forent, captivum de rege facturi videbantur. Conserto itaque prælio, magna cæde Illyrios fudere, ostenderuntque hostibus suis priore bello regem Macedonibus, non virtutem defuisse. Huic Amyntas succedit, & propria virtute, & Alexandri filii egregia indole insigniter clarus: cui Alexandro tanta omnium virtutum natura ornamenta extitere, ut etiam Olympio certamine, vario ludicrorum genere contenderit.

CAP. III. Cum interim Darius rex Persarum, turpi ab Scythia fuga summotus, ne ubique deformis militiæ damnis haberetur, mittit cum parte copiarum Megabazum ad subigendam Thraciam, ceteraq; ejus tractus regna: quibus pro ignobili momento erat accessura Macedonia. Qui brevi tempore exsecuto regis imperio, legatis ad Amyntam regem Macedoniæ missis, obsides in pignus futuræ pacis dari sibi postulabat. Sed legati benigne excepti inter epulas ebrietate crescente, rogant Amyntam, ut apparatui epularum adiiciat jus familiaritatis, adhibitis in convivium suis ac filii uxoribus: id apud Persas haberi pignus ac fœdus hospitii. Quæ ut venerunt, petulantius Persis eas contrectantibus, filius Amyntæ Alexander rogat patrem, respectu ætatis ac gravitatis suæ abiret convivio; pollicitus se hospitum temperaturum jocos. Quo digresso, mulieres quoque paulum è convivio evocat, cultius exornaturus, gratioresque reducturus. In quarum locum matronali habitu exornatos juvenes supponit, eosque petulantiam legatorum, ferro, quod sub veste gerebant, compescere jubet. Atque ita interfectis

omnibus,

omnibus, ignarus rei Megabazus, cum legati non redirent, mittit eo cum exercitus parte Bubarem, ut in bellum facile & mediocre: dedignatus ipse ire, ne dehonestaretur prælio tam fœdæ gentis. Sed Bubares ante bellum, amore filiæ Amyntæ captus, omisso bello nuptias facit, depositisque hostilibus animis, in affinitatis jura succedit.

CAP. IV. Post discessum à Macedonia Bubaris, Amyntas rex decedit, cujus filio & successori Alexandro, cognatio Bubaris non Darii tantum temporibus pacem præstitit: verum etiam Xerxem adeo conciliavit, ut cum Græciam veluti tempestas quædam occupasset inter Olympum Hæmumque montes totius regionis eum imperio donaverit. Sed nec virtute minus quam Persarum liberalitate regnum ampliavit. Per ordinem deinde successionis, regnum Macedoniæ ad Amyntam fratris ejus Menelai filium pervenit. Hic quoque insignis industria, & omnibus imperatoriis virtutibus instructus fuit: qui ex Eurydice tres filios sustulit, Alexandrum, Perdiccam, & Philippum Alexandri Magni Macedonis patrem: & filiam Euryonem: Ex Cynna autem Archelaum, Archideum, Menelaum. Cum Illyriis deinde, & cum Olynthiis gravia bella gessit. Insidiis autem Eurydices uxoris, quæ nuptias generi pacta occidendum virum, regnumque adultero tradendum susceperat, occupatus fuisset; ni filia pellicatum matris & sceleris consilia prodidisset. Functus itaque tot periculis senex decessit, regno maximo ex filiis Alexandro, tradito.

CAP. V Igitur Alexander inter prima initia regni, bellum ab Illyriis pacta mercede & Philippo fratre dato obside redemit. Interjecto quoque tempore per eundem obsidem cum Thebanis gratiam pacis reconciliat: quæ res Philippo maxima incre-

menta

menta egregiæ indolis dedit. Siquidem Thebis triennio obſes habitus, primus pueritiæ rudimenta in urbe ſeveritatis antiquæ, & in domo Epaminondæ, ſummi & philoſophi & imperatoris, depoſuit. Nec multo poſt Alexander inſidiis Eurydices matris appetitus occumbit: cui Amyntas in ſcelere deprehenſæ propter communes liberos, ignarus iiſdem quandoque exitioſam fore, pepercerat. Frater quoque ejus Perdicca pari inſidiarum fraude decipitur. Indignum prorſus, libidinis cauſa liberos à matre vita privatos, quam ſcelerum ſuorum ſuppliciis liberorum contemplatio vindicaverat. Perdiccæ hoc indignior cædes videbatur, quod ei apud matrem miſericordiam nec parvulus quidem filius conciliaverat. Itaque Philippus diu non regem, ſed tutorem pupilli egit. At ubi graviora bella imminebant, ſeruntque auxilium in expectatione infantis erat, compulſus à populo regnum ſuſcepit.

CAP. VI. Ut eſt ingreſſus imperium, magna de illo ſpes omnibus fuit; & propter ipſius ingenium, quod magnum ſpondebat virum; & propter vetera Macedoniæ fata: quæ cecinerant, uno ex Amyntæ filiis regnante, florentiſſimum fore Macedoniæ ſtatum; cui ſpei ſcelus matris hunc reſiduum fecerat. Principio regni, cum hinc cædes fratrum indigne peremptorum, inde hoſtium multitudo: hinc inſidiarum metus, inde inopia continuis bellis exhauſti regni, immaturam ætatem tironis urgerent; bella, quæ velut conſpiratione quadam ad opprimendam Macedoniam, multarum gentium ex diverſis locis uno tempore confluebant, quoniam omnibus par eſſe non poterat, diſpenſanda ratus; alia interpoſita pactione componit, alia redimit, facilimis quibuſque aggreſſus, quorum victoria & militum trepidos animos firmaret, & contemptum ſibi hoſtium demeret.

meret. Primum illi cum Athenienſibus certamen fuit: quibus per inſidias victis, metu belli gravioris; cum interficere omnes poſſet, incolumes ſine pretio dimiſit. Poſt hæc bello in Illyrios tranſlato, multa millia hoſtium cædit. Urbem nobiliſſimam Lariſſam capit. Hinc Theſſaliam, non prædæ cupiditate, ſed quod exercitui ſuo robur Theſſalorum equitum adjungere geſtiebat, nihil minus quam bellum metuentem, improviſus expugnat: unumque corpus equitum pedeſtriumque copiarum invicti exercitus fecit. Quibus rebus felicitet provenientibus, Olympiadem, Neoptolemi regis Moloſſorum filiam uxorem ducit; conciliante nuptias fratre patruele, altore virginis Arruba rege Moloſſorum; qui ſororem Olympiadis Troadam in matrimonium habebat: quæ cauſa illi exitii, malorumque omnium initium fuit. Nam dum regni incrementa affinitate Philippi acquiſiturum ſpetat, proprio regno ab eodem privatus, in exilio conſenuit. His ita geſtis, Philippus jam non contentus ſummovere bella, ultro etiam quietos lacelſit. Cum Methonam urbem oppugnaret, in prætereuntem de muris ſagitta jacta, dextrum oculum regis effodit. Quo vulnere nec ſegnior in bellum, nec iracundior adverſus hoſtes factus eſt; adeo ut interfectis diebus pacem deprecantibus dederit; nec moderatus tantum, verum etiam mitis adverſus victos fuerit.

LIBER VIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Græciæ clades ſub Philippo Macedone. Thebani & Phocenſes civilis belli faces.*
2. *Thebani Philippum accerſunt, qui Phocenſes opprimit. Athenienſes ſaluti publicæ pro virili conſulunt.*

3. *Con-*

3. *Contrà Philippum Græciam lacerat, Cappadociam Macedoniæ adjungit, Olynthios delet. Latrocinium exercet variis modis.*
4. *Athenienſibus, Theſſalis, Bœotis & Phocenſibus callide imponit.*
5. *Phocenſes ad deditionem, & reliquos Græcos cogit ad ſervile obſequium.*
6. *Monarchiam cum ſumma injuſtitia conſtituit.*

CAP I.

GRæciæ civitates dum imperare ſingulæ cupiunt, imperium omnes perdiderunt: quippe in mutuum exitium ſine modo ruentes, omnibus perire quod ſingulæ amitterent, non niſi oppreſſæ ſenſerunt. Siquidem Philippus rex Macedoniæ, velut è ſpecula quadam, libertati omnium inſidiatus, dum contentiones civitatium alit, auxilium inferioribus ferendo, victos pariter victoreſque ſubire regiam ſervitutem coëgit. Cauſa & origo hujus mali Thebani fuere: qui cum rerum potirentur, ſecundam fortunam imbecillo animo ferentes, victos armis Lacedæmonios & Phocenſes, quaſi parva ſupplicia cædibus & rapinis luiſſent, apud commune Græciæ concilium ſuperbe accuſaverunt: Lacedæmoniis crimini datum, quod arcem Thebanam induciarum tempore occupaſſent. Phocenſibus, quod Bœotiam depopulati eſſent: prorſus quaſi poſt arma & bellum, locum legibus reliquiſſent. Cum judicium arbitrio victorum exerceretur, tanta pecunia damnantur, quanta exſolvi non poſſet. Igitur Phocenſes, cum agris liberis, conjugibuſque privarentur, deſperatis rebus, Philomelo quodam duce, velut deo iraſcentes, templum ipſum Apollinis Delphis occupavere. Inde auro & pecunia divites, conducto mercenario milite, bellum Thebanis intulerunt.

runt. factum Phocensium, tametsi omnes execrarentur propter sacrilegium, plus tamen invidiæ Thebanis à quibus ad hanc necessitatem compulsi fuerant, quam ipsis intulit. Itaque auxilia his & ab Athenienſibus, & à Lacedæmoniis missa. Prima igitur congressione Philomelus Thebanos crastris exuit. Sequenti prælio primus inter confertissimos dimicans cecidit, & sacrilegii pœnas impio sanguine luit. In hujus locum dux Onomarchus creatur.

CAP. II. Adversus quem Thebani Thessalique non ex civibus suis, ne victores potentiam ferre non possent; sed Philippum Macedoniæ regem ducem eligunt; & externæ dominationi, quam in suis timuerunt, sponte succedunt. Igitur Philippus, quasi sacrilegii, non Thebanorum ultor esset, omnes milites coronas laureas sumere jubet, atque ita veluti deo duce in prælium pergit. Phocenses insignibus dei conspectis, conscientia delectorum territi, abjectis armis fugam capessunt, pœnasque violatæ religionis sanguine & exdibus suis pendunt. Incredibile quantum ea res apud omnes rationes Philippo gloriæ dedit. Illum vindicem sacrilegii, illum ultorem religionum: quod orbis viribus expiari debuit, solum qui piacula exigeret extitisse dignum. Itaque diis proximus habetur, per quem deorum majestas vindicata sit. Sed Athenienses audito belli eventu, ne in Græciam Philippus transiret, angustias Thermopylarum pari ratione secuti antea advenientibus Persis occupavere; sed nequaquam simili aut virtute, aut causa: siquidem tunc pro libertate Græciæ, nunc pro sacrilegio publico; tunc à rapina hostium templa vindicaturi, nunc adversus vindices, templorum raptores defensuri: aguntque propugnatores sceleris, cujus turpe erat alios vindices fuisse; immemores prorsus; quod in dubiis

biis rebus ſuis, illo duce etiam conſiliorum auctore uſi fuerant: quod illo duce tot bella victores inierant: tot urbes auſpicato condiderant: tantum imperium terra marique quæſierant: quod nihil ſine majeſtate numinis ejus aut privatæ unquam, aut publicæ rei geſſerant. Tantum facinus admiſiſſe ingenia omni doctrina exculta, pulcherrimis legibus inſtitutiſque formata, ut quid poſthac ſuccenſere jure barbaris poſſent, non haberent.

CAP. III. Sed nec Philippus melioris fidei adverſus ſocios fuit: quippe veluti timens, ne ab hoſtibus ſacrilegii ſcelere vinceretur, civitates quarum paulo ante dux fuerat, quæ ſub auſpiciis ejus militaverant, quæ gratulatæ illi ſibique victoriam fuerant, hoſtiliter occupatas diripuit; conjuges liberoſque omnium ſub corona vendidit: non deorum immortalium templis, non ædibus ſacris, non diis penatibus publicis privatiſque, ad quos paulo ante ingreſſus hoſpitaliter fuerat, pepercit: prorſus ut non tam ſacrilegii ultor extitiſſe, quam ſacrilegiorum licentiam quæſiſſe videretur. Inde veluti rebus egregie geſtis, in Cappadociam trajicit: ubi bello pari perfidia geſto, captiſque per dolum & occiſis finitimis regibus, univerſam provinciam imperio Macedoniæ adjungit. Deinde ad abolendam invidiæ famam, qua inſignis præter ceteros tunc temporis habebatur, per regna mittit, & opulentiſſimas civitates, qui opinionem ſererent, regem Philippum magna pecunia locare, & muros per civitates & fana, & templa faciendas; & ut per præcones ſuſceptores ſollicitarent: Quī cum in Macedoniam veniſſent, variis dilationibus fruſtrati, vim regiæ majeſtatis timentes, taciti proficiſcebantur. Poſt hæc Olynthios aggreditur; receperant enim per miſericordiam, poſt eædem unius duos fratres ejus, quos Philippus ex noverca

genitos, veluti participes regni interficere gestiebat. Ob hanc igitur causam urbem antiquam & nobilem exscindit, & fratres olim destinato supplicio tradit: prædaque ingenti pariter & parricidii voto fruitur. Inde quasi omnia, quæ agitasset animo, ei licerent, auraria in Thessalia, argenti metalla in Tracia occupat. Et ne quod jus vel fas inviolatum prætermitteret, piraticum quoque exercere instituit. His ita gestis forte evenit, ut eum fratres duo, reges Thraciæ, non contemplatione justitiæ ejus, sed invicem metuentes ne alterius viribus accederet, disceptationum suarum judicem eligerent. Sed Philippus, more ingenii sui ad judicium velut ad bellum, inopinantibus fratribus, instructo exercitu supervenit: & regno utrumque non judicis more, sed fraude latronis ac scelere spoliavit.

CAP. IV. Dum hæc aguntur, legati Athenienſium petentes pacem ad eum venerunt. Quibus auditis, & ipse legatos Athenas cum pacis conditionibus misit: ibique ex commodo utrorumque pax facta. Ex ceteris quoque Græciæ civitatibus, non pacis amore, sed belli metu legationes venere. Siquidem crudescente ira, Thessali, Bœotiique erant, ut professum adversum Phocenses ducem Græciæ exhibeat: tanto odio Phocensium ardentes, ut obliti cladium suarum, periri ipsi, quam non perdere eos præoptarent; expertamque Philippi crudelitatem pati, quam parcere hostibus suis mallent. Contra Phocensium legati, adhibitis Lacedæmoniis & Athenienſibus, bellum deprecabantur, cujus ab eo dilationem tertiam emerunt. Fœdum prorsus miserandumque spectaculum, Græciam etiam nunc & viribus & dignitate orbis terrarum principem; regum certe gentiumque semper victricem, & multarum adhuc urbium dominam, alienis excubare sedibus; aut rogantem bellum,

lum, aut deprecantem: in alterius ope omnem spem posuisse orbis terrarum vindices, eoque discordia sua civilibusque bellis tedactos, ut adulentur ultro sordidam paulo ante clientelæ suæ partem; & hæc potissimum facere Thebanos Lacedæmonioſque, antea inter se imperii, nunc Græciæ imperantis æmulos. Philippus, venditatione gloriæ suæ, tantarum urbium fastidium agitat; atque utros potius dignetur, æstimat. Secreto igitur auditis utriſque legationibus, his veniam belli pollicetur, jureiurando adactis, responsum nemini prodituros: illis contra venturum se, auxiliumque laturum. Utroſque vetat parare bellum, aut metuere. Sic variato responso securis omnibus, Thermopylarum angustias occupat.

CAP. V. Tunc primum Phocenses captos se fraude Philippi animadvertentes, trepidi ad arma confugiunt. Sed neque spacium erat instruendi belli, nec tempus ad contrahenda auxilia: & Philippus excidium minabatur, ni fieret deditio. Victi igitur necessitate pacta salute se dediderunt. Sed pactio eius fidei fuit, cuius antea fuerat deprecati belli promissio. Igitur cæduntur passim, rapiunturque; non liberi parentibus, non conjuges maritis, non deorum simulacra templis suis relinquuntur. Unum tantum miseris solatium fuit, quod, cum Philippus portione prædæ socios fraudasset, nihil rerum suarum apud inimicos viderunt. Reversus in regnum, ut pecora pastores nunc in hybernos, nunc in æstivos saltus trajiciunt, sic ille populos & urbes, ut illi vel replenda, vel derelinquenda quæque loca videbantur, ad libidinem suam transfert. Miseranda ubique facies, & excidio similis erat: Non quidem pavor ille hostilis, nec discursus per urbem militum erat: non tumultus armorum; non bonorum atque hominum rapina: sed tacitus mœror & luctus, verentibus ne ipsæ lacrymæ

pro contumacia haberentur. Crescit dissimulatione ipsa dolor, hoc altius demissus, quo minus profiteri licet. Nunc sepulchra majorum, nunc veteres penates, nunc tecta, in quibus geniti erant, in quibusque genuerant, considerabant: miserantes nunc vicem suam, quod in eam diem vixissent; nunc filiorum, quod non post eam diem nati essent.

CAP. VI. Alios populos in finibus ipsis, hostibus opponit; alios in extremis [regni terminis] statuit: quosdam bello captos in supplementis urbium dividit. Atque ita ex multis gentibus nationibusque unum regnum populumque constituit. Compositis ordinatisque Macedoniæ rebus, Dardanos, ceterosque finitimos fraude captos expugnat. Sed nec à proximis manus abstinet. Siquidem Arrybam regem Epiri, uxori suæ Olympiadi arctissima cognatione junctum, pellere regno statuit: atque Alexandrum privignum eius uxoris Olympiadis fratrem, puerum honestæ pulchritudinis, in Macedoniam nomine sororis arcessit, omnique studio solicitatum spe regni, simulato amore ad stupri consuetudinem perpulit, majora in eo obsequia habiturus, sive conscientiæ pudore, sive regni beneficio. Cum igitur ad viginti annos perveniisset, ereptum Arrybæ regnum puero admodum tradit, sceleste in utroque. Nam nec in eo jus cognationis servavit, cui ademit regnum; & eum cui dedit, impudicum fecit antequam regem.

LIB.

LIBER IX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Philippus cogitat de Græcia subjuganda; ideo Byzantium, sed frustra, obsidet.*
2. *A Scytharum rege variis modis deluditur, unde pugna & præda abducta.*
3. *Irruptis Philippum præda spoliant. Athenienses & Thebanos Philippus prælio atterit.*
4. *Victoria moderate utitur: Sævit in Thebanos qui fortiter se gerunt.*
5. *Græciam pacare studet, ut Persas bello adoriatur.*
6. *Pausanias Philippum obtruncat, ultionem ab inquo judice exigens.*
7. *Philippus Olympiade & Alexandro conscius interficitur.*
8. *Philippi elogium, ejusdemque cum Alexandro filio & successore comparatio.*

CAP. I.

IN Græciam Philippus cum venisset, solicitatus paucarum civitatium direptione; & ex præda modicarum urbium, quantæ opes universarum essent, animo prospiciens; bellum toti Græciæ inferre statuit. Ad cujus emolumentum egregie pertinere ratus, si Byzantium, nobilem & maritimam urbem, receptaculum terra marique copiis suis futuram, in potestatem redegisset, eandem claudentem sibi portas, obsidione cinxit. Hæc namque urbs condita primo à Pausania rege Spartanorum, & per VII annos possessa fuit; deinde variante victoria, nunc Lacedemoniorum,

nunc Athenienſium juris habita eſt. Quæ incerta poſſeſſio eſſe cœpit, ut nemine quaſi ſuam auxiliis juvante, libertatem conſtantius tueretur. Igitur Philippus longa obſidionis mora exhauſtus pecuniæ commeatuum de piratica mutuatur. Captis itaque centum ſeptuaginta navibus, mercibuſque diſtractis, anhelantem inopiam paululum recreavit. Deinde, de unius urbis oppugnatione tantus exercitus tereretur, profectus cum fortiſſimis, multas Cherſonenſium urbes expugnat. Filiumque Alexandrum decem & octo annos natum, ut ſub miſit a patris tirocinii rudimenta deponeret, ad ſe arceſſit. In Scythiam quoque prædandi cauſa profectus eſt, more negotiantium, impenſas belli alio bello refecturus.

CAP. II. Erat eo tempore rex Scytharum Atheas, qui cum bello Iſtrianorum premeretur, auxilium à Philippo per Apollonienſes petit, in ſucceſſionem eum regni Scythiæ adoptaturus. Cum interim Iſtrianorum rex decedens, & metu belli, & auxiliorum neceſſitate Scythas ſolvit. Itaque Atheas remiſſis Macedonibus renunciari Philippo jubet, neque auxilium ejus ſe petiſſe, neque adoptionem mandaſſe. Nam neque vindicta Macedonum egere Scythas, quibus meliores forent: neque heredem ſibi incolumi filio deeſſe. His auditis Philippus legatos ad Atheam mittit, impenſæ obſidionis portionem petentes, ne inopia deſerere bellum cogatur. Quod eo promptius eum facere debere, quod miſſis à ſe in auxilium eius militibus, ne ſumptum quidem vitæ, non modo officii pretia dederit. Atheas inclementiam cœli, & terræ ſterilitatem cauſatus, quæ non patrimoniis ditet Scythas, ſed vix alimenta exhibeat, reſpondit nullas ſibi opes eſſe quibus tantum regem expleat; & turpius putare parvo defungi, quam totum abnuere: Scythas autem virtute animi, & duritia

duritia corporis, non opibus censeri. Quibus derisus Philippus, soluta obsidione Byzantii, Scythica bella aggreditur. Præmissis legatis, qui scrutatores facerent, qui nuncient Athenæ, dum Byzantium obsidet, voviſſe ſe ſtatuam Herculi ad quam in ostio Istri ponendam ſe venire, pacatum accessum ad religionem dei petens, amicus ipse Scythis venturus. Illic si voto fungi vellet, ſtatuam ſibi mitti jubet; non modo ut ponatur, verum etiam ut inviolata maneat, pollicetur: Exercitum autem fines ingredi negat ſe paſſurum. Ac ſi invitis Scythis ſtatuam ponat; eo digreſſo ſublaturum, verſuramque ex ſtatuæ in aculeos ſagittarum. His utrinque irritatis animis, prælium committitur. Cum virtute & numero præſtarent Scythæ, aſtu Philippi vincuntur. Viginti mille puerorum ac feminarum capta, pecoris magna vis, auri argentique nihil. Ea primum fides inopiæ Scythicæ fuit. Viginti millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam miſſa.

CAP. III. Sed revertenti ab Scythia, Triballi Philippo occurrunt: negant ſe tranſitum daturos, ni portionem accipiant prædæ. Hinc jurgium, & mox prælium, in quo ita in femore vulneratus eſt Philippus, ut per corpus ejus equus interficeretur. Cum omnes occiſum putarent, præda amiſſa eſt. Ita Scythica, velut devota, ſpolia pene luctuoſa Macedonibus fuere. Ubi vero ex vulnere primum convaluit, diu diſſimulatum bellum Athenienſibus infert: quorum cauſæ Thebani ſe junxere, metuentes, ne victis Athenienſibus, veluti vicinum incendium belli ad ſe tranſiret. Facta igitur inter duas paulo ante infeſtiſſimas civitates ſocietate, legationibus Græciam fatigans, communem hoſtem putant communibus viribus ſummovendum: neque enim ceſſaturum Philippum, ſi proſpere prima ſucceſſerint, niſi

omnem Græciam domuerit. Motæ quædam civitates Athenienſibus ſe jungunt: quædam autem ad Philippum belli metus traxit. Prælio commiſſo, cum Athenienſes longe majore militum numero præſtarent, aſſiduis bellis indurata virtute Macedonum vincuntur: non tamen immemores priſtinæ gloriæ cecidere: quippe adverſis vulneribus, omnes loca quæ tuenda à ducibus acceperant, morientes corporibus texerunt. Hic dies univerſæ Græciæ & gloriam dominationis, & vetuſtiſſimam libertatem finivit.

CAP. IV. Hujus victoriæ callide diſſimulata lætitia eſt. Denique non ſolita ſacra Philippus illa die fecit: non in convivio riſit: non ludos inter epulas adhibuit: non coronas aut unguenta ſumpſit, & quantum in illo fuit, ita vicit, ut victorem nemo ſentiret. Sed nec regem ſe Græciæ; ſed decem appellari juſſit. Atque ita inter tacitam lætitiam & dolorem hoſtium temperavit, ut neque apud ſuos exultaſſe, neque apud victos inſultaſſe videretur. Athenienſibus, quos paſſus infeſtiſſimos fuerat, & captivos gratis remiſit; & bello conſumptorum corpora ſepulturæ reddidit; reliquiaſque funerum ut ad ſepulcra majorum deferrent, ultro hortatus eſt. Super hæc Alexandrum filium cum amico Antipatro, qui pacem cum his amicitiamque jungerent, Athenas miſit. Thebanorum porro non ſolum captivos, verumetiam interfectorum ſepulturam vendidit. Principes civitatis alios ſecuri percuſſit: alios in exilium redegit, bonaque omnium occupavit. Pulſos deinde per injuriam, in patriam reſtituit; ex horum numero CCC exules, judices rectoreſque civitati dedit: apud quos cum potentiſſimi quique rei ejus ipſius criminis poſtularentur, quod per injuriam ſe in exilium egiſſent, hujus conſtantiæ fuerunt, ut omnes ſe auctores faterentur, meliuſque cum re

publica

publica actum cum damnati essent, quam cum restituti contenderent. Mira prorsus audacia: de judicibus vitæ necisque suæ, quemadmodum possunt, sententiam ferunt; contemnuntque absolutionem quam dare inimici possunt: & quoniam rebus nequeunt ulcisci, verbis usurpant libertatem.

CAP. V. Compositis in Græcia rebus, Philippus omnium civitatium legatos ad formandum rerum præsentium statum evocari Corinthum jubet. Ibi pacis legem universæ Græciæ pro meritis singularum civitatium statuit; conciliumque omnium, veluti unum senatum, ex omnibus legit. Soli Lacedæmonii & legem, & regem contempserunt: servitutem non pacem rati, quæ non ipsis civitatibus convenitet, sed à victore ferretur. Auxilia deinde singularum civitatium describuntur, sive adjuvandus ea manu rex oppugnante aliquo foret, seu duce illo bellum inferendum. Neque enim dubium erat, imperium Persarum his apparatibus peti. Summa auxiliorum ducenta millia peditum fuere, & equitum quindecim millia. Extra hanc summam & Macedoniæ exercitus erat, & confinis domitarum gentium barbaries. Initio veris tres duces in Asiam Persarum iuris præmittit, Parmenionem, Amyntam, & Attalum, cujus sororem nuper, expulsa Alexandri matre Olympiade propter stupri suspicionem, in matrimonium receperat.

CAP. VI. Interea dum auxilia à Græcia coëunt, nuptias Cleopatræ filiæ, & Alexandri, quem regem Epiri fecerat, celebrat. Dies erat pro magnitudine duorum regum, & collocantis filiam, & uxorem ducentis, apparatus insignis. Sed nec ludorum magnificentia deerat: ad quorum spectaculam Philippus dum fine custodibus, medius inter duos Alexandros, filium generumque contenderet, Pausanias nobilis ex Macedonibus ad-

lescens, nemini suspectus, occupatis angustiis, Philippum in transitu obtruncat: diemque lætitiæ destinatum, fœdum luctu funeris facit. Hic Pausanias primis pubertatis annis stuprum per injuriam passus ab Attalo fuerat: cujus indignitati hæc etiam fœditas accesserat: nam perductum in convivium, solutumque mero Attalus, non suæ tantum, verum & convivarum libidini, velut scortum vile subiecerat, ludibriumque omnium inter æquales reddiderat. Hanc rem ægre ferens Pausanias, querelam Philippo sæpe detulerat. Cum variis frustrationibus non sine risu differretur, & honoratum insuper ducatu adversarium cerneret; iram in ipsum Philippum vertit; ultionemque quam ab adversario non poterat, ab iniquo judice exegit.

CAP. VII. Creditum est etiam immissum ab Olympiade matre Alexandri fuisse; nec ipsum Alexandrum ignarum paternæ cædis extitisse: quippe non minus Olympiadem repudium, & prælatam sibi Cleopatram, quam stuprum Pausaniam doluisse. Alexandrum quoque, regni æmulum fratrem ex noverca susceptum timuisse: eoque actum, ut in convivio antea primum cum Attalo, mox cum ipso patre jurgaret: adeo ut etiam stricto gladio cum Philippus consectatus sit, ægreque à filii cæde amicorum precibus exoratus. Quamobrem Alexander ad avunculum se in Epirum cum matre, inde ad regem Illyriorum contulerat: vixque revocanti mitigatus est patri, precibusque cognatorum ægre redire compulsus. Olympias quoque fratrem suum Alexandrum Epiri regem in bellum subornabat, pervicissetque ni filiæ nuptiis pater generum occupasset. His stimulis iratum utrique Pausaniam de impunitate stupri sui querentem ad tantum facinus impulisse creduntur. Olympias certe fugienti percussori equos

quoque

quoque præparatos habuit. Ipsa deinde, audita regis nece, cum titulo officii ad exequias cucurrisset, in cruce pendentis Pausaniæ capiti, eadem nocte qua venit, coronam auream imposuit: quod nemo alius audere, nisi hæc, superstite Philippi filio, potuisset. Paucos deinde post dies, revulsum corpus interfectoris super reliquias mariti cremavit; & tumulum ei eodem fecit in loco, parentariique eidem quotannis, incussa populo superstitione curavit. Post hæc Cleopatram, à qua pulsa Philippi matrimonio fuerat, in gremio eius prius filiâ interfectâ, finire vitam suspendio coëgit, spectaculoque pendentis ultionem potita est, ad quam per parricidium festinaverat. Novissime gladium, quo rex percussus est, Apollini sub nomine Myrtalis consecravit: hoc enim nomen ante Olympiadis parvulæ fuit. Quæ omnia ita palam facta sunt, ut timuisse videatur, ne facinus ab ea commissum non probaretur.

CAP. VIII. Decessit Philippus XL & VII annorum, cum annis XXV regnasset. Genuit ex Larissæa saltatrice filium Aridæum, qui post Alexandrum regnavit. Habuit & alios multos ex variis matrimoniis regio more susceptos, qui partim fato partim ferro perierunt. Fuit rex armorum quam conviviorum apparatibus studiosior; cui maximæ opes erant instrumenta bellorum: divitiarum quæstu quam custodia solertior: itaque inter quotidianas rapinas semper inops erat. Misericordia in eo & perfidia pari iure dilectæ. Nulla apud eum turpis ratio vincendi. Blandus pariter, & insidiosus alloquio; qui plura promitteret, quam præstaret: in fera & jocos artifex. Amicitias utilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, instruere inter concordantes odia, apud utrumque gratiam quærere, solennis illi consuetudo. Inter hæc eloquentia, & insignis oratio; acuminis & solertiæ plena:

plena: ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventionum deesset ornatus. Huic Alexander filius successit, & virtute & vitiis patre major. Itaque vincendi ratio utrique diversa. Hic aperte, ille artibus bella tractabat. Deceptis ille gaudere hostibus, hic palam fusis. Prudentior ille consilio, hic animo magnificentior. Iram pater dissimulare, plerumque etiam vincere: hic ubi exarsisset, nec dilatio ultionis nec modus erat. Vini nimis uterque avidus: sed ebrietatis diversa vitia. Patri mos erat etiam de convivio in hostem procurrere, manum conserere, periculis se temere offerre. Alexander non in hostem, sed in suos saeviebat. Quamobrem Philippum saepe vulneratum praelia remisere: hic amicorum interfector convivio frequenter excessit. Regnare ille cum amicis nolebat, hic in amicos regna exercebat. Amari pater malle, hic metui. Literarum cultus utrique similis. Solertia pater maioris, hic fidei. Verbis atque oratione Philippus, hic rebus moderatior. Parcendi victis filio animus & promptior, & honestior. Frugalitati pater, luxuriae filius magis deditus erat. Quibus artibus orbis imperii fundamenta pater jecit, operis totius gloriam filius consummavit.

LIBER X.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Artaxerxis filii in patrem conspirant. Sed conspiratione detecta, parricidii poenas dant.*
2. *Causa parricidii ex multiplici libidine nata.*
3. *Ochus Artaxerxis successor cognatorum Principum strage regiam replet. Persica Monarchia finitur.*

CAP.

CAP. I.

ARtaxerxi regi Persarum ex pellicibus CXV filii fuere, sed tres tantum justo matrimonio susceptI Darius, Ariarates, & Ochus. Ex his Darium contra morem Persarum, apud quos rex non nisi morte mutatur, per indulgentiam pater regem vivus fecit; Nihil sibi ablatum existimans, quod in filium contulisset, sinceriusque gaudium ex procreatione capturus, si insignia majestatis suæ vivus in filio conspexisset. Sed Darius, post nova paternæ pietatis exempla, interficiendi patris consilium cepit. Sceleratus, si solus parricidium cogitasset; tanto sceleratior, quod in societatem facinoris assumptos quinquaginta fratres fecit parricidas. Ostenti prorsus genus, ubi in tanto populo non solum sociari, verumetiam fieri parricidium potuit; ut ex quinquaginta liberis nemo inventus sit, quem aut paterna majestas, aut veneratio senis, aut indulgentia patris, à tanta immanitate revocaret. Adeone vile paternum nomen apud tot numero filios fuit, ut quorum præsidio tutus etiam adversus hostes esse debuerat, eorum insidiis circumventus, tutior ab hostibus quam à filiis fuerit?

CAP. II. Causa parricidii sceleratior ipso parricidio fuit. Occiso quippe Cyro fraterno bello, cujus mentio supra habita est, Aspasiam pellicem ejus rex Artaxerxes in matrimonium receperat. Hanc patrem cedere sibi, sicuti regnum, Darius postulaverat: qui pro indulgentia sua in liberos primo facturum se dixerat: mox pœnitentia ductus, & honeste negaret, quod temere promiserat, Solis eam sacerdotio præfecit, quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperabatur. Hinc exacerbatus juvenis, in furgis primo [illegible] erupit:

mox facta cum fratribus conjuratione, dum patri insidias parat, deprehensus cum sociis, pœnas parricidii diis paternæ majestatis ultoribus dedit. Conjuges quoque omnium cum liberis, ne quod vestigium tanti sceleris extaret, interfectæ. Post hæc Artaxerxes morbo ex dolore contracto decedit, rex quam pater felicior.

CAP. III. Hereditas regni Ochi tradita. qui timens parem conjurationem, regiam cognatorum cæde & strage principum replet, nullâ non sanguinis, non sexus, non ætatis misericordia permotus: scilicet ne innocentior fratribus parricidis haberetur. Atque ita veluti purificato regno, bellum Cadusiis infert. In eo cum adversus provocatorem hostium Codomannus quidam, omnium favore processisset, hoste cæso, victoriam suis pariter, & prope amissam gloriam restituit. Ob hæc decora idem Codomannus præficitur Armeniis. Interfecto deinde tempore, post mortem Ochi regis, ob memoriam pristinæ virtutis, rex è populo constituitur, Darii nomine, ne quid regiæ majestati deesset honoratus; bellumque cum Alexandro Magno diu variante fortuna, magna virtute gessit. Postremo victus ab Alexandro, & à cognatis occisus, vitam pariter cum Persarum regno finivit.

LIBER XI.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Occiso Philippo Alexander Macedones in officio continet.*
2. *Initia principatus Alexandri. Persas bello aggredi constituit.*
3. *Græcos defectionem cogitantes coercet.*
4. *Thebas victis incolis evertit. Athenienſibus infestus.*

5. Savi

5. *Sævit in Novercæ suæ cognatos, & in consanguineos suos, deinde bellum Persicum aggreditur.*
6. *Disciplinam militarem ordinat. Parva manu ingentia molitur. Persas prælio superat.*
7. *Insidias vitatis Gordium nodum fatalem callide solvit.*
8. *Tauro monte transcenso in gravissimum morbum incidit, & sanitati restituitur.*
9. *Ad alterum prælium apparatus. Atrox pugna. Strages Persarum, & fuga Darii, cujus uxor, mater, filia, captivæ ab Alexandro regie excipiuntur.*
10. *Persis superatis à Persarum luxu Alexander superatur. Novem in Orientem victoriæ. Tyrus expugnatur.*
11. *Provinciis non paucis receptis pergit ad Hammonis oraculum.*
12. *Darii regnum ambit, & pacem petenti recusat.*
13. *Tertii prælii inter Alexandrum & Darium circumstantiæ quædam.*
14. *Ejusdem prælii descriptio. Persæ fugantur, victores præda ingenti potiuntur.*
15. *Darius à suis victis & multis vulneribus confossus, salutem dicit Alexandro, & in morte regnum animum prodit. Alexander Darii obitum fletu & regia sepultura decorat.*

CAP. I.

IN exercitu Philippi, sicuti variæ gentes erant, ita eo occiso, diversi motus animorum fuere. Alii quippe injusta servitute oppressi, ad spem se libertatis erigebant: alii tædio longinquæ militiæ, remissam sibi expeditionem gaudebant: non-

nonnulli facem, nuptiis filiæ accensam, rogo patris subditam dolebant. Amicos quoque, tam subita mutatione rerum haut medocris metus cepepat, reputantes nunc provocatam Asiam; nunc Europam nondum perdomitam; nunc Illyrios & Thracas, & Dardanos, ceteraſque barbaras gentes fidei dubiæ, & mentis infidæ; qui omnes populi ſi pariter deficiant, reſiſti nullo modo poſſe. Queis rebus velut medela quadam interventus Alexandri fuit; qui pro concione, ita vulgus omne conſolatus, hortatuſque pro tempore eſt, ut & metum timentibus demeret, & ſpe omnes impleret. Erat hic annos xx natus: in qua ætate ita moderate de ſe multa pollicitus eſt, ut appareret plura eum experimentis reſervare. Macedonibus immunitatem cunctarum rerum, præter militiæ vacationem dedit: quo facto tantum ſibi favorem omnium conciliavit, ut corpus hominis, non virtutem regis mutaſſe ſe dicerent.

CAP. II. Prima illi cura paternarum exequiarum fuit: in quibus ante omnia, cædis conſcios ad tumulum patris occidi juſſit: ſoli Alexandro Lynceſtarum patri pepercit; ſervans in eo auſpicium dignitatis ſuæ: nam regem eum primus ſalutaverat. Æmulum quoque imperii Caranum fratrem ex noverca ſuſceptum interfici curavit. Inter initia multas gentes rebellantes compeſcuit: ortas nonnullas ſeditiones extinxit. Quibus rebus erectus, citato gradu in Græciam contendit, ubi exemplo patris Corinthum evocatis civitatibus, dux in locum ejus ſubſtituitur. Inchoatū deinde à parte Perſicum bellum aggreditur, in cujus apparatu occupato nunciatur Athenienſes, & Lacedæmonios ab eo ad Perſas deſeciſſe, auctorem que ejus defectionis, magno auri pondere à Perſis corruptum, Demoſthenem oratorem extitiſſe; qui Macedonum delectas omnes cum rege copias à Tribal-

lis

lis affirmaverit producto in concionem auctore, qui in eo prælio, in quo rex ceciderit, se quoq; vulneratum diceret. Qua opinione muratos omnium ferme civitatium animos esse: præsidia Macedonum obsideri. Quibus motibus occursurus, tanta celeritate instructo paratoque exercitu Græciam oppressit, ut quem venire non senserant, videre se vix crederent.

CAP. III. In transitu hortatus Thessalos fuerat; beneficiorumque Philippi patris, maternæque suæ cum his sub Æacidarum gente necessitudinis admonuerat. Cupide hæc Thessalis audientibus, exemplo patris dux universæ gentis creatus erat, & vectigalia omnia redituſque suos ei tradiderant. Sed Athenienses, sicuti primi defecerant, ita primi pœnitere cœperunt: contemptum hostis in admirationem vertentes, puerilitiamque Alexandri spretam antea, supra virtutem veterum ducum extollentes. Missis itaque legatis, bellum deprecantur: quibus auditis & graviter increpatis, Alexander bellum remisit. Inde Thebas exercitū convertit, eadem indulgentia usurus, si parem pœnitentiam inveniſſet. Sed Thebani armis, non precibus nec deprecatione usi sunt. Itaque victi, gravissima quæque supplicia miserrimæ captivitatis experti sunt. In consilio cum de excidio urbis deliberaretur. Phocenses, & Platæenses, & Thespienses, & Orchomenii, Alexandri socii, victoriæque participes, excidia urbium suarum, crudelitatemque Thebanorum referebant: studia in Persas non præsentia tantum, verum & vetera adversus Græciæ libertatem increpantes. Quamobrem odium eos omnium populorum esse: quod vel ex eo manifestari, quod jurejurando se omnes obstrinxerint, ut victis Persis Thebas diruerent. Adjiciunt & scelerum priorum fabulas, quibus omnes scenas repleverint, ut non præsenti tantum perfidia, verum & vetere infamia invisi forent. CAP.

CAP. IV. Tunc Cleadas unus ex captivis, data potestate dicendi, non à rege defecisse, quem interfectum audierint, sed à regis heredibus: quicquid in eo sit admissum, crudelitatis, non perfidiæ culpam esse; cujus tamen jam magna se supplicia pependisse, deleta juventute: nunc senum feminarumque sicuti infirmum, ita innoxium restare vulgus, quod ipsum stupris contumeliisque ita vexatum esse, ut nihil amarius unquam sint passi. Nec eam pro civibus se qui tam pauci remanserint, orare; sed pro innoxio patriæ solo, & pro urbe, quæ non viros tantum, verum & deos genuerit. Privata etiam regem superstitione deprecatur, geniti apud ipsos Herculis, unde originem gens Æacidarum trahat, actaque Thebis à parte eius Philippo puericia: rogat urbi parcat, quæ majores eius partim apud se genitos, deos adoret: partim educatos summæ majestatis reges viderit. Sed potentior fuit ira, quam preces. Itaque urbs diruitur: agri inter victores dividuntur: captivi sub corona venduntur. quorum pretium non ex ementium commodo, sed ex inimicorum odio extenditur. Miseranda res Athenienſibus visa. Itaque portas refugiis profugorum contra interdictum regis aperuere. Quam rem ita graviter tulit Alexander, ut secunda legatione denuo bellum deprecantibus, ita demum remiserit, ut oratores & duces, quorum fiducia toties rebellent, sibi dedantur: paratisque Athenienſibus, ne cogantur subire bellum, eo res reducta est, ut retentis oratoribus, duces in exilium agerentur: qui ex continenti ad Darium profecti, non mediocre momentum Persarum viribus accesſere.

CAP. V. Proficiſcens ad Persicum bellum, omnes novercæ suæ cognatos, quos Philippus in excelſiorem dignitatis locum provehens, imperiis præfecerat, interfecit. Sed nec ſuis, qui apti regno videbantur,

videbantur, pepercit, ne qua materia seditionis, procul ie agente, in Macedonia remaneret: & reges stipendiarios conspectioris ingenii, ad commilitium secum trahit: segniores ad tutelam regni relinquit. Adunato deinde exercitu naves onerat: unde conspecta Asia, incredibili ardore mentis accensus, duodecim aras deorum in belli vota statuit. Patrimonium omne suum, quod in Macedonia, Europaque habebat, amicis dividit, sibi Asiam sufficere præfatus. Priusquam ulla navis littore excederet, hostias cædit, petens victoriam bello, quo toties à Persis petitæ Græciæ ultor electus sit: quibus longa jam fatis, & matura imperia contigisse, quorumque tempus esse vices excipere melius acturos. Sed nec exercitus ejus alia, quam regis animorum præsumptio fuit: quippe obliti omnis conjugum, liberorumque, & longinquæ domo militiæ, Persicum aurum, & totius Orientis opes, jam quasi suam prædam ducebant: nec belli periculorumque, sed divitiarum meminerant Cum delati in continentem essent, primus Alexander jaculum velut in hostile in terram fecit; armatusque de navi tripudianti similis prosiluit; atque ita hostias cædit; precatur ne se regem illæ terræ invitæ accipiant. In Ilio quoque ad tumulos heroum, qui Trojano bello occiderant, parentavit.

CAP. VI. Inde hostem petens, milites à populatione Asiæ prohibuit, parcendum suis rebus præfatus, nec perdenda ea quæ possessuri venerint. In exercitu ejus fuere peditum xxx duo millia, equitum quatuor millia quingenti naves centum LXXXIX. Hac tam parva manu universum terrarum orbem utrum sit admirabilius, vicerit, an aggredi ausus fuerit, incertum est: cum ad tam periculosum bellum exercitum legaret, non juvenes robustos, nec primum florem ætatis, sed veteranos, plerosque etiam emeritæ militiæ, qui

cum

cum patre patruisque militaverant, elegit: ut non tam milites, quam magistros militiæ electos putares. Ordines quoque nemo nisi sexagenarius duxit: ut si principia castrorum cerneres, senatum te alicujus priscæ reipub. videre diceres. Itaque nemo in prælio fugam, sed victoriam cogitavit: nec in pedibus cuiquam spes, sed in lacertis fuit. Contra rex Persarum Darius, fiducia virium, nil ad agere; affirmans suos, occulta consilia victoriæ furtivæ convenire; nec hostem regni finibus arcere, sed inimicum regnum accipere: gloriosius ratus repellere bellum, quam non admittere. Prima igitur congressio in campis Adrastiis fuit. In acie per Persarum sexcenta millia militum fuere, qui non minus arte Alexandri, quam virtute Macedonum superata, terga verterunt. Magna itaque cædes Persarum fuit. De exercitu Alexandri noven pedites, centum viginti equites ceciderc; quos ret impense ad ceterorum exemplum humatos, statim equestribus donavit, cognatisque eorum immunitates dedit. Post victoriam major pars Asiæ ad eum defecit. Gessit & plura bella cum præfectis Darii, quos tam non tam armis, quam terrore nominis sui vicit.

CAP. VII. Dum hæc aguntur, interim indicio captivi ad eum defertur, insidias ei ab Alexandro Lynciſtarum, genero Antipatri, qui propositus Macedoniæ erat, parari. Od quam causam timens, ne quis interfecto eo in Macedonia motus oriretur, in vinculis eum habuit. Post hæc Gordiem urbem petit, quæ posita est inter Phrygiam majorem & minorem: cujus urbis potiundæ non tam propter prædam cupido eum cepit, sed quod audierat in ea urbe, in templo Jovis jugum Gordii positum; cujus nexum si quis solvisset, eum totæ Asiæ regnaturum, antiqua oraculæ cecinisse. Hujus rei causa & origo illi fuit. Gordius cum in his regionibus

regionibus bubus conductis araret, aves eam omnis generis circumvolare cœperunt profectus ad consulendos augures vicinæ urbis, obviam in porta habuit virginem eximiæ pulchritudinis: percontatus eam, quem potissimum augurem consuleret: illa audità causâ consulendi, gnara artis ex disciplina parentum, regem ei portendi, respondit; polliceturque se & matrimonii & spei sociam. Tam pulchra conditio, prima regni felicitas videbatur. Post nuptias, inter Phrygas orta seditio est. Consulentibus de fine discordiarum, oracula responderunt, regem discordiis opus esse. Iterato quærentibus de persona regis, jubentur eum regem observare; quem reversū primum in templum Jovis euntem plaustro reperissent. Obvius illis Gordius fuit, statimque eum regem consalutant. Ille plaustrum, quo vehenti regnum delatum fuerat, in templo Jovis positum majestati regiæ consecravit. Post hunc filius Mida regnavit, qui ab Orpheo sacrorū solennibus initiatus, Phrygiam Rel gionibus implevit: quibus tutior omni vita, quem armis fuit. Igitur Alexander capta urbe cum in templum Jovis venisset, jugum plaustri requisivit, quo exhibito, cum capita loramentorum intra nodos abscondita reperire non posset, violentius oraculo usus, gladio loramenta cædit: atque ita resolutis nexibus, latentia in nodis capita invenit.

CAP. VIII. Hæc illi agenti, nunciatur, Darium cum ingenti exercitu adventare. Itaque timens angustias, magna celeritate Taurum transcendit: in qua festinatione quingenta stadia cursu fecit. Cum Tarsum venisset, captus Cydni fluminis amœnitate, per mediam urbem influentis projectis armis, plenus pulveris ac sudoris, in præfrigidam undam se projecit. Tum repente tantus nervos eius occupavit rigor, ut intercluſa voce non spes modo remedii,

remedii, sed nec dilatio periculi inveniretur. Unus erat ex medicis, nomine Philippus, qui solus remedium polliceretur: sed & ipsum, Parmenionis pridie à Cappadocia missæ epistolæ suspectum faciebant: qui ignarus infirmitatis Alexandri scripserat, à Philippo medico caveret: nam corruptum illum à Dario ingenti pecunia esse. Tutius tamen est ratus, dubiæ se fidei medici credere, quam indubitato morbo perire. Accepto igitur poculo, epistolas medico tradidit; atque ita interbibendum oculos in vultum legentis intendit. Ut secutum conspexit, lætior factus est, sanitatemque quarta die recepit.

CAP. IX. Interea Darius cum quadringentis millibus peditum, ac centum millibus equitum in aciem procedit. Movebat hæc multitudo hostium respectu paucitatis suæ, Alexandrum: sed interdum reputabat, quantas res cum ista paucitate gessisset: quam omnes populos fudisset. Itaque cum spes metum vincieret, periculosius differre bellum ratus, ne desperatio suis cresceret, circumvectus suos, singulas gentes diversa oratione alloquitur: Illyrios & Thracas opum ac divitiarum ostentatione, Græcos veterum bellorum memoria, internecinique cum Persis odii accendebat: Macedones autem nunc Europæ victæ admoneat, nunc Asiæ expetitæ: nec inventos illis toto orbe pares viros gloriatur. Ceterum & laborum finem hunc, & gloriæ cumulum fore. Atque inter hæc identidem consistere aciem jubet, ut hac mora consuescant oculis turbam hostium sustinere. Nec Darii regis opera in ordinanda acie defuit. Quippe omissis ducum officiis ipse omnia circumire, singulos hortari, veteris gloriæ Persarum, imperiique perpetuæ à dis immortalibus datæ possessionis admonere. Post hæc prælium ingentibus animis committitur. In eo uterque rex vulneratur. Tandiu

diu certamen anceps fuit, quoad fugeret Darius. Exinde cædes Persarum secuta est. Cæsa sunt peditum unum & sexaginta millia, equitum decem millia: capta quadraginta millia. Ex Macedonibus cecidere pedestres cxxx equites Cl. In castris Persarum multum auri ceterarumque opum inventum. Inter captivos castrorum, mater, & uxor eademque soror, & filiæ duæ, Darii fuere. Ad quas, visendas hortandasque cum Alexander venisset, conspectis armatis invicem se amplexæ, velut statim morituræ complorationem ediderunt. Provolutæ deinde genibus Alexandri, non mortem, sed dum Darii corpus sepeliant, dilationem mortis, deprecantur. Motus tanta mulierum pietate Alexander, & Darium vivere dixit: & timentibus mortis metum dempsit: easque haberi ut reginas præcepit. Filias quoque non sordidius dignitate patris sperate matrimonium jussit.

CAP. X. Post hæc opes Darii, divitiarumque apparatum contemplatus, admiratione tantarum rerum capitur. Tunc primum luxuriosa convivia, & magnificentiam epularum sectari: tunc Barsenen captivam diligere propter formæ pulchritudinem cœpit. A qua postea susceptum puerum Herculem vocavit. Memor tamen adhuc Darium vivere, Parmenionem ad occupandam Persicam classem, aliosque amicos ad recipiendas Asiæ civitates misit: quæ statim audita fama victoriæ, ipsis Darii præfectis cum auri magno pondere tradentibus se, in potestatem victorum venerunt. Tunc in Syriam proficiscitur: ubi obvios cum insulis multos Orientis reges habuit. Ex his pro meritis singulorum alios in societatem recepit: aliis regnum ademit, suffectis in loca eorum novis regibus. Insignis præter ceteros fuit Abdalonimus, rex ab Alexandro Sidoniæ constitutus. Quem Alexander, cum operam oblocare ad pu-

ieos

teos exhaurendos, hortosque irrigandos solitus esset, misere vitam exhibentem, regem fecerat, spretis nobilibus, ne generis id, non dantis beneficium putarent. Tyriorum civitas cum coronam auream magni ponderis, per legatos in titulum gratulationis Alexandro misisset, grate munere accepto Tyrum se ire velle ad vota Herculi reddenda, dixit. Cum legati rectius in eum in Tyro vetere & antiquiore templo facturum dicerent, in deprecantes ejus introitum ita exarsit, ut urbi excidium minaretur, confestimque exercitu insulæ applicato, non minus animosis Tyriis fiducia Carthaginiensium, bello excipitur. Augebat enim Tyriis animos Didonis exemplum, quæ Carthagine condita, tertiam partem orbis quæsisset; turpe ducentes, si fœminis suis plus animi fuisset in imperio quærendo, quam sibi in tuenda libertate. Amota igitur imbelli ætate Carthaginem, & accessiris mox auxiliis, non magno post tempore per proditionem capiuntur.

CAP. XI. Inde Rhodum Alexander, Ægyptum, Ciliciamque sine certamine recepit. Ad Jovem deinde Hammonem pergit, consulturus & de eventu futurorum, & de origine sua. Namque mater ejus Olympias confessa viro suo Philippo fuerat, Alexandrum non ex eo se, sed ex serpente ingentis magnitudinis concepisse. Denique Philippus ultimo prope vitæ suæ tempore, filium suum non esse palam prædicaverat. Qua ex causa Olympiadem, velut stupri compertam, repudio dimiserat. Igitur Alexander cupiens originem divinitatis acquirere, simul & matrem infamia liberare per præmissos subornat antistites, quid sibi responderi velit. ingredientem templum, statim antistites ut Hammonis filium salutant. Ille lætus dei adoptione hoc se patre censeri jubet. Rogat deinde, an omnes interfectores parentis sui ulti sint: respondetur

respondetur patrem eius nec posse interfici, nec mori: regis Philippi peractam plene ultionem esse. Tertiam interrogationem poscenti, victoriam omnium bellorum, possessionemque terrarum dari respondetur. Comitibus quoque suis responsum, ut Alexandrum pro deo, non pro rege colerent. Hinc illi aucta insolentia, mirusque animo increvit tumor, exempta comitate, quam & Græcorum literis, & Macedonum institutis didicerat. Reversus ab Hammone Alexandriam condidit, & coloniam Macedonum caput esse Ægypti jubet.

CAP. XII. Darius cum Babyloniam profugisset, per epistolas Alexandrum deprecatur redimendarum sibi captivarum potestatem faciat, inque eam rem magnam pecuniam pollicetur, sed Alexandrum in pretium captivarum regnum omne, non pecuniam petit. Inter ecto tempore, aliæ epistolæ Darii Alexandro redduntur, quibus filiæ matrimonium & regni portio offertur. Sed Alexander sua sibi dari rescripsit, jussitque supplicem venire, & regni arbitria victori permittere. Tum spe pacis amissa, bellum Darius reparat: cum quadringentis millibus peditum, & centum millibus equitum obviam vadit Alexandro. In itinere nunciatur, uxorem ejus ex collisione abjecti partus decessisse, ejusque mortem illacrymatum Alexandrum, exequiasque benigne prosecutum, idque eum non amoris, sed humanitatis causa fecisse. Nam semel tantum eam Alexandro visam esse, cum matrem filiasque ejus parvulas frequenter consolaretur. Tunc Darius se ratus vere victum, cum post tot prælia, etiam beneficiis ab hoste superaretur, gratumque sibi esse, si vincere nequeat, quod à tali potissimum vinceretur. Scribit itaque & tertias epistolas, & gratias agit, quod nihil in suos hostile fecerit. Offert deinde majo-

rem partem regni usque flumen Euphraten, & alteram filiam uxorem; pro reliquis captivis triginta millia talentûm. Ad hæc Alexander, Gratiarum actionem ab hoste supervacaneam esse respondit; nec à se quicquam factum in hostis adulationem, nec quod in dubios belli exitus, aut in leges pacis sibi lenocinia quæreret: sed animi magnitudine, qua didicerit adversus vires hostium, non adversus calamitates contendere; polliceturque præstaturum se ea Dario, si secundus sibi, non par haberi velit. Ceterum neque mundum posse duobus solibus regi: neque orbem summa duo regna salvo statu terrarum habere: proinde aut deditionem ea die, aut in posterum aciem paret: nec polliceatur sibi aliam, quam sit expertus, victoriam.

CAP. XIII. Postera die aciem producunt: tum repente ante prælium, confectum curis Alexandrum somnus arripuit. Cum ad pugnam solus rex deesset, à Parmenione ægre excitatus, quærentibus somni causas omnibus inter pericula, cum etiam in ocio semper parcior fuerit: Magno se æstu liberatum ait, somnumque sibi à repentina securitate datum, quod liceat cum omnibus Darii copiis confligere: veritum se longam belli moram, si Persæ exercitum divisissent. Ante prælium utraque acies hostibus spectaculo fuit. Macedones multitudinem hominum, corporum magnitudinem, armorumque pulchritudinem mirabantur: Persæ, à tam paucis victa suorum tot millia, stupebant. Sed nec duces circumire suos cessabant. Darius vix denis armatis singulos hostes, si divisio fieret, evenire dicebat. Alexander Macedonas monebat, ne multitudine hostium, nec corporis magnitudine, vel coloris novitate moverentur: tantum meminisse jubet, cum iisdem se tertio pugnare; nec meliores factos putarent fuga, cum in aciem secum

tam

tam triſtem memoriam cædium ſuarum, & tantum ſanguinis duobus prœliis fuſi ferrent: & quemadmodum Dario maiorem turbam hominum eſſe, ſic virorum ſibi. Hortatur, ſpernant illam aciem auro & argento fulgentem, in qua plus prædæ, quam periculi ſit; cum victoria non armorum decore ſed ferri virtute quœratur.

CAP. XIV. Poſt hœc prœlium committitur. Macedones in ferrum cum contemptu toties à ſe victi hoſtis ruebant: contra Perſæ mori, quam vinci prœoptabant. Raro ullo prœlio tantam ſanguinis fuſum eſt. Darius cum vinci ſuos videret, mori voluit & ipſe; ſed à proximis fugere compulſus eſt. Suadentibus deinde quibuſdam, ut pons Cydni fluminis, ad iter hoſtium impediendum, intercluderetur; Non ita ſe ſaluti ſuæ velle conſultum ait, ut tot millia ſociorum hoſti objiciat: debere & aliis fugæ viam patere, quæ patuerit ſibi. Alexander autem periculoſiſſima quœque aggrediebatur; & ubi confertiſſimos hoſtes acerrime pugnare conſpexiſſe, eo ſe ſemper ingerebat, periculaque ſua eſſe, non militum volebat. Hoc prœlio Aſiæ imperium rapuit, quinto poſt acceptum regnum anno: cujus tanta felicitas fuit, ut poſt hoc nemo rebellare auſus ſit: patienterque Perſæ poſt imperium tot annorum, jugum ſervitutis acceperint. Donatis refectiſque militibus XXXIV diebus prædam recognovit. In urbe deinde Suſa XL millia talentûm invenit. Expugnat & Perſepolim, caput Perſici regni, urbem multis annis illuſtrem refertamque orbis terrarum ſpoliis, quæ interitu ejus primam apparuere. Inter hœc DCCC admodum Græci occurrunt Alexandro, qui pœnam captivitatis truncata corporis parte tulerant, rogantes, ut ſicuti Græciam, ſe quoque ab hoſtium crudelitate vindicaret. Data poteſtate redeundi, agros accipere maluerunt, ne non tam gaudium

parentibus, quam deteſtandum ſui conſpectum reportarent.

CAP. XV. Interea Darius in gratiam victoris à cognatis ſuis, aureis compedibus cateniſque in vico Parthorum Thara vincitur. Credo ita diis immortalibus judicantibus, ut in terra eorum, qui ſucceſſuri imperio erant, Perſarum regnum finiretur. Alexander quoque citato curſu poſtera die ſupervenit: ibique cognovit Darium clauſo vehiculo per noctem exportatum. Juſſo itaque exercitu ſubſequi, cum ſex millibus equitum, fugientem inſequitur: in itinere multa & periculoſa prælia facit. Emenſus deinde multa millia paſſuum cum nullum Darii indicium reperiſſet, reſpirandi equis data poteſtate unus ex militibus, dum ad fontem proximum pergit, in vehiculo Darium, multis quidem vulneribus confoſſum, ſed ſpirantem adhuc invenit: qui applicito captivo cum civem ex voce cognoviſſet, id ſaltem præſentis fortunæ ſolatium habere ſe dixit, quod apud intellecturum locuturus eſſet, nec incaſſum poſtremas voces emiſſurus. Perferri hæc Alexandro jubet, ſe nullis in eum meritorum officiis, maximorum illi debitorem mori, quod in matre liberiſque ſuis, regium ejus, non hoſtilem animum expertus, felicius hoſtem quam cognatos ſortitus ſit: quippe matri & liberis ſuis ab eodem hoſte vitam, datam: ſibi à cognatis ereptam, quibus & vitam, & regna dederit: Quamobrem gratiam illis eam futuram, quam ipſe victor volet. Alexandro referre ſe quam ſolam moriens poteſt, gratiam: precare ſuperùm inferùmque numina, & legales deos, uti illi terrarum omnium victori contingat imperium. Proſe juſtam magis, quam gravem ſepulturæ veniam orare. Quod ad ultionem pertineat, jam non ſuam, ſed exempli, communemque omnium regum eſſe cauſam, quam negligere, illi & indecorum & periculoſum

culoſum eſſe: quippe cum in altero juſtitiæ eius, in altero etiam utilitatis cauſa verſetur. In quam rem unicum pignus fidei regiæ, dexteram ſe ferendam Alexandro dare. Poſt hæc porrecta manu exſpiravit. Quæ ubi Alexandro nunciata ſunt, viſo corpore defuncti, tam indignam illo faſtigio mortem lacrymis proſecutus eſt; corpuſque regio more ſepeliri, & reliquias ejus, majorum tumulis inferri juſſit.

LIBER XII.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Alexandri in retinendo milite ſortia. Græci bellum abſente Alexandro reparant.*
2. *Alexander Rex Epiri Italiam turbat, & tandem in pugna cadit; Scythæ Alexandri præfectum & exercitum internecione delent.*
3. *Alexandri ſimulatio, ambitio, cum Thaleſtri concubitus, luxus, & profuſiones.*
4. *Quæ ratione Macedones tumultuantes in officio continuerit.*
5. *Indomeſticos ſuos ferrum ſtringit & nova ratione Adverſarios ulciſcitur, populos multos ſubigit, & Beſſum Darii interfectorem de medio tollere curat.*
6. *In convivio maclat Clitum amicum, quem fruſtra deſiderat peccatis ſera pœnitentia ductus.*
7. *Ad ingenium reverſus in prudentes conſiliarios ſævit: ad Orientem ſtatuit imperii limites. Bacchi veſtigia delectatur: Herculiſque geſta ſuperare contendit.*
8. *Parum prælio ſuperatum regie excipit & dimittit: multis populis expugnatis quietem exercitui concedere velle videtur.*

9. *Bellum instaurat. In Sugambrorum urbe de vita certat & periclitatur.*
10. *Ab amicis periculo ereptus, Oceanum lustrat: terminos imperii statuit: præfectos vita privat, & ad nuptias applicat animum.*
11. *Liberalitas, munificentia, & severitas ejusdem.*
12. *Qua ratione Macedones seditiosos ad officium revocaverit. Hephæstionis obitus & tumulus.*
13. *Dum Occidentales Provinciæ manus porrigunt, Alexander in lethalem morbum incidit Babylonem pergens.*
14. *Alexander Antipatri artibus veneno extinguitur.*
15. *Alexandri moribundi novissima verba.*
16. *Ejusdem Alexandri Magni elogium.*

CAP. I.

ALexander in prosequendo Dario amissos milites, magnis funerum impensis extulit; reliquis expeditionis ejus sociis, tredecim millia talentûm divisit. Equorum major pars æstu amissa inutilesque etiam qui superfuerant, facti. Pecunia omnis centum nonaginta millia talentûm Ecbatana congesta, eique Parmenio præpositus. Dum hæc aguntur, epistolæ Antipatri è Macedonia ei redduntur, quibus bellum Agidis regis Spartanorum in Græcia; bellum Alexandri regis Epiri in Italia; bellum Sopyrionis præfecti ejus in Scythia, continebatur. Quibus varie affectus, plus tamen lætitiæ cognitis mortibus duorum æmulorum regum, quam doloris amissi cum Sopyrione exercitus, suscepit. Namque post profectionem Alexandri, Græcia ferme omnis in occasionem recuperandæ libertatis, ad arma concurrerat, auctoritatem Lacedæmoniorum secuta, qui Philippi Alexandrique pacem soli spreverant & leges respuerant.

respuerant. Dux hujus belli Agis rex Lacedæmoniorum fuit. quem motum Antipater contractis militibus in ipso ortu oppressit. Magna tamen utrinque cædes fuit. Agis rex cum suos terga dantes videret, dimissis sate litibus, ut Alexandro felicitate, non virtute inferior videretur, tantam stragem hostium edidit, ut agmina interdum fugaret. Ad postremum, etsi à multitudine victus, gloria tamen omnes vicit.

CAP. II. Porro Alexander rex Epiri, in Italiam à Tarentinis, auxilia adversus Bruttios deprecantibus, solicitatus, ita cupide profectus fuerat, veluti in divisione orbis terrarum, Alexandro Olympiadis sororis suæ filio Oriens, sibi Occidens sorte contigisset, non minorem rerum materiam in Italia, Africa, Siciliaque quam ille in Asia, & in Persis habiturus. Huc accedebat, quod sicut Alexandro Magno Delphica oracula insidias in Macedonia, ita huic responsum Dodonæi Jovis urbem Pandociam, amnemque Acherusium prædixerat. Quæ utraque cum in Epiro essent, ignarus eadem & in Italia esse, ad declinanda fatorum pericula, peregrinam militiam cupidius elegerat. Igitur, cum in Italiam venisset, primum illi bellum cum Appulis fuit: quorum cognito urbis fato, brevi post tempore pacem & amicitiam cum rege eorum fecit. Erat namque tunc temporis urbs Appulis Brundusium, quam Ætoli, sequuti tum fama rerum in Troja gestarum clarissimum ac nobilissimum ducem Diomedem, condiderant: sed pulsi ab Appulis, consulentes oracula responsum acceperant, locum quem reperissent, perpetuo possessuros. Hac igitur ex causa, per legatos cum belli commination, restitui sibi ab Appulis urbem postulaverant. Sed ubi Appulis oraculum innotuit, interfectos legatos in urbe sepelierant, perpetuam ibi sedem habituros. Atque ita defuncti

responso,

reſponſo, diu urbem poſſederunt. Quod factum cum cognoviſſet Alexander, antiquitatis fata veneratus, bello Appulorum abſtinuit. Geſſit & cum Brutiis Lucaniſque bellum; multaſque urbes cepit: tum & cum Metapontinis, & Pediculis, & Romanis, fœdus amicitiamque fecit. Sed Brutii Lucanique, cum auxilia à finitimus contraxiſſent, acrius bellum repetiverc. Ibi rex juxta urbem Pandociam, & flumen Acheronta, non prius fatalis loci cognito nomine quam occideret, interficitur; morienſque non in patria fuiſſe ſibi periculoſam mortem, propter quam patriam fugerat, intellexit. Corpus ejus Thurii publice redemptum ſepulturæ tradiderunt. Dum hæc aguntur in Italia; Sopyrion quoque præfectus Ponti ab Alexandro magno relictus, otioſum ſe ratus, ſi nihil & ipſe geſſiſſet, adunato xxx millium exercitu, Scythis bellum intulit: caſuſque cum omnibus copiis, pœnas temere illati belli genti innoxiæ luit.

CAP. III. Hæc cum nunciata in Parthis Alexandro eſſent, ſimulato mœrore, propter Alexandri cognationem, exercitui ſuo triduum luctum indixit. Omnibus deinde, velut perpetrato bello, reditum in patriam expectantibus, conjugeſque ac liberos ſuos animo jam quodammodo complectentibus, ad concionem exercitum vocat. ibi nihil actum tot egregiis præliis ait, ſi incolumis Orientalis barbaria relinquatur: nec ſe corpus, ſed regnum Darii petiſſe; perſequendoſque eſſe eos, qui à regno defecerint. Hac oratione velut ex integro incitatis militum animis, Hyrcaniam, Mardoſque ſubegit. Ibi ei occurrit Thaleſtris ſive Minithæa Amazonum regina cum CCC mulieribus, xxv dierum inter confertiſſimas gentes itinere confecto, ex rege liberos quæſitura: cujus conſpectus adventuſque admirationi omnibus fuit, & propter

propter insolitum feminis habitum, & propter expetitum concubitum. Ob hoc tredecim diebus otio à rege datis, ut visa est uterum implesse, discessit. Post hæc Alexander habitum regum Persarum, & diadema insolitum antea regibus Macedonicis, velut in leges eorum quos vicerat transiret, assumit. Quæ ne invidiosius in se uno conspicerentur, amicos quoque suos longam vestem auratam purpureamque sumere jubet. Ut luxum quoque sicuti cultum Persarum imitaretur, inter pellicum regiarum greges electæ Pulchritudinis nobilitatisque, noctium vices divid: His rebus ingentes epularum apparatus adjicit, ne jejuna & destructa luxuria videretur, conviviumque juxta regiam magnificentiam ludis exornat: immemor prorsus, tantas opes amitti his mortibus, non quæri solere.

CAP IV. Inter hæc indignatio omnium totis castris erat, à Philippo illum patre tantum degeneravisse, ut etiam patriæ nomen ejuraret, moresque Persarum assumeret, quos propter tales mores vicerat. Sed ne solus vitiis eorum, quos armis subegerat, succubuisse videretur; militibus quoque suis permisit, si quarum captivarum consuetudine tenerentur, ducere uxores: existimans minorem in patriam reditus cupiditatem futuram, habentibus in castris imaginem quandam larium, ac domesticæ sedis: simul & laborem militiæ molliorem fore dulcedine uxorum. In supplementa quoque militum, minus exhauriri posse Macedoniam, si veteranis patribus tirones filii succederent, militaturi in vallo, in quo essent nati; constantioresque futuri, si non solum tirocinia, verum & incunabula in ipsis castris posuissent. Quæ consuetudo in successores quoque Alexandri mansit. Igitur & alimenta pueris statuta; & instrumenta armorum equorumque juvenibus data; &

patribus, pro numero filiorum, præmia ſtatuta. Si quorum patres occidiſſent, nihilominus pupilli ſtipendia patrum trahebant; quorum pueritia inter varias expeditiones, militia erat: Itaque à parvula ætate periculis laboribuſque indurati, invictus exercitus fuere: neque caſtra aliter quam patriam, neque pugnam aliud unquam quam victoriam duxere. Hæc ſuboles nomen habuit Epigoni. Parthis deinde domitis, præfectus his ſtatuitur ex nobilibus Perſarum Andragoras: unde poſtea originem Parthorum reges habuere.

CAP. V. Interea Alexander non regio, ſed hoſtili odio ſævire in ſuos cœpit. Maxime indignabatur, carpi ſe ſermonibus ſuorum, Philippi patris, patriæque mores ſubvertiſſe. Propter quæ crimina, Parmenion quoque ſenex, dignitate regi proximus, cum Philota filio, de utroque prius quæſtionibus habitis, interficitur. Fremere itaque omnes univerſis caſtris cœpere, innoxii ſenis filiique caſum miſerantes; interdum ſe quoque non debere melius ſperare dicentes. Quæ cum nunciata Alexandro eſſent, verens ne hæc opinio etiam in Macedoniam divulgaretur, & ne victoriæ gloria ſævitiæ macula infuſcaretur, ſimulat ſe ex amicis quoſdam in Patriam victoriæ nuncios miſſurum. Hortatur milites ſuis ſcribere; rariorem habituros occaſionem, propter militiam remotiorem. Datos faſces epiſtolarum tacite ad ſe deferri jubet: ex quibus cognito de ſe ſingulorum judicio, in unam cohortem eos qui de rege durius opinati fuerant, contribuit, aut conſumpturus eos, aut in ultimis terris in colonias diſtributurus. Inde Drancas, Evergetas, Parymas, Parapammenos, Adaſpios, ceteroſque populos, qui in radice Caucaſi morabantur, ſubegit. Interea unus ex amicis Darii Beſſus, vinctus perducitur, qui regem non ſolum prodiderat, verum & interfecerat. Quem in ultionem perfidiæ

excruci-

excruciandum fratri Darii tradidit; reputans non tam hostem suum fuisse Darium, quam amicum eius, à quo esset occisus. Et ut his terris nomen relinqueret, urbem Alexandriam super amnem Tanaim condidit, intra diem septimum decimum muro VI millium passuum consummato, translatis eo trium civitatium populis, quas Cyrus condiderat. In Bactrianis quoque Sogdianisque XII urbes condidit, distributis his, quoscunque in exercitu seditiosos habebat.

CAP. VI. His ita gestis solenni die amicos in convivium vocat; Ubi orta inter ebrios rerum à Philippo gestarum mentione, praeferre se patri ipse, rerumque suarum magnitudinem extollere coelo tenus coepit, assentante majore convivarum parte. Itaque cum unus è senibus Clitus, fiducia amicitiæ regiæ, cujus palmam tenebat, memoriam Philippi tueretur, laudaretque ejus res gestas; adeo regem offendit, ut telo à satellite rapto, eundem in convivio trucidaverit. Qua cæde exultans, mortuo patrocinium Philippi, laudemque paternæ militiæ objectabat. Postquam satiatus cæde animus conquievit, & in iræ locum successit æstimatio, modo personam occisi, modo causam occidendi considerans, pigere eum facti coepit; quippe paternas laudes tam iracunde accepisse se, quam nec convitia debuisset; amicumque senem & innoxium à se occisum inter epulas & pocula, dolebat. Eodem igitur furore in pœnitentiam, quo pridem in iram versus, mori voluit. Primum in fletus progressus, amplecti mortuum, vulnera tractare, & quasi audienti confiteri dementiam; arreptum telum in se vertit: peregisseretque factum, nisi amici interveniissent. Mansit hæc voluntas moriendi etiam sequentibus diebus. Accesserat enim pœnitentiæ, nutricis suæ & sororis Cliti recordatio, cujus absentis eum maxime pudebat:

tam

tam fœdam illi alimentorum ſuorum mercedem redditam, ut in cujus manibus puertitiam egerat, huic juvenis, & victor, pro beneficiis funera remitteret. Reputabat deinde, quantum in exercitu ſuo, quantum apud devictas gentes fabularum atque invidiæ, quantum apud ceteros amicos metum & odium ſui fecerit: quam amarum & triſte reddiderit convivium ſuum; non armatus in acie, quam in convivio terribilior. Tunc Parmenion & Philotas, tunc Amyntas conſobrinus, tunc noverca fratreſque interfecti: tunc Attalus, Eurylochus, Pauſanias, aliique Macedoniæ extincti prope pes, occurrebant. Ob hæc illi quatriduo perſeverata inedia eſt, donec exercitus univerſi precibus exoratus eſt, precantis ne ita mortem unius doleat, ut univerſos perdat, quos in ultimam deductos Barbariam, inter infeſtas, irritatas bello gentes, deſtituat. Multum profuere Calliſthenis philoſophi preces, condiſcipulatu apud Ariſtotelem familiaris illi, & tunc ab ipſo rege ad prodenda memoriæ acta eius accitus. Revocato igitur ad bellum animo, Choraſmos & Dahas in deditionem accepit.

CAP. VII. Deinde, quod primo ex Perſico ſuperbiæ regiæ more diſtulerat, ne omnia paritet invidioſiora eſſent, non ſalutari, ſed adorari ſe jubet. Acerrimus inter recuſantes Calliſthenes fuit. Quæ res & illi, & multis principibus Macedonum exitio fuit: ſiquidem ſub ſpecie inſidiarum omnes interfecti. Retentus tamen eſt à Macedonibus mos ſalutandi regis, exploſa adoratione. Poſt hæc Indiam petit, ut Oceano, ultimoque Oriente finiret imperium. Cui gloriæ, ut etiam exercitus ornamenta convenirent, phaleras equorum, & arma militum, argento inducit; exercitumque ſuum, ab argenteis clypeis, Argyraſpidas appellavit. Cum ad Nyſam urbem veniſſet, oppi-

dani-

danis non repugnantibus fiducia religionis Liberi patris, à quo condita urbs erat, parci iussit: lætus non militiam tantum, verum & vestigia se dei sequntum. Tunc ad spectaculum sacri montis duxit exercitum, naturalibus bonis, vite, hederaque non aliter vestiti, quam si manu cultus, colentiumque industria exornatus esset. Sed exercitus ejus, ubi ad montem accessit, repentino impetu mentis, in sacros dei ululatus instinctus, cum stupore regis, sine noxa discurrit: ut intelligeret, non tam oppido se parcendo, quam exercitui suo consuluisse. Inde montes Dædalos regnaque Cleosidis reginæ, petit. Quæ cum se dedisset ei, concubitu redemptum regnum ab Alexandro recepit; illecebris consecuta, quod virtute non potuerat: filiumque ab eo genitum, Alexandrum nominavit, qui postea regnum Indorum potitus est. Cleosis regina, propter prostratam pudicitiam, scortum regium ab Indis exinde appellata est. Peragrata India, cum ad saxum miræ asperitatis & altitudinis, in quod multi populi confugerant, perveniisset, cognoscit Herculem ab expugnatione eiusdem saxi terræmotu prohibitum: Captus itaque cupidine, Herculis acta superare, cum summo labore ac periculo potitus saxo, omnes ejus loci gentes in deditionem accipit.

CAP. VIII. Unus ex regibus Indorum fuit, Porus nomine, viribus corporis, & animi magnitudine pariter insignis, qui bellum iam pridem, audita Alexandri opinione, in adventum eius parabat. Commisso itaque prælio, exercitum suum Macedonas invadere iubet; sibi regem eorum privatum hostem depoſcit. Nec Alexander pugnæ moram fecit: sed prima congressione vulnerato equo, cum præceps ad terram decidisset, concursu satellitum servatur. Porus multis vulneribus obrutus capitur. Qui victum se adeo doluit, ut

cum

cum veniam ab hoſte accepiſſet, neque cibum ſumere voluerit; neque vulnera curari paſſus ſit: ægreque ſit ab eo obtentum, ut vellet vivere. Quem Alexander ob honorem virtutis, incolumem in regnum remiſit. Duas ibi urbes condidit: unam Nicæam, alteram ex nomine equi Bucephalen vocavit. Inde Adreſtas, Geſſeanos, Præſidas, Gangaridas, cæſis eorum exercitibus, expugnat. Cum ad Cuphites veniſſet, ubi eum hoſtium ducenta millia equitum opperiebantur, exercitus omnis non minus victoriarum numero, quam laboribus feſſus, lachrymis eum deprecatur, finem tandem belli faceret: aliquando patriæ, reditusque meminiſſet; reſpiceret militum annos, quibus vix ætas ad reditum ſufficeret: offendere alios caniciem, alios vulnera, alios ætate conſumpta corpora, alios cicatricibus exhauſta: ſolos ſe eſſe qui duorum regum, Philippi Alexandrique, continuam militiam pertulerint. Tandem orare, ut reliquias ſaltem ſuis paternis ſepulchris reddat, quorum non ſtudiis deficiatur, quam annis: Ac ſi non militibus vel ipſe ſibi parcat, ne fortunam ſuam nimis onerando fatiget. Motus his tam juſtis precibus, velut in finem victoriæ, caſtra ſolito magnificentiora fieri juſſit, quorum molitionibus & hoſtis terreretur, & poſteris admiratio ſui relinqueretur. Nullum opus milites lætius fecere. Itaque cæſis hoſtibus cum gratulatione in eadem reverterunt.

CAP. IX. Inde Alexander ad amnem Aceſinem pergit: per hunc in Oceanum devehitur. Ibi Hiacenſanas Sileoſque quos Hercules condidit, in deditionem accepit. Hinc in Ambros & Sugambros navigat. Quæ gentes cum armatis LXXX millibus peditum; & IX millibus equitum excipiunt. Cum prælio victor eſſet, exercitum ad urbem eorum ducit. Quam deſertam à defenſoribus, cum de muro quem primus ceperat, animadvertiſſet, in

urbis

urbis planiciem ſine ullo ſatellite deſiliit. Itaque cum eum hoſtes ſolum conſpexiſſent, clamore edito undique concurrunt, ſi poſſint in uno capite orbis bella finire, & ultionem tot gentibus dare. Nec minus Alexander conſtanter reſtitit, & unus adverſus tot millia præliatur. Incredibile dictu eſt, ut eum non multitudo hoſtium, non vis magna telorum, non tantus laceſſentium clamor terruerit; ſolus tot millia ceciderit ac fugaverit. Ubi vero obrui multitudine ſe vidit, truncoſe, qui tum propter murum ſtabat, applicuit, cujus auxilio tutus, cum diu agmen ſuſtinuiſſet, tandem cognito periculo eius, amici ab eum deſiliunt; ex quibus multi cæſi: præliumque tamdiu anceps fuit, quoad omnis exercitus, muris dejectis in auxilium veniret. In eo prælio ſagitta ſub mamma trajectus, cum ſanguinis flexu deficeret, genu poſito tam diu præliatus eſt, donec eum, à quo vulneratus fuerat, occiderat. Curatio vulneris gravior ipſo vulnere fuit.

CAP. X. Itaque ex magna deſperatione tandem ſaluti redditus, Polyperchonta cum exercitu Babyloniam mittit. Ipſe cum lectiſſima manu navibus conſcenſis, Oceani litora peragrat. Cum veniſſet ad urbem Ambrageti regis, oppidani invictum ferro audientes, ſagittas veneno armant: atque ita gemino mortis vulnere, hoſtem à muris ſummovenies, plurimos interficiunt. Cum inter multos vulneratus etiam Ptolemæus eſſet, moriturusque jamjam videretur, per quietem regi monſtrata in remedia veneni herba eſt, qua in potu accepta ſtatim periculo liberatus eſt; majorque pars exercitus hoc remedio ſervata. Expugnata deinde urbe, reverſus in naves, Oceano libamenta dedit, proſperum in patriam reditum precatus: ac veluti curru circa metam acto, poſitis imperii terminis, quatenus aut terrarum ſolitudines prodire paſſæ ſunt,

sunt, aut mare navigabile fuit, secundo æstu ostio fluminis Indi invehitur. Ibi in monumenta rerum à se gestarum, urbem Barcen condidit; arasque statuit, relicto ex numero amicorum, litoralibus Indis præfecto. Inde iter terrestre facturus, cum arida loca medii itineris dicerentur, puteos opportunis locis fieri præcipit, quibus ingenti dulcis aquæ inventa, Babyloniam redit. Ibi multæ deviæ gentes, præfectos suos accusaverunt: quos sine respectu amicitiæ, Alexander in conspectu legatorum necari jussit. Filiam post hæc Darii regis, Statiram, in matrimonium recepit: sed & optimatibus Macedonum lectas ex omnibus gentibus nobilissimas virgines tradidit, ut communi facto crimen regis levaretur.

CAP. XI. Hinc ad concionem exercitum vocat; & promittit se æs alienum omnium propria impensa soluturum, ut prædam præmiaque integra domos ferant. Insignis hæc munificentia non summa tantum, verumetiam titulo muneris fuit, nec à debitoribus magis, quam à creditoribus gratius excepta; quoniam utrisque exactio pariter ac solutio difficilis erat. XX millia talentum in hos sumptus expensa. Dimissis veteranis, exercitum junioribus supplet. Sed retenti veteranorum discessum ægre ferentes, missionem & ipsi flagitabant: nec annos, sed stipendia sua numerari jubebant: pariter in militiam lectos, pariter sacramento solvi, æquum censentes: nec iam precibus, sed convitio agebant; jubentes eum solum cum patre suo Hammone ire bella, quatenus milites suos fastidiat. Contra ille nunc castigare milites; nunc lenibus verbis monere, ne gloriosam militiam seditionibus infuscarent. Ad postremum cum verbis nihil proficeret; ad corripiendos seditionis auctores, è tribunali in concionem armatam inermis ipse desiliit, & nemine prohibente, XIII correptos,

reptos, manu ſua ipſe ad ſupplicia duxit: tantâ vel illis moriendi patientiam metus regis, vel huic exigendi ſupplicii conſtantiâ diſciplina militaris dabit

CAP. XII. Inde ſeparatim auxilia Perſarum in concione alloquitur. Laudat perpetuam illorum, tum in ſe, tum in priſtinos reges fidem; ſua in illos beneficia commemorat; ut nunquam quaſi victos, ſed veluti victoriæ ſocios habuerit: denique ſe in illorum, non illos in gentis ſuæ morem tranſiſſe: affinitatibus connubiorum victos victoribus miſcuiſſe: Nunc quoque, ait, cuſtodiam corporis ſui non Macedonibus tantum ſe, verum & illis crediturum. Atque ita mille ex his juvenes in numerum ſatellitum legit: auxiliorum quoque portionem, formatam in diſciplinam Macedonum, exercitui ſuo miſcet. Quam rem ægre Macedones tulerunt, jactantes hoſtes ſuos in officium ſuum à rege ſubjectos. Tunc univerſi flentes, regem adeunt: orant ſuppliciis ſuis potius ſaturet ſe, quam contumeliis. Qua modeſtia obtinuerunt; ut undecim millia militum veteranorum exauctoraret. Sed & ex amicis dimiſſi ſenes, Polyperchon, Clitus, Gorgias, Polydamus, Amadas, Antigenes. Dimiſſis his Craterus præponitur, juſſus præeſſe Macedonibus in Antipatri locum; Antipatrumque cum ſupplemento tironum in locum ejus evocat: ſtipendia revertentibus, veluti militantibus data. Dum hæc aguntur, unus ex amicis ejus Ephæſtion decedit, dotibus primo formæ pueritiæque, mox obſequiis regi percarus: quem contra decus regium Alexander diu luxit: tumulumque ei XII millium talentorum fecit; eumque poſt mortem coli ut deum juſſit.

CAP. XIII. Ab ultimis litoribus Oceani Babyloniam revertenti nunciatur, legationes Carthaginienſium, ceterarumque Africæ civitatium, ſed & Hſpaniarum, Siciliæ, Galliæ, Sardiniæ, nonnullas

nullas quoque ex Italia ejus adventum Babyloniæ opperiri. Adeo universum terrarum orbem nominis ejus terror invaserat, ut cunctæ gentes, veluti destinato sibi regi adularentur. Hac igitur ex causa Babyloniam festinanti veluti conventum terrarum orbis aucturo, quidem ex Magis prædixit, ne urbem introiret, testatus hunc locum ei fatalem fore. Ob hoc omissa Babylonia, in Bursiam urbem trans Euphraten, desertam olim, concessit. Ibi ad Anaxarcho philosopho compulsus est rursum Magorum prædicta contemnere, ut falsa & incerta; & si fatis constent, ignota mortalibus: at si naturæ debeantur, immutabilia. Reversus igitur Babyloniam, multis diebus otio datis, intermissum olim convivium solenniter instituit: totusque in lætitiam effusus, cum diei noctem pervigilem junxisset, recidentem jam è convivio medicus Thessalus, instaurata comessatione, & ipsum & sodales ejus invitat. Accepto poculo, media potione repente veluti telo confixus, ingemuit: elatusque è convivio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret tactumque hominum velut vulnera indolesceret. Amici causam morbi intemperiem ebrietatis disseminaverunt: re autem vera insidiæ fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit.

CAP. XIV. Auctor insidiarum Antipater fuit, qui cum carissimos amicos eius interfectos videret: Alexandrum Lynciſtarum generum suum occisum: Se magnis rebus in Græcia gestis, non tam gratum apud regem, quam invidiosum esse: à matre quoque ejus Olympiade variis se criminationibus vexatum: Huc accedebant ante paucos dies, supplicia in præfectos devictarum nationum crudeliter habita. Ex quibus rebus se quoque à Macedonia non ad societatem militiæ, sed ad pœnam evocatum

evocatum arbitrabitur. Igitur ad occupandum regem, Caſſandrum filium dato veneno ſubornat, qui cum fratribus Philippo & Iolla miniſtrare regi ſolebat: cujus veneni tanta vis fuit, ut non ære, non ferro, non teſta contineretur, nec aliter ferri, niſi in ungula equi potuerit: præmonito filio, ne alii quam Theſſalo, & fratribus crederet. Hac igitur ex cauſa, apud Theſſalum, paratum, repetitumque convivium eſt. Philippus & Iollas præguſtare ac temperare potum regis ſoliti, in aqua frigida venenum habuerunt, quam præguſtatæ jam potioni ſupermiſerunt.

CAP. XV. Quarta die Alexander indubitatam mortem ſentiens, agnoſcere ſe fatum domus majorum ſuorum ait: nam pleroſque Æacidarum intra trigeſimum annum defunctos. Tumultuantes deinde milites, inſidiis periſſe regem ſuſpicantes, ipſe ſedavit; eoſque omnes, cum prolatus in ædituſſimum urbis locum eſſet, ad conſpectum ſuum admiſſit, oſculandamque dextram ſuam flentibus porrexit. Cum lachrymarent omnes, ipſe non ſine lachrimis tantum, verum etiam ſine ullo triſtioris mentis argumento fuit, ut quoſdam impatientius dolentes conſolatus ſit: quibuſdam mandata ad parentes eorum dederit: adeo, ſicuti in hoſtem, ita & in mortem invictus animus fuit. Dimiſſis militibus, amicos circumſtantes percontatur, videanturne ſimilem ſibi reperturi regem? Tacentibus cunctis, tum ipſe, ut hoc neſciat, ita illud ſcire, vaticinarique ſe, ac pene oculis videre dixit, quantum ſit in hoc certamine ſanguinis fuſura Macedonia; quantis cædibus, quo cruore, mortuo ſibi parentatura. Ad poſtremum, corpus ſuum in Hammonis templo condi jubet. Cum deficere eum amici viderent, quærunt, quem imperii faciat heredem: Reſpondit, Digniſſimum. Tanta illi magnitudo animi fuit, ut cum Herculem

lem filium, cum fratrem Aridæum, cum Roxanem uxorem prægnantem relinqueret, oblitus neceſſitudinum, digniſſimum nuncuparet heredem. Proiſus quaſi nefas eſſet, viro forti alium quam virum fortem ſuccedere; aut tanti regni opes aliis quam probatis relinqui. Hac voce veluti bellicum inter amicos cecinisſet, aut malum diſcordiæ miſiſſet, ita omnes in æmulationem conſurgunt, & ambitione vulgi tacitum favorem militum quærunt. Sexta die præcluſa voce, exemptum digito annulum Perdiccæ tradidit: quæ res gliſcentem amicorum diſſenſionem ſedavit. Nam etſi non voce nuncupatus heres, judicio tamen electus eſſe videbatur.

CAP. XVI. Deceſſit Alexander, menſem unum, annos tres & triginta natus; vir ſupra humanam potentiam magnitudine animi præditus. Qua nocte eum mater Olympias concepit, viſa per quietem eſt cum ingenti ſerpente volutari: nec decepta ſomnio eſt. nam profecto majus humana mortalitate opus utero tulit: quam cum Æacidarum gens ab ultima ſæculorum memoria, & regna patris, fratris, mariti, ac deinceps maiorum omnium illuſtraverint: nullius tamen nomine, quam filii, clarior fuit. Prodigia magnitudinis ejus in ipſo ortu nonnulla apparuere. nam ea die qua natus eſt, duæ aquilæ tota die præpetes ſupra culmen domus patris ejus ſederunt, omen duplicis imperii. Europæ Aſiæque præferentes. Eadem quoque die nuncium pater ejus duarum victoriarum accepit; alterius, belli Illyrici; alterius, certaminis Olympici, in quod quadrigarum currus miſerat: quod omen univerſarum terrarum victoriam infanti portendebat. Fuer acerrimis literarum ſtudiis eruditus fuit. Exacta pueritia, per quinquennium ſub Ariſtotele doctore inclyto omnium philoſophorum, crevit. Accepto deinde imperio, regem ſe terrarum

terrarum omnium ac mundi appellari juſſit : tantamque fiduciam ſui militibus fecit, ut illo præſente nullius hoſtis arma, nec inermes, timuerint. Itaque cum nullo hoſtium unquam congreſſus eſt, quem non vicerit: nullam urbem obſedit, quam non expugnaverit: nullam gentem adiit, quam non calcaverit. Victus denique ad poſtremum eſt, non virtute hoſtili, ſed inſidiis ſuorum, & fraude civili.

LIBER XIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Luctus poſt Alexandri Magni exceſſum. Macedonum ingratitudo: Ducum ambitio, militumque avaritia.*
2. *De Alexandri ſucceſſore Ducum exercitus ſententiæ pugnantes.*
3. *Perdiccæ ſententiæ reclamant pedites; unde tumultus & ſeditio; cui Perdicca prudenter medetur.*
4. *Aridæo Rege deſignato, Perdicca & alii Duces ſeu Principes provincias dividunt.*
5. *Bellum pro Græciæ libertate ab Athenienſibus & Ætolis reparatum. Demoſthenis pro patria labores: Antipatri obſidio & liberatio.*
6. *Perdicca Cappadoces prælio fatigat. Bellum inter Antigonum & Perdiccam. Ptolemæi ſolers induſtria.*
7. *De Origine urbis Cyrenes digreſſio.*
8. *Ptolemæus bellum parat in Perdiccam. Eumenis res fortiter & feliciter geſtæ.*

CAP.

CAP. I.

EXtincto in ipso ætatis ac victoriarum flore Alexandro Magno; triste apud omnes tota Babylone silentium fuit. Sed necdevictæ gentes fidem nuncio habuerunt, quod ut invictum regem ita immortalem esse crediderant: recordantes, quoties præsenti morte ereptus esset: quam sæpe pro amisso, repente se non solpitem tantum suis, verum etiam victorem obtulisset. Ut vero mortis ejus fides adfuit, omnes barbaræ gentes paulo ante ab eo devictæ, non ut hostem, sed ut parentem luxerunt. Mater quoque Darii regis, quam amisso filio, à fastigio tantæ majestatis in captivitatem redactam, indulgentia victoris, in eam diem vitæ non pœnituerat, audita morte Alexandri, mortem sibi ipsa conscivit; non quod hostem filio præferret: sed quod pietatem filii in eo, quem ut hostem timuerat, experta esset. Contra Macedones versa vice, non ut civem, ac tantæ majestatis regem, verum ut hostem amissum gaudebant: severitatem nimiam, & assidua belli pericula execrantes. Huc accedebat, quod principes regnum & imperia, vulgus militum thesauros & grande pondus auri, velut inopinatam prædam, spectabant: illi successionem regni, hi opum ac divitiarum hæreditatem cogitantes. Erant enim in thesauris quinquaginta millia talentûm, & in annuo vectigali tributo, tricena millia. Sed nec amici Alexandri frustra regnum spectabant. nam ejus virtutis ac venerationis erant, ut singulos reges putares. Quippe ea formæ pulchritudo, & proceritas corporis, & virium ac sapientiæ magnitudo in omnibus fuit, ut qui eos ignoraret, non ex una gente, sed ex toto terrarum orbe electos judicaret. Neque enim unquam ante Macedonia, vel ulla

gens

gens alia, tam clarorum virorum proventu floruit: quos primo Philippus, mox Alexander tanta cura legerat, ut non tam ad societatem belli, quam in successionem regni, electi viderentur. Quæ igitur miretur, talibus ministris, orbem terrarum victum, cum exercitus Macedonum tot, non ducibus, sed regibus regeretur? qui nunquam sibi reperissent pares, si non inter se concurrissent: multosque Macedonia pro uno Alexandros habuisset, nisi fortuna eos æmulatione virtutis in perniciem mutuam armasset.

CAP II. Ceterum occiso Alexandro, non ut læti, ita & securi fuere, omnibus unum locum competentibus: nec minus milites, quam invicem se timebant, quorum & libertas solutior, & favor incertus erat. Inter ipsos vero æqualitas discordiam augebat, nemine tantum ceteros excedente, ut ei aliquis se summitteret. Armati itaque in regiam coëunt, ad formandum rerum præsentium statum. Perdicca censet Roxanes expectari partum, quæ exacto mense octavo, matura jam ex Alexandro erat; & si puerum peperisset, hunc dari successorem patri. Meleager negat differenda in partus dubios consilia: nec expectandum dum reges nascerentur, cum jam genitis uti liceret: seu puerilis placeat, esse Pergami filium Alexandri natum ex Barsine, nomine Herculem: seu mallent juvenem, esse ex Cleopatris fratrem Alexandri Aridæum, comem & cunctis non suo tantum, verum & patris Philippi nomine exceptissimum. Ceterum Roxanen esse originis Persicæ: nec esse fas, ut Macedonibus ex sanguine eorum, quorum regna deleverint, reges constituantur: quod nec ipsum Alexandrum voluisse dicit. Denique morientem nullam de eo mentionem habuisse. Ptolemæus recusabat regem Aridæum, non propter maternas modo sordes, quod ex Larissæo scorto nasceretur:

nascereturr: sed etiam propter valetudinem maiorem, quam patiebatur; ne ille nomen regis, alius imperium teneret: melius esse ex his legi, qui pro virtute regi suo proximi fuerint, qui provincias regant, quibus bella mandentur, quam sub persona regis indignorum subjiciantur imperio. Vicit Perdiccæ sententia, consensu universorum. Placuit itaque Roxanes exspectari partum; & si puer natus fuisset, tutores Leonatum, Perdiccam, Craterom, & Antipatrum constituunt, confestimque in tutorum obsequia jurant.

CAP. III. Cum equites quoque idem fecissent, pedites indignati, nullas sibi consiliorum partes relictas, Aridæum Alexandri fratrem regem appellant, satellitesque illi ex turba sua legunt, & nomine Philippi patris, vocari jubent. Quæ cum nunciata equitibus essent, legatos ad mitigandos eorum animos, duos ex proceribus, Attalum & Meleagrum mittunt, qui potentiam ex vulgi adulatione quærentes, omissa legatione, militibus consentiunt. Statim & sedition crevit ubi caput & consilium habere cœpit. Tunc ad delendum equitatum cuncti armati in regiam irrumpunt: quo cognito, equites trepidi ab urbe discedunt, castrisque positis, & ipsi pedites terrere cœperunt. Sed nec procerum inter se odia cessabant. Attalus ad interficiendum Perdiccam, ducem partis alterius, mittit: ad quem armatum, & Eoro vocantem, cum accedere percussores ausi non fuissent; tanta constantia Perdiccæ fuit, ut ultro ad pedites veniret, & in concionem vocatos edoceret, quod facinus molirentur: respicerent contra quos arma sumpsissent: non illos Persas, sed Macedonas; non hostes sed cives esse; plerosq; etiam cognatos eorum, certe commilitones, eorundem castrorum ac periculorum socios: edituros deinde egregium hostibus satis spectaculum, ut quorum armis victos se doleant,

doleant, eorum mutuis cædibus gaudeant, parentaturoſque ſanguine ſuo manibus hoſtium à ſe interfectorum.

CAP. IV. Hæc cum pro ſingulari facundia ſua Perdicca peroraſſet, adeo movit pedites, ut probato conſilio ejus, dux ab omnibus legeretur. Tum equites in concordiam revocati, in Aridæum regem conſentiunt. Servata eſt portio regni Alexandri filio, ſi natus eſſet. Hæc agebant, poſito in medio corpore Alexandri, ut majeſtas ejus teſtis decretorum eſſet. His ita compoſitis, Macedoniæ & Græciæ Antipater præponitur: Regiæ pecuniæ cuſtodia Cratero traditur: caſtrorum, exercitus, & rerum cura Meleagro, & Perdiccæ aſſignatur: iubeturque Aridæus rex, corpus Alexandri in Hammonis templum deducere. Tunc Perdicca infenſus ſedi tionis auctoribus, repente ignaro collega, luſtrationem caſtrorum propter mortem regis in poſterum edicit. Poſtquam armatum exercitum in campo conſtituit, conſentientibus univerſis, evocatos, dum tranſit, de ſingulis manipulis ſeditioſos, ſupplicio tradi occulte iubet. Reverſus inde inter principes provincias dividit, ſimul ut & re overet æmulos, & munus imperii, beneficii ſui faceret. Primo, Ptolemæo Ægyptus, & Africæ Arabiaque pars ſorte venit, quem ex gregario milite Alexander virtutis cauſa provexerat: cui ad tradendam provinciam Cleomenes qui Alexandriam ædificaverat, datur. Confinem huic provinciæ Syriam Laumedon Mitylenæus, Ciliciam Philotas, Philo Illyrios accipiunt. Mediæ maiori Acropatos, minori ſocer Perdiccæ præponitur. Suſiana gens Scyno, Phrigia maior Antigono Philippi filio aſſignatur. Lyciam & Pamphiliam Neatchus, Cariam Caſſander, Lydiam Menander ſortiuntur. Leonato minor Phrygia evenit; Thracia & regiones Pontici maris Ly-

ſimacho: Cappadocia cum Paphlagonia Eumeni data. Summus caſtrorum tribunatus Seleuco Antiochi filio cęſſit. Stipatoribus regis ſatellibuſque Caſſander filius Antipatri præficitur. In Bactriana ulteriore. & Indiæ regionibus, priores præfecti retenti. Terras inter amnes Hydaſpem & Indum Taxiles habebat. In colonias in Indis conditas Pithon Agenoris filius mittitur. Parapammenos, fines Caucaſi montis, Extarches accepit. Aracoſii Cedroſique Sibyrtio traduntur: Drancæ & Arei Statanori. Bactrianos Amyntas ſortitur, Sogdianos Scythæus, Nicanor Parthos, Philippus Hyrcanos, Phrataſernes Armenios, Tleptolemus Perſas, Peuceſtes Babylonios, Archos Pelaſgos, Arceſilaus Meſopotamiam. Cum hæc diviſio, veluti fatale munus ſingulis contigiſſet, ita magna incrementorum materia plurimis fuit. ſiquidem non magno poſt tempore, quaſi regna, non præfecturas diviſiſſent, ſic reges ex præfectis facti, magnas opes non ſibi tantum paraverunt, verumetiam poſteris reliquerunt.

CAP. V. Dum hæc in Oriente aguntur, in Græcia Athenienſes & Ætoli bellum, quod jam vivo Alexandro moverant, ſummis viribus inſtruebant. Cauſæ belli erant, quod reverſus ab India Alexander, Epiſtolas in Græciam ſcripſerat, quibus omnium civitatium exules, præter cædis damnati, reſtituebantur. Quæ recitatæ præſente univerſa Græcia, in mercatu Olympiaco, magnos motus fecerunt; quod plurimi non legibus pulſi patria, ſed per factionem principum fuerant. verentibus iiſdem principibus, ne revocati potentiores in republica fierent. Palam igitur jam tunc multæ civitates, libertatem bello vindicandam fremebant. Princeps tamen omnium Athenienſes & Ætoli fuere. Quod cum nunciatum Alexandro eſſet, mille naves longas ſociis imperari præcepe-

præceperat, quibus in Occidente bellum gereret; excurſuruſque cum valida manu fuerat ad Athenas delendas. Igitur Athenienſes, contracto XXX millium exercitu, & CC navibus, bellum cum Antipatro, cui Græcia ſorte evenerat, gerunt; eumque detrectantem prælium, & Heraclex urbis mœnibus tuentem ſe, obſidione cingunt. Eodem tempore, Demoſthenes Athenienſis orator, pulſus patria, ob crimen accepti ab Harpalo auri, qui crudelitatem Alexandri fugerat, quod civitatem in eundem Alexandri bellum impelleret, forte Megaris exulabat: qui ut miſſum ab Athenienſibus Hyperidem legatum cognovit, qui Peloponnenſes in ſocietatem armorum ſolicitaret, ſequutus eum, Sicyona, Argos, & Corinthum, ceteraſque civitates, eloquentia ſua Athenienſibus junxit. Ob quod factum, miſſa ab Athenienſibus obviam nave, ab exilio revocatur. Interim in obſidione Antipatri, Leoſthenes dux Athenienſium, telo è muris in tranſeuntem jacto, occiditur. Quæ res tantum animorum Antipatro dedit, ut etiam vallum reſcindere auderet. Auxilium deinde à Leonato per legatos petit: qui cum venire cum exercitu nunciatus eſſet, obvii ei Athenienſes cum inſtructis copiis fuere, ibique equeſtri prælio, gravi vulnere ictus extinguitur. Antipater, tametſi auxilia ſua videret victa, morte tamen Leonati lætatus eſt: quippe æmulum ſublatum, & vires eius acceſſiſſe ſibi gratulabatur. Statim igitur exercitu ejus recepto, cum par hoſtibus etiam prælio videretur, ſolutus obſidione, in Macedoniam conceſſit. Græcorum quoque copiæ, finibus Græciæ hoſte pulſo, in urbes dilapſæ.

CAP. VI. Interea Perdicca, bello Atiarathi regi Cappadocum illato, prælioque victor, nihil præmii præter vulnera & pericula tetulit. Quippe hoſtes ab acie in urbem recepti, occiſis conjugi-

bus & liberis, domos quiſque ſuas cum omnibus copiis incenderunt. Eodem conjectis etiam ſervitiis, & ſemetipſos præcipitant, ut nihil hoſtis victor ſuarum rerum, præter incendii ſpectaculo frueretur. Inde, ut viribus auctoritatem regiam acquireret, ad nuptias Cleopatræ ſororis Alexandri Magni, & alterius Alexandri quondam uxoris, non aſpernante Olympiade matre ejus, intendit: ſed prius Antipatrum, ſub affinitatis obtentu, capere cupiebat. Itaque fingit ſe in matrimonium filiam ejus petere, quo facilius ab eo ſupplementum tironum ex Macedonia obtineret. Quem dolum præſentiente Antipatro, dum duas eodem tempore uxores quærit, neutram obtinuit. Poſt hac bellum inter Antigonum & Perdiccam oritur. Antigono Craterus & Antipater auxilium ferebant; qui facta cum Athenienſibus pace, Polyperchonta Græciæ & Macedoniæ præponunt. Perdicca, alienatis rebus, Aridæum, & Alexandri Magni filium in Cappadocia, quorum cura illi mandata fuerat, de ſumma belli in conſilium adhibet. Quibuſdam placebat bellum in Macedoniam transferri, ad ipſum fontem & caput regni, ubi & Olympias eſſet mater Alexandri, non mediocre momentum partium, & civium favor, propter Alexandri Philippique nomina: ſed in rem viſum eſt ab Ægypto incipere, ne in Macedoniam profectis, Aſia à Ptolemæo occuparetur. Eumeni, præter provincias quas acceperat, Paphlagonia, & Caria, & Lycia, & Phrigia adjiciuntur. Ibi Craterum & Antipatrum operiri jubetur; adjutores ei dantur cum exercitibus fratet Perdiccæ Alcetas, & Neoptolemus: Clito cura claſſis traditur: Cilicia Philotæ adempta, Philoxeno datur: ipſe Perdicca Ægyptum cum ingenti exercitu petit. Sic Macedonia, in duas partes diſcurrentibus ducibus, in ſua viſcera armatur: ferrumque

ab

ab hostili bello in civilem sanguinem vertit, exemplo furentium, manus ac membra sua, ipsa cæsura. Sed Ptolemæus in Ægypto, sollerti industria, magnas opes parabat: quippe & Ægyptios insigni moderatione in favorem sui sollicitaverat: & reges finitimos beneficiis obsequiisque devinxerat: terminos quoque imperii, acquisita Cyrene urbe, ampliaverat: factusque jam tantus erat, ut non tam timeret hostes, quam timendus ipse hostibus esset.

CAP. VII. Cyrene autem condita fuit ab Aristæo, cui nomen Battos propter linguæ obligationem fuit. Huius pater Cirnus, rex Theramenis insulæ, cum ad oraculum Delphos, propter dedecus adolescentis filii nondum loquentis, deum deprecaturus veniisset, responsum accepit, quo jubebatur filius ejus Battus Africam petere, & urbem Cyrenen condere, usum linguæ ibi acceptutus. Cum responsum ludibrio simile videretur, propter solitudinem Theramenis insulæ, ex qua coloni ad urbem condendam in Africam tam vastæ regionis proficiscí jubebantur, res omissa est. Interjecto deinde tempore, velut contumaces, pestilentia Deo parere compelluntur: quorum tam insignis paucitas fuit, ut vix unam navem complerent. Cum veniissent in Africam, pulsis accolis, montem Cyran, & propter amœnitatem loci, & propter fontis ubertatem, occupavere. Ibi Battus dux eorum, linguæ nodis solutis, loqui primum cœpit: quæ res animos eorum, ex promissis Dei jam parte percepta, in reliquam spem condendæ urbis accendit. Positis igitur castris, opinionem veteris fabulæ accipiunt, Cyrenen, eximiæ pulchritudinis virginem, à Thessaliæ monte Pelio ab Apolline raptam, perlatamque in ejusdem montis juga, cujus collem occupaverant, à Deo repletam, quatuor pueros peperisse, Nomium, Aristæum,

Authoeum, Argæum. miſſos à patre Speo rege Theſſaliæ, qui perquirerent virginem, loci amœnitate captos in iiſdem terris cum virgine reſediſſe. Ex his pueris tres adultos in Theſſaliam reverſos, avita regna recepiſſe. Ariſtæum in Arcadia late regnaſſe, eumque primum, & apium, & mellis uſum, & lactis ad coagula hominibus tradidiſſe, ſolſtitialeſque ortus ſideris primum inveniſſe. Quibus auditis, Battus virginis nomine ex reſponſis agnito, urbem Cyrenen condidit.

CAP. VIII. Igitur Ptolemæus hujus urbis auctus viribus, bellum in adventum Perdiccæ parabat. Sed Perdiccæ plus odium arrogantiæ, quam vires hoſtium nocebant, quam exoſi etiam ſocii, ad Antipatrum gregatim profugiebant. Neoptolemus quoque in auxilium Eumeni relictus, non ſolum transfugere, verumetiam prodere partium exercitum voluit. Quam rem cum præſenſiſſet Eumenes, cum proditore decernere prælio neceſſe habuit. Victus Neoptolemus ad Antipatrum & Polyperchonta profugit, hiſque perſuadet, ut continuatis manſionibus, læto ex victoria & ſecuro fuga ſua, Eumeni ſuperveniant. Sed res Eumenem non latuit: Itaque inſidiæ in inſidiatores verſæ: & qui ſecurum aggreſſuros ſe putabant, ſecuris in itinere, & pervigilio noctis fatigatis occurſum eſt. In eo prælio Polyperchon occiditur. Neoptolemus quoque cum Eumene congreſſus, diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus eſt; in ſumma victus, occumbit. Victor igitur duobus præliis continuis Eumenes, afflictas partes tranſitione ſociorum paululum ſuſtentavit. Ad poſtremum tamen Perdicca occiſo, ab exercitu hoſtis cum Phytone, & Illyrio, & Alceta fratre Perdiccæ, appellatur; bellumque adverſus eos Antigono decernitur.

LIBER

LIBER XIV.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Eumenes in bello adverſus Antigonum prudentia & fortitudo.*
2. *Prælio victus obſidetur, liberatur, ad Argyraſpidas confugit, eoſque ad ſuas partes pertrahit.*
3. *Dum Argyraſpidæ Eumenis imperia contemnunt, hoſtium virtute ſuperantur. Vnde in Eumenem conuratio.*
4. *Eumenis captivi ad Argyraſpidas oratio, qua petit ut ſibi inter eos mori liceat. Petitione fruſtratus proditorum capita devovet, & Antigono vinctus traditur.*
5. *Caſſander Aridæi vices gerens Græciæ civitates opprimit, & in Macedoniam adverſus Olympiadem proficiſcitur.*
6. *Olympias fugit: obſidetur, victori Caſſandro ſe tradit; cujus juſſu interficitur.*

CAP. I.

EUmenes, ut Perdiccam occiſum, ſe hoſtem à Macedonibus judicatum, bellumque Antigono decretum cognovit; ultro ea militibus ſuis indicavit, ne fama aut rem in majus extolleret, aut militum animos rerum novitate terreret; ſimul, ut circa ſe animati eſſent, cognoſceret, ſumpturus conſilium ex motu univerſorum. Conſtanter tamen præfatus eſt, ſi cui hæc terrori eſſent, habere eum diſcedendi poteſtatem. Qua voce adeo cunctos in ſtudium partium ſuarum induxit, ut ultro illum omnes hortarentur, reſciſſu-

roſque ſe ferro decreta Macedonum affirmarent. Tunc exercitu in Ætoliam promoto, pecunias civitatibus imperat; recuſantes dare, hoſtiliter diripit. Inde Sardis profectus eſt ad Cleopatram, ſororem Alexandri Magni, ut ejus voce centuriones principeſque confirmarentur, exiſtimaturos ibi majeſtatem regiam verti, unde ſoror Alexandri ſtaret. Tanta veneratio magnitudinis Alexandri erat, ut etiam per veſtigia mulierum, favor ſacrati ejus nominis quæreretur. Cum reverſus in caſtra eſſet, epiſtolæ totis caſtris abjectæ inveniuntur: quibus iis, qui Eumenis caput ad Antigonum detuliſſent magna præmia definiebantur. His cognitis, Eumenes vocatis ad concionem militibus, primo gratias agit, quod nemo inventus eſſet, qui ſpem eruenti præmii fidei ſacramento anteponeret: deinde callide ſubnectit, confictas has à ſe epiſtolas ad experiundos ſuorum animos eſſe. Ceterum ſalutem ſuam in omnium poteſtate eſſe; nec Antigonum, nec quemquam ducum ſic velle vincere, ut ipſe in ſe exemplum peſſimum ſtatuat. Hoc facto, & in præſenti labantium animos deterruit; & in futurum providit, ut ſi quid ſimile accidiſſet, non ſe ab hoſte corrumpi, ſed ab duce tentari arbitrarentur. Omnes igitur operam ſuam certatim ad cuſtodiam ſalutis ejus offerunt.

CAP. II. Cum interim Antigonus cum exercitu ſupervenit, caſtriſque poſitis, poſtera die in aciem procedit. Nec Eumenes moram prælio fecit, qui victus, in munitum quoddam caſtellum confugit: ubi cum videret ſe fortunam obſidionis ſubiturum, majorem exercitus partem dimiſit, ne aut conſenſu multitudinis hoſti traderetur, aut obſidio ipſa multitudine gravaretur. Legatos deinde ad Antipatrum, quod ſolus par Antigoni viribus videbatur, ſupplices mittit: à quo cum auxilia Eumeni miſſa Antigonus didiciſſet, ab obſidione

ne receſſit. Erat quidem ſolutus ad tempus metu mortis Eumenes: ſed nec ſalutis, dimiſſo exercitu, magna ſpes erat. Omnia igitur circumſpicienti, optimum viſum eſt, ad Alexandri Magni Argyraſpidas, invictum exercitum, & tot victoriarum præfulgentem gloria, decurrere. Sed Argyraſpides poſt Alexandrum omnes duces faſtidiebant, ſordidam militiam ſub aliis, poſt tanti regis memoriam, exiſtimantes. Itaque Eumenes blandimentis agere; ſuppliciter ſingulos alloqui, nunc commilitones ſuos, nunc patronos appellans, periculorum Orientalium ſocios: nunc refugia ſalutis ſuæ, & unica præſidia commemorans: ſolos eſſe quorum virtute Oriens ſit domitus, ſolos qui militiam Liberi patris, qui Herculis monumenta ſuperarint: per hos Alexandrum, magnum factum, per hos, divinos honores, & immortalem gloriam conſequutum: orat ut non tam ducem ſe, quam commilitionem recipiant, unumque ex corpore ſuo eſſe velint. Receptus hac lege, paulatim imperium, primum monendo ſingulos, mox quæ perperam facta erant, blande corrigendo, uſurpat: nihil in caſtris ſine illo agi, nihil adminiſtrari ſine ſolertia illius poterat.

CAP. III. Ad poſtremum cum Antigonum venire cum exercitu nunciatum eſſet, compellit eos in aciem deſcendere. Ibi dum ducis imperia contemnunt, hoſtium virtute ſuperantur. In eo prælio non gloriam tantum tot bellorum, cum coniugibus & liberis, ſed & præmia longa militia parta, perdiderunt. Sed Eumenes, qui auctor cladis erat, nec aliam ſpem ſalutis reliquam habebat, victos hortabatur: Nam & virtute eos ſuperiores fuiſſe affirmabat: quippe ab his quinque millia hoſtium cæſa: & ſi in bello perſtent, ultro hoſtes pacem petituros. Damna, quibus ſe victos putent, duo millia mulierum, & paucos infantes,

& ſervitia eſſe, quæ melius vincendo poſſint reparare, quam deſerendo victoriam. Porro Argyraſpides neque fugam ſe tentaturos dicunt, poſt damna matrimoniorum, & poſt conjuges amiſſas, neque bellum geſturos contra liberos ſuos; ultroque eum convitiis agitant, quod ſe poſt tot annos emeritorum ſtipendiorum, redeuntes domum cum præmiis tot bellorum, ab ipſa miſſione rurſus in novam militiam immenſaque bella revocaverit, & à laribus jam quodammodo ſuis, & ab ipſo limine patriæ abductos, inanibus promiſſis deceperit: nunc quoque amiſſis omnibus felicis militiæ quæſtibus, ne victos quidem in miſera & inopi ſenecta quieſcere ſinat. Ignaris deinde ducibus, confeſtim ad Antigonum legatos mittunt, petentes ut ſua reddi jubeat. Is redditurum ſe polliceretur, ſi Eumenem ſibi tradant. Quibus cognitis, Eumenes cum paucis fugere tentavit: ſed retractus, deſperatis rebus, cum concurſus multitudinis factus eſſet, petit ut poſtremum ſibi alloqui exercitum liceret.

CAP. IV. Juſſus ab univerſis dicere, facto ſilentio, laxatiſque vinculis, prolatam, ſicut erat catenatus, manum oſtendit: Cernitis, milites, inquit, habitum atque ornamenta ducis veſtri, quæ mihi non hoſtium quiſquam impoſuit: nam hoc etiam ſolatio foret. Vos me ex victore victum, vos me ex Imperatore captivum feciſtis, quater intra hunc annum in mea verba jureiurando obſtricti eſtis. Sed iſta omitto. Neque enim miſeros convitia decent. Unum oro, ſi propoſitorum Antigoni in meo capite ſumma conſiſtit, inter vos me velitis mori. Nam neque illius intereſt, quemadmodum aut ubi cadam; & ego fuero ignominia mortis liberatus. Hoc ſi impetro, ſolvo vos jurejurando, quo toties vos ſacramento mihi devoviſtis. Aut ſi ipſos pudet roganti vim adhibere, ferrum

rum huc date; & permittite quod vos facturos pro imperatore juraſtis, imperatorem pro vobis ſine religione jurisjurandi facere. Cum non obtineret, preces in iram vertit. At vos, ait, devota capita, reſpiciant dii perjuriorum vindices; taleſque vobis exitus dent, quales vos ducibus veſtris dediſtis. Nempe vos iidem paulo ante & Perdiccæ ſanguine eſtis aſperſi, & in Antipatrum eadem moliti. Ipſum denique Alexandrum, ſi fas fuiſſet eum mortali manu cadere, interempturi, quod maximum erat, ſeditionibus agitaſtis. Ultima nunc ego perfidorum victima, has vobis diras atque inferias dico; ut inopes extorreſque omne ævum in hoc caſtrenſi exilio agatis, devorentque vos arma veſtra, quibus plures veſtros, quam hoſtium duces abſumpſiſtis. Plenus deinde iræ, cuſtodes ſuos præcedere ad Antigoni caſtra cœpit. Sequitur exercitus, prodito imperatore ſuo, & ipſe captivus, triumphumque de ſe ipſo ad victoris ſui caſtra ducit; omnia auſpicia regis Alexandri, & tot bellorum palmas laureaſque una ſecum victori tradentes: & ne quid deeſſet pompæ, elephanti quoque, & auxilia Orientalia ſubſequuntur. Tanto pulchrior hæc Antigono, quam Alexandro tot victoriæ fuerunt; ut cum ille Orientem vicerit, hic etiam eos à quibus Oriens victus fuerat, ſuperaverit. Igitur Antigonus domitores illos orbis, exercitui ſuo dividit, redditis eorum quæ in victoria ceperat. Eumenem vero, verecundia prioris amicitiæ, in conſpectum ſuum venire prohibitum, aſſignari cuſtodibus præcepit.

CAP. V. Interea Eurydice, uxor Aridæi regis, ut Polyperchonta à Græcia redire in Macedoniam cognovit, & ab eo arceſſitam Olympiadem; muliebri æmulatione perculſa, abutens valetudine viri, cujus officia ſibi vendicabat, ſcribit regis nomine Polyperchonti, Caſſandro exercitum tradat,

in quem regni administrationem rex transtulerit: eadem & in Asiam Antigono per epistolas nunciat. Quo beneficio devinctus Cassander, nihil non ex arbitrio muliebris audaciæ gerit. Deinde profectus in Græciam, multis civitatibus bellum infert: quarum excidio, veluti vicino incendio territi Spartani, urbem quam semper armis non muris defenderant, tum contra responsa fatorum & veterem majorum gloriam, armis diffisi, murorum præsidio includunt. Tantum eos degenerasse à majoribus, ut, cum multis sæculis murus urbi civium virtus fuerit, tunc cives salvos se fore non existimaverint, nisi intra muros latérent. Dum hæc aguntur, Cassandrum à Græcia turbatus Macedoniæ status domum revocavit. Namque Olympias mater Alexandri Magni regis, cum ab Epiro in Macedoniam, prosequente Æacida rege Molossorum, veniret, prohiberique finibus ab Eurydice & Aridæo rege cœpisset; seu memoria mariti, seu magnitudine filii, & indignitate rei, moti Macedones, ad Olympiadem transiere: cujus jussu & Eurydice, & rex occiditur, sex annis post Alexandrum potitus regno.

CAP. VI. Sed nec Olympias diu regnavit. Nam cum principum passim cædes, muliebri magis, quam regio more fecisset, favorem sui in odium vertit. Itaque audito Cassandri adventu, diffisa Macedonibus, cum nuru Roxane, & nepote Hercule, in Pydnam urbem concedit. Proficiscenti Deidamia Æacidæ regis filia, & Thessalonicæ privigna, & ipsa clara Philippi patris nomine, multæque aliæ principum matronæ, speciosus magis quam utilis grex, comites fuere. Hæc cum nunciata Cassandro essent, statim citato cursu Pydnam venit, & urbem obsidione cingit. Cum fame ferroque urgeretur Olympias, longæ obsidionis tædio, pacta salute, victori se tradidit. Sed

Cassander

Caſſander ad concionem vocato populo, ſciſcitaturus quid de Olympiade fieri velint, ſubornat parentes interfectorum, qui ſumpta lugubri veſte, crudelitatem mulieris accuſarent; à quibus accenſi Macedones, ſine reſpectu priſtinæ maieſtatis, occidendam decernunt: immemores prorſus, quod per filium eius, virumque, non ſolum vitam ipſi inter finitimos tutam habuiſſent: verumetiam tantas opes imperiumque orbis quæſiſſent. Sed Olympias ubi obſtinatos venire ad ſe armatos vidit, veſte regali, duabus ancillis innixa, ultro obviam procedit. Qua viſa, percuſſores attoniti fortuna maieſtatis prioris, & tot in ea memoriæ occurrentibus regum ſuorum nominibus, ſubſtiterunt; donec à Caſſandro miſſi ſunt, qui eam confoderent, non refugientem gladium, nec vulnera, aut muliebriter vociferantem; ſed virorum more fortium, pro gloria veteris proſapiæ, morti ſuccumbentem, ut Alexandrum poſſes etiam in moriente matre cognoſcere. Inſuper exſpirans, capillis & veſte crura contexiſſe fertur, ne quid poſſet in corpore eius indecorum videri. Poſt hæc Caſſander Theſſalonicen, regis Atidæi filiam, uxorem ducit: filium Alexandri cum matre, in arcem Amphipolitanam cuſtodiendos mittit.

LIBER XV.

BREVIARIUM CAPITVM.

1. *Antigoni bellum adverſus ſocios, in quo Demetrius F. ſuperatus prælio.*
2. *Caſſandri infamiam Alexandri M. ſævitia, Antigoni proſperi ſucceſſus in bello.*
3. *Lyſimachi Antigono oppoſiti virtutes & præclare geſta.*

4. Novas

4. *Novus hostis Antigono accedit, nempe Seleucus, cujus origo, & res gestæ subjiciuntur. Antigonus in prælio occumbit.*

CAP. I.

PErdicca, & fratre ejus Eumene, ac Polyperchonte, ceteriſque ducibus diverſæ partis occiſis, finitum certamen inter ſucceſſores Alexandri Magni videbatur; cum repente inter ipſos victores nata diſcordia eſt: quippe poſtulantibus Ptolemæo, Caſſandro, & Lyſimacho, ut pecunia in præda capta, provinciæque dividerentur; Antigonus negavit ſe in eius belli præmia ſocios admiſſurum, in cuius periculum ſolus deſcenderit. Et ut honeſtum adverſos ſocios bellum ſuſcipere videretur, divulgat, ſe Olympiadis mortem à Caſſandro interfectæ, ulciſci velle, & Alexandri regis ſui filium cum matre obſidione Amphipolitana liberare. His cognitis, Ptolemæus & Caſſander, inita cum Lyſimacho & Seleuco ſocietate, bellum terra marique enixe inſtruunt. Tenebat Ptolemæus Ægyptum cum Africæ parte maiore, & Cypro, & Pœnice. Caſſandro parebat Macedonia cum Græcia. Aſiam & partes Orientis occupaverat Antigonus, cuius filius Demetrius, prima belli congreſſione, à Ptolemæo apud Galaman vincitur. In quo prælio major Ptolemæi moderationis gloria, quam ipſius victoriæ fuit. Siquidem & amicos Demetrii non ſolum cum ſuis rebus, verum etiam additis inſuper muneribus, dimiſit; & ipſius Demetrii privatum omne inſtrumentum, ac familiam reddidit, adjecto honore verborum, Non ſe propter prædam, ſed propter dignitatem iniſſe bellum; indignatum quod Antigonus devictis diverſæ factionis ducibus, ſolus communis victoriæ præmia corripuiſſet.

CAP.

CAP. II. Dum hæc aguntur, Caſſander ab Apollonia rediens, inſidit in Abderitas, qui propter ranarum mariumque multitudinem relicto patriæ ſolo, ſedes quærebant: veritus ne Macedoniam occuparent, facta pactione in ſocietatem eos recepit; agroſque iis ultimos Macedoniæ aſſignat. Deinde, ne Hercules Alexandri filius, qui fere annos quatuordecim exceſſerat, favore paterni nominis in regnum Macedoniæ vocaretur, occidi eum tacite cum matre Barſine jubet, corporaque eorum terra obrui, ne cædes ſepultura proderetur: & quaſi parum facinoris in ipſo primum rege, mox in matre ejus Olympiade, ac filio admiſiſſet; alterum quoque filium cum matre Roxane, pari fraude interficit, ſcilicet quaſi regnum Macedoniæ, quod affectabat, aliter conſequi, quam ſcelere, non poſſet. Interea Ptolemæus cum Demetrio, navali prælio iterato, congreditur, & amiſſa claſſe, hoſtique conceſſa victoria, in Ægyptum refugit. Demetrius ſillum Ptolemæi Leontiſcum, & fratrem Menelaum, amicoſque ejus cum privati inſtrumenti miniſterio, pari provocatus antea munere, Ægyptum remittit: & ut appareret eos non odio, ſed dignitatis gloria accenſos, donis muneribuſque inter ipſa bella contendebant. Tanto honeſtius tunc bella gerebantur, quam nunc amicitiæ coluntur. Hac victoria elatus Antigonus regem ſe cum Demetrio filio appellari à populo jubet. Ptolemæus quoque, ne minoris apud ſuos auctoritatis haberetur, rex ab exercitu cognominatur. Quibus auditis, Caſſander & Lyſimachus, & ipſi regiam ſibi majeſtatem vindicaverunt. Hujus honoris ornamentis tamdiu omnes abſtinuerunt, quamdiu filii regis ſui ſupereſſe potuerunt. Tanta in illis verecundia fuit, ut cum opes regias haberent, regum tamen nominibus æquo animo caruerint, quoad Alexandro juſtus heres fuit.

fuit. Sed Ptolemæus & Cassander, ceteriquefactionis alterius duces, cum carpi se singulos ab Antigono viderent; dum privatum singulorum, non commune universorum bellum ducunt, nec auxilium ferre alter alteri volunt, quasi victoria unius, non omnium foret, per epistolas se invicem confirmantes; tempus locum coëundi condicunt, bellumque communibus viribus instruunt. Cui cum Cassander interesse propter finitimum bellum non posset, Lysimachum cum ingentibus copiis in auxilium sociis mittit.

CAP III. Erat hic Lysimachus illustri quidem Macedoniæ loco natus, sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior: quæ tanta in illo fuit, ut animi magnitudine, philosophia ipsa, viriumque gloria omnes, per quos Oriens domitus est, vicerit. Quippe cum Alexander Magnus Callisthenem philosophum, propter salutationis Persicæ interpellatum morem, insidiarum, quæ sibi paratæ fuerant, conscium fuisse iratus finxisset; eumque truncatis crudeliter omnibus membris, abscisisque auribus, ac naso, labiisque, deforme ac miserandum spectaculum reddidisset; insuper cum cane in cavea clausum, ad metum ceterorum, circumferret: tunc Lysimachus audire Callisthenem, & præcepta ab eo virtutis accipere solitus, misertus tanti viri, non culpæ, sed libertatis pœnas pendentis, venenum ei in remedia calamitatum dedit. Quod adeo ægre Alexander tulit, ut eum obiici ferocissimo leoni juberet. Sed cum ad conspectum eius concitatus leo impetum fecisset, manum amiculo involutam Lysimachus in os leonis immersit, arreptaque lingua, feram exanimavit. Quod cum nunciatum regi esset, admiratio in satisfactionem cessit; carioremque eum propter constantiam tantæ virtutis habuit. Lysimachus quoque magno animo, Regis, veluti parentis contumeliam

tumeliam tulit. Denique omni ex animo hujus facti memoria exturbata, poſtea in India inſectanti regi quoſdam palantes hoſtes, cum à ſatellitum turba, equi ſui celeritate deſertus eſſet, ſolus ei per immenſas harenarum moles curſus comes fuit. Quod idem antea Philippus frater ejus cum facere voluiſſet, inter manus regis exſpiraverat. Sed Lyſimachum deſiliens equo Alexander haſtæ cuſpide ita in fronte vulneravit, ut ſanguis aliter claudi non poſſet, quam diadema ſibi demptum rex, alligandi vulneris cauſa, capiti ejus imponeret. Quod auſpicium, primum regalis majeſtatis Lyſimacho fuit. Sed & poſt mortem Alexandri, cum inter ſucceſſores ejus Provinciæ dividerentur, ferociſſimæ gentes, quaſi omnium fortiſſimo aſſignatæ ſunt: adeo etiam conſenſu univerſorum palmam virtutis inter ceteros tulit.

CAP. IV. Priuſquam bellum inter Ptolemæum, ſocioſque ejus, adverſus Antigonum committeretur, repente ex Aſia majore digreſſus Seleucus novus Antigono hoſtis acceſſerat. Hujus quoque & virtus clara, & origo admirabilis fuit. Siquidem mater ejus Laudice, cum nupta eſſet Antiocho, claro inter Philippi duces viro, viſa eſt ſibi per quietem ex concubitu Apollinis concepiſſe, gravidamque factam, munus concubitus, anulum à deo accepiſſe; in cujus gemma ancora ſculpta eſſet: juſſaque donum filio, quem peperiſſet, dare. Admirabilem fecit hunc viſum & anulus, qui poſtera die, ejuſdem ſculpturæ, in lecto inventus eſt; & figura ancoræ, quæ in femore Seleuci nata cum ipſo parvulo fuit. Quamobrem Laudice anulum Seleuco eunti cum Alexandro Magno ad Perſicam militiam, educto de origine ſua dedit. Ubi poſt mortem Alexandri, occupato regno Orientis, urbem condidit, ibique geminæ originis memoriam conſecravit. Nam & urbem ex Antiochi patris

tis nomine Antiochiam vocavit; & campos vicinos urbi, Apollini dicavit. Originis ejus argumentum etiam in posteris mansit: Siquidem illi nepotisque ejus, ancoram in femore, veluti notam generis naturalem habuere. Multa in Oriente, post divisionem inter socios regni Macedonici, bella gessit. Principio Babyloniam cepit: inde auctis ex victoria viribus, Bactrianos expugnavit. Transitum deinde in Indiam fecit, quæ post mortem Alexandri, veluti cervicibus jugo servitutis excusso, præfectos ejus occiderat. Auctor libertatis Sandrocottus fuerat: sed Titulum libertatis post victoriam in servitutem verterat. Siquidem occupato regno, populum quem ab externa dominatione vindicaverat, ipse servitio premebat. Fuit hic quidem humili genere natus, sed ad regni potestatem majestate numinis impulsus. Quippe cum pronacitate sua Alexandrum regem offendisset, interfici à rege jussus, salutem pedum celeritate quæsierat: ex qua fatigatione, cum somno captus jaceret, leo ingentis formæ ad dormientem accessit, sudoremque profluentem lingua ei detersit, expergefactumque blande reliquit. Hoc prodigio primum ad spem regni impulsus, contractis latronibus, Indos ad novitatem regni solicitavit. Molienti deinde bellum adversus præfectos Alexandri, elephantus ferus infinitæ magnitudinis ultro se obtulit, & veluti domita mansuetudine, eum tergo excepit; duxque belli, & præliator insignis fuit. Sic acquisito regno, Sandrocottus ea tempestate, qua Seleucus futuræ magnitudinis fundamenta jaciebat, Indiam possidebat: cum quo facta pactione Seleucus, compositisque in Oriente rebus, in bellum Antigoni descendit. Adunatis igitur omnium sociorum copiis, prælium committitur: in eo Antigonus occiditur; Demetrius filius ejus in fugam vertitur. Sed socii profligato hostili bello,

bello, denuo in semetipsos arma verterunt: & cum de præda non convenirent, iterum in duas factiones deducuntur. Seleucus Demetrio, Ptolemæus Lysimacho junguntur. Cassandro defuncto Philippus filius succedit. Sic, quasi ex integro, nova Macedoniæ bella nascuntur.

LIBER XVI.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Antipater Cassandri filius fit parricida. Demetrius Alexandrum, Cassandri F. interficit, & Macedoniam usurpat.*
2. *Demetrius prælio fusus fugatur. Antipater parricida fœde perit. In Cassandri familiam numinis vindicta. Ptolemæi placidum fatum.*
3. *Bellum Pyrrhi & Lysimachi. De Heracleæ origine & statu, digressio.*
4. *Clearchi tyranni Heraclienſis artes luculenter describuntur.*
5. *Quibus rationibus Clearchus tyrannidem firmaverit. Clearchus tandem à Chione & Leonide juvenibus nobilissimis obtruncatur. Post Clearchi supplicium Heracleæ conditio.*

CAP. I.

POst Cassandri regis, filiique ejus Philippi continuas mortes, Thessalonice regina uxor Cassandri, non magno tempore, ab Antipatro filio, cum vitam etiam per ubera materna deprecaretur, occiditur. Causa parricidii fuit, quod post mortem mariti, in divisione inter fratres regni, propensior fuisse pro Alexan-

dro

dro videbatur. Quod facinus in eo gravius omnibus visum est, quod nullum maternæ fraudis vestigium fuit. Quanquam in patricidio, nulla justa causa ad sceleris patrocinia prætexi potest. Ob hæc igitur Alexander in ultionem maternæ necis, gesturus cum fratre bellum, auxilium à Demetrio petit: nec Demetrius, spe invadendi Macedonici regni, moram fecit. Cujus adventum verens Lysimachus, persuadet genero suo Antipatro, ut malit cum fratre in gratiam reverti, quam paternum hostem in Macedoniam admitti. Inchoatam igitur inter fratres reconciliationem cum præsensisset Demetrius, per insidias Alexandrum interfecit; occupatoque Macedoniæ regno, eadem apud exercitum excusaturus, in concionem vocat. Ibi priorem se petitum ab Alexandro allegat; nec fecisse se, sed occupasse insidias. Regem autem se Macedoniæ vel ætatis experimentis, vel causis justiorem esse. Patrem enim suum & Philippo Regi, & Alexandro Magno socium in omni militia fuisse: liberorum deinde Alexandri ministrum, & ad persequendos defectores ducem extitisse. Contra Antipatrum avum horum adolescentium, amatiorem semper ministrum regni, quam ipsos regis fuisse. Cassandrum vero patrem extinctorem regiæ domus, non fœminis, non pueris peperciisse; nec cessasse, quoad omnem stirpem regiæ suboli deleret. Horum scelerum ultionem, quia nequisset ab ipso Cassandro exigere, ad liberos eius translatam. Quamobrem etiam Philippum, Alexandrumque, si quis manium sensus est, non interfectores suos, ac stirpis suæ, sed ultores eorum, Macedoniæ regnum tenere malle. Per hæc mitigato populo, rex Macedoniæ appellatur. Lysimachus quoque, cum bello Doricetis regis Thracum premeretur, ne eodem tempore & adversus eum dimicare necesse haberet, tradita ei altera parte

Macedoniæ

Macedoniæ, quæ Antipatro ejus genero obvenerat, pacem cum eo fecit.

CAP. II. Igitur Demetrius, totis Macedoniæ regni viribus instructus, cum Asiam occupare statuisset, iterato Ptolemæus, Seleucus, & Lysimachus, experti priore certamine quantæ vires essent concordiæ, pacta societate adunatisque exercitibus, bellum adversus Demetrium transferunt in Europam. His comitem se, & belli socium jungit Parthus rex Epiri, sperans non difficilius Demetrium amittere Macedoniam posse, quam acquisierat. Nec spes frustra fuit: quippe exercitu ejus corrupto, ipsoque in fugam acto, regnum Macedoniæ occupavit. Dum hæc aguntur, Lysimachus generum suum Antipatrum, regnum Macedoniæ ademptum sibi soceri fraude querentem, interfecit; filiamque suam Eurídicem querelarum sociam in custodiam tradit: atque ita universa Cassandri domus Alexandro magno, seu necis ipsius, seu stirpis extinctæ pœnas partim cæde, partim supplicio, partim parricidio luit. Demetrius quoque à tot exercitibus circumventus, cum posset honeste mori, turpiter se dedere Seleuco maluit. Finito bello, Ptolæmæus cum magna rerum gestarum gloria moriturus, contra jus gentium, minimo natu ex filiis, ante infirmitatem regnum tradiderat, eiusque rei populo rationem reddiderat: cujus non minor favor in accipiendo, quam patris in tradendo regno fuerat. Inter cetera patris & filii mutuæ pietatis exempla, etiam ea res amorem populi juveni conciliaverat quod pater regno ei publice tradito, privatus officium regi inter satellites fecerat, omnique regno pulchrius regis esse patrem duxerat.

CAP. III. Sed inter Lysimachum, & Pyrrhum regem, socios paulo ante adversus Demetrium, assiduum inter pares discordiæ malum bellum

lum moverat. Victor Lysimachus, pulso Pyrrho Macedoniam occupaverat. Inde Thraciæ, ac deinceps Heraclex bellum intulerat: cujus urbis & initia & exitus admirabiles fuere; quippe Bœotiis pestilentia laborantibus, oraculum Delphis responderat, coloniam in Ponti regione sacram Herculi conderent. Cum propter metum longæ ac periculosæ navigationis, mortem in patria omnibus præoptantibus, res omissa esset, bellum his Phocenses intulerunt: quorum cum adversa prælia paterentur, iterato ad oraculum decurrunt; responsum, idem belli quod pestilentiæ, remedium fore. Igitur conscripta colonorum manu, in Pontum delati, urbem Heracleam condiderunt. Et quoniam fatorum auspiciis in eas sedes delati erant, brevi tempore magnas opes paravere. Multa deinde hujus urbis adversus finitimos bella, multæ etiam domesticæ dissensiones fuere. Inter cetera magnifica, vel præcipue illud memorabile fuit. Cum rerum potirentur Athenienses, victisque Persis, Græciæ & Asiæ tributum in tutelam classis descripsissent, omnibus cupide ad præsidium salutis suæ conferentibus; soli Heraclienses ob amicitiam regum Persicorum, collationem abnuerant. Missus itaque ab Athenienſibus Lamachus cum exercitu ad extorquendum quod negabatur, dum relictis in litore navibus, agros Heraclienſium populatur, classem cum majore parte exercitus, naufragio repentinæ tempestatis amisit. Itaque cum neque mari posset amissis navibus, neque terra auderet, cum parva manu inter tot ferocissimas gentes, reverti; Heraclienses honestiorem beneficii, quam ultionis occasionem rati, instructos commeatibus, auxiliisque dimittunt: Bene agrorum suorum populationem impensam existimantes, si quos hostes habuerant, amicos reddidissent.

CAP.

CAP. IV. Passi sunt inter plurima mala, etiam tyrannidem: siquidem cum plebs etiam novas tabulas, & divisionem agrorum divitum impotenter flagitaret, diu re in senatu tractata, cum exitus rei non inveniretur; ad postremum adversus plebem nimio otio lascivientem, auxilia à Timotheo Athenienſium duce, mox ab Epaminonda Thebanorum petivere. Utrisque negantibus, ad Clearchum, quem ipsi in exilium egerant, decurrunt. Tanta calamitatium necessitas fuit, ut cui patriam interdixerant, eum ad tutelam patriæ revocarent. Sed Clearchus exilio facinorosior redditus, & dissensionem populi occasionem invadendæ tyrannidis existimans, primo tacitus cum Mithridate civium suorum hoste colloquitur, & initia societate paciscitur, ut revocatus in patriam prodita ei urbe, præfectus ejus constitueretur. Postea autem insidias, quas civibus paraverat, in ipsum Mithridatem verterat. Namque cum velut arbiter civilis discordiæ, de exilio reversus esset, statuto tempore, quo urbem Mithridati traderet, ipsum cum amicis suis cepit; captumque, accepta ingenti pecunia, dimisit. Atque ut in illo subitum se ex socio fecit hostem: sic ex defensore senatoriæ causæ repente patronus plebis evasit; & adversus auctores potentiæ suæ, à quibus revocatus in patriam, per quos in arce collocatus fuerat, non solum plebem accendit, verum etiam nefandissima quæque tyrannicæ crudelitatis exercuit. Igitur populo ad concionem vocato, neque se affuturum amplius grassanti in populum senatui, ait; interfecturum etiam, si in pristina sævitia perseveret: quod pares se crudelitati senatorum arbitrarentur, abiturum cum militibus suis, neque civilibus discordiis interfuturum. Sin vero diffidant viribus propriis, vindictæ se civium non diffuturum. Proinde consulant sibi ipsis: jubeant abire se, si malint,

lint, vel causæ populari socium remanere. His verbis solicitata plebs, summum ad eum imperium defert: & dum senatus potentiæ irascitur, in servitutem se tyrannicæ dominationis cum conjugibus & liberis tradit. Igitur Clearchus LX senatores comprehensos (nam ceteri in fugam dilapsi erant) in vincula compingit. Lætari plebs, quod à duce potissimum senatorum, senatus deleretur, versaque vice, auxilium eorum in exitium conversum esse. Quibus dum morte.n passim omnibus minitur cariora eorum pretia facit: siquidem Clearchus magna pecunia (quasi minis populi occulte eos subtracturus) accepta, spoliatos fortunis, vita quoque spoliavit.

CAP. V. Cognito deinde, quod, bellum sibi ab iis qui profugerant, misericordia in auxilium solicitatis civitat.bus, pararetur, servos eorum manumittit. Et ne quid mali afflictis honestissimis domibus deesset, uxores eorum, filiasque nubere servis suis, proposita recusantibus morte, compellit; ut eos sibi fidio es, & dominis infestiores redderet. Sed matronis tam lugubres nuptiæ, graviores repentinis funer bus fuere. Itaque multæ ante nuptias, n ultæ in ipsis nuptiis, occisis primis maritis, interficiunt, & se tam funestis calamitatibus virtute ingenui pudoris, eripiunt. Prælium deinde committitur: quo victor tyrannus captivos senatores in triumphi modum per ora civium trahit. Reversus in urbem, alios vincit, torquet alios, alios occidit: nullus locus urbis à crudelitate tyranni vacat. Accedit sævitiæ insolentia, crudelitati arrogantia: interdum enim et successu continuæ felicitatis obliviscitur se hominem: interdum Jovis se filium dicit. Eunti per publicum, aurea aquila velut argumentum generis præferebatur: veste purpurea, & cothurnis regum tragicorum, & aurea corona utebatur: filium quoque

quoque ſuum Ceraunon vocat, ut deos non mendacio tantum, verumetiam nominibus illudat. Hæc Illum facere duo nobiliſſimi juvenes Chion & Leonides indignantes, patriam liberaturi in necem tyranni conſpirant. Erant hi diſcipuli Platonis philoſophi: qui virtutem ad quam quotidie præceptis magiſtri erudiebantur, patriæ exhibere cupientes, quinquaginta cognatos, veluti clientes, in inſidiis locant. Ipſi more jurgantium, ad tyrannum veluti ad regem in aream contendunt: qui jure familiaritatis admiſſi dum alterum priorem dicentem intentus audit tyrannus, ab altero obtruncatur. Sed & ipſi ſociis tardius auxilium ferentibus, à ſatellitibus obruuntur. Quare factum eſt, ut tyrannus quidem occideretur, ſed patria non liberaretur. Nam frater Clearchi Satyrus eadem via tyrannidem invadit; multiſque annis, per gradus ſucceſſionis, Heracleenſes ſub regno tyrannorum fuere.

LIBER XVII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Lyſimachi Regis tragœdia.*
2. *Amiſſis* XV *liberis in prælio occumbit. Seleucus per inſidias occiditur à Ptolemæo. Ptolemæus Principum amicitias, Pyrrhi præſertim, ſibi conciliat.*
3. *De Epirotarum regno ejuſdemque origine ac regibus digreſſio. Pyrrhi varia fortuna.*

CAP. I.

PEr idem ferme tempus in Helleſponti & Cherſoneſi regionibus terræ motus fuit: maxime tamen Lyſimachia urbs ante duos & viginti annos à Lyſimacho rege condita, everſa eſt. Quod portentum dira Lyſimacho, ſtirpique ejus ac

regni ruinam, cum clade vexatarum regionum portendebat. Nec ostentis fides defuit: nam brevi post tempore, Agathoclem filium suum, quem in successionem regni ordinaverat, per quem multa bella prospere gesserat, non solum patrium, verumetiam humanum ultra morem, perosus, ministra Arsinoë noverca, veneno interfecit. Hæc illi prima mali labes, hoc initium impendentis ruinæ fuit. Nam parricidium, principum sequutæ cædes sunt, luentium supplicia quod occisum iuvenem dolebant. Itaque & hi qui cædibus superfuerant, & hi qui exercitibus præerant, certatim ad Seleucum deficiunt; eumque pronum jam ex æmulatione gloriæ, bellum Lysimacho inferre compellunt. Ultimum hoc certamen commilitonum Alexandri fuit, &, velut ad exemplum fortunæ, parte servatum. Lysimachus quatuor & LXX annos natus erat. Seleucus septem & LXX. Sed in hac ætate utrique animi juveniles erant, imperiique cupiditatem insatiabilem gerebant. Quippe cum orbem terrarum duo soli tenerent, angustiis sibimet inclusi videbantur, vitæque finem non annorum spatio, sed imperii terminis metiebantur.

CAP. II. In eo bello Lysimachus amissis ante variis casibus XV liberis, non instrenue moriens, postremus domus suæ ruinæ cumulus accessit. Lætus tanta victoria Seleucus, & quod maius victoria putabat, solum se de cohorte Alexandri remansisse; victoremque victorum extitisse, non humanum esse opus, sed divinum munus, gloriatur: Ignarus prorsus, non multo post fragilitatis humanæ se ipsum exemplum futurum. Quippe post menses admodum septem Ptolemæo, cujus sororem Lysimachus in matrimonio habuerat, per insidias circumventus occiditur; regnumque Macedoniæ, quod Lysimacho eripuerat, cum vita pariter amittit. Igitur Ptolemæus cum & in gra-

gratiam memoriæ magni Ptolemæi patris, & in favorem ultionis Lysimachi ambitiosius apud populares esset, primo Lysimachi filios conciliare sibi statuit; nuptiasque Arsinoes sororis suæ, matris eorum, petit, puerorum adoptione promissa, ut cum in locum patris eorum successisset, nihil illi moliri vel verecundia matris, vel appellatione patris auderent. Fratris quoque regis, Ægypti concordiam per epistolas deprecatur, professus deponere se offensam erepti paterni regni, neque amplius à fratre quæsturam, quod honestius à paterno hoste perceperit. Omnique arte adulatur Eumeni, & Antigono, Demetrii filiis, Antiocho filio Seleuci, cum quibus bellum habiturus erat, ne tertius sibi hostis accideret. Sed nec Pyrrhus rex Epiri omissus, ingens momentum futurus, utri parti socius accessisset; qui & ipse spoliare singulos cupiens, omnibus se partibus venditabat. Itaque Tarentinis adversus Romanos laturus auxilium, ab Antigono naves, ad exercitum in Italiam deportandum, mutuo petit; ab Antiocho pecuniam, qui opibus quam militibus instructior erat; à Ptolemæo Macedonum militum auxilia. Sed Ptolemæus, cui nulla delationis ex infirmitate virium venia esset, quinque millia peditum, equitum quatuor millia, elephantos quinquaginta, non amplius quam in biennii usus dedit. Ob hæc Pyrrhus, filia Ptolemæi in matrimonium accepta, vindicem eum regni reliquit: ne abducta in Italiam juventute, prædam hostibus regnum relinqueret.

CAP. III. Sed quoniam ad Epiri mentionem ventum est, de origine regni ejus pauca narranda sunt. Molossorum primum in ea regione regnum fuit. Post Pyrrhus Achillis filius, amisso per absentiam Trojanis temporibus paterno regno, in his locis consedit, qui Pyrrhidæ primo, postea

Epirotæ dicti ſunt. Sed Pyrrhus cum in templum Dodonæi Jovis ad conſulendum veniſſet, Ibi Lanaſſam neptem Herculis rapuit: ex cujus matrimonio octo liberos ſuſtulit. Ex his nonnullas virgines nuptum finitimis regibus tradidit, opeſque affinitatium auxilio magnas paravit: atque ita Heleno filio Priami regis, ob induſtriam ſingularem, regnum Chaonum, & Andromachen Hectoris, quam & ipſe matrimonio ſuo in diviſione Trojanæ prædæ acceperat, uxorem tradidit: brevique poſt tempore, Delphis inſidiis Oreſtæ filii Agamemnonis, inter altaria dei interiit. Succeſſor huic Pialis filius fuit. Per ordinem deinde, regnum ad Arrybam deſcendit: cui quoniam pupillus & unicus ex gente nobili ſupereſſet, intentiore omnium cura ſervandi ejus educandique, publice tutores conſtituuntur: Athenas quoque erudiendi gratia miſſus: quanto doctior majoribus ſuis, tanto & gratior populo fuit. Primus itaque leges, & ſenatum, annuoſque magiſtratus, & reipubl. formam compoſuit: & ut à Pyrrho ſedes, ſic vita cultior populo ab Arryba ſtatuta. Hujus filius Neoptolemus fuit: ex quo nata eſt Olympias, mater Alexandri Magni, Alexander, qui poſt eum regnum Epiri tenuit: & in Italia bello geſſo, in Brutiis interiit. Poſt ejus mortem frater Æacides regno ſucceſſit, qui aſſiduis adverſus Macedonas bellorum certaminibus populum fatigando offenſam civium contraxit: ac propterea in exilium actus, Pyrrhum filium vivum, admodum parvulum in regno reliquit. Qui & ipſe cum à populo propter odium patris ad necem quæreretur, furtim ſubtractis in Illyrios defertur: tradituſque eſt Beroæ, Glauci regis uxori, nutriendus, quæ & ipſa generis Æacidarum erat. Ibi eum, ſeu miſericordia fortunæ ejus, ſeu infantilibus blandimentis inductus rex, adverſum Caſſandrum Macedo-

niæ

nix regem, qui eum ſub belli comminatione depoſcebat, diu protexit, addito in auxilium etiam adoptionis officio. Quibus rebus moti Epirotæ, odio in miſericordiam verſo annorum XI eum in regnum revocaverunt, datis tutoribus, qui regnum uſque adultam eius ætatem tuerentur. Adoleſcens deinde multa bella geſſit; tantuſque rerum ſucceſſu haberi cœptus eſt, ut Tarentinos ſolus adverſus Romanos tueri poſſe videretur.

LIBER XVIII.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Pyrrho Tarentinis adverſus Romanos ſuppetias ferenti Valerius Lævinus occurrit: unde prælia & ſtrages.*
2. *Carthaginienſium auxilium Romani remittunt. Pax cum Pyrrho componitur. Romanorum continentia. Pyrrhus Siciliam occupat.*
3. *De Carthaginienſium origine & veteribus incolis digreſſio, in qua etiam de Sidonis & Tyri conditoribus.*
4. *Novæ incolæ Tyri, inter quos Eliſſa, quæ à Pygmalione fratre recedit, ut rebus ſuis conſuleret.*
5. *Eliſſa agnomine Dido, Cyprum appellit, deinde in ſinum Africæ defertur & Carthaginem condit.*
6. *Eliſſa propter Iarbæ votum ſibi vim infert. Carthaginienſium crudelis ſuperſtitio.*
7. *Clades Carthaginienſium in Sardinia. Superſtites in exilium pulſi, patriam armis recuperare nituntur: unde Malei Patris in Cartulonem filium ſeveritas: & paulo poſt cruentus interitus.*

CAP. I.

IGitur Pyrrhus rex Epiri, cum iterata Tarentinorum legatione, additis Samnitium & Lucanorum precibus, & ipsis auxilio adversus Romanos indigentibus fatigaretur, non tam supplicum precibus, quam spe invadendi Italiæ imperii inductus, venturum se cum exercitu pollicitur. In quam rem inclinatum semel animum, præcipitem agere experant exempla majorum: ne aut inferior patruo suo Alexandro videretur, quo defensore iidem Tarentini adversus Bruttios uti fuerant: aut minores animos Magno Alexandro habuisse, qui tam longa à domo militia Orientem subegit. Igitur relicto custode regni filio Ptolemæo, annos xv nato exercitum in portu Tarentino exponit, duobus parvulis filiis, Alexandro & Heleno, in solatia longinquæ secum expeditionis adductis. Cujus audito adventu, Consul Romanus Valerius Lævinus, festinans ut prius cum eo congrederetur quam auxilia sociorum convenirent, exercitum in aciem educit: Nec rex, tametsi numero militum inferior esset, certamini moram fecit. Sed Romanos vincentes jam, inusitata ante elephantorum forma stupere primo, mox cedere prælio coëgit; victoresque jam nova Macedonum monstra repente vicerunt. Nec hostibus incruenta victoria fuit. Nam & ipse Pyrrhus graviter vulneratus est; & magna pars militum ejus cæsa; majoremque gloriam ejus victoriæ, quam lætitiam habuit. Hujus pugnæ eventum multæ civitates secutæ, Pyrrho se tradunt. Inter ceteras etiam Locri, prodito præsidio Romano, ad Pyrrhum deficiunt. Ex ea præda Pyrrhus CC captivos milites Romam gratis remisit, ut cognita virtute ejus, Romani cognoscerent etiam liberalitatem. Interjectis deinde diebus, cum sociorum exercitus superveniisset, iterato

rato prælium cum Romanis facit, in quo par fortuna priori bello fuit.

CAP. II. Interea Mago, dux Carthaginiensium, in auxilium Romanorum cum CXX navibus missus, senatum adiit, ægre tulisse Carthaginienses affirmans, quod bellum in Italia à peregrino rege paterentur. Ob quam causam missum se, ut quoniam externo hoste oppugnarentur, externis auxiliis juvarentur. Græciæ à senatu Carthaginensibus actæ, auxiliaque remissa. Sed Mago Punico ingenio, post paucos dies tacitus, quasi pacificator Carthaginiensium, Pyrrhum adit, speculaturus consilia eius de Sicilia, quo eum arcessiri fama erat. Nam Romanis eadem causa mittendi auxilii Carthaginiensibus fuerat, ut Romano bello, ne in Siciliam transire posset Pyrrhus, in Italia detineretur. Dum hæc aguntur, legatus à senatu Romano Fabricius Lucinus missus, pacem cum Pyrrho composuit. Ad quam confirmandum, Cyneas Romam cum ingentibus à Pyrrho donis missus, neminem, cujus domus muneribus pateret, invenit. Huic continentiæ Romanorum simile exemplum, iisdem ferme temporibus fuit. Nam missi à senatu in Ægyptum legati, cum ingentia, sibi à Ptolemæo rege missa munera spreviſſent, interjectis diebus ad cœnam invitatis, aureæ coronæ missæ sunt; quas illi honoris causa receptas, postera die natalis regis imposuerunt. Igitur Cyneas cum turbatam cum Romanis pacem ab Appio Claudio renunciasset, interrogatus à Pyrrho, qualis Roma esset, respondit, regum urbem sibi visam. Post hæc legati Siculorum superveniunt, tradentes Pyrrho totius insulæ imperium, quæ assiduis Carthaginiensium bellis vexabatur. Itaque relicto Locris Alexandro filio, firmatisque sociorum civitatibus valido præsidio, in Siciliam exercitum trajecit.

CAP. III. Et quoniam ad Carthaginiensium mentionem ventum est, de origine eorum pauca dicenda sunt, repetitis Tyriorum paulo altius rebus, quorum casus etiam dolendi fuerunt. Tyriorum gens condita à Phœnicibus fuit, qui terræmotu vexati, relicto patriæ solo, Assyrium stagnum primo, mox mari proximum litus incoluerunt, condita ibi urbe, quam à piscium ubertate, Sidona appellaverunt: nam piscem Phœnices sidon vocant. Post multos deinde annos à rege Ascaloniorum expugnati, navibus appulsi, Tyron urbem ante annum Trojanæ cladis condiderunt: ibi Persarum bellis diu variequefatigati, victores quidem fuere: sed attritis viribus, à servis suis multitudine abundantibus, indigna supplicia perpessi sunt: qui conspiratione facta, omnem liberum populum cum dominis interficiunt: atque ita potiti urbe, lares dominorum occupant, rempubl. invadunt, conjuges ducunt, & quod ipsi non erant, liberos procreant. Unus ex tot millibus servorum fuit, qui miti ingenio, senis domini, parvulique filii ejus fortuna moveretur: dominosque non crudeli feritate, sed pia misericordiæ humanitate respiceret. Itaque cum velut occisos alienasset, servisque de statu reipubl. deliberantibus placuisset regem ex suo corpore creari, eumque potissimum quasi acceptissimum diis, qui solem orientem primus vidisset, rem ad Stratonem (hoc enim ei nomen erat) dominum occulte latentem detulit. Ab eo formatus cum medio noctis omnes in unum campum processissent, ceteris in orientem spectantibus, solus Occidentis regionem intuebatur. Id primum aliis videri furor, in Occidente solis ortum quærere: ubi vero dies adventare cœpit, editissimisque culminibus urbis oriens splendere, expectantibus aliis, ut ipsum solem aspicerent, hic primus omnibus fulgorem solis in summo fastigio

fastigio civitatis ostendit. Non servilis ingenii ratio visa; requirentibusq; auctorem, de domino confitetur. Tunc intellectum est: Quantum ingenua servilibus ingenia præstarent; malitiaq; servos, non sapientia vincere. Igitur venia seni filioque data est; & velut numine quodam reservatos arbitrantes, regem Stratonem creaverunt. Post cujus mortem regnum ad filium, ac deinde ad nepotes transiit. Celebre hoc servorum facinus, metuendumq; exemplum toto orbe terrarum fuit. Itaq; Alexander Magnus, cum interjecto tempore in Oriente bellum gereret, velut ultor publicæ securitatis, expugnatâ eorũ urbe, omnes qui prælio superfuerant ob memoriam veteris cædis crucibus affixit: genus tantum Stratonis inviolatum servavit, regnumque stirpi ejus restituit, ingenuis & innoxiis incolis insulæ attributis, ut, exstirpato servili germine, genus urbis ex integro conderetur.

CAP. IV. Hoc igitur modo Tyrii Alexandri auspiciis conditi, parcimonia & labore quærendi cito convaluere. Ante cladem dominorũ cum & opibus, & multitudine abundarent, missa in Africam juventute, Uticam condidere: cum interim rex Tyro decedit, filio Pygmalione, & Elissa filia, insignis formæ virgine, heredibus institutis. Sed populus Pygmalioni admodum puero regnũ tradidit. Elissa quoq; Acerbæ avunculo suo, sacerdoti Herculis, qui honos secundus à rege erat, nubit. Huic magnæ, sed dissimulatæ opes erant; aurumq; metu regis non tectis, sed terræ crediderat; quam rem etsi homines ignorabant, fama tamen loquebatur. Qua inconsus Pygmalion oblitus juris humani, avunculum suum, eundemq; generum, sine respectu pietatis occidit. Elissa diu fratrem propter scelus aversata, ad postremum dissimulato odio, mitigatoq; interim vultu fugam tacito molitur, assumptis quibusdã principibus in societatem, quibus par odium in regem

esse, eandemque fugiendi cupiditatem arbitrabatur. Tunc fratrem dolo aggreditur, fingit se ad eum migrare velle, ne amplius ei mariti domus, cupidæ oblivionis, gravem luctus imaginem renovaret, nec ultra amara admonitio oculis eius occurrat. Non invitus Pygmalion verba sororis audivit, existimans cum ea & aurum Acerbæ ad se venturum. Sed Elissa ministros migrationis à rege missos, navibus cum omnibus opibus suis prima vespera imponit, provectaque in altum, compellit eos onera harenæ pro pecuniæ involucris involuta, in mare deiicere. Tunc defiens ipsa, lugubrique voce Acerbam ciet: erat, ut libens opes suas recipiat, quas reliquerat; habeatque inferias, quas habuerit causam mortis. Tunc ipsos ministros aggreditur: sibi quidem ait optatam olim mortem: sed illis acerbos cruciatus, & dira supplicia imminere, qui Acerbæ opes, quarum spe parricidium rex fecerit, avaritiæ tyranni subtraxerint. Hoc metu omnibus injecto, comites fugæ accepit. Junguntur & senatorum in eam noctem præparata agmina; atque ita sacris Herculis, cuius sacerdos Acerbas fuerat, repetitis, exilio sedes quærunt.

CAP. V. Primus illis appulsus terræ, Cyprus insula fuit: ubi sacerdos Jovis, cum coniuge & liberis, deorum monitu, comitem se Elissæ sociumque præbuit, pactus sibi posterisque perpetuum honorem sacerdotii. Conditio pro manifesto omine accepta. Mos erat Cypriis, virgines ante nuptias statutis diebus dotalem pecuniam quæsituras, in quæstum ad littus maris mittere, pro reliqua pudicitia libamenta Veneri soluturas. Harum igitur ex numero lxxx admodum virgines raptas, navibus imponi Elissa iubet; ut & iuventus matrimonia, & urbs subolem habere posset. Dum hæc aguntur, Pygmalion cognita sororis fuga,

cum

cum impio bello fugientem persequi pararet, ægre precibus matris, & deorum minis victus, quievit: cui cum inspirati vates canerent, non impune laturum, si incrementa urbis toto orbe auspicatissimæ interpellasset, hoc modo spatium respirandi fugientibus datum. Itaque Elissa delata in Africæ sinum, incolas loci ejus, adventu peregrinorum, mutuarumque rerum commercio gaudentes, in amicitiam solicitat: deinde empto loco, qui corio bovis tegi posset, in quo fessos longa navigatione socios, quos ad profectiscerentur, reficere posset; corium in tenuissimas partes secari jubet, atque ita maius loci spacium quam petierat, occupat: unde postea ei loco Byrsæ nomen fuit. Confluentibus deinde vicinis locorum, qui spe lucri multa hospitibus venalia inferebant; sedesque ibi statuentibus, ex frequentia hominum velut instar civitatis effectum est. Uticensium quoque legati, dona ut consanguineis attulerunt; hortatique sunt, urbem ibi condierent, ubi sedes sortiti essent. Sed & Afros detinendi advenas amor cepit. Itaque consentientibus omnibus, Carthago conditur, statuto annuo vectigali pro solo urbis. In primis fundamentis caput bubulum inventum est: quod auspicium quidem fructuosæ terræ, sed laboriosæ perpetuoque servæ urbis fuit: propter quod in alium locum urbs translata. Ibi quoque equi caput repertum, bellicosum potentemque populum futurum significans, urbi auspicatam sedem dedit. Tunc ad opinionem novæ urbis concurrentibus gentibus, brevi & populus, & civitas magna facta.

CAP. VI. Cum successu rerum florentes Carthaginis opes essent, rex Maxitanorum Hiarbas decem Poenorum principibus ad se arcessitis, Elissæ nuptias sub belli denunciatione petit: quod legati reginæ referre metuentes, Punico cum ea ingenio egerunt nunciantes, regem aliquem posce-

re,

re, qui cultiores victus eum, Afrosque perdoceat; sed quem inveniri posse, qui ad Barbaros & ferarum more viventes transire à consanguineis velit? Tunc à regina castigati, Si pro salute patriæ asperiorem vitam recusarent, cui etiam ipsa vita si rex exigat, debeatur: regis mandata aperuere dicentes Quæ præcipiat aliis, ipsi facienda esse, si velit urbi consultum esse. Hoc dolo capta, diu Acerbæ viri nomine cum multis lacrymis & lamentatione flebili invocato, ad postremum ituram se quo suæ urbis fata vocarent, respondit. In hoc trium mensium sumpto spatio, pyra in ultima parte urbis extructa, velut placatura viri manes inferiasque ante nuptias missura, multas hostias cedit, & sumpto gladio pyram conscendit; atque ita ad populum respiciens, ituram se ad virum, sicut præceperant, dixit, vitamque gladio finivit. Quamdiu Carthago invicta fuit, pro dea culta est. Condita est urbs hæc LXXI annis ante quam Roma, cujus virtus sicut bello clara fuit, ita domi status variis discordiarum casibus agitatus est. Cum inter cetera mala, etiam pesse laborarent, cruenta sacrorum religione & scelere pro remedio usi sunt. Quippe homines, ut victimas immolabant; & impuberes (quæ ætas etiam hostium misericordiam provocat) aris admovebant, pacem deorum sanguine eorum expoſcentes pro quorum vita dii rogari maxime solent.

CAP VII. Itaque adversis tanto scelere numinibus, cum in Sicilia diu feliciter dimicassent, translato in Sardiniam bello, amissa majore exercitus parte, gravi prælio victi sunt. Propter quod ducem suum Maleum, cujus auspiciis & Siciliæ partem domuerant, & adversus Afros magnas res gesserant, cum parte exercitus, quæ superfuerat, exulare jusserunt. Quam rem ægre ferentes milites, legatos Carthaginem mittunt, qui reditum primo,

primo, veniamque infelicis militiæ petant; tum denuncient, quod precibus nequeant, armis se consecuturos. Cum & preces & minæ legatorum spretæ essent, interjectis diebus, conscensis navibus armati ad urbem veniunt: ibi deos hominesque testari, non se expugnatum, sed reciperatum patriam venire; ostensuroseque civibus suis, non virtutem sibi priore bello, sed fortunam defuisse: prohibitis commeatibus obsessaque urbe, in summam desperationem Carthaginienses adduxerunt. Interea Cartalo Malei exsulis ducis filius, cum præter castra patris à Tyro, quo decimas Herculis ferre, ex præda Siciliensi, quam pater ejus ceperat, à Carthaginiensibus missus fuerat, reverteretur, arcessitusque à patre esset, prius publicæ se religionis officia exsecuturum quam privatæ pietatis, respondit. Quam rem ersi indigne ferret pater, non tamen vim afferre religioni ausus est. Interjectis deinde diebus, Cartalo petito commeatu à populo, cum reversus ad patrem esset; ornatuque purpura, & infulis sacerdotii, omnium se oculis ingereret, tunc in secretum abducto patet ait: Aususne es, nefandissimum caput, ista purpura & auro ornatus, in conspectum tot miserorum civium venire? & mœsta ac lugentia castra, circumfluentibus quietæ felicitatis insignibus, velut exultabundus intrare? Nusquam ne te aliis jactare potuisti? Nullus locus aptior, quam sordes patris, & exilii infelicis ærumnæ fuerunt? Quid quod paulo ante vocatus, non dico patrem, ducem certe civium tuorum superbe spreviſti? Quid porro tu in purpura ista coronisque aliud, quam victoriarum mearum titulos geris? Quoniam igitur tu in patre nihil nisi exsulis nomen agnoscis; ego quoque imperatorem me magis, quam patrem judicabo; statuamque in te exemplum, ne quis posthac infelicibus miseriis patris illudat. Atq; ita eum cum ornatu

ornatu suo, in altissimam crucem in conspectu urbis suffigi iussit. Post paucos deinde dies Carthaginem capit: evocatoq; populo ad concionem, exilii iniuriam quęritur: belli necessitatem excusat: contentumque victoria sua punitis auctoribus miserorum civium, injurioſi exilii omnibus se veniam dare dicit. Atque ita decem senatoribus interfectis, urbem legibus suis reddidit. Nec multo post ipse affectati regni accusatus, duplicis & in filio & in patria parricidii pœnas dedit. Huic Mago imperator successit cuius industria, & opes Carthaginiensium, & imperii fines, & bellicæ gloriæ laudes creverunt.

LIBER XIX.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Magoni Carthaginiensium Imperatori succedunt Hasdrubal & Amilcar. Hasdrubal in Sardinia perit. Inde Siculum bellum & Persarum legatio.*
2. *Horum filii & Carthaginiensis clades exercitus in Sicilia.*
3. *Imilco, Dux hujus exercitus, Carthaginem reversus, spe omni abjecta mortem sibi infert.*

CAP. I.

MAgo Carthaginiensium imperator, cum primus omnium, ordinata disciplina militari, imperium Pœnorum condidisset, viresque civitatis non minus bellandi arte quam virtute firmasset, diem fungitur, relictis duobus filiis Hasdrubale & Hamilcare: qui per vestigia paternæ virtutis decurrentes, sicuti generi, ita & magnitudini patris successerunt. His ducibus Sardiniæ bellum

bellum illatum: adverſus Afros quoque victigal pro ſolo urbis multorum annorum repetentes, dimicatum, ſed Afrorum ſicuti cauſa iuſtior, ita & fortuna ſuperior fuit; bellumque cum his ſolutione pecuniæ, non armis finitum. In Sardinia quoque Haſdrubal graviter vulneratus imperio Hamilcari fratri tradito interiit: cujus mortem, cum luctus civitatis, tum & dictaturæ undecim, & triumphi quatuor inſignem fecere: hoſtibus quoque crevere animi, velati cum duce vires Pœnorum cecidiſſent. Itaque Siciliæ populis propter aſſiduas Carthaginienſium injurias, ad Leonidam fratrem regis Spartanorum concurrentibus, grave bellum natum: in quo & dux, & varia victoria præliatum fuit. Dum hæc aguntur, legati à Dario Perſarum rege Carthaginem venerunt, afferentes edictum quo Pœni humanas hoſtias immolare, & canina veſci prohibebantur, mortuorumque corpora cremare potius, quam terra obruere à rege jubebantur: petentes ſimul auxilia adverſus Græciam, cui illaturus bellum Darius erat. Sed Carthaginienſes auxilia negantes, propter aſſidua finitimorum bella, ceteris, ne per omnia contumaces viderentur, cupide paruere.

CAP. II. Interea Hamilcar bello Sicilienſi interficitur, relictis tribus filiis, Imilcone, Hannone, Giſcone. Haſdrubali quoque par numerus filiorum fuit, Annibal, & Haſdrubal, & Sappho. Per hos res Carthaginienſium ea tempeſtate gerebantur. Itaque & Mauris bellum illatum, & adverſus Numidas pugnatum, & Afri compulſi ſtipendium urbis conditæ Carthaginienſibus remittere. Deinde cum familia tanta imperatorum gravis libertæ civitati eſſet, omniaque ipſi agerent ſimul & judicarent, centum ex numero ſenatorum judices deliguntur, qui reverſis à bello ducibus, rationem rerum geſtarum exigerent, ut hoc metu

ita

ita in bello imperia cogitarent, ut domi judicia legesque respicerent. In Sicilia in locum Hamilcaris, imperator Imilco succedit: qui cum navali terrestrique bello secunda prælia fecisset, multasque civitates cepisset, repente pestilentis sideris vi exercitum amisit. Quæ res cum nunciata Carthagini esset, mœsta civitas fuit: omnia ululatibus non secus ac si urbs ipsa capta esset personabant: clausæ privatæ domus, clausa deorum templa, intermissa omnia sacra, omnia privata officia damnata. Cuncti deinde ad portum congregantur, egredientesque paucos è navibus, qui cladi superfuerant, de suis percontantur. Ut vero dubia antea spe & suspenso metu, incerta orbitatis exspectatione, casus suorum miseris eluxit, tunc toto litore plangentium gemitus, tunc infelicium matrum ululatus, & flebiles querelæ audiebantur.

CAP. III. Inter hæc procedit inops è navi sua imperator, sordida servilique tunica discinctus: ad cujus conspectum plangentium agmina junguntur. Ipse quoque manus ad cœlum tendens, nunc sortem suam, nunc publicam fortunam defet: nunc deos accusat, qui tanta belli decora, & tot ornamenta victoriarum, quæ ipsi dederant, abstulerint: qui captis tot urbibus, toriesque hostibus terrestri navalique prælio victis, exercitum victorem non bello, sed peste deleverint. Deferre se tamen civibus suis non modica solatia, quod malis eorum hostes gaudere, non gloriari possent. Quippe cum neque eos qui mortui sunt, à se occisos; neque eos qui reversi sunt, à se fugatos possint dicere. Prædam quam relictis à se castris abstulerint, non esse talem, quam velut spolium victi hostis ostentent: sed quam possessione vacua, fortuitis dominorum mortibus, sicuti caduca occuparint. Quod ad hostes pertinet, victores se recessisse:

ceſſiſſe; quod ad peſtem, victos. Nihil tamen ſe gravius ferre, quam quod inter fortiſſimos viros mori non potuerit. ſervatuſque ſit non ad vitæ iucunditatem, ſed ad ludibrium calamitatis. Quanquam ubi miſeras copiarum reliquias Carthaginem reduxerit, ſe quoque ſequuturum commilitones ſuos: oſtentarumque patriæ, non ideo ſe in eam diem vixiſſe, quoniam velit vivere: ſed ne hos, quibus nefanda lues pepercerat, inter hoſtium exercitus relictos, morte ſua proderet. Tali vociferatione per urbem ingreſſus, ut ad limina domus ſuæ venit, proſecutam multitudinem velut poſtremo alloquio dimiſit: obſeratisque foribus, ac nemine ad ſe, ne filiis quidem admiſſis, mortem ſibi conſcivit.

LIBER XX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Dionyſius, Siciliæ Tyrannus, Græciæ magnæ incolas bello aggreditur.*
2. *Metapontinorum origo & fata.*
3. *Crotonienſium & Locrenſium bella.*
4. *Pythagoras Philoſophus Crotonienſes ad frugalitatem revocat.*
5. *Dionyſius vicis Locrenſibus Crotonienſes adoritur, quos relinquit ob Hannone retractus, & tandem ſuorum inſidiis opprimitur.*

CAP. I.

DIonyſius è Sicilia Carthaginienſibus pulſis, occupatoque totius inſulæ imperio, grave otium regno ſuo, periculoſamque deſidiam tanti exercitus ratus, copias in Italiam traiecit: ſimul ut militum vires continuo labore acuerentur, & regni

regni fines proferrentur. Prima militia adversus Græcos, qui proxima Italici maris littora tenebant, fuit: quibus devictis, finitimos quosque aggreditur, omnesque Græci nominis Italiam possidentes, hostes sibi destinat: quæ gentes non partem, sed universam ferme Italiam ea tempestate occupaverant. Denique multæ urbes adhuc post tantam vetustatem vestigia Græci moris ostentant. Namque Tuscorum populi, qui oram inferi maris possident, à Lydia venerunt: & Venetos, quos incolas superi maris videmus, capta & expugnata Troja, Antenore duce, misit: Adria quoque Illyrico mari proxima, quæ & Adriatico mari nomen dedit, Græca urbs est: Argos Diomedes excisо Ilio, naufragio in ea loca delatus, condidit. Sed & Pisæ in Liguribus Græcos auctores habent; & in Tuscis, Tarquinii à Thessalis & Spinambris: Perusini quoque originem ab Achais ducunt. Quid Cerem urbem dicam? Quid Latinos populos, qui ab Æneæ conditi videntur? Jam Falisci, Nolani, Abellani, nonne Chalcidensium coloni sunt? Quid tractus omnis Campaniæ? Quid Bruttii, Sabinique? Quid Samnites? Quid Tarentini? Quos Lacedæmone profectos, Spuriosque vocatos accepimus? Thurinorum urbem condidisse Philoctetem ferunt, ibique adhuc monumentum eius visitur: Herculis sagittæ in Apollinis templo, quæ fatum Trojæ fuere.

CAP. II. Metapontini quoque in templo Minervæ ferramenta, quibus Epeus, à quo conditi sunt, equum Trojanum fabricavit, ostentant. Propter quod omnis illi pars Italiæ, major Græcia appellata est. Sed principio originum Metapontini cum Sybaritanis & Crotoniensibus pellere ceteros Græcos Italia statuerunt. Cum primum urbem Sirim cepissent, in expugnatione eius quinquaginta juvenes amplexos Minervæ simulachrum,

chrum, ſacerdotemque dex velatum ornamentis, inter ipſa altaria trucidaverunt. Ob hæc cum peſte & ſeditionibus vexarentur, priores Crotonienſes Delphicum oraculum adierunt. Reſponſum his eſt, finem mali fore, ſi violatum Minervæ numen, & interfectorum manes placaſſent. Itaque cum ſtatuas juvenibus ſuæ magnitudinis, & imprimis Minervæ fabricare cœpiſſent, Metapontini cognito oraculo deorum, occupandam manium & dex patem rati, juvenibus modica & lapidea ſimulacra ponunt, & deam panificiis placant. Atque ita peſtis utrobique ſedata eſt, cum alteri magnificentia, alteri velocitate certaſſent. Recuperata ſanitate, non diu Crotonienſes quievere. Itaque indignantes, in oppugnatione Siris, auxilium contra ſe à Locrenſibus latum, bellum his intulerant. Quo metu territi Locrenſes, ad Spartanos decurrunt: auxilium ſupplices deprecantur. Illi longinqua militia gravati, auxilium à Caſtore & Polluce petere eos jubent. Neque legati reſponſum ſociæ urbis ſpreverunt: profectique in proximum templum, facto ſacrificio, auxilium deorum implorant. Litatis hoſtiis, obtentoque, ut rebantur, quod petebant, haud ſecus læti, quam ſi deos ipſos ſecum advecturi eſſent: pulvinaria iis in navi componunt, fauſtiſque profecti ominibus, ſolatia ſuis pro auxiliis deportant.

CAP. III. His cognitis, Crotonienſes & ipſi legatos ad oraculum Delphos mittunt, victoriæ facultatem, bellique proſperos eventus deprecantes. Reſponſum; prius votis hoſtes, quam armis vincendos. Cum voviſſent Apollini decimas prædæ, Locrenſes & voto hoſtium, & reſponſo dei cognito, novas voverunt; tacitamque eam rem habuere, ne votis vincerentur. Itaque cum in aciem proceſſiſſent, & Crotonienſium centum viginti millia armatorum conſtitiſſent, Locrenſes pauci-

paucitatem ſuam circumſpicientes (nam ſolis quindecim millia militum habebant) omiſſa ſpe victoriæ, in deſtinatam mortem conſpirant, tantuſque ardor ex deſperatione ſingulos cepit, ut victores ſe putarent, ſi non inulti morerentur. Sed dum mori honeſte quærunt, feliciter vicerunt: Nec alia cauſa victoriæ fuit, quam quod deſperaverunt. Pugnantibus Locris, aquila ab acie nunquam receſſit, eoſque tam diu circumvolavit, quoad vincerent. In cornibus quoque duo juvenes diverſo à ceteris armorum habitu, eximiæ magnitudine, & albis equis, & coccineis paludamentis, pugnare viſi ſunt, nec ultra apparuerunt, quam pugnatum eſt. Hanc admirationem auxit incredibilis famæ velocitas. Nam eâdem die, qua in Italia pugnatum eſt, & Corintho, & Athenis, & Lacedæmone nunciata eſt victoria.

CAP. IV. Poſt hæc Crotonienſibus nulla virtutis exercitatio, nulla armorum cura fuit. Oderant enim quæ infeliciter ſumpſerant; mutaſſentque vitam luxuria, ni Pythagoras philoſophus fuiſſet. Hic Sami Demarato locuplete negotiatore natus, magniſque ſapientiæ incrementis ornatus, Ægyptum primo, mox Babyloniam ad perdiſcendos ſiderum motus, originemque mundi ſpectandam profectus, ſummam ſcientiam conſequutus erat. Inde regreſſus, Cretam & Lacedæmona, ad cognoſcendas Minois, & Lycurgi inclytas ea tempeſtate leges, contenderat. Quibus omnibus inſtructus, Crotonam venit, populumque in luxuriam lapſum, auctoritate ſua ad uſum frugalitatis revocavit. Laudabat quotidie virtutem, & vitia luxuriæ, caſuſque civitatium ea peſte perditarum enumerabat, tantumque ſtudium ad frugalitatem multitudinis provocavit, ut aliquos ex his luxuriatos incredibile videretur. Matronarum quoque ſeparatam à viris doctrinam, & pu-

rorum à parentibus frequenter habuit. Docebat nunc has pudicitiam, & obsequia in viros; nunc illos modestiam, & literarum studium. Inter hæc velut genitricem virtutum frugalitatem omnibus ingerebat, consecutusque disputationum assiduitate erat; ut matronæ auratas vestes, cetera que dignitatis suæ ornamenta, velut instrumenta luxuriæ deponerent, eaque omnia delata in Junonis ædem ipsi deæ consecrarent, præ se ferentes, vera ornamenta matronarum pudicitiam, non vestes esse. In juventute quoque quantum profligatum sit, victi fœminarum contumaces animi manifestant, Sed ccc ex juvenibus cum sodalitii jure sacramento quodam nexi, separatam à ceteris civibus vitam exercerent, quasi cœtum clandestinæ conjurationis haberent, civitatem in se converterunt, quæ eos, cum in unam domum convenissent, cremare voluit. In quo tumultu lx ferme periere: ceteri in exilium profecti. Pythagoras autem cum annos xx Crotonæ egisset, Metapontum migravit, ibique decessit: cujus tanta admiratio fuit, ut ex domo ejus templum facerent, eumque pro deo colerent.

CAP. V. Igitur Dionysius tyrannus, quem supra à Sicilia exercitum in Italiam trajecisse, bellumque Græcis intulisse memoravimus, expugnatis Locris, Crotonienses vix vires longo otio ex prioris belli clade resumentes, aggreditur: qui fortius cum paucis tanto exercitui ejus, quam antea cum tot millibus Locrensium paucitati restiterunt. Tantum virtutis paupertas adversus insolentes divitias habet, tantoque insperata interdum speratâ victoria certior est. Sed Dionysium gerentem bellum, legati Gallorum, qui paucos ante menses Romam incenderant, societatem amicitiamq; petentes adeunt; gentem suam inter hostes ejus positam esse, magnoque usui ei futuram vel in

acie

acie bellanti, vel de tergo intentis in prælium hostibus, affirmant. Grata legatio Dionysio fuit. Ita pacta societate, & auxiliis Gallorum auctus, bellum velut ex integro restaurat. Iis autem Gallis causa in Italiam veniendi, sedesque novas quærendi, intestina discordia, & assiduæ domi dissensiones fuere: quarum tædio, cum in Italiam venissent, sedibus Tuscos expulerunt; & Mediolanum, Comum, Brixiam, Veronam, Vergamum, Tridentum, Vicentiam condiderunt. Tusci quoque, duce Rhæto, avitis sedibus amissis, Alpes occupavere: & ex nomine ducis gentes Rhætorum condiderunt. Sed Dionysium in Siciliam adventus Carthaginiensium revocavit: qui reparato exercitu, bellum quod hactenus deseruerant, auctis viribus repetebant. Dux belli Hanno Carthaginiensis erat: cujus inimicus Suniatus, potentissimus ea tempestate Pœnorum, cum, odio ejus, Græcis literis, Dionysio adventum exercitus, & segnitiem ducis familiariter prænunciasset, comprehensis epistolis, proditionis damnatur: facto senatus consulto, ne quis postea Carthaginiensis, aut literis Græcis, aut sermoni studeret; ne aut loqui cum hoste, aut scribere sine interprete posset. Nec multo post Dionysius, quem paulo ante non Sicilia non Italia capiebat, assiduis belli certaminibus victus fractusque, insidiis ad postremum suorum interficitur.

LIBER XXI.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Dionysii junioris artes tyrannicæ describuntur.*
2. *Ejusdem luxuria, crudelitas, doli, exilium, tyrannis in Locrenses.*
3. *Callido commento Locrenses spoliat, & ob-*

trunca

truncat, ac Syracuſas per proditionem recipit.

4. *Hannonis tyrannidem Carthaginem occupare tentantis tragœdia.*

5. *Dionyſius junior Sicilia ejectus Corinthi moratur.*

6. *Hamilcarem cognomine Rhodanum Alexandri conſilia ſpeculatum, ingrati Carthaginienſes interficiunt.*

CAP. I.

EXtincto in Sicilia Dionyſio tyranno, in locum eius milites maximum natu ex filiis eius nomine Dionyſium, ſuffecere; & nuturæ Jus ſecuti, & quod firmius futurum eſſe regnum, ſi penes unum remanſiſſet, quam ſi portionibus inter plures filios divideretur, arbitrabantur.

Sed Dionyſius inter initia regni, avunculos fratrum ſuorum velut æmulos imperii ſui, hortatoreſque puerorum ad diviſionem regni, tollere geſtiebat. Quare pauliſper diſſimulatum animum prius ad favorem popularium conciliandum intendit; excuſatius facturus quod ſtatuerat, ſi probatus ante omnibus foret. Igitur nexorum tria millia è carcere dimittit: tributa populo per triennium remittit; & quibuſcunque delinimentis poteſt, animos omnium ſolicitat. Tunc ad deſtinatum facinus converſus, non cognatos tantum fratrum, ſed etiam ipſos interficit: ut quibus conſortium regni debebat, ne ſpiritus quidem conſortium relinqueret, tyrannidem in ſuos priuſquam in exteros auſpicatus.

CAP. II. Sublatis deinde æmulis, in ſegnitiam lapſus, ſaginam corporis ex nimia luxuria, oculorumque valetudinem contraxit, adeo ut non ſolem, non pulverem, non denique ſplendorem

rem ferre lucis ipsius posset. Propter quæ dum contemni se putat, sævitia grassatur; nec ut patet carcerem nexis, sed cadibus civitatem replet. Ob quæ non contemptior omnibus, quam invisior fuit. Itaque cum bellum adversus eum Syracusani decrevissent, diu dubitavit, imperium deponeret, an bello resisteret. Sed à militibus prædam & urbis direptionem sperantibus, descendere in prœlium cogitur. Victus cum iterato non felicius fortunam tentasset, legatos ad Syracusanos mittit, spondens se depositurum tyrannidem, si mitterent ad eum, quibuscum sibi de pace conveniret. In quam rem missos primores, in carcere retinet; atque ita incautis omnibus, nec quicquam hostile metuentibus, exercitum ad delendam civitatem mittit. Fit igitur in ipsa urbe anceps prælium: in quo oppidanis multitudine superantibus, Dionysius pellitur: qui cum obsidionem arcis timeret, cum omni regio apparatu in Italiam profugit tacitus. Exul à Locrensibus sociis exceptus, velut jure regnaret, arcem occupat; solitamque sibi sævitiam exercet. Conjuges principum ad stuprum rapi jubebat: virgines ante nuptias abducebat, stupratasque sponsis reddebat: locupletissimos quosque aut civitate pellebat, aut occidi imperabat, bonaque eorum invadebat.

CAP. III. Dein cum rapinæ occasio deesset, universam civitatem callido commento circumvenit. Cum Rheginorum tyranni Leophronis bello Locrenses premerentur, voverant, si victores forent, ut die festo Veneris virgines suas prostituerent. Quo voto intermisso, cum adversa bella cum Lucanis gererent, in concionem eos Dionysius vocat, hortatur ut uxores filiasque suas in templum Veneris, quam possint ornatissimas mittant: ex quibus sorte ductæ centum, voto publico fungantur, religionisque gratia, uno sient in lupanari mense,

menſe, omnibus ante juratis viris, ne quis ullam attaminet. Quæ res ne virginibus, voto civitatem ſolventibus, fraudi eſſet, decretum facerent, ne qua virgo nuberet, priuſquam illæ maritis traderentur. Probato conſilio, quo & ſuperſtitioni & pudicitiæ virginum conſulebatur, certatim omnes feminæ impenſius exornatæ, in templum Veneris conveniunt: quas omnes Dionyſius immiſſis militibus ſpoliat, ornamentaque matronarum in prædam ſuam vertit. Quarundam viros ditiores interficit, quaſdam ad prodendas virorum pecunias torquet. Cum his artibus per annos ſex regnaſſet, conſpiratione Locrorum civitate pulſus, in Siciliam redit. Ibi Syracuſas ſecuris omnibus, poſt longam intercapedinem pacis, perdomitis recepit.

CAP. IV. Dum hæc in Sicilia geruntur, interim in Africa princeps Carthaginienſium Hanno opes ſuas, quibus vires reipubl. ſuperabat, ad occupandum dominationem intendit, regnumque invadere, interfecto ſenatu, conatus eſt. Cui ſcelerí ſolemnem nuptiarum diem filiæ ſuæ legit, ut religione votorum, nefanda commenta facilius tegerentur. Itaque plebi epulas in publicis porticibus, ſenatui in domo ſua parat, ut poculis veneno infectis, ſecretius ſenatum, & ſine arbitris interficeret, orbamque reſpubl. facilius invaderet. Quæ res magiſtratibus per miniſtros prodita, ſcelus declinatum, non vindicatum eſt, ne in viro tam potenti plus negotii faceret res cognita, quam cogitata. Contenti itaque cohibuiſſe, decreto modum nuptiarum ſumptibus ſtatuunt; idque obſervari non ab uno, ſed ad univerſis jubent, ne perſona deſignata non vitia correcta viderentur. Hoc conſilio prævenſus, iterum ſervitia concitat, ſtatutaque rurſus cædium die, cum denuo ſe proditum videret, timens judicium, munitum quoddam caſtellum

cum viginti millibus ſervorum armatis occupat. Ibi dum Afros regemque Maurorum concitat, capitur, virgiſque caſus, effoſſis oculis, & manibus cruribuſque fractis, velut à ſingulis membris pœnæ exigerentur, in conſpectu populi occiditur; corpus verberibus lacerum in crucem figitur. Filii quoque, cognatique omnes, etiam innoxii, ſupplicio traduntur, ne quiſquam aut ad imitandum ſcelus; aut ad mortem ulciſcendam, ex tam nefaria domo ſupereſſet.

CAP. V. Interea Dionyſius Syracuſis receptus, cum gravior crudeliorque indies civitati eſſet, iterata conſpiratione obſidetur. Tunc depoſito imperio, arcem Syracuſanis cum exercitu tradidit; receptoque privato inſtrumento, Corinthum in exilium proficiſcitur. Ibi humillima quæque tutiſſime exiſtimans, in ſordidiſſimum vitæ genus deſcendit: non contentus in publico vagari, ſed potare: nec conſpici in popinis, lupanaribuſque, ſed totis diebus deſidere: cum perditiſſimo quoque de minimis rebus diſceptare, pannoſuſque & ſqualidus incedere: riſum libentius præbere, quam captare: in macello perſtare, quod emere non poterat oculis devorare: apud Ædiles adverſus lenones jurgari; omniaque ita facere, ut contemnendus magis, quam metuendus videretur. Noviſſime, ludimagiſtrium profeſſus pueros in trivio docebat, ut à timentibus ſemper in publico videretur, aut à non timentibus facilius contemneretur. Nam licet tyrannicis vitiis ſemper abundaret: tamen ſimulatio hæc vitiorum, non naturæ erat; magiſque hac arte, quam amiſſo regali pudore faciebat, expertus quam inviſa tyrannorum forent etiam ſine opibus nomina. Laborabat itaque invidiam præteritorum, contemptu præſentium demere: neque honeſta, ſed tuta conſilia circumſpiciebat. Inter has tamen diſſimulationum

artes,

antes, insimulatus est affectatæ tyrannidis; nec aliter quàm dum contemnitur liberatus est.

CAP. VI. Inter hæc Carthaginienses tanto successu rerum Alexandri Magni exterriti: verentes ne Persico regno & Africam vellet adjungere, mittunt ad speculandos ejus animos Hamilcarem, cognomento Rhodanum, virum solertia facundiaque præter ceteros insignem. Augebant enim metum & Tyrus urbs, auctor originis suæ, capta: & Alexandria æmula Carthaginis, in terminis Africæ & Ægypti condita: & felicitas regis, apud quem nec cupiditas, nec fortuna ullo modo terminabantur: Igitur Hamilcar per Parmenionem aditu regis obtento, profugisse se ad regem expulsum patria fingit, militemque se expeditionis offert. Atque ita consiliis ejus exploratis, in tabellis ligneis, vacua desuper cera inducta, civibus suis omnia perscribebat. Sed Carthaginienses post mortem regis reversum in patriam quasi urbem regi venditasset, non ingrato tantum, verum etiam & crudeli animo, necaverunt.

LIBER XXII.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Agathocles Siciliæ Tyranni pueritia, adolescentia, misera conditio felicitas bellica, nova dignitas, perfidia, crudelitas, tyrannis.*
2. *Carthaginenses in Hamilcarem proditorem tacita suffragia ferunt.*
3. *Bella Agathoclis.*
4. *Syracusis à Carthaginensibus obsessis, Agathocles audaci consilio bellum in Africam infert.*
5. *Exposito in littore Africæ exercitu gravi oratione suos ad pugnam accendit.*

 6. *Discussa*

6. *Discussa superstitionis nebula, & navibus incensis Carthaginenses prælio superat, & urbes nobilissimas recipit.*
7. *Siciliam Carthaginenses relinquere coguntur, & infeliciter cum Agathocle pugnant in Africa. Fatum acerbum Aphellæ & Bomilcaris.*
8. *Agathocles totius Siciliæ imperium occupat: in Africam reversus infeliciter pugnat: castra deserit: unde militum defectio: filiorum Agathoclis mors cruenta: & Agathocles pax inita cum Carthaginensibus.*

CAP. I.

AGathocles Siciliæ tyrannus, qui magnitudini prioris Dionysii successit, ad regni majestatem ex humili & sordido genere pervenit. Quippe in Sicilia patre figulo natus, non honestiorem puritiam, quam principia originis habuit. Siquidem forma, & corporis pulchritudine egregius, diu vitam stupri patientia exhibuit. Annos deinde pubertatis egressus, libidinem à viris ad feminas transtulit. Post hæc apud utrumque sexum famosus, vitam latrociniis mutavit. Interjecto tempore, cum Syracusas concessisset, acciteque in civitatem inter incolas esset, diu sine fide fuit; Quoniam nec in fortunis quod amittere, nec in verecundia quod inquinaret, habere videbatur: in summa gregariam militiam sortitus, non minus tunc seditiosa, quam antea turpi vita in omne facinus promptissimus erat. Nam & manu strenuus, & in conciónibus perfacundus habebebatur. Breviter aquecenturio, ac deinceps tribunus militum factus est. Primo bello adversus Ætneos magna experimenta sui Syracusanis dedit. Sequenti Campanorum, tantam de se spem omnibus fecit, ut in lo-

cum demortui ducis Damaſconis ſufficeretur. Cujus uxorem adultetio cognitam, poſt mortem viri in matrimonium recepit. Nec contentus quod ex inope repente dives factus eſſet, piraticam adverſus patriam exercuit. Saluti ei fuit, quod ſocii capti tortique, de illo negaverunt. Bis occupare imperium Syracuſarum voluit: bis in exilium actus eſt.

CAP. II. A Murgantinis apud quos exulabat, odio Syracuſanorum, primo prætor, mox dux creatur. In eo bello & urbem Leontinorum capit, & patriam ſuam Syracuſas obſidere cepit: aſciſcitus auxilium Hamilcar dux Pœnorum imploratus, depoſitis hoſtilibus odiis, præſidia militum mittit. Ita uno eodemque tempore Syracuſæ, & ab hoſte civili amore defenſæ, & à cive, hoſtili odio impugnatæ ſunt. Sed Agathocles, cum videret fortius defendi urbem quam oppugnari, precibus per internuncios Hamilcarem exorat, ut inter ſe & Syracuſanos pacis arbitria ſuſcipiat, peculiaria in ipſum officia ſua repromittens. Qua ſpe impletus Hamilcar, ſocietatem cum eo, metu potentiæ ejus jungit; ut quantum virium Agathoclis adverſus Syracuſanos dediſſet, tantum ipſe ad incrementa domeſticæ potentiæ reciperaret. Igitur non pax tantum Agathocli conciliatur: verum etiam prætor Syracuſis conſtituitur. Tunc Hamilcari, expoſitis ignibus cereis factiſque, in obſequia Pœnorum jurat. Deinde acceptis ab eo quinque millibus Afrorum, potentiſſimos quoſque in principibus interficit: atque ita veluti reip. ſtatum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari jubet, contracto in gymnaſio ſenatu, quaſi quædam prius ordinaturus. Sic compoſitis rebus, immiſſis militibus populum obſidet; ſenatum trucidat: cujus peracta cæde, ex plebe quoque locupletiſſimos & promptiſſimos interficit.

CAP. III. His ita gestis, militem legit, exercitumque conscribit: quo instructus, finitimas civitates nihil hostile metuentes, ex improviso aggreditur. Pœnorum quoque socios, permittente Hamilcare, fœde vexat: propter quod querelas Carthaginem socii non tam de Agathocle, quam de Hamilcare detulerunt: hunc ut dominum & tyrannum, illum ut proditorem arguentes: à quo infestissimo hosti, fortunæ sociorum, interposita pactione, donatæ sint: sicut ab initio Syracusæ in pignus societatis sint traditæ, urbs semper Pœnis infesta, & de imperio Siciliæ Carthaginis æmulæ: nunc insuper civitates sociorum eidem titulo pacis addictas. Denunciare igitur se, hæc brevi ad ipsos redundatura, ac propediem sensuros, quantum malum non Siciliæ magis, quam ipsi Africæ attulerint. His querelis senatus in Himilcaren accenditur. Sed quoniam in imperio esset, tacitus de eo suffragia tulerunt, & sententias, priusquam recitarentur, in urnam conjectas obsignari jusserunt, dum alter Hamilcar, Gisgonis filius, à Sicilia reverteretur. Sed hæc callida commenta Pœnorum & sententias, inaudita mors Hamilcaris prævenit; liberatusque est fati munere, quem sui per injuriam cives inauditum damnaverant. Quæ res Agathocli adversus Pœnos occasionem movendi belli dedit. Prima igitur illi cum Hamilcare Gisgonis filio, prælii congressio fuit: à quo victus, majori mole reparaturus bellum, Syracusas concessit. Sed secundi certaminis eadem fortuna, quæ & prioris, fuit.

CVP. IV. Cum igitur victores Pœni Syracusas obsidione cinxissent, Agathocles cum se neque viribus parem, neque ad obsidionem ferendam instructum videret; super hæc à sociis, crudelitate ejus offensis, desertus esset: statuit bellum in Africam transferre: mira prorsus audacia, ut quibus

in

in solo urbis suæ par non erat, eorum urbi bellum inferret; & qui sua tueri non poterat, impugnaret aliena; victusque victoribus insultaret. Hujus consilii non minus admirabile silentium, quam commentum fuit, populo hoc solum professus, invenisse se victoriæ viam: animos illi tantum in breven obsidionis patientiam firmarent: vel si cui status præsentis fortunæ displiceret, dare se ei discedendi liberam potestatem. Cum mille sexcenti discessissent, ceteros ad obsidionis necessitatem frumento & stipendio instruit: quinquaginta tantum secum talenta ad præsentem usum aufert, cetera ex hoste melius, quam ex sociis paraturus. Omnes deinde servos, militaris ætatis, libertate donatos sacramento adegit, eosque ad majorem partem ferme militum navibus imponit; ratus exæquata utriusque ordinis conditione, mutuam inter eos virtutis æmulationem futuram: ceteros omnes ad tutelam patriæ reliquit.

CAP V. Septimo igitur imperii anno, comitibus duobus adultis filiis, Archagatho & Heraclida, nullo militum sciente quo veheretur, cursum in Africam dirigit. Cum omnes aut in Italiam prædatum se, aut in Sardiniam itu os crederent, tum primum, exposito in Africæ littore exercitu, consilium suum omnibus aperit. Quo in loco Syracusæ positæ sint, ostendit: quibus aliud nullum auxilium supereſſet, quam ut hostibus faciant quæ ipsi patiantur. Quippe aliter domi, aliter foris bella tractari. Domi ea sola auxilia esse, quæ patriæ vires submini trent: foris hostem etiam suis viribus vinci deficientibus sociis, & odio diuturni imperii externa auxilia circumspicientibus. Huc accedere, quod urbes, castellaque Africæ non muris cinctæ, non in montibus positæ sint, sed in planis campis, sine ullis munimentis jaceant: quas omnes metu excidii facile ad belli

societatem

ſocietatem perlici poſſe. Majus igitur Carthaginienſibus ab ipſa Africa, quam ex Sicilia axarſurum bellum, coïturaque auxilia omnium adverſus unam urbem, nomine quam opibus amplioorem, & quas non attulerit vires, inde ſumpturum. Nec in repentino Pœnorum metu, modicum momentum victoriæ fore, qui tanta audacia hoſtium perculſi, trepidaturi ſint. Acceſſura & villarum incendia, caſtellorum, urbiumque contumacium direptionem, tum ipſius Carthaginis obſidionem. Quibus omnibus non ſibi tantum in altos, ſed & aliis inſe ſentient patere bella. His non ſolum Pœnos vinci, ſed & Siciliam liberari poſſe. Nec enim moraturos in ejus conſidione hoſtes, cum ſua urgeantur. Nuſquam igitur alibi facilius bellum, ſed nec prædam uberiorem inveniri poſſe. Nam capta Carthagine, omnem Africam Siciliamque præmium victorum fore. Gloriam certe tam honeſtæ militiæ tantam in omne ævum futuram, ut terminari nullo tempore oblivione poſſit; ut dicatur eos ſolos mortalium eſſe, qui bella, quæ domi ferre non poterant, ad hoſtes tranſulerint, victique victores inſecutiſint, & obſeſſores urbis ſuæ obſederint. Omnibus igitur forti ac lxto animo bellum ineundum, quo nullum aliud poſſit aut præmium victoribus uberius, aut victis monumentum illuſtrius dare.

CAP. VI. His quidem adhortationibus animi militum erigebantur: ſed terrebat eos portenti religio, quod navigantibus eis, ſol defecerat. Cujus rei rationem non minore cura rex, quam belli reddebat, affirmans, ſi priuſquam proficiſcerentur, factum eſſet, creditum adverſum profecturos prodigium eſſe: nunc quia egreſſis acciderit, illis ad quos eatur portendere. Porro defectus naturalium ſiderum ſemper præſentem rerum ſtatum mutare: certumque eſſe, florentibus Carthaginien-

ginienſium opibus, adverſiſque rebus ſuis commutationem ſignificari. Sic conſolatis militibus, univerſas naves, conſentiente exercitu, incendi jubet ut omnes ſciant, auxilio fugæ ademptο, aut vincendum, aut moriendum eſſe. Deinde cum omnia, quacunque ingrederentur proſternerent, villas caſte laque incenderent, obvius eis fuit cum XXX millibus Pœnorum Hannoſed prædio commiſſo, duo de Siculis, tria millia de Pœnis cum ipſo duce cecidere. Hac victoria & Siculorum animi eriguntur, & Pœnorum franguntur. Agathocles victis hoſtibus, urbes caſtellaque expugnat, prædas ingentes agit, hoſtium multa millia trucidat. Caſtra deinde quinto lapide à Carthagine ſtatuit, ut damna cariſſimarum rerum, vaſtitatemque agrorum, & incendia villarum, de muris ipſius urbis ſpecularentur. Interea ingens tota Africa deleti Pœnorum exercitus fama, occupatarumque urbium, divulgatur. Stupor itaque omnes & admiratio inceſſit, unde tanto in perio jam ſubitum bellum, præſertim ab hoſte jam victo. Admiratio deinde paulatim in contemptum Pœnorum vertitur. Nec multo poſt non Afri tantum, verum etiam urbes nobiliſſimæ novitatem ſequutæ, ad Agathoclem defecere; frumentoque & ſtipendio victorem influxere.

CAP. VII. His Pœnorum malis etiam deletus in Sicilia cum imperatore exercitus, velut quidam æruminarum cumulus acceſſit. Nam poſt profectionem à Sicilia Agathoclis, in obſidione Syracuſarum Pœni ſegniores redditi, ab Antandro fratre regis Agathoclis occidione cæſi nunciabantur. Itaque cum domi foriſque eadem fortuna Carthaginienſium eſſet, tam non tributariæ tantum ab his urbes, verumetiam ſocii reges deficiebant, amicitiarum jura non fide, ſed ſucceſſu ponderantes. Erat inter ceteros, rex Cyrenarum Aphellas, qui ſpe improba, regnum totius Africæ

amplexus, ſocietatem cum Agathocle per legatos junxerat pactuſque cum eo fuerat, ut Siciliæ illi, ſibi Africæ imperium, victis Carthaginienſibus, cederet. Itaque cum ad belli ſocietatem cum ingenti exercitu ipſe veniſſet, Agathocles blando alloquio, & humili adulatione, cum ſæpius ſimul cœnaſſent, adoptatuſque filiis ejus ab Aphella eſſet, incautum interficit: occupatoque exercitu ejus iterato Carthaginienſes omnibus viribus bellum cientes, magno utriuſque exercitus ſanguine, gravi prælio ſuperat. Hoc certaminis diſcrimine tanta deſperatio illata Pœnis eſt, ut niſi in exercitu Agathoclis orta ſeditio fuiſſet, tranſiturus ad eum Bomilcar, rex Pœnorum, cum exercitu fuerit. Ob quam noxam in medio foro à Pœnis patibulo ſuffixus eſt: ut idem locus monumentum ſuppliciorum ejus eſſet, qui ante fuerat ornamentum honorum. Sed Bomilcar magno animo crudelitatem civium tulit; adeo ut de ſumma cruce, velut de tribunali, in Pœnorum ſcelera concionaretur: objectans illis, nunc Hannonem falſa affectati regni invidia circumventum: nunc Giſgonis innocentis exilium: nunc in Hamilcarem patruum ſuum tacita ſuffragia, quod Agathoclem ſocium illis facere quam hoſtē maluerit. Hæc cum in maxima populi concione vociferatus eſſet, expiravit.

CAP. VIII. Interea Agathocles profligatis in Africa rebus, tradito Archagatho filio exercitu, in Siciliam recurrit: nihil actum in Africa exiſtimans, ſi amplius Syracuſæ obſiderentur. Nam poſt occiſum Hamilcarem, Giſgonis filium, novus eo à Pœnis miſſus exercitus fuerat. Statim igitur primo adventu eius, omnes Siciliæ urbes auditis rebus, quas in Africa geſſerat, certatim ſe ei tradunt: atque ita pulſis è Sicilia Pœnis, totius inſulæ imperium occupavit. In Africam deinde reverſus, ſeditione militum excipitur. Nam ſtipendiorum

ſolutio

ſolutio in adventum patris dilata à filio fuerat. Igitur ad concionem vocatos, blandis verbis permulſit: ſtipendia illis non à ſe flagitanda eſſe; ſed ab hoſte quærenda: communem victoriam, communem prædam futuram. Paulum modo annitérentur, dum belli reliquiæ peraguntur, cum ſciant, Carthaginem captam, ſpes omnium expleturam. Sedato militari tumultu, interjectis diebus ad caſtra hoſtium exercitum ducit: ibi inconſultius prælium committendo, majorem partem exercitus perdidit. Cum itaque in caſtra fugiſſet, verſamque in ſe invidiam terrere commiſſi belli videret, priſtinamque offenſam non depenſi ſtipendii metueret; concubia nocte ſolus à caſtris cum Archagatho filio profugit. Quod ubi milites cognovere, haud ſecus quam ſi ab hoſte capti eſſent, trepidavere: Bis ſe à rege ſuo in mediis hoſtibus relictos eſſe proclamantes, ſalutemque ſuam defertam ab eo eſſe, quorum ne ſepultura quidem relinquenda fuerit. Dum perſequi regem vellent, à Numidis excepti, in caſtra revertuntur; comprehenſo tamen reductoque Archagatho, qui à parte noctis erroie diſceſſerat. Agathocles autem navibus, quibus reverſus à Sicilia fuerat, cum cuſtodibus earundem Syracuſas defertur. Exemplum flagitii ſingulare, rex exercitus ſui deſertor, filiorumque pater proditor. Interim in Africa poſt fugam regis, milites pactione cum hoſtibus facta, interfectis Agathoclis liberis, Carthaginienſibus ſe tradidere. Archagathus cum occideretur ab Archeſilao amico antea patris, rogavit eum quidnam liberis ejus facturum Agathoclem putet, per quem ipſe liberis careat? Tunc reſpondit, ſatis habere ſe, quod ſuperſtites eos eſſe Agathoclis liberis ſciat. Poſt hæc Pœni ad perſequendum belli reliquias, duces in Siciliam miſerunt, cum quibus Agathocles pacem æquis conditionibus fecit.

LIB-

LIBER XXIII.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Agathocles transit in Italiam adversus Bruttios. Quorum opes & potentia paucis perstringitur.*
2. *Agathocles vi morbi expugnatus revertitur in Siciliam, ubi turbis domesticis; quæ uxorem & liberos Agathoclis in Ægyptum pellunt. Agathocles obitus.*
3. *Pyrrhi Epirotæ bella & res gestæ, cum in Sicilia, tum in Italia.*
4. *Hieronis Siciliæ Principis laudatissimi dignitas & virtus.*

CAP. I.

AGathocles rex Siciliæ pacificatus cum Carthaginensibus, partem civitatium à se fiducia virum diffidentem armis subigit. Dein quasi angustis insulæ terminis clauderetur, cujus imperii partem primis incrementis ne spereverat quidem, in Italiam transcendit; exemplum Dionysii secutus, qui multas civitates Italiæ subegerat Primi igitur hostes illi Bruttii fuere, qui & fortissimi tum, & opulentissimi videbantur, simul & ad injurias vicinorum prompti. Nam multas civitates Græci nominis Italia expulerunt: auctores quoque suos Lucanos bello vicerant, & pacem cum his, æquis legibus fecerant. Tanta feritas animorum erat ut nec origini suæ parcerent. Namque Lucani iisdem legibus liberos suos, quibus & Spartani, instituere soliti erant. Quippe ab initio pubertatis, in silvis inter pastores habebantur, sine ministerio servili, sine veste quam induerent,

duerent, vel cui incubarent; ut à primis annis duritiæ parcimoniæque, sine ullo usu urbis, assuescerent. Cibus his præda venatica, potus aut lactis, aut fontium liquor erat. Sic ad labores bellicos indurabantur. Horum igitur ex numero quinquaginta primo ex agris finitimorum prædari solebant, confluente deinde multitudine, solicitati præda, cum plures facti essent, infestas regiones redadebant. Itaque fatigatus querelis sociorum Dionysius Siciliæ tyrannus, sexcentos Afros ad compescendos eos misserat, quoque castellum proditum sibi per Bruttiam mulierem expugnaverunt; ibique civitatem, concurrentibus ad opinionem novæ urbis pastoribus, statuerunt; Bruttiosque de ex nomine mulieris vocaverunt. Primum illis cum Lucanis originis suæ auctoribus, bellum fuit. Qua victoria erecti, cum pacem æquo jure fecissent, ceteros finitimos armis subegerunt; tantasque opes brevi consecuti sunt, ut perniciosi etiam regibus haberentur. Denique Alexander rex Epiri, quum in auxilium Græcarum civitatium cum magno exercitu, in Italiam venisset, cum omnibus copiis ab his deletus est. Quare feritas eorum successu felicitatis incensa, diu terribilis finitimis fuit. Ad postremum imploratus Agathocles, spe ampliandi regni, à Sicilia in Italiam trajecit.

CAP. II. Principio adventus opinione eius concussi, legatos ad eum, societatem amicitiamque petentes miserunt. Quos Agathocles ad cœnam invitatos, ne exercitum traicerent, in postremum statuta his die, consensis navibus frustratus est. Sed fraudis haud lætus eventus fuit: siquidem reverti eum in Siciliam, interjectis paucis diebus vis morbi coëgit, quo toto corpore comprehensus, per omnes nervos articulosque humore pestifero grassante, velut intestino singulorum membrorum bello impugnabatur. Ex qua desperatione

tione bellum inter filium nepotemq; eius, regnum jam quasi mortui vindicantibus, oritur: occiso filio, regnum nepos occupavit. igitur Agathocles, cum morbi cura, & ægritudo graviores essent, & inter se alterum alterius malo crescerent; desperatis rebus, uxorem suam Texenam, genitosque ex ea duos parvulos, cum omni pecunia, & familia, regalique instrumento, quo præter illum nemo regum ditior fuit, navibus impositos Ægyptum, unde uxorem acceperat remittit; timens, ne prædonem regni sui, hostem paterentur. Quamquam uxor diu, ne ab ægro divelleretur, deprecata est, ne discessus suus adjungi nepotis parricidio posset, & tam cruente hæc deseruisse virum, quam ille impugnasse avum videretur; Nubendo se non prosperæ tantum, sed omnis fortunæ iniisse societatem: nec invitam periculo spiritus sui empturam, ut extremos viri spiritus exciperet; & exsequiarum officium, in quod, profecta se, nemo sit successurus, obsequio debitæ pietatis impleret. Discedentes parvuli, flebili ululatu amplexi patrem tenebant. Ex altera parte uxor maritum non amplius visura, osculis fatigabat. Nec minus senis lachrymæ miserabiles erant. Flebant hi morientem patrem; ille exules liberos: hi discessu suo solitudinem patris, ægri senis; ille in spem regni susceptos relinqui in egestate lugebat. Inter hæc regia omnis, assistentium fletibus tam crudelis discidii impleta, resonabat. Tandem finem lachrimis necessitas profectionis imposuit, & mors regis proficiscentes filios insequuta est. Dum hæc aguntur, Carthaginienses cognitis quæ in Sicilia agebantur, occasionem totius insulæ occupandæ datam sibi existimantes, magnis viribus eo traiciunt; multasque civitates subigunt.

CAP. III. Eo tempore & Pyrrhus adversus Romanos bellum gerebat; qui imploratus à Siculis

lis in auxilium sicuti dictum est, cum Syracusas venisset, multasque ciuitates subegisset, rex Siciliæ, sicut Epiri, appellatur. Quarum rerum felicitate latus, Heleno filio Siciliæ, velut auitum (nam susceptus ex filia Agathoclis regis erat), Alexandro autem Italiæ regnum destinat. Post hæc multa secunda prælia cum Carthaginiensibus facit. Interiecto deinde tempore, legati ab Italicis sociis venere, nunciantes Romanis resisti non posse, deditionemque futuram, nisi subveniat. Anxius tam ambiguo periculo, incertusque quid ageret, vel quibus primum subveniret, in utrumque pronus consultabat. Quippe instantibus hinc Carthaginiensibus, inde Romanis, periculosum videbatur, exercitum in Italiam non trajicere; periculosius, à Sicilia deducere; ne aut illi non lata ope, aut hi deserti amitterentur. In hoc æstu periculorum, tutissimus portus consiliorum visus est, omnibus viribus decernere in Sicilia; & profligatis Carthaginiensibus, victorem exercitum transponere in Italiam. Itaque conserto prælio, cum superior fuisset quoniam tamen à Sicilia abiret, pro victo fugere visus est: ac propterea socii ab eo defecerunt; & imperium Siciliæ tam cito amisit, quam facile quæsierat. Sed nec in Italia meliore felicitate usus, in Epirum revertitur. Admirabilis utriusque rei casus in exemplum fuit. Nam sicut ante secunda fortuna, rebus supra vota fluentibus, Italiæ Siciliæque imperium, & tot de Romanis victorias adstruxerat: ita nunc adversa, velut in ostentationem fragilitatis humanæ, destruens quæ cumulaverat, Siculensi ruinæ naufragium maris, & fœdam adversus Romanos pugnam, turpemque ab Italia discessum adjecit.

CAP. IV. Post profectionem à Sicilia Pyrrhi, magistratus Hiero creatur: cuius tanta moderatio fuit, ut consentiente omnium civitatium favore, dux

dux adversus Carthaginienses primum, mox rex crearetur. Huius futurae maiestatis, ipsa infantis educatio quasi praenuncia fuit: quippe genitus erat patre Hieroclyto, nobili viro, cujus origo à Gelo, antiquo Siciliae tyranno, manabat: sed maternum illi genus sordidum, atque adeo pudibundum fuit. Nam ex ancilla natus, ac propterea à patre, velut dehonestamentum generis, expositus fuerat. Sed parvulum, & humanae opis egentem, apes, congesto circa jacentem melle, multis diebus aluere. Ob quam rem responso aruspicum admonitus pater, qui regnum infanti portendi canebant, parvulum recollegit, omnique e studio ad spem majestatis, quae promittebatur, instituit. Eidem in ludo inter coaequales discenti, lupus tabulam, in turba puerorum repente conspectus, eripuit. Adolescenti quoque prima belli ineunti, aquila in clypeo, noctua in hasta consedit. Quod ostentum & consilio cautum & manu promptum, regemque futurum significabat. Deniq; adversus provocatores saepe pugnavit, semperque victoriam reportavit. A Pyrrho rege multis militaribus donis donatus est. Pulchritudo ei corporis insignis, vires quoque in homine admirabiles fuere: in alloquio blandus, in negotio iustus, in imperio moderatus: prorsus ut nihil ei regium deesse, praeter regnum, videretur.

LIBER XXIV.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Graeciae civitates aliae in alias assurgunt.*
2. *Ptolemaei Macedonis in sororem Arsinoen conspiratio.*
3. *Incestuosae Ptolemaei & Arsinoes nuptiae, tragicis casibus solvuntur.*

4. *Gal.*

4. *Gallorum, qui Ptolemæum vicerunt & interfecerunt, in Macedoniam irruptio.*
5. *Quo stratagemate Ptolemæum aggressi sint, & oppresserint. Macedonum luctus & instauratio.*
6. *Alia Gallorum Brenno Duce in Græciam expeditio: & de spoliatione Delphici templi consilium. Hujus templi & oraculi descriptiones.*
7. *Brenni & aliorum consultatio de templi oppugnatione, & hortatio ad milites.*
8. *Oppugnatio irrita: & clades Gallici exercitus Brenno interfecto.*

CAP. I.

DUm hæc in Sicilia geruntur, interim in Græcia dissidentibus inter se bello Ptolemæo Ceraunno, & Antiocho, & Antigono regibus: omnes ferme Græciæ civitates, ducibus Spartanis, velut occasione data, ad spem libertatis erectæ, missis invicem legatis, per quos in societatis fœdera alligarentur, in bellum prorumpunt: & ne cum Antigono, sub cujus regno erant, bellum cepisse viderentur, socios ejus Ætolos aggrediuntur, causas belli prætendentes, quod consensu Græciæ sacratum Apollini Cirræum campum, per vim occupassent. Huic bello ducem deligunt Aetean; qui adunato exercitu, urbes, saraque in his campis posita, depopulatur: quæ auferri non poterant, incendit. Quod cum è montibus conspicati Ætolorum pastores essent, congregati admodum quingenti, sparsos hostes, ignorantesque quanta manus esset, quoniam conspectum illi metus & incendiorum fumus abstulerat, consectantur, trucidatisque admodum novem millibus, prædones in fugam verterunt. Reparantibus deinde Spartanis bellum, auxilium multæ civitates negaverunt, existimantes, dominationem eos, non libertatem Græciæ,

ciæ, quærere. Interea inter reges bellum finitur: nam Ptolemæus pulso Antigono cum regnum totius Macedoniæ occupasset, pacem cum Antiocho facit; affinitatemque cum Pyrrho, data ei in matrimonium filia sua, jungit.

CAP. II. Exinde externo metu deposito, impium & facinorosum animum ad domestica scelera convertit, insidiasque Arsinoæ sorori suæ instruit: quibus & filios ejus vita, & ipsam Cassandreæ urbis possessione privaret. Primus ei dolus fuit, simulato amore, sororis matrimonium petere: aliter enim ad sororis filios, quorum regnum occupaverat, quam concordiæ fraude pervenire non poterat. Sed nota scelerata Ptolemæi voluntas sororiferat. Itaque non credenti mandat, velle se cum filiis ejus regni consortium jungere: cum quibus non ideo se armis contendisse, quoniam eripere his regnum; sed quod id facere sui muneris vellet. In hoc mitteret arbitrum jurisjurandi: quo præsente apud deos patrios, quibus vellet obsecrationibus, se obligaret. Incerta Arsinoë quid ageret: si mitteret, decipi perjurio: si non mitteret, provocare rabiem fraternæ crudelitatis timebat. Itaque plus liberis, quam sibi timens, quos matrimonio suo protecturam se arbitrabatur, mittit ex amicis suis Chodionem: quo perducto in sanctissimum Jovis templum, vetertimæ Macedonum religionis, Ptolemæus sumptis in manus altaribus, contingens ipsa simulacra, & pulvinaria deorum, inauditis, ultimisque execrationibus adjurat, se sincera fide matrimonium sororis petere; nuncupaturumque se eam reginam neque in contumeliam ejus se aliam uxorem, aliosve, quam filios ejus, liberos habiturum. Arsinoë postquam & spe impleta est, & metu soluta, ipsa cum fratre colloquitur: cujus vultus, & blandientes oculi, cum fidem non minorem, quam jusjurandum promitterent, reclamante

mante Ptolemæo filio fraudem ſubeſſe, in matrimonium fratris concedit.

CAP. III. Nuptiæ magno apparatu, lætitiaque omnium celebrantur. Ad concionem quoque vocato exercitu, capiti ſororis diadema imponit, reginamque eam appellat. Quo nomine in lætitiam effuſa Arſinoë, quia quod morte Lyſimachi prioris mariti amiſerat, recepiſſet; ultro virum in urbem ſuam Caſſandream invitat; cujus urbis cupiditate fraus ſtruebatur. Prægreſſa igitur virum, diem feſtum urbi in adventum ejus indicit: domos, templa, ceteraque omnia exornari jubet: aras ubique hoſtiaſque diſponi: filios quoque ſuos, Lyſimachum ſexdecim annos natum, Philippum triennio minorem, utrumque forma inſignem, coronatos occurrere jubet. Quos Ptolemæus ad celandam fraudem, cupide & ultra modum veræ affectionis amplexus, oſculis diu fatigat. Ubi ad portam ventum eſt, occupari arcem jubet; pueros interfici. Qui cum ad matrem confugiſſent, in gremio ejus, inter ipſa oſcula trucidantur. Proclamante Arſinoë, quod tantum nefas aut nubendo, aut poſt nuptias contraxiſſet, pro filiis ſæpe ſe percuſſoribus obtulit: frequenter corpore ſuo puerorum corpora amplexata protexit: vulneraque excipere quæ liberis intendebantur, voluit. Ad poſtremum etiam ſpoliata funeribus filiorum, ſciſſa veſte, & crinibus ſparſis, cum duobus ſervulis ex urbe protracta, Samothraciam in exilium abiit; eo miſerior, quod mori cum filiis ei non licuit. Sed nec Ptolemæo inulta ſcelera fuerunt. Quippe diis immortalibus tot perjuria, & tam cruenta parricidia vindicantibus, brevi poſt à Gallis ſpoliatus regno, captuſque, vitam ferro, ut meruerat, amiſit.

CAP. IV. Namque Galli, abundanti multitudine, cum eos non caperent terræ quæ genuerant, trecenta

trecenta millia hominum ad ſedes novas quærendas, velut ver ſacrum miſerunt. Ex his portio in Italia conſedit, quæ & urbem Romanam captam incendit; & portio Illyricos ſinus, ducibus avibus (nam augurandi ſtudio Galli præter ceteros callent) per ſtrages Barbarorum penetravit, & in Pannonia conſedit: gens aſpera, audax, bellicoſa, quæ prima poſt Herculem, cui ea re virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit, Alpium invecta juga, & frigore intractabilia loca tranſcendit; ibi domitis Pannoniis, per multos annos cum finitimi, varia bella geſſerunt. Hortante deinde ſucceſſu diviſis agminibus, alii Græciam, alii Macedoniam omnia ferro proterentes, petivere. Tantuſque terror Gallici nominis erat, ut etiam reges non laceſſiti, ultro pacem ingenti pecunia mercarentur. Solus rex Macedoniæ Ptolemæus, adventum Gallorum intrepidus audivit; hiſque cum paucis & incompoſitis, quaſi bella non difficilius, quam ſcelera patrarentur, patricidiorum furiis agitatus, occurrit. Dardanorum quoque legationem, viginti millia armatorum in auxilium offerentem, ſprevit; additâ inſuper contumelia, actum de Macedonia dicens, ſi cum totum Orientem ſoli domuerint, nunc in vindictam finium Dardanis egeant: milites ſe habere filios eorum, qui ſub Alexandro rege ſtipendia, toto orbe terrarum victores, fecerint. Quæ ubi Dardano regi nunciata ſunt, inclytum illud Macedoniæ regnum brevi, immaturi juvenis temeritate, caſurum dixit.

CAP. V. Igitur Galli, duce Belgio, ad tentandos Macedonum animos, legatos ad Ptolemæum mittunt, offerentes pacem, ſi emere velit: ſed Ptolemæus inter ſuos, belli metu pacem Gallos petere gloriatus eſt. Nec minus ferociter ſe legatis, quam inter amicos jactavit; aliter ſe pacem daturum negando, niſi principes ſuos obſides dederint, & arma

arma tradiderint. non enim fidem se, nisi inermibus, habiturum Renunciata legatione, risere Galli, undique acclamantes brevi sensurum, sibi an illi consulentes, pacem obtulerint. Interjectis diebus, prælium conseritur, victique Macedones cæduntur. Ptolemæus multis vulneribus saucius capitur: caput ejus amputatum, & lancea fixum, tota acie ad terrorem hostium circumfertur. Paucos ex Macedonibus fuga servavit: ceteri aut capti, aut occisi. Hæc cum nunciata per omnem Macedoniam essent, portæ urbium clauduntur; luctu omnia replentur. nunc orbitatem amissorum filiorum dolebant: nunc excidia urbium metuebant: nunc Alexandri, Philippique regum suorum nomina, sicuti numina, in auxilium vocabant. sub illis se non solum tutos, verum etiam victores orbis terrarum extitisse, ut tuerentur patriam suam, quam gloria rerum gestarum cœlo proximam reddidissent; ut opem afflictis ferrent, quos furor & temeritas Ptolemæi regis perdidisset, orabant. Desperantibus omnibus, non votis agendum, Sosthenes unus de Macedonum principibus, ratus, contracta juventute, & Gallos victoria exultantes compescuit; & Macedoniam ab hostili populatione defendit. Ob quæ virtutis beneficia, multis nobilibus regnum Macedoniæ affectantibus, ignobilis ipse præponitur: & cum rex ab exercitu appellatus esset, ipse non in regis sed ducis nomen jurare milites compulit.

CAP. VI. Interea Brennus, quo duce portio Gallorum in Græciam se effuderat, audita victoria suorum, qui Belgio duce Macedones vicerant: indignatus parta victoria opimam prædam, & Orientis spoliis onustam tam facile relictam esse, ipse adunatis CL millibus peditum, & XV millibus equitum, in Macedoniam irrumpit. Cum agros villasque popularetur, occurrit ei cum instructo exercitu

exercitu Macedonum Sosthenes: sed pauci à pluribus, trepidi à valentibus facile vincuntur. Itaque eum victi se Macedones intra muros urbium condidissent; victor Brennus, nemine prohibente, totius Macedoniæ agros deprædatur. Inde quasi terrena jam spolia sorderent, animum ad deorum immortalium templa convertit, scurriliter jocatus, locupletes deos largiri hominibus oportere. Statim igitur Delphos iter vertit, prædam religioni, aurum offensæ deorum immortalium præferens; quos nullis opibus egere, ut qui eas largiri hominibus soleant, affirmabat. Templum autem Apollinis Delphis positum est in monte Parnasso in rupe undique impendente: ibi civitatem frequentia hominum facit: qui ad affirmationem majestatis undique concurrentes, in eo saxo consedere: atque ita templum & civitatem non muri, sed præcipitia, nec manu facta, sed naturalia præsidia defendunt: prorsus ut incertum sit, utrum munimentum loci, an majestas dei plus hic admirationis habeat. Media saxi rupes in formam theatri recessit. Quamobrem & hominum clamor, & si quando accedit tubarum sonus, personantibus & respondentibus inter se rupibus, multiplex audiri, ampliorque quam editur, resonare solet. Quæ res majorem majestatis terrorem ignaris rei, & admirationem, stupentibus plerumque affert. In hoc rupis anfractu, media ferme montis altitudine, planicies exigua est, atque in ea profundum terræ foramen, quod in oracula patet: ex quo frigidus spiritus, vi quadam velut vento in sublime expulsus, mentes vatum in vecordiam vertit; impletasque deo, responsa consulentibus dare cogit. Multa igitur ibi & opulenta regum populorumque visuntur munera; quæque magnificentia sui reddentium vota gratam voluntatem, & deorum responsa manifestant.

CAP.

CAP. VII. Igitur Brennus cum in conſpectu haberet templum, diu deliberavit, an conteſtim rem aggrederetur: an vero feſſis via militibus, noctis ſpatium ad reſumendas vires daret. Emanus & Theſſalorus duces, qui ſe ad prædæ ſocietatem junxerant, amputari moras jubent, dum imparati hoſtes & recens adventus ſui, terrori eſſet: interjecta nocte & amicos hoſtibus, forſitan & auxilia acceſſura; & vias quæ tunc pateant, obſtructum iri. Sed Gallorum vulgus ex longa inopia, ubi primum vino, ceteriſque commeatibus referta rura invenit, non minus abundantia quam victoria lætum, per agros ſe ſparſerat; deſertiſque ſignis ad occupanda omnia pro victoribus vagabantur. Quæ res dilationem Delphis dedit. Prima namque opinione adventus Gallorum prohibiti agreſtes oraculis feruntur, meſſes, vinaque e villis efferre: Cujus rei ſalutare præceptum non prius intellectum eſt, quam vini, ceterarumque copiarum abundantia velut mora Gallis obiecta, auxilia finitimorum convenere. Prius itaque urbem ſuam Delphi, auctis viribus ſociorum, permunivere, quam Galli vino velut prædæ incubantes, ad ſigna revocarentur. Habebat Brennus lecta ex omni exercitu peditum ſexaginta quinque millia: Delphorum ſociorumque non niſi quatuor millia militum erant; quorum contemptu Brennus ad acuendos ſuorum animos, prædæ ubertatem omnibus oſtendebat, ſtatuaſque cum quadrigis, quarum ingens copia procul viſebatur, ſolido auro fuſas eſſe pluſque in pondere, quam in ſpecie habere prædæ affirmabat.

CAP. VIII. Hac aſſeveratione incitati Galli, ſimul & heſterno mero fauci, ſine reſpectu periculorum in bellum ruebant. Contra Delphi plus in deo, quam in viribus reponentes, cum contemptu hoſtium reſiſtebant, ſcandenteſque Gallos è ſum-

mo montis vertice, partim saxo, partim armis obruebant. In hoc partium certamine, repente universorum templorum antistites, simul & ipsi vates, sparsis crinibus, cum insignibus atque insulis, pavidi vecordesque in primam pugnantium aciem procurrunt: adveniſſe Deum clamant; eumque ſe vidiſſe deſilientem in templum per culminis aperta faſtigia. Dum omnes opem dei ſuppliciter implorant, juvenem ſupra humanum modum inſignis pulchritudinis comiteſque ei duas armatas virgines, ex propinquis duabus Dianæ Minervæque ædibus occurriſſe, nec oculis tantum hæc ſe perſpexiſſe: audiſſe etiam ſtridorem arcus, ac ſtrepitum armorum, proinde ne cunctarentur, diis antesignanis, hoſtem cædere, & victoriæ deorum ſocios ſe adjungere, ſummis obſecrationibus monebant. Quibus vocibus incenſi, omnes certatim in prælium proſiliunt. Præſentiam dei & ipſi ſtatim ſenſere. nam & terra motu portio montis abrupta, Gallorum ſtravit exercitum, & confertiſſimi cunei non ſine vulneribus hoſtium diſſipati ruebant. Inſecuta deinde tempeſtas eſt, quæ grandine & frigore ſaucios ex vulneribus abſumpſit. Dux ipſe Brennus cum dolorem vulnerum ferre non poſſet, pugione vitam finivit. Alter ex ducibus, puntis belli auctoribus, cum decem millibus ſauciorum citato agmine Græcia excedit. Sed nec fugientibus fortuna commodior fuit: ſiquidem pavidis nulla ſub tectis acta nox; nullus ſine labore & periculo dies; aſſidui imbres & gelu, nix concreta, & fames, & laſſitudo, & ſuper hæc maximum pervigilium malum, miſeras infelicis belli reliquias obterebant. Gentes quoque nationeſque, per quas iter habebant, palantes velut prædam ſectabantur. Quo pacto evenit, ut nemo ex tanto exercitu, qui paulo ante fiducia virium etiam adverſus deos contendebat, vel ad memoriam tantæ cladis, ſupereſſet. LIB.

LIBER XXV.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Gallorum in Antigonum Macedoniæ regem conſpiratio.*
2. *Dum ad prædam currunt, prædæ fiunt ipſi, & Antigonus pacem obtinet. Nomen Gallorum formidabile & armorum invicta felicitas.*
3. *Pyrrhus Macedonia potitur, Antigono ejecto.*
4. *Pyrrhus dum monarchiam ſomniat, à Spartanis mulieribus atteritur.*
5. *Pyrrhus apud Argos occiditur, cujus elogium & rerum ſummam Juſtinus ſubjicit.*

CAP. I.

INtet duos reges, Antigonum & Antiochum, ſtatuta pace, cum in Macedoniam Antigonus reverteretur, novus eidem repente hoſtis exortus eſt. Quippe Galli, qui à Brenno duce cum in Græciam proficiſcerentur, ad terminos gentis tuendos relicti fuerant, ne ſoli deſides viderentur, peditum quindecim millia, equitum tria millia armaverunt, fugatiſque Getarum Triballorumque copiis, Macedoniæ imminentes, legatos ad regem miſerunt, qui pacem ei venalem offerrent, ſimul & regis caſtra ſpecularentur. Quos Antigonus pro regali munificentia, ingenti apparatu epularum ad cœnam invitavit. Sed Galli expoſitum grande auri argentique pondus admirantes, atque prædæ ubertate ſollicitati, infeſtiores quam venerant, revertuntur. Quibus & elephantos ad terrorem, velut inuſitatas Barbaris formas, rex oſtendi juſſerat, & naves onuſtas copiis demonſtrari: ignarus, quod quibus oſtentatione virium,

metum se injicere existimabat, eorum animos ut ad opimam prædam solicitabat. Itaque legati ad suos reversi, omnia in majus extollentes, opes pariter & negligentiam regis ostendunt: referta auro & argento castra, sed neque vallo, fossave munita: & quasi satis munimenti in divitiis haberent, ita eos omnia officia militaria intermisisse: prorsus quasi ferri auxilio non indigerent, quoniam abundarent auro.

CAP. II. Hac relatione, avidæ gentis animi satis ad prædam incitabantur. Accedebat tamen & exemplum Belgii, qui non magno ante tempore Macedonum exercitum cum rege trucidaverat. Itaque consentientibus omnibus, nocte castra regis aggrediuntur: qui præsentiens tantam tempestatem, signum pridie dederat, ut omnibus rebus ablatis, in proxima silva taciti se occultarent. Neque aliter servata castra, quam quod deserta sunt. Siquidem Galli, ubi omnia vacantia, nec sine defensoribus modo, verum etiam sine custodibus vident, non fugam hostium, sed dolum arbitrantes, diu intrare portas timuerunt. Ad postremum integris & intactis munimentis, scrutantes potius quam diripientes, castra occupaverunt. Tunc ablatis quæ invenerant, ad littus convertuntur. Ibi dum naves incautius diripiunt, à remigibus, & ab exercitus parte, quæ eo cum conjugibus & liberis confugerant, nihil tale metuentes trucidantur: tantaque cædes Gallorum fuit, ut Antigono pacem opinio hujus victoriæ, non à Gallis tantum, verum etiam à finitimorum feritate præstiterit. Quanquam Gallorum ea tempestate tantæ fecunditatis juventus fuit, ut Asiam omnem velut examine aliquo implerent. Denique neque reges Orientis sine mercenario Gallorum exercitu ulla bella gesserunt, neque pulsi regno ad alios quam ad Gallos confugerunt. Tantus terror Gallici nominis, & armorum invicta

invicta felicitas erat, ut aliter neque majestatem suam tutam, neque amissam reciperare se posse sine Gallica virtute arbitrarentur. Itaque in auxilium à Bithyniæ rege invocati, regnum cum eo parta victoria diviserunt; eamque regionem Gallograeciam cognominaverunt.

CAP. III. Dum hæc in Asia geruntur, interim in Sicilia Pyrrhus à Pœnis navali prælio victus, ab Antigono Macedoniæ rege supplementum militum per legatos petit: denuncians, ni mittat, redire se in regnum necesse habere, intermenta rerum, quæ de Romanis voluerit, de ipso quæsiturum. Quod ubi negatum legati retulerunt, dissimulatis causis, repentinam fingit profectionem. Socios interim parare bellum jubet: arcis Tarentinæ custodiam Heleno filio, & amico Miloni tradit. Reversus in Epirum, statim fines Macedoniæ invadit: cui Antigonus cum exercitu occurrit; victusque prælio in fugam vertitur. Atque ita Pyrrhus Macedoniam in deditionem accipit; & veluti damna amissæ Siciliæ Italiæque acquisito Macedoniæ regno pensasset, relictum Tarenti filium & amicum arcessit. Antigonus autem cum paucis equitibus, fugæ comitibus, repente fortunæ ornamentis destitutus, amissi regni speculaturus eventus, Thessalonicam se recepit, ut inde cum conducta Gallorum mercenaria manu bellum repararet. Rursus à Ptolemæo Pyrrhi filio funditus victus cum septem comitibus fugiens, non jam reciperandi regni spem, sed salutis latebras, ac fugæ solitudines captat.

CAP. IV. Igitur Pyrrhus in tanto fastigio regni collocatus, jam nec eo ad quod votis perveniendum fuerat contentus, Græciæ Asiæque regna meditatur. Neque illi major ex imperio, quam ex bello voluptas erat: nec quisquam Pyrrhum, qua tulisset impetum, sustinere valuit. Sed ut ad

devincenda regna invictus habebatur: ita devictis acquisitisque celeriter carebat. tanto melius studebat acquirere imperia, quam retinere. Itaque cum copias Cherroneso transposuisset, legationibus Athenienſium, & Achæorum, Messeniorumque excipitur. Sed & Græcia omnis admiratione nominis ejus, simul & rerum adversus Romanos Pœnosque gestarum gloria attonita, adventum ejus exspectabat. Primum illi bellum adversus Spartanos fuit: ubi maiore mulierum quam virorum virtute exceptus, Ptolemæum filium & exercitus partem robustissimam amisit. Quippe oppugnanti urbem, ad tutelam patriæ tanta multitudo feminarum concurrit, ut non fortius victus, quam verecundius recederet. Porro Ptolemæum filium ejus adeo strenuum, & manu fortem fuisse tradunt, ut urbem Corcyram cum rexaginta ceperit: item prælio navali quinqueremem ex scapha cum leptem insiluerit, captamque tenuerit. In oppugnatione quoque Spartanorum usque in mediam urbem equo procurrerit; ibique concursu multitudinis interfectus sit. Cujus corpus ut relatum patri est, dixisse Pyrrhum ferunt, aliquanto tardius eum, quam timuerit ipse, vel temeritas ejus meruerit, occisum esse.

CAP. V. Repulsus à Spartanis Pyrrhus, Argos petit: ibi dum Antigonum in urbe clausum expugnare conatur, inter confertissimos violentissime dimicans, saxo de muris ictus occiditur. Caput ejus Antigono refertur: qui victoria mitius usus, filium ejus Helenum cum Epirotis sibi deditum, in regnum remisit, eique insepulti patris ossa in patriam referenda tradidit. Satis constans inter omnes auctores fama est, nullum nec ejus, nec superioris ætatis regem comparandum Pyrrho fuisse; raroque non inter reges tantum, verum etiam inter illustres viros, aut vitæ sanctioris, aut justitiæ pro-

probatioris visum fuisse: Scientiam certe rei militaris in illo viro tantam fuisse, ut cum Lysimacho, Demetrio, Antigono, tantis regibus bella gerens, invictus semper fuerit. Illyriorum quoque, Siculorum Romanorumque, & Carthaginiensium bellis, nunquam inferior, plerunque etiam victor extiterit: qui patriam certe suam angustam, ignobilemque, fama rerum gestarum, & claritate nominis sui, toto orbe illustrem reddiderit.

LIBER XXVI.

BREVIARIVM CAPITVM.

1 *Peloponnesii per proditionem Antigono traduntur. Aristotimus tyrannus Epirorum urbem affligit, & Hellanici prudentia opprimitur.*

2. *Antigonus Gallis occurrit, qui in furorem versi coniuges & liberos suos trucidant: deinde Numinis vindicta omnes interneciene delentur. Antigoni varii casus.*

3. *Alexander, Pyrrhi filius, in regnum restituitur Regni Cyrenarum turbulentus status.*

CAP. I.

POst mortem Pyrrhi non in Macedonia tantum, verum etiam in Asia, Græciaque, magni bellorum motus fuere. Nam & Peloponnesii per proditionem Antigono traditi; & variante hominum partim dolore, partim gaudio, prout singulæ civitates aut auxilium de Pyrrho speraverant, aut metus sustinuerant, ita aut cum Antigono societatem jungebant, aut mutuis inter se odiis in bellum ruebant. Inter hunc turbatarum provinciarum motum, Epirorum quoque urbs ab Aristotimo principe per tyrannidem occupatur: à quo cum multi ex primoribus occisi, plures in

exilium acti essent, Ætolis per legatos postulantibus, conjuges liberosque exulum redderet primo negavit: postea quasi pœniteret, proficiscendi ad suos omnibus matronis potestatem dedit; diemque profectionis statuit. Illæ quasi in perpetuum cum viris exulaturæ, pretiosissima quæque auferentes cum ad portam quasi uno agmine profecturæ convenissent, omnibus rebus exspoliatæ, in carcerem reciduntur: occisis prius in gremio matrum parvulis liberis, virginibusque ad stuprum direptis. Ad tam sævam dominationem stupentibus omnibus, princeps eorum Hellanicus, senex & liberis orbus, ut qui nec ætatis nec pignoris respectu timeret, contractos domum fidissimos amicorum in vindictam patriæ hortatur. Cunctantibus privato periculo publicum finire, & deliberandi spatium postulantibus, arcessitis servis jubet observari fores; tyrannoque nunciari, mitteret qui conjuratos apud se comprehenderet: objectans singulis, se, quia liberandæ patriæ auctor esse non possit, desertæ ultorem futurum. Tunc illi ancipiti periculo circumventi, honestiorem viam eligentes, conjurant in tyranni necem: atque ita Aristotimus, quinto postquam tyrannidem occupaverat mense opprimitur.

CAP. II. Interea Antigonus cum multiplici bello, & Ptolemæi regis, & Spartanorum, premeretur: novusque illi hostis Gallograeciæ exercitus affluxisset; in speciem castrorum parva manu adversus ceteros relicta, adversus Gallos totis viribus proficiscitur. Quibus cognitis, Galli cum & ipsi se prælio pararent, in auspicia pugnæ hostias cædunt: quarum extis cum magna cædes, interitusque omnium prædiceretur, non in timorem, sed in furorem versi, sperantesque deorum minas expiari cæde suorum posse, conjuges & liberos suos trucidant, auspicia belli à parricidio incipien-

pientes. Tanta rabies feros animos invaſerat, ut non parcerent ætati, cui etiam hoſtes peperciſſent, bellumque internecinum cum liberis, liberorumque matribus gererent, pro quibus bella ſuſcipi ſolent. Itaque quaſi ſcelere vitam victoriamque redemiſſent, ſicut erant cruenti ex recenti ſuorum cæde, in prælium non meliore eventu, quam omine proficiſcuntur. Siquidem pugnantes, prius parricidiorum furiæ, quam hoſtes circumvenere; obverſantibuſque ante oculos manibus interemptorum, omnes occidione cæſi. Tanta ſtrages fuit, ut pariter cum hominibus dii conſenſiſſe in exitium parricidarum viderentur. Poſt hujus pugnæ eventum, Ptolemæus & Spartani, victorem hoſtium exercitum declinantes, in tutiora ſe recipiunt. Antigonus quoque ubi eorum diſceſſum videt, recenti adhuc ex priori victoria militum ardore, bellum Athenienſibus infert. In quo cum occupatus eſſet, interim Alexander rex Epiri ulciſci mortem patris Pyrrhi cupiens, fines Macedoniæ depopulatur. Adverſus quem cum reverſus à Græcia Antigonus eſſet tranſitione militum deſtitutus, regnum Macedoniæ cum exercitu amittit. Hujus filius Demetrius puer admodum, abſente patre, reparato exercitu, non ſolum amiſſam Macedoniam recipit: verum etiam Epiri regno Alexandrum ſpoliat. Tanta vel mobilitas militum, vel fortunæ varietas erat, ut viciſſim reges, nunc exules, nunc reges viderentur.

CAP. III. Igitur Alexander cum exul ad Acarnanas confugiſſet, non minore Epirotarum deſiderio, quam ſociorum auxilio, in regnum reſtituitur. Per idem tempus rex Cyrenarum Agas decedit: qui ante infirmitatem, Bæronicen unicam filiam, ad finienda cum Ptolemæo fratre certamina, filio ejus deſponderat. Sed poſt mortem regis, mater virginis Arſinoe, ut invita ſe contra-

ctum matrimonium ſolveretur, miſit qui ad nuptias virginis, regnumque Cyrenarum Demetrium fratrem regis Antigoni à Macedonia arceſſerent: qui & ipſe ex filia Ptolemæi procreatus erat. Sed nec Demetrius moram fecit. Itaque cum ſecundante vento celeriter Cyrenas advolaſſet, fiducia pulchritudinis, qua nimis placere ſocrui cœperat, ſtatim à principio ſuperbus, regiæ familiæ, militibuſque impotens erat; ſtudiumque placendi à virgine in matrem contulerat. Quæ res ſuſpecta primo virgini, dein popularibus militibuſque inviſa fuit. Itaque verſis omnium animis in Ptolemæi filium, inſidiæ Demetrio comparantur: cui cum in lectum ſocrus conceſſiſſet, percuſſores immittuntur. Sed Arſinoë audita voce filiæ, ad fores ſtantis, & præcipientis ut matri parceretur, adulterum pauliſper corpore ſuo protexit. Quo interfecto, Beronice, & ſtupra matris, ſalva pietate, ulta eſt: & in matrimonio ſortiendo, judicio patris ſecuta.

LIBER XXVII.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Seleucus Novercam & fratrem infantem interficit.*
2. *Claſſe naufragio amiſſa, civitates amiſſas recipit, prælio victus auſugit: auxilium noxium à fratre antiocho Hierace petit & impetrat.*
3. *Aſiæ lacerus ſtatus. In Antiochum, Hieracem & Seleucum Numinis vindicta.*

CAP. I.

MOrtuo Syriæ rege Antiocho, cum in locum ejus filius Seleucus ſucceſſiſſet, hortante matre Laodice, quæ prohibere debuerat; auſpicia regni à parricidio cœpit. Quippe Beronicen novercam ſuam, ſororem Ptolemæi regis Ægypti, cum

cum parvulo fratre ex ea susceptο interficit. Quo facinore perpetrato, & infamiæ maculam subiit, & Ptolemæi bello se implicuit. Porro Beronice cum ad se interficiendam missos didicisset, Daphnæ se claudit. Ubi cum obsideri eam cum parvulo filio nunciatum Asiæ civitatibus esset, recordatione paternæ, majorumque ejus dignitatis, casum tam indignæ fortunæ miserantes, auxilia ei omnes misere. Frater quoque Ptolemæus periculo sororis exterritus, relicto regno, cum omnibus viribus advolat. Sed Beronice ante adventum auxiliorum, cum vi expugnari non posset, dolo circumventa trucidatur. Indigna res omnibus visa. Itaque cum universæ civitates, quæ defecerant, ingentem classem comparassent, repente exemplo crudelitatis exteritæ, simul & in ultionem ejus, quam defensuri erant, Ptolemæo se tradunt, qui nisi in Ægyptum domestica seditione revocatus esset, totum regnum Seleuci occupasset: tantum vel illi odium, parricidiale scelus, vel huic favorem indigne peremptæ mors sororis attulerat.

CAP. II. Post discessum Ptolemæi, Seleucus cum adversus civitates, quæ defecerant, ingentem classem comparasset, repente veluti diis ipsis parricidium vindicantibus, orta tempestate classem naufragio amittit; nec quicquam illi ex tanto apparatu, præter nudum corpus, & spiritum, & paucos naufragii comites residuos fortuna fecit. Misera quidem res, sed optanda Seleuco fuit, siquidem civitates, quæ odio ejus ad Ptolemæum transierant, velut diis arbitris satisfactum sibi esset repentina animorum mutatione in naufragii misericordiam versæ, imperio se ejus restituunt. Lætus igitur malis suis, & damnis ditior redditus; veluti par viribus, bellum Ptolemæo infert: Sed quasi ad ludibrium tantum fortunæ natus esset nec propter aliud opes regni recepisset, quam

ut amitteret, victus prælio non multo quam post naufragium comitatior, trepidus Antiochiam confugit. Inde ad Antiochum fratrem literas facit: quibus auxilium ejus implorat, oblata ei Asia, inter fines Tauri montis, in præmium latæ opis. Antiochus autem cum esset annos XIV natus, supra ætatem regni avidus, occasionem non tam pio animo, quam offerabatur, arripuit: sed latronis more totum fratri eripere cupiens, puer sceleratam virilemque sumit audaciam. Unde Hierax est cognominatus: quia non hominis, sed accipitris ritu, in alienis eripiendis vitam æstaretur. Interea Ptolemæus cum Antiochum in auxilium Seleuco venire cognovisset, ne cum duobus uno tempore dimicaret, in annos decem cum Seleuco pacem facit: sed pax ab hoste data interpellatur à fratre; qui conducto Gallorum mercenario exercitu, pro auxilio bellum, pro fratre hostem, imploratus exhibuit. In eo prælio virtute Gallorum victor quidem Antiochus fuit: sed Galli arbitrantes Seleucum in prælio cecidisse, in ipsum Antiochum arma vertere: liberius depopulaturi Asiam, si omnem stirpem regiam extinxissent. Quod ubi sentit Antiochus, velut à prædonibus, auro se redimit, societatemque cum mercenariis eis jungit.

CAP. III. Interea rex Bithyniæ Eumenes, sparsis consumptisque fratribus bello intestinæ discordiæ, quasi vacantem Asiæ possessionem invasurus, victorem Antiochum, Gallosque aggreditur. Nec difficile saucios adhuc ex superiore congressione, integer ipse viribus, superat. Eo namque tempestate omnia bella in exitium Asiæ gerebantur: uti quisque fortior fuisset, Asiam velut prædam occupabat. Seleucus & Antiochus fratres bellum propter Asiam gerebant: Ptolemæus rex Ægypti, sub specie sororiæ ultionis, Asiæ inhiabat.

bat. Hinc Bythinus Eumenes, inde Galli (humiliorum ſemper mercenaria manus) Aſiam depopulabantur: cum interea nemo defenſor Aſiæ inter tot prædones inveniebatur. Victo Antiocho, cum Eumenes maiorem partem Aſiæ occupaſſet, ne tunc quidem fratres, perdito præmio, propter quod bellum gerebant, concordare potuerunt: ſed omiſſo externo hoſte, in mutuum exitium bellum reparant. In eo Antiochus denuo victus, multorum dierum fuga fatigatus, tandem ad ſocerum ſuum Artamenem regem Cappadociæ provehitur. A quo cum primum benigne exceptus eſſet, interjectis diebus, cognito quod inſidiæ ſibi pararentur, ſalutem fuga quæſivit. Igitur cum profugo nuſquam tutus locus eſſet, ad Ptolemæum hoſtem, cuius fidem tutiorem quam fratris exiſtimabat, decurrit; memor vel quæ facturus fratri eſſet, vel quæ meruiſſet à fratre. Sed Ptolemæus non tam amici debito, quam hoſtis functus, ſervari eum artiſſima cuſtodia jubet. Hinc quoque Antiochus, opera cuiuſdam meretricis adjutus, quam familiarius noverat, deceptis cuſtodibus elabitur, fugiensque à latronibus interficitur. Seleucus quoque iiſdem ferme diebus, amiſſo regno, equo præcipitatus, finitur. Sic fratres, quaſi & germanis caſibus, exules ambo, poſt regna, ſcelerum ſuorum pœnas luerunt.

LIBER XXVIII.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Olympias Alexandri Epirotæ vidua Demetrio Macedoni Ptiam filiam dat uxorem; unde tragœdia & bellorum initia.*

Ætoli ſuperbe reſpondent Romanis qui Acarnanis auxilium præbebant, & arma movent intrepide.

3. *Filiis duobus morbo ſublatis Olympias non diu ſupervivit: Laodamia filia interfecta: Epirus graviter affligitur. Demetrius Macedo moritur. Hujus filii Philippi Antigonus tutelam ſuſcipit, quam prudenter adminiſtrat.*
4. *Bellum Antigoni adverſus Spartanos: quorum Rex Cleomenes viribus attritus in Ægyptum profugit, ibi interficitur. Antigono mortuo, Philippus regnat.*

CAP. I.

OLympias Pyrrhi Epirotæ regis filia, amiſſo marito, eodemque germano fratre, Alexandro, cum tutelam filiorum ex eo ſuſceptorum, Pyrrhi & Ptolemæi, regnique adminiſtrationem in ſe recepiſſet, ab Ætolis, partem Acarnaniæ, quam in portionem belli pater pupillorum acceperat, eripere volentibus, ad regem Macedoniæ Demetrium decurrit; eique, habenti uxorem Antiochi regis Syriæ ſororem, filiam ſuam Ptiam in matrimonium tradit: ut auxilium quod miſericordia non poterat, jure cognationis obineret. Fiunt igitur nuptiæ, quibus & novi matrimonii gratia acquiritur, & veteris offenſa contrahitur. Nam prior uxor velut matrimonio pulſa, ſponte ſua ad fratrem Antiochum diſcedit; eumque in mariti bellum impellit. Acarnanes quoque diffiſi Epirotis, adverſus Ætolos auxilium Romanorum implorantes, obtinuerunt à Romano ſenatu, ut legati mitterentur, qui denunciarent Ætolis, præſidia ab urbibus Acarnaniæ deducerent; paterenturque eſſe liberos, qui ſoli quondam adverſus Trojanos, auctores originis ſuæ, auxilia Græcis non miſerint.

CAP.

CAP. II. Sed Ætoli legationem Romanarum ſuperbe audivere: Pœnos illis & Gallos, à quibus tot bellis occidione cæſi ſint, exprobrantes; dicenteſque, prius illis portas adverſus Carthaginienſes aperiendas, quas clauſerit metus Punici belli, quam in Græciam arma transferenda. Meminiſſe deinde jubent, qui quibus minentur. Adverſus Gallos urbem eos ſuam tueri non potuiſſe; captamque non ferro defendiſſe, ſed auro redemiſſe: Quam gentem ſe aliquanto majore manu Græciam ingreſſam, non ſolum nullis externis viribus, ſed ne domeſticis quidem totis adjutos, univerſam deleſſe; ſedemque ſepulcris eorum præbuiſſe, quam illi urbibus imperioque ſuo propoſuerant. Contra, Italiam, trepidis ex recenti urbis ſuæ incendio Romanis, univerſam ferme à Gallis occupatam. Prius igitur illis Gallos Italia pellendos, quam minentur Ætolis: priuſque ſua defendenda, quam aliena defendi adpetenda. Quos autem homines Romanos eſſe? nempe paſtores, qui latrocinio juſtis dominis adempto ſolum teneant: qui uxores cum propter originis dehoneſtamenta non invenirent, vi publica rapuerint: qui denique urbem ipſam parricidio condiderint: murorumque fundamenta fraterno ſanguine aſperſerint. Ætolos autem principes Græciæ ſemper fuiſſe; & ſicut dignitate, ita & virtute ceteris præſtitiſſe, ſolos denique eſſe qui Macedonas, imperio terrarum florentes, ſemper contempſerint, qui Philippum regem non timuerint: qui Alexandri Magni poſt Perſas Indoſque devictos, cum omnes nomen eius horrerent, edicta ſpreverint. Manere igitur ſe Romanos, contenti ſint fortuna præſenti, nec provocent arma, quibus & Gallos cæſos, & Macedonas contemptos videant. Sic dimiſſa legatione Romanorum, ne fortius locuti, quam feciſſe viderentur, fines Epiri regni & Acarnaniæ depopulantur.

CAP

CAP. III. Jam Olympias filiis regna tradiderat; & in locum Pyrrhi fratris defuncti Ptolemæus succesſerat, qui cum hoſtibus inſtructo exercitu obvius proceſſiſſet, infirmitate correptus, in itinere decedit. Olympias quoque non magno poſt tempore, gemino funerum vulnere afflicta, ægrum ſpiritum trahens, non diu filiis ſupervixit. Cum ex gente regia ſola Nereis virgo cum Laodamia ſorore ſupereſſet, Nereis nubit Geloni Siciliæ regis filio, Laodamia autem cum in aram Dianæ confugiſſet, concurſu populi interficitur. Quod facinus dii immortales aſſiduis cladibus gentis, & prope interitu totius populi vindicaverunt. Nam ſterilitatem, famemque paſſi, & inteſtina diſcordia vexati, externis ad poſtremum bellis pene conſumpti ſunt: Miloque Laodamiæ percuſſor in furorem verſus, nunc ferro, nunc ſaxo, in ſumma dentibus laceratis viſceribus, duodecima die interiit. His in Epiro geſtis, interim in Macedonia Demetrius rex, relicto filio Philippo, Parvulo admodum, decedit. Cui Antigonus tutor datus, accepta in matrimonium matre pupilli, regem ſe conſtitui laborabat. Interjecto deinde tempore, cum ſeditione minaci Macedonum, clauſus in regia teneretur, in publicum ſine ſatellitibus procedit; projectoque in vulgus diademate, ac purpura, dare hæc eos alteri jubet qui aut imperare illis neſciat, aut cui parere ipſi ſciant: ſe adhuc invidioſum illud regnum, non voluptatibus, ſed laboribus ac periculis ſentire. Commemorat deinde beneficia ſua, ut defectionem ſociorum vindicaverit: ut Dardanos, Theſſaloſque exultantes morte Demetrii regis compeſcuerit: ut denique dignitatem Macedonum non ſolum defenderit, verum etiam auxerit. Quorum ſi illos pœniteat, deponere imperium, & reddere illis munus ſuum, ipſi regem quærant, cui impetent. Cum populus pudore motus, recipere eum regnum

regnum juberet, tandiu recusavit, quoad seditionis auctores supplicio traderentur.

CAP. IV. Post hæc bellum Spartanis infert: qui soli Philippi Alexandrique bellis, & imperium Macedonum, & omnibus metuenda arma contempserant. Inter duas nobilissimas gentes bellum summis utrimque viribus fuit: cum hi pro vetere Macedonum gloria, illi non solum pro illibata libertate, sed etiam pro salute certarent. Victi Lacedæmonii, non ipsi tantum, sed etiam conjuges liberique, magno animo fortunam tulere. Nemo quippe in acie saluti pepercit: nulla amissum conjugem flevit: filiorum mortem senes laudabant: patribus in acie cæsis filii gratulabantur; suam vicem omnes dolebant, quod non ipsi pro patriæ libertate cecidissent. Patentibus omnes domibus saucios excipiebant, vulnera curabant, lassos reficiebant. Inter hæc nullius in urbe strepitus, nulla trepidatio; magisque omnes publicam quam privatam fortunam lugebant. Inter hæc Cleomenes rex post multas hostium cædes, toto corpore, suo pariter & hostium cruore madens, supervenit; ingressusque urbem, non humi consedit, non cibum aut potum poposcit, non denique armorum onus deposuit: sed acclinis parieti, cum quatuor millia sola ex pugna superfuisse conspexisset, hortatur ut se ad meliora reipublicæ tempora reservarent. Tum cum conjuge & liberis Ægyptum ad Ptolemæum proficiscitur: à quo honorifice susceptus, diu in summa dignatione regis vixit. Postremo post Ptolemæi mortem à filio ejus cum omni familia interficitur. Antigonus autem cæsis occidione Spartanis, fortunam tantæ urbis miseratus, à direptione milites prohibuit; veniamque his qui superfuerant dedit, præfatus bellum se cum Cleomene, non cum Spartanis habuisse, cujus fuga omnis ira ejus finita sit: nec minori sibi gloriæ fore,

si ab eo servata Lacedæmon, à quo solo capta sit, prodereturr. Parcere igitur se solo urbis ac tectis, quoniam homines quibus parceret, non superfuissent. Nec multo post ipse decedit, regnumque Philippo pupillo, annos XIV nato, tradidit.

LIBER XXIX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Orbis multa imperia nova Regum successiones mutantur, nominatim in Africa, Ægypto, Macedonia.*
2. *Philippus Rex Macedoniæ, malo consilio impulsus, Romanis bellum inferre constituit.*
3. *Insanam hanc mentem speciosis verbis occultat.*
4. *Tandem apertus hostis apparet: unde cruentum bellum, ipsi Philippo perniciosum simul ac ignominiosum.*

CAP. I.

Iisdem ferme temporibus prope universi orbis imperia, nova regum successione mutata sunt. Nam & in Macedonia Philippus mortuo Antigono, tutore eodemque vitrico, annorum quatuordecim regnum suscepit: & in Asia interfecto Seleuco, impubes adhuc rex Antiochus constitutus est: Cappadociæ quoque regnum Ariarathi, puero admodum, pater ipse tradiderat: Ægyptum, patre ac matre interfectis, occupaverat Ptolemæus, cui ex facinoris crimine cognomentum Philopator fuit. Sed & Spartani in locum Cleomenis suffecerunt Lycurgum. Et ne qua temporibus mutatio deesset, apud Carthaginienses quoque ætate immatura dux Annibal constituitur, non

non penuria seniorum, sed odio Romanorum, quo imbutum eum à pueritia sciebant. Fatale non tam Romanis, quam ipsi Africæ malum. His regibus pueris, etsi nulli senioris ætatis rectores erant, tamen in suorum quisque majorum vestigia intentis magna indoles virtutis enituit. Solus Ptolemæus, sicut fœlicius in occupando regno, ita & segnius administrando fuit. Philippum Dardani, cæteræque omnes finitimi populi, quibus velut immortale odium cum Macedonum regibus erat, contemptu ætatis assidue lacessebant. Contra ille summotis hostibus, non contentus sua defendisse, ultro etiam Ætolis bellum inferre gestiebat.

CAP. II. Quæ agitantem illum Demetrius rex Illyriorum, nuper à Paullo Rom. consule victus, supplicibus precibus aggreditur, injuriam Romanorum querens: qui non contenti Italiæ terminis, imperium spe improba totius orbis amplexi, bellum cum omnibus regibus gerant. Sic illos Siciliæ, sic Sardiniæ, Hispaniæque, sic denique totius Africæ imperium affectantes, bellum cum Pœnis & Annibale susceptisse: sibi quoque non aliam ob causam, quam quod Italiæ finitimus videbatur, bellum illatum: quasi nefas esset, aliquem regem juxta imperii eorum terminos esse. Sed & ipsi cavendum esse exemplum, cujus quanto promptius nobiliusque sit regnum, tanto sit Romanos acriores hostes habiturus. Super hæc cedere se illi regno, quod Romani occupaverint, profitetur; gratius habiturus, si in possessione imperii sui, socium potius quam hostes videret. Hujusmodi oratione impulit Philippum, ut omissis Ætolis, bellum Romanis inferret, minus negotii existimantem, quod tam victos ab Annibale apud Thrasymenum lacum audierat. Itaque ne eodem tempore multis bellis detineretur, pacem cum Ætolis facit; non quasi alio bellum translaturus, sed ut Græciæ quieti consul-

turus,

turus, quam nunquam in majori periculo fuisse affirmabat. Siquidem consurgentibus ab Occidente novis Pœnorum & Romanorum imperiis; quibus una hæc à Græcia atque Asia sit mora, dum inter se bello discrimen imperii faciunt: cæterum statim victoribus transitum in Orientem fore.

CAP. III. Videre se itaque ait consurgentem in Italia nubem illam trucis & cruenti belli: videre tonantem ac fulminantem ab occasu procellam, quam in quascunque terrarum partes victoriæ tempestas detulerit, magno cruoris imbre omnia fœdaturam. Frequenter Græciam ingentes motus passam, nunc Persarum, nunc Gallorum, nunc Macedonum bellis: sed omnia illa levia fuisse existimaturos, si ea quæ nunc in Italia concurrat manus, extra terram illam se effuderit. Cernere se, quam cruenta & sanguinaria inter se bella, utrique populi, viribus copiarum, & ducum artibus, gerant: quæ rabies finiri solo partis alterius interitu, sine ruina finitimorum non possit. Feros igitur animos victorum minus quidem Macedoniæ, quam Græciæ timendos, quia & remotior, & in vindictam sui robustior sit: scire tamen se eos qui tantis viribus concurrant, non contentos hoc fine victoriæ fore; metuendumque sibi quoque certamen eorum, qui superiores extiterint. Hoc prætextu finito cum Ætolis bello, nihil aliud quam Pœnorum Romanorumque bella respiciens, singulorum vires perpendebat. Sed nec Romani, tametsi Pœni & Annibal in cervicibus erant, soluti metu Macedonico videbantur: quippe terrebat eos, & vetus Macedonum devicti Orientis gloria, & Philippus studio Alexandri æmulationis incensus, quem promptum in bella, industriumque cognoverant.

CAP. IV. Igitur Philippus, cum iterato prælio victos à Pœnis Romanos dedicisset, aperte hostem

ſtem ſe his profeſſus, naves, quibus in Italiam exercitum traiiceret, fabricare cœpit. Legatum deinde ad Annibalem, jungendæ ſocietatis gratia, cum epiſtolis mittit: qui comprehenſus, & ad ſenatum perductus, incolumis dimiſſus eſt, non in honorem regis, ſed ne, dubius adhuc, indubitatus hoſtis redderetur. Poſtea vero, cum Romanis nunciatum eſſet, in Italiam Philippum copias trajecturum, Lævinum prætorem cum inſtructis navibus ad prohibendum tranſitum mittunt. Qui cum in Græciam traiecciſſet, multis promiſſis impellit Ætolos bellum adverſus Philippum ſuſcipere. Philippus quoque Achæos in Romanorum bella ſolicitat. Interea & Dardani Macedoniæ fines vaſtare cœperunt, abductiſque xx millibus captivorum, Philippum à Romano bello ad tuendum regnum revocaverunt. Dum hæc aguntur, Lævinus Prætor, juncta cum Attalo rege ſocietate, Græciam populatur. Quibus cladibus percluſæ civitates, auxilium petentes, Philippum legationibus fatigant: nec non & Illyricorum reges, lateri ejus hærentes, aſſiduis precibus promiſſa exigebant. Super hæc vaſtati Macedones, ultionem flagitabant. Quibus tot tantiſque rebus obſeſſus, cui rei primum occurreret, ambigebat; omnibus tamen propediem auxilia ſe miſſurum pollicetur: non quia facere poſſet quæ promittebat; ſed ut, ſpe impletos, in ſocietatis ſure retineret. Prima tamen illi expeditio adverſus Dardanos fuit: qui abſentiam ejus aucupantes, majore belli mole Macedoniæ imminebant. Cum Romanis quoque pacem facit, contentis interim bellum Macedonicum diſtuliſſe: Philopœmeni Achæorum duci, quem ad Romanos, ſociorum animos ſolicitare dicebat, inſidias prætendit. Quibus ille cognitis vitatiſque, diſcedere ab eo Achæos auctoritate ſua coëgit.

LIB.

LIBER XXX.

BREVIARIUM CAPITVM.

1. *Ptolemæi Regis Ægyptii luxuria, vecordia, & parricidia.*
2. *Miserrimus Ægypti status sub turpissimo Principe, cujus meretrix & lenones crudeli fato pereunt.*
3. *Mortuo Ptolemæo, Romani tutelam pupilli adversus Antiochum Syrum, & Philippum Macedonem suscipiunt: Philippumque prius bello reducunt ad humiliorem mentem.*
4. *Terræmotus ingentes Romani pacem repudiant. Philippus & Flamininus suos ad pugnam accendunt. Macedonas Romana fortuna vincit, & Philippus spoliatur.*

CAP. I.

PHilippo in Macedonia magnis rebus intento, in Ægypto Ptolemæi diversi mores erant. Quippe regno parricidio parto, & ad necem utriusque parentis, cæde etiam fratris adjuncta, velut rebus feliciter gestis, luxuriæ se tradiderat; Regisque mores omnis sequuta regia erat. Itaque non amici tantum præfectique, verum etiam omnis exercitus, depositis militiæ studiis, otio ac desidia corrupti marcebant. Quibus rebus cognitis, Antiochus rex Syriæ, veteri inter se regnorum odio stimulante, repentino bello multas urbes ejus oppressit, ipsamque Ægyptum aggreditur. Trepidare igitur Ptolemæus; legationibus missis, quoad vires pararet, morati Antiochum. Magno deinde in Græcia exercitu conducto, secundum prælium facit: spoliassetque regno Antiochum, si fortunam

fortunam virtute iuvisset. Sed contentus recipera-
tione urbium quas amiserat, facta pace, avide ma-
teriam quietis arripuit; revolutusque in luxuriam,
occia Eurydice uxore eademque sorore sua, Aga-
thoclia meretricis illecebris capitur. Atque ita
omnem magnitudinem nominis ac maiestatis
oblitus, noctes in stupris, dies in conviviis consu-
mit. Adduntur instrumenta luxuriæ, tympana &
crepundia: nec iam spectator rex, sed magister ne-
quitiæ nequorum oblectamenta modulatur. Hæc
primo laborantis regiæ tacitæ pestes & occultæ
fuere.

CAP. II. Deinde crescente licentia, iam nec
parietibus regiæ domus contineri meretricis au-
dacia potest: quam proteriorem, sociata cum
Agathocle fratre, ambitiosæ pulchritudinis scor-
to, quotidiana regis stupra faciebant. Accedebat
& mater Oenanthe, quæ geminæ suboli illece-
bris devinctum regem tenebat. Itaque non con-
tentæ rege, iam etiam regnum pellident, iam in
publico visuntur, iam salutantur, iam comitantur.
Agathocles regis lateri iunctus, civitatem regebat:
tribunatus, præfecturas, & ducatus mulieres ordi-
nabant, nec quisquam in regno suo minus, quam
ipse rex poterat, cum interim, relicto quinquenni,
ex Eurydice sorore filio, moritur: sed mors eius,
dum pecuniam regiam mulieres rapiunt, & impe-
rium in ea cum perditissimis societate occupare
conantur, diu occultata fuit. Re tamen cognita,
concursu multitudinis, & Agathocles occiditur,
& mulieres in ultionem Eurydicis patibulis suffi-
guntur. Morte regis, supplicio meretricum velut
expiata regni infamia, legatos Alexandrini ad Ro-
manos mittere, orantes ut tutelam pupilli susci-
perent; tuerenturque regnum Ægypti, quod iam Phi-
lippum & Antiochum, facta inter se pactione, di-
visisse dicebant.

CAP.

CAP. III. Grata legatio Romanis fuit, causam belli adversus Philippum quærentibus, qui insidiatus eis, temporibus Punici belli fuerat. Huc accedebat, quod Pœnis & Annibale superato, nullius magis arma metuebant, reputantibus, quantum morum Pyrrhus parva manu Macedonum in Italia fecisset, quantasque res Macedones in Oriente gessissent. Mittuntur itaque legati, qui Antiocho & Philippo denunciant, regno Ægypti abstineant. Mittitur & M. Lepidus in Ægyptum, qui tutorio nomine regnum pupilli administret. Dum hæc aguntur, interim legationes Attali regis, & Rhodiorum, injurias Philippi querentes, Romam venerunt. Quæ res omnem cunctationem Macedonici belli senatui exemit. Statim igitur, titulo ferendi sociis auxilii, bellum adversus Philippum decernitur, legionesque cum consule in Macedoniam mittuntur. Nec multo post tempore, tota Græcia fiducia Romanorum, adversus Philippum, spe pristinæ libertatis erecta, bellum ei intulit: Atque ita cum rex undique urgeretur, pacem petere compellitur. Deinde cum expositæ conditiones pacis à Romanis essent, repetere sua, & Attalus, & Rhodii, & Achæi, & Ætoli cœpere. Contra Philippus adduci se posse, ut Romanis pareat, concedebat; ceterum indignum esse, Græcos à Philippo & Alexandro majoribus suis victos, & sub jugum Macedonici imperii subactos, veluti victores, leges pacis sibi dicere, quibus prius sit servitutis ratio reddenda, quam libertas vindicanda. Ad postremum tamen, petente eo, induciæ duorum mensium datæ, ut pax, quæ in Macedonia non conveniebat, Romæ à senatu peteretur.

CAP. IV. Eodem anno inter insulas Therasmenem & Therasiam, medio utriusque ripæ & maris spatio, terræmotus fuit. In quo, cum admiratione navigantium, repente ex profundo cum calidis

calidis aquis insula emersit. In Asia quoque eadem die idem motus terræ Rhodum, multasque alias civitates gravi ruinarum labe concussit: quasdam solidas absorbuit. Quo prodigio territis omnibus, vates recinere: oriens Romanorum imperium, vetus Græcorum ac Macedonum voraturum. Interim à senatu repudiata pace, Philippus in societatem belli Nabin tyrannum solicitat. Atque ita, cum in aciem exercitum instructis è diverso hostibus produxisset, hortari suos cœpit, referendo Persas Bactros Indosque, & omnem Asiam, Orientis finem, a Macedonibus perdomitum; tantoque fortius hoc bellum quam illa sustinendum, quanto sit libertas imperio carior. Sed & Faminius Romanus consul, relatione rerum recentissime gestarum, suos stimulabat in prælium, ostendendo hinc Carthaginem eum Sicilia, inde Italiam & Hispaniam Romana virtute perdomitas: nunc Annibalem quidem Alexandro Magno postponendum, quo Italia pulso, Africam ipsam tertiam partem mundi superauerint. Sed nec Macedonas veteri fama, sed presentibus viribus æstimandos: quia non cum Alexandro Magno, quem invictum audierant, nec cum exercitu ejus, qui totum Orientem devicerat bellum gerant; sed cum Philippo puero immaturæ ætatis, qui regni terminos adversus finitimos ægre defendat, & cum his Macedonibus, qui non ita pridem prædæ Dardanis fuerunt. Illos maiorum decora, se suorum militum commemorare. Non enim alio exercitu Annibalem & Pœnos, & totum ferme Occidentem, sed his ipsis, quos in acie habeat militibus subactos. His adhortationibus utrinque concitati milites, prælio concurrunt, alteri Orientis, alteri Occidentis imperio gloriantes; ferente que in bellum, alii maiorum suorum antiquam & obsoletam gloriam, alii virentem recentibus experimentis virtutis

tis imperio gloriantes; ferentesque in bellum, alii maiorum suorum antiquam & obsoletam gloriam, alii virentem recentibus experimentis virtutis florem. Sed Macedonas Romana fortuna vicit. Fractus itaque bello Philippus, pace à Flaminino consule petita, nomen quidem regium retinuit; sed omnibus Græciæ urbibus velut regni membris extra terminos antiquæ possessionis amissis, solam Macedoniam retinuit. Offensi tamen Ætoli, quod non ex arbitrio eorum Macedonia quoque adempta regi, & data sibi in præmium belli esset, legatos ad Antiochum mittunt, qui eum adulatione magnitudinis, in Romana bella, spe societatis universæ Græciæ, impellerent.

LIBER XXXI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Romani Antiochum Syrum legatione coercent. A Nabide Græciam liberari iubent. Annibalis nomen Romanis formidabile.*
2. *Annibal Romanorum insidias fugiens ad Antiochum cursum dirigit.*
3. *Nabis duobus præliis fractus, post Romanorum discessum arma movet. Annibalis ad Antiochum de opprimendis Romanis consilium.*
4. *Carthaginienses ab Antiocho sollicitati rem Romanis significant, qui politico stratagemate Annibalem ab Antiocho divellunt.*
5. *Iteratum Annibalis consilium de bello in Italia Romanis inferendo.*
6. *Antiochi adulatores Annibalis sana consilia vident: inde subversio Antiochi, qui terrestri & navali prælio à Romanis superatur.*
7. *Scipiones ductu in Africam exercitu pacis leges Antiocho præscribunt, quas ipse repudiat.*

8. Bello

1. *Bello reparato & pugna commissa, cæsis quinquaginta Asiaticorum millibus, Antiochus subactum pacem petit & obtinet.*

CAP. I.

MOrtuo Ptolemæo Philopatore rege Ægypti, contemptaque parvuli filii ejus ætate, qui in spem regni relictus, præda etiam domesticis erat. Antiochus rex Syriæ occupare Ægyptum statuit. Itaque Phœnicen, ceteraſque Syriæ quidem, sed juris Ægypti civitates cum invasisset, legatos ad eum Senatus mittit, qui denunciarent ei, abstineret regno pupilli, postremis patris precibus fidei suæ tradito. Quibus spretis, interesto tempore alia legatio supervenit, quæ omissa pupilli persona, civitates, jure belli factas populi Romani, in integram restitui jubebat. Abnuenti, bellum denunciatum: quod ille facile susceptum, infeliciter gessit. Eodem tempore & Nabis tyrannus multas Græciæ civitates occupaverat. Igitur senatus, ne uno tempore duplici bello Romanæ vires detinerentur, ereptis Flaminino, si ei videatur, sicuti Macedoniam à Philippo, ita Græciam à Nabide liberet. Ob quam causam imperium ei prorogatum est. Terribile quippe Antiochi bellum Annibalis nomen faciebat, quem æmuli ejus occultis mandatis, cum Antiocho iniisse societatem, apud Romanos criminabantur: negantes eum æquo animo sub legibus vivere; assuetum imperio, & immoderata licentia militari, semperque tædio quietis urbanæ, novas belli causas circumspicere: Quæ etsi falsa nunciata fuissent, apud timentes tamen pro veris habebantur.

CAP. II. Denique senatus metu perculsus ad speculandos actus Annibalis, legatum in Africam Gnæum Servilium mittit: eique tacitis mandatis præcipit, si posset, eum per æmulos ejus in-

terficeret, metuque invisi nominis tantum populum Romanum liberaret. Sed res Annibalem non diu latuit, virum ad prospicienda cavendaque pericula peritum; nec minus in secundis adversa, quàm in adversis secunda cogitantem. Igitur cum tota die in oculis principum, legatique Romani, in foro Carthaginiensium obversatus in supremum fuisset, appropinquante vespere, equum conscendit; & rus urbanum, quod propter litus maris habebat, ignaris servis, jussisque ad portam revertentem opperiri, contendit, Habebat ibi naves cum remigibus, occulto sinu litoris absconditas: erat & grandis pecunia in eo agro præparata, ut cum res exegisset, nec facultas fugam, nec inopia mutaretur. Lecta igitur servorum juventute, quorum copiam Italicorum captivorum numerus augebat, navem conscendit, cursumque ad Antiochum dirigit. Postera die civitas principem suum, ac tum temporis consulem, in foro exspectabat. Quem ut profectum nunciatum est, non aliter quàm si urbs capta esset, omnes trepidavere, exitiosamque sibi fugam ejus ominati sunt. Legatus vero Romanus, quasi bellum iam illatum Italiæ ab Annibale esset, tacitus Romam regreditur, trepidumque nuncium refert.

CAP. III. Interim in Græcia Flamininus, iuncta cum quibusdam civitatibus societate, Nabidem tyrannum duobus continuis præliis subegit & graviter fractum, velut exsanguem, in regno reliquit. Sed libertate Græciæ restituta, deductisque ab urbibus præsidiis, cum Romanus exercitus in Italiam reportatus esset, velut vacua rursus possessione solicitatus, multas civitates repentino bello invasit. Quibus rebus exterriti Achæi, ne vicinum malum etiam ad se serperet, bellum adversus Nabidem decernunt, ducemque prætorem suum Philopœmenem, insignis industriæ virum, con-

constituunt: cujus in eo bello tanta virtus enituit, ut opinione omnium Flaminino Romano imperatori compararetur. Eodem tempore Annibal cum ad Antiochum perveniſſet, velut deorum munus excipitur: tantuſque eius adventu ardor animi regis acceſſit, ut non tam de bello, quàm de præmiis victoriæ cogitaret. Sed Annibal, cui nota Romana virtus erat, negabat opprimi Romanos niſi in Italia poſſe. Ad hoc ſibi centum naves, & decem millia peditum, & mille equites poſcebat: promittens, hac manu non minus bellum, quam geſſerit, Italiæ reſtauraturum; & in Aſiam regi ſedenti, aut victoriam de Romanis, aut æquas pacis conditiones relaturum: quippe & Hiſpanis bello flagrantibus, ducem tantum deeſſe; & Italiam notiorem ſibi nunc, quam pridem, fuiſſe: ſed nec Carthaginem quieturam, ſociamque ſe ei ſine mora præbituram.

CAP. IV. Cum regi conſilia placuiſſent, mittitur Carthaginem unus ex comitibus Annibalis, qui in bellum cupidos hortetur, Annibalemque cum copiis affuturum nunciet: nihil, dicat, partibus, niſi animos Carthaginienſium deeſſe: Aſiam & vires belli, & ſumptum præbituram. Hæc cum relata Carthaginem eſſent, nuncius ipſe ab inimicis Annibalis comprehenditur, & perductus in ſenatum, cum interrogaretur, ad quem miſſus eſſet, Punico ingenio reſpondit, ſe ad univerſum ſenatum miſſum, nec enim hoc opus ſingulorum, ſed univerſorum eſſe. Dum multis diebus deliberant, an eum Romam ad purgandam publicam conſcientiam mittant, tacitus conſcenſa nave ad Annibalem revertitur: quo cognito, Carthaginienſes ultro rem Romam per legatum deferunt. Romani quoque ad Antiochum legatos miſere, qui ſub ſpecie legationis, & regis apparatum ſpecularentur, & Annibalem aut Romanis mitigarent, aut

assiduo colloquio suspectum invisumque regi rederent. Itaque legati cum Ephesi conveniissent ad Antiochum, mandata ei senatus tradunt. Dum responsum exspectant, omnibus diebus assidui circa Annibalem fuere: dicentes, timide eum à patria recessisse, cum pacem Romani, non tam cum republica eius, quam cum eo factam, summa fide custodiant: nec bella eum Romanorum magis odio, quam Patriæ amore gessisse, cui ab optimo quoque etiam spiritus ipse debeatur. Has enim publicas inter populos, non privatas inter duces, bellandi causas esse. Inde res gestas eius laudare. Quorum sermone lætus, sæpius cupidiusque cum legatis colloquebatur, ignarus quod familiaritate Romana odium sibi apud regem crearet. Quippe Antiochus tam assiduo colloquio, reconciliatam eius cum Romanis gratiam existimans, nihil ad eum sicuti solebat referre; expertemque totius consilii veluti hostem proditoremque suum, odisse cœpit. Quæ res tantum apparatum belli, cessante imperatoria arte, corrupit. Senatus mandata fuerant, ut contentus terminis Asiæ esset, ne ipsis ingrediendi Asiam necessitatem imponeret. Quibus spretis, non accipiendum bellum statuit, sed inferendum.

CAP. V. Dicitur, quum frequenter de bello consilium habuisset, remoto Annibale, tandem eum vocari jussisse, non ut ex sententia eius aliquid ageret, sed ne per omnia eum spreviisse videretur; omnibusque perrogatis postremum interrogasse. Quo ille animadverso, intelligere se professus est, non quia egeat consilio, sed ad supplendum numerum sententiarum se vocatum; tamen & odio Romanorum, & amore regis, apud quem solum tutum sibi exilium relictum sit, se viam gerendi belli edisserturum. Veniam deinde libertati præfatus, nihil se aut consiliorum, aut cœptorum præsentium, probare ait, neque sedem belli Græciam

clam sibi placere, cum Italia uberior materia sit: quippe Romanos vinci non nisi armis suis posse; nec Italiam aliter, quam Italicis viribus subigi: siquidem id verum cæteris mortalibus esse illud & hominum & belli genus. Aliis bellis plurimum momenti habere, priorem aliquam cepisse occasionem loci temporisque, agros diripuisse, urbes aliquas expugnasse: cum Romano, seu occupaveris prior aliqua, seu viceris, tum etiam cum victo & jacente luctandum esse. Quamobrem si quis eos in Italia lacessat, suis eos opibus, suis viribus, suis armis posse vincere, sicut ipse fecerit. Sin vero quis illis Italia velut fonte virium cesserit, perinde falli, ac si quis amnes non ab ipsis fontium primordiis derivare, sed concretis jam aquarum molibus avertere vel exsiccare velit. Hæc & secreto se censuisse, ultroque ministerium consilii sui obtulisse; & nunc præsentibus amicis ideo repetisse, ut scirent omnes rationem cum Romanis gerendi belli; eosque foris invictos, domi fragiles esse. Nam prius illos urbe quàm imperio; prius Italia quàm provinciis exui posse: quippe & à Gallis captos, & à se prope deletos esse: neque se unquam victum prius, quàm tris eorum cesserit. Reverso Carthaginem, statim cum loco fortunam belli mutatam.

CAP. VI. Hæc sententiæ obtrectatores amici regis erant: non utilitatem rei cogitantes; sed verentes ne probato consilio ejus, primum apud regem locum gratiæ occuparet. Et Antiocho non tam consilium, quam auctor displicebat, ne gloria victoriæ, Annibalis, non sua, esset. Omnia igitur variis assentationum adulationibus corrumpebantur: nihil consilio vel ratione agebatur. Rex ipse per hyemem in luxuriam lapsus, novis quotidie nuptiis deditus erat. Contra Acilius Romanus consul, qui ad hoc bellum missus erat, copias, arma,

ma, ceteraque bello neceſſaria, ſumma induſtria parabat: civitates ſocias confirmabat; dubias illiciebat: nec alius exitus belli, quam apparatus utriuſque partis fuit. Itaque prima belli congreſſione, cum cedentes ſuos rex cerneret, non labotantibus auxilium tulit, ſed fugientibus ſe ducem præbuit, caſtraque ditia victoribus reliquit. Deinde cum in Aſiam, prædâ Romanis occupatis, fugiendo perveniſſet, pœnitere neglecti conſilii cœpit; revocatoque in amicitiam Annibale, omnia ex ſententia ejus agere. Interim nunciatur, Æmylium Romanum ducem, cum octoginta roſtratis navibus in bellum navale à ſenatu miſſum, adventare; quæ res illi ſpem reſtituendæ fortunæ dedit. Itaque priuſquam ſociæ civitates ad hoſtes deficerent, decernere navali prælio ſtatuit, ſperans, cladem, in Græcia acceptam, nova poſſe victoria aboleri. Tradita igitur Annibali claſſe, prælium committitur: ſed nec Aſiani milites Romanis, neque naves eorum pares roſtratis navibus fuere; minor tamen clades ducis ſolertiâ fuit. Romam nondum opinio victoriæ venerat, & idcirco in conſulibus creandis ſuſpenſa civitas erat.

CAP. VII. Sed adverſus Annibalem ducem quis melior quàm Africani frater crearetur, cum vincere Pœnos opus Scipionum eſſet? Creatur igitur Conſul Lucius Scipio: eique datur legatus frater Africanus, ut intelligeret Antiochus, non majorem fiduciam ſe in Annibale victo, quam Romanos in victore Scipione habere. Trajicientibus in Aſiam Scipionibus exercitum, jam utrobique profligatum bellum nunciatum eſt, victumque Antiochum terreſtri, Annibalem navali bello invenerunt. Primo igitur adventu eorum, legatos pacem petentes ad eos Antiochus mittit, peculiare donum Africano ferentes ipſius filium, quem rex parvo navigio trajicientem ceperat. Sed Africanus

privata

privata beneficia à rebus publicis ſecreta eſſe dixit: aliqua eſſe patris officia, alia patriæ jura, quæ non liberis tantum, verum etiam vitæ ipſi præponantur. Proinde gratum ſe munus accipere, privatoque impendio munificentiæ regis reſponſurum. Quod ad bellum pacemque pertineat, nihil neque gratiæ dari, neque de jure patriæ decidi poſſe, reſpondit. Nam neque de redimendo filio unquam tractavit, nec ſenatum de eo agere permiſit; ſed ut dignum majeſtate ejus erat, armis ſe recepturum filium dixerat. Poſt hæc leges pacis dicuntur ut Aſia Romanis cederet: contentus Syriæ regno eſſet: naves univerſas captivos & transfugas traderet; ſumptumque omnem belli Romanis reſtitueret. Quæ cum nunciata Antiocho eſſent, nondum ita victum ſe eſſe reſpondit, ut ſpoliari ſe regno pateretur; bellique ea irritamenta non pacis blandimenta eſſe.

CAP. VIII. Igitur cum ab utriſque bellum pararetur, ingreſſique Aſiam Romani Ilion veniſſent; mutua gratulatio Ilienſium ac Romanorum fuit. Ilienſibus Æneam, ceteroſque cum eo duces à ſe profectos, Romanis ſe ab his procreatos referentibus. Tantaque lætitia omnium fuit, quanta eſſe poſt longum tempus inter parentes & liberos ſolet. Juvabat Ilienſes, nepotes ſuos, Occidente & Africa domita, Aſiam ut avitum regnum vindicare, optabilem Trojæ ruinam fuiſſe dicentes, ut tam fœliciter rem ſceretur. Contra Romanos, avitos lares, & incunabula majorum, templaque ac deorum ſimulacra, inexplebile deſiderium videndi tenebat; profectis ab Ilio Romanis, Eumenes rex cum auxiliis occurrit: nec multo poſt prælium cum Antiocho commiſſum. Cum in dexteriore cornu pulſa legio Romana, majore dedecore, quam periculo ad caſtra fugeret, M. Æmylius tribunus militum ad tutelam caſtrorum relictus, armare ſe milites ſuos, & extra vallum progredi jubet, ſtrictiſque

gladiis fugientibus minari, morituros dicens, nisi in prælium revertantur; infestioraque sua, quam hostium castra inventuros. Attonita tam ambiguo periculo legio, comitantibus commilitonibus qui fugere eos prohibuerant, in prælium revertitur, magnaque cæde edita, initium victoriæ fuit. Cæsa hostium quinquaginta millia, capta XI. Antiocho pacem petenti, nihil ad superiores conditiones additum, Africano prædicante, neque Romanis, si vincantur, animos minui; neque si vincant, secundis rebus insolescere. Captas civitates inter socios divisere Romani, apriorem gloriam, quam possessiones voluptarias judicantes, quippe victoriæ gloriam Romano nomini vindicandam: opum luxuriam sociis relinquendam.

LIBER XXXII.

BREVIARIVM CAPITVM

1. *Ætoli libertate spoliantur. Bellum inter Messenios & Achæos. Philopœmenes captus & veneno interemptus: Vnde Messeniorum clades.*
2. *Antiochus Syrus dum sacrilegio sibi providere putat, interficitur. Senatus Romanus Philippo parcit, ob Demetrii filii virtutem. Cui Præsens frater invidet, & Demetrium impiis artibus de medio tollit.*
3. *Philippi obitus: & belli apparatus adversus Romanos, Gallis ad hujus belli societatem pertractis: de quorum migrationibus subjicitur narratio.*
4. *Bellum inter Prusiam & Eumenem, in quo Annibalis opera Prusias superior evadit. Pace inter Reges sancita, Romani Hannibalem persequuntur. Is hausto veneno legationem morte præcucurrit. Adjunctum ejusdem Hannibalis elogium.*

CAP.

CAP. I.

ÆToli, qui Antiochum in bella Romana impulerant, victo eodem, soli adversus Romanos, & viribus impares, & omni auxilio destituti, remanserunt: Nec multo post victi, libertatem quam illibatam adversus dominationem Atheniensium & Spartanorum, inter tot Græciæ civitates soli retinuerant, amiserunt. Quæ conditio tanto amarior illis, quanto serior fuit, reputantibus tempora illa, quibus tantis Persarum opibus, domesticis viribus restiterant; quibus Gallorum violentiam, Asiæ Italiæque terribilem, Delphico bello fregerant. Quæ gloriosa recordatio, maius desiderium libertatis augebat. Dum hæc aguntur; medio tempore inter Messenios & Achæos de principatu primo dissensio, mox bellum ortum est. In ea nobilis Achæorum Philopœmenes imperator capitur: non quia pugnando vitæ pepercerit, sed dum suos in prælium revocat, in transitu fossæ equo præcipitatus, à multitudine hostium oppressus est, quem jacentem Messenii, seu metu virtutis, vel verecundia dignitatis, interficere ausi non fuerunt. Itaque velut in illo omne bellum confeciſſent, captivum per universam civitatem, in modum triumphi, circumduxerunt, effuso obviam populo, ac si suus, non hostium imperator adventaret. Nec victorem Achæi avidius vidisſent, quam victum hostes viderunt. Igitur eundem in theatrum duci jusserunt, ut omnes contuerentur, quem potuisse capi incredibile singulis videbatur. Inde in carcerem ducto, verecundia magnitudinis ejus, venenum dederunt: quod ille lætus, ac si vicisſet, accepit; quæsito prius, an Ligortas præfectus Achæorum, quem secundum à se esse scientia rei militaris sciebat, incolumis effugisſet? Quem ut accepit evasisse,

ſiſſe, non in totum dicens conſultum male Achæis, exſpiravit. Nec multo poſt, reparato bello, Meſſenii vincuntur, pœnaſque interfecti Philopœmenis pependerunt.

CAP. II. Interea in Syria rex Antiochus, cum gravi tributo pacis à Romanis victus oneratuſque eſſet, ſeu inopia pecuniæ compulſus, ſeu avaritia ſollicitatus, qua ſperabat ſe, ſub ſpecie tributariæ neceſſitatis, excuſatius ſacrilegia commiſſurum, adhibito exercitu, nocte templum Didymæi Jovis aggreditur. Qua re prodita, concurſu inſularium, cum omni militia interficitur. Romæ, cum multæ Græciæ civitates, queſtum de injuriis Philippi regis Macedonum veniſſent & diſceptatio in ſenatu inter Demetrium Philippi filium, quem pater ad ſatisfaciendum ſenatui miſerat, & legatos civitatium eſſet; turba querelarum confuſus adoleſcens, repente obticuit. Tunc ſenatus verecundia ejus motus, quæ probata etiam antea, cum obſes Romæ eſſet, omnibus fuerat, cauſam illi donavit: atque ita modeſtia ſua Demetrius veniam patri, non jure defenſionis, ſed patrocinio pudoris obtinuit: quod ipſum decreto ſenatus ſignificatum eſt, ut appareret, non tam abſolutum regem, quam donatum filio patrem. Quæ res Demetrio, non gratiam legationis, ſed odium obtrectationis comparavit. Nam apud fratrem Perſeum æmulatio illi invidiam contraxit; & apud patrem nota abſolutionis, cauſa offenſæ fuit, indignante Philippo, plus momenti apud ſenatum perſonam filii, quam auctoritatem patris, ac dignitatem regiæ majeſtatis habuiſſe. Igitur Perſeus perſpecta patris ægritudine, quotidie abſentem Demetrium apud eum criminari; & primo inviſum, poſt etiam ſuſpectum reddere: nunc amicitiam Romanorum, nunc proditionem ei patris objectare. Ad poſtremum, inſidias ſibi ab eo paratas confingit;

confingit: ad cuius rei probationem immittit indices, teſtes ſubornat, & facinus quod objicit admittit. Quibus rebus compulſo ad parricidium patre funeſtam omnem regiam facit.

CAP. III. Occiſo Demetrio, ſublatoque æmulo, non negligentior tantum Perſeus in patrem, verumetiam contumacior erat; nec heredem regni, ſed regem ſe gerebat. His rebus offenſus Philippus, impatientius in dies mortem Demetrii dolebat, tunc & inſidiis circumventum ſuſpicari, teſtes indiceſque torquere. Atque ita cognita fraude, non minus ſcelere Perſei, quam innoxia Demetrii morte cruciabatur: peregiſſetque ultionem, niſi morte præventus fuiſſet. Nam brevi poſt tempore, morbo ex ægritudine animi contracto, deceſſit, relicto magno belli apparatu adverſus Romanos quo poſtea Perſeus uſus eſt. Nam & Gallos Scordiſcos ad belli ſocietatem perpulerat: feciſſetque Romanis grave bellum, niſi deceſſiſſet. Namque Galli bello adverſus Delphos infeliciter geſto, in quo majorem vim numinis, quam hoſtium, ſenſerant, amiſſo Brenno duce, pars in Aſiam, pars in Thraciam extorres fugerant. Inde per eadem veſtigia qua venerant, antiquam patriam repetivere. Ex his manus quædam in confluente Danubii & Sabi conſedit, Scordiſcoſque ſe appellari voluit. Tectoſagi autem cum in antiquam patriam Toloſam veniſſent, comprehenſique peſtifera lue eſſent, non prius ſanitatem reciperavere, quam auruſpicum reſponſis moniti, aurum argentumqs bellis ſacrilegiiſque quæſitum, in Thololenſem lacum mergerent. Quod omne magno poſt tempore Cæpio Romanus conſul abſtulit. Fuere autem argenti pondo centum decem millia: auri pondo quinquies decies centum millia. Quod ſacrilegium cauſa excidii Cæpioni exercituique ejus poſtea fuit. Romanos quoque Cimbrici belli tumultus, velut

ſiſſe, non in totum dicens conſultum male Achæis, exſpiravit. Nec multo poſt, reparato bello, Meſſenii vincuntur, pœnaſque interfecti Philopœmenis pependerunt.

CAP. II. Interea in Syria rex Antiochus, cum gravi tributo pacis à Romanis victus oneratuſque eſſet, ſeu inopia pecuniæ compulſus, ſeu avaritia ſollicitatus, qua ſperabat ſe, ſub ſpecie tributariæ neceſſitatis, excuſatius ſacrilegia commiſſurum, adhibito exercitu, nocte templum Didymæi Jovis aggreditur. Qua re prodita, concurſu inſularium, cum omni militia interficitur. Romæ, cum multæ Græciæ civitates, queſtum de injuriis Philippi regis Macedonum veniſſent & diſceptatio in ſenatu inter Demetrium Philippi filium, quem pater ad ſatisfaciendum ſenatui miſerat, & legatos civitatium eſſet; turba querelarum confuſus adoleſcens, repente obticuit. Tunc ſenatus verecundia ejus motus, quæ probata etiam antea, cum obſes Romæ eſſet, omnibus fuerat, cauſam illi donavit: atque ita modeſtia ſua Demetrius veniam patri, non jure defenſionis, ſed patrocinio pudoris obtinuit: quod ipſum decreto ſenatus ſignificatum eſt, ut appareret, non tam abſolutum regem, quam donatum filio patrem. Quæ res Demetrio, non gratiam legationis, ſed odium obtrectationis comparavit. Nam apud fratrem Perſeum æmulatio illi invidiam contraxit; & apud patrem nota abſolutionis, cauſa offenſæ fuit, indignante Philippo, plus momenti apud ſenatum perſonam filii, quam auctoritatem patris, ac dignitatem regiæ majeſtatis habuiſſe. Igitur Perſeus perſpecta patris ægritudine, quotidie abſentem Demetrium apud eum criminari; & primo inviſum, poſt etiam ſuſpectum reddere: nunc amicitiam Romanorum, nunc proditionem ei patris objectare. Ad poſtremum, inſidias ſibi ab eo paratas confingit;

confingit: ad cujus rei probationem immittit indices, teſtes ſubornat, & facinus quod objicit admittit. Quibus rebus compulſo ad parricidium patre funeſtam omnem regiam facit.

CAP. III. Occiſo Demetrio, ſublatoque æmulo, non negligentior tantum Perſeus in patrem, verumetiam contumacior erat; nec heredem regni, ſed regem ſe gerebat. His rebus offenſus Philippus, impatientius in dies mortem Demetrii dolebat, tunc & inſidiis circumventum ſuſpicari, teſtes indiceſque torquere. Atque ita cognita fraude, non minus ſcelere Perſei, quam innoxia Demetrii morte cruciabatur: peregiſſetque ultionem, niſi morte præventus fuiſſet. Nam brevi poſt tempore, morbo exægritudine animi cantracto, deceſſit, relicto magno belli apparatu adverſus Romanos quo poſtea Perſeus uſus eſt. Nam & Gallos Scordiſcos ad belli ſocietatem perpulerat: feciſſetque Romanis grave bellum, niſi deceſſiſſet. Namque Galli bello adverſus Delphos infeliciter geſto, in quo majorem vim numinis, quam hoſtium, ſenſerant, amiſſo Brenno duce, pars in Aſiam, pars in Thraciam extorres fugerant. Inde per eadem veſtigia qua venerant, antiquam patriam repetivere. Ex his manus quædam in confluente Danubii & Sabi conſedit, Scordiſcoſque ſe appellari voluit. Tectoſagi autem cum in antiquam patriam Toloſam veniſſent, comprehenſique peſtifera lue eſſent, non prius ſanitatem reciperavere, quam auruſpicum reſponſis moniti, aurum argentumq; bellis ſacrilegiiſque quæſitum, in Tholoſenſem lacum mergerent. Quod omne magno poſt tempore Cæpio Romanus conſul abſtulit. Fuere autem argenti pondo centum decem millia: auri pondo quinquies decies centum millia. Quod ſacrilegium cauſa excidii Cæpioni exercituique ejus poſtea fuit. Romanos quoque Cimbrici belli tumultus, velut

velut ultor sacræ pecuniæ, insecutus est. Ex gente Tectosagorum non mediocris populus, prædæ dulcedine, Illyricum repetivit, spoliatisque Istris, in Pannonia consedit. Istrorum gentem fama est originem à Colchis ducere, missos ab Æeta rege ad Argonautas, raptoresque filiæ prosequendos: qui ut à Ponto intraverunt Istrum, alveo Sabi fluminis penitus invecti, vestigia Argonautarum insequentes, naves suas humeris per juga montium, usque ad littus Adriatici maris transtulerunt; cognito quod Argonautæ idem propter magnitudinem navis priores fecissent: quos ut avectos Colchi non reperiunt, sive metu regis, sive tædio longæ navigationis, juxta Aquileiam consedere. Istrique ex vocabulo amnis, quo à mari conceserant, appellati. Dari quoque suboles Getarum sunt: qui, cum Orole rege adversus Bastarnas male pugnassent, ad ultionem segnitiæ, capturi somnum capita loco pedum ponere jussu regis cogebantur; ministeriaque uxoribus, quæ ipsis antea fieri solebant, facere. Neque hæc ante mutata sunt, quam ignominiam bello accepam virtute delerent.

CAP. IV. Igitur Perseus, cum imperio Philippi patris successisset, omnes has gentes adversus Romanos in societatem belli sollicitabat. Interim inter Prusiam regem, ad quem Annibal post pacem Antiocho à Romanis datam, perfugerat, & Eumenem bellum ortum est, quod Prusias, Annibalis fiducia rupto fœdere, prior intulit. Namque Annibal, cum ab Antiocho Romani, inter cæteras conditiones pacis, deditionem eius deposcerent, admonitus à rege, in fugam versus, Cretam defertur. Ibi cum diu quietam vitam egisset, invidiosumque se propter nimias opes videret, amphoras plumbo repletas in templo Dianæ, quasi fortunæ suæ præsidia deponit: atque ideo nihil de illa sollicita civitate, quoniam velut pignus opes

eius

eius tenebat, ad Prusiam contendit, auro suo in statuis, quas secum portabat, infuso, ne conspectæ opes vitæ nocerent. Dein cum Prusias terrestri bello ad Eumene victus esset, & prælium in mare transtulisset, Annibal novo commento auctor victoriæ fuit. Quippe omne serpentium genus in fictiles lagenas conjici iussit, mediaque prælio in naves hostium mittit. Id primum Pontici ridiculum visum, fictilibus dimicare, qui ferro nequeant. Sed ubi serpentibus repleri naves cœpere, ancipiti periculo circumventi, hosti victoriam cessere. Quæ ubi Romam nunciata sunt; missi à senatu legati sunt, qui utrumque regem in pacem cogerent Annibalemque deposcerent. Sed Annibal re cognita, sumpto veneno, legationem morte prævenit. Insignis hic annus trium toto orbe maximorum imperatorum mortibus fuit; Annibalis, & Philopœmenis, & Scipionis Africani. Ex quibus constat, Annibalem, nec tum cum Romano tonantem bello Italia contremuit, nec cum reversus Carthaginem summum imperium tenuit, aut cubantem cœnasse, aut plus quam sextario vini indulsisse; pudicitiamque eum tantam inter tot captivas habuisse, ut in Africa natum quivis negaret. Moderationis certe ejus fuit, ut cum diversarum gentium exercitus rexerit, neque insidiis suorum militum sit petitus unquam, neque fraude proditus, quum utrumque hostes sæpe tentassent.

LIB.

LIBER XXXIII.

BREVIARIUM CAPITVM.

1. *Macedonicum bellum. Perſei & Conſulum Romanorum animus.*
Pugna in qua Macedones fuſi fugatique ſunt. Perſeus & filii capti in fuga. Macedonia in provinciam redacta: & Ætoli oppreſſi.

CAP. I.

MInore quidem rerum motu Romani Macedonicum, quam Punicum bellum geſſerunt; ſed tanto clarius, quanto nobilitate Macedones Pœnos anteceſſerunt. Quippe cum gloria Orientis domiti, tum & auxiliis omnium regum juvabantur. Itaque Romani & legiones plures numero conſcripſerunt; & auxilia à Maſiniſſa rege Numidarum, ceteriſque ſociis omnibus acciverunt, & Eumeni regi Bithyniæ denunciatum, ut bellum ſummis viribus juvaret. Perſeo præter Macedonicum invictæ opinionis exercitum decennis belli ſumptus à Patre paratus, in theſauris & horreis erat: Quibus rebus inflatus, oblitus fortunæ paternæ, veterem Alexandri gloriam conſiderare ſuos jubebat. Prima equitum congreſſio fuit, qua victor Perſeus ſuſpenſam omnium exſpectationem in favorem ſui traxit: miſit tamen legatos ad conſulem, qui pacem peterent, quam patri ſuo Romani etiam victo dediſſent, impenſas belli lege victi ſuſcepturus. Sed Conſul Sulpitius non minus graves quam victo leges dixit. Dum hæc aguntur, metu tam periculoſi belli, Romani Æmylium Paulum conſulem creant, eique extra ordinem Macedonicum bellum decernunt; qui cum ad exercitum

tum veniſſet, non magnam moram pugnæ fecit. Prid e quam prælium conſereretur, luna nocte defecit: triſte id oſtentum Perſeo omnibus præſagientibus, finemque Macedonici regni portendi vaticinantibus.

CAP. II. In ea pugna M. Cato, Catonis oratoris filius, dum inter confertiſſimos hoſtes inſigniter dimicat, equo delapſus, pedeſtre prælium aggreditur. Nam cadentem manipulus hoſtium cum horrido clamore, veluti jacentem obtruncaturus circumſteterat: at ille citius corpore collecto, magnas ſtrages edidit. Quum ad unum opprimendum undique hoſtes convolarent, dum procerum quendam petit, gladius ei è manu elapſus, in mediam cohortem hoſtium decidit: ad quem reciperandum umbone ſe protegens, inſpectante utroque exercitu, inter mucrones ſe hoſtium immerſit; recollectoque gladio, multis vulneribus exceptis ad ſocios cum clamore hoſtium revertitur. Hujus audaciam ceteri imitati, victoriam peperere. Perſeus rex fuga cum decem millibus talentum Samothraciam defertur: quem Cnæus Octavius, ad perſequendum miſſus à conſule, cum duobus filiis, Alexandro & Philippo, cepit; captumque ad conſulem duxit. Macedonia à Carano, qui primus in ea regnavit, uſque Perſea triginta regis habuit. Quorum ſub regno fuit quidem annis nongentis & viginti tribus; ſed rerum non niſi centum nonaginta duobus annis potita. Ita cum in ditionem Romanorum ceſſiſſet, magiſtratibus per ſingulas civitates conſtitutis, libera facta eſt; legeſque quibus adhuc utitur, à Paulo accepit. Ætolorum univerſarum urbium ſenatus, cum conjugibus & liberis, qui dubia fide fuerant, Romam miſſus, ibique, ne in patria aliquid novaret, diu detentus, ægreque per multos annos legationibus civitatium ſenatu fatigato, in patriam quiſque ſuam remiſſus eſt.

LIBER XXXIV.

BREVIARIUM CAPITVM.

1. *Romani in Achæos causas belli quærunt, & inveniunt. Cruenta Achæorum seditio.*
2. *Bellum quo Achæi oppressi sunt: & Corinthus eversa. Ptolemæus Ægypto pulsus, petit à Romanis auxilium.*
3. *Populi ad Antiochum in gratiam Ptolemæi veniunt. Libera legatio. Antiocho mortuo Demetrius frater Romæ profugus Regno potitur.*
4. *Prusias, Rex Bithyniæ, regno & vita à filio spoliatur.*

CAP. I.

POEnis ac Macedonibus subactis, Ætolorumque viribus principum captivitate debilitatis, soli adhuc ex Græcia universa Achæi nimis potentes tunc temporis Romanis videbantur; non propter singularum civitatium nimias opes; sed propter conspirationem universarum. Namque Achæi, licet per civitates veluti per membra divisi sint, unum tamen corpus & unum imperium habent; singularumque urbium pericula mutuis viribus propulsant. Quærentibus igitur Romanis causas belli, tempestive fortuna querelas Spartanorum obtulit, quorum agros Achæi propter mutuum odium populabantur. Spartanis à senatu responsum est, legatos se ad inspiciendas res sociorum, & ad injuriam demendam in Græciam missuros: sed legatis occulta mandata data sunt, ut corpus Achæorum dissolverent, singulasque urbes proprii juris

juris fierent, quo facilius ad obsequia cogerentur: & si quæ urbes contumaces essent, frangerentur. Igitur legati, omnium civitatium principibus Corinthum evocatis, decretum senatus recitant: quod consilii habeant, aperiunt. Expedire omnibus dicunt, ut singulæ civitates sua jura & suas leges habeant. Quod ubi omnibus innotuit; velut in furorem versi, universum peregrinum populum trucidant: legatos quoque ipsos Romanorum violassent, nisi audito tumultu, trepidi fugissent.

CAP. II. Hæc ubi Romæ nunciata sunt, statim senatus Mummio consuli bellum Achaicum decernit: qui extemplo exercitu deportato, & omnibus strenue provisis, pugnandi copiam hostibus fecit. Sed Achæi velut nihil negotii Romano bello suscepissent: ita apud eos neglecta omnia & soluta fuere. Itaque prædam, non prælium cogitantes, & vehicula ad spolia hostium reportanda duxerunt: & conjuges liberosque suos, ad spectaculum certaminis, in montibus posuerunt. Sed prælio commisso, ante oculos suorum cæsi, luctuosum his spectaculum, & gravem luctus memoriam reliquerunt. Conjuges quoque liberique eorum de spectatoribus captivi facti, præda hostium fuere. Urbs ipsa Corinthus diruitur: populus omnis sub corona venditur: ut hoc exemplo ceteris civitatibus metus novarum rerum imponeretur. Dum hæc aguntur, rex Syriæ Antiochus Ptolemæo matris sororis suæ filio, regi Ægypti, bellum infert, segni admodum, & quotidiana luxuria ita marcenti, ut non solum regiæ majestatis officia intermitteret; verumetiam sensu hominis animia sagina careret. Pulsus igitur regno, ad fratrem minorem Ptolemæum Alexandriam confugit: participatoque cum eo regno, legatos Romam ad senatum mittunt: auxilia petunt; finem socie-

ſocietatis implorant. Movere ſenatum pretes fratrum.

CAP. III. Mittitur itaque legatus Popilius ad Antiochum: qui abſtinere illum Ægypto, aut ſi jam inceſſiſſet, excedere juberet. Cum in Ægypto eum inveniſſet, oſculumque ei rex obtuliſſet (nam coluerat inter ceretos Popilium Antiochus, cum Romæ obſes eſſet); tunc Popilius faceſſere interim privatam amicitiam jubet, cum mandata patriæ intercedant: prolatoque ſenatus decreto, & tradito, cum cunctari eum videret, conſultationemque ad amicos referre; ibi Popilius virga quam in manu gerebat, amplo circulo incluſum, ut & amicos caperet, conſulere jubet; nec prius inde exire, quam reſponſum ſenatui daret, aut pacem, aut bellum cum Romanis habiturum. Adeoque hæc auſteritas animum regis fregit, ut pariturum ſe ſenatui reſponderet. Reverſus in regnum Antiochus, decedit relicto parvulo admodum filio; cui cum tutores dati à populo eſſent, patruus eius Demetrius, qui obſes Romæ erat, cognita morte Antiochi fratris, ſenatum adiit, obſidemque ſe vivo fratre veniſſe, quo mortuo, cujus obſes ſit, ſe ignorare. Dimitti igitur ſe ad regnum petendum æquum eſſe, quod ſicuti jure gentium majori fratri ceſſerit, ita nunc ſibi, qui pupillum ætate antecedat, deberi. Cum ſe non dimitti animadverteret à ſenatu, tacito judicio, tutius apud pupillum quam apud eum regnum futurum, urbe tranſe, ſpecie venandi ab urbe profectus, Hoſtiæ tacitus cum fugæ comitibus navem conſcendit. Delatus in Syriam, ſecundo favore omnium excipitur: regnumque ei, occiſo pupillo, à tutoribus traditur.

CAP. IV. Eodem fere tempore Pruſias, rex Bithyniæ, conſilium cepit interficiendi Nicomedis filii, dum conſulere ſtudet minoribus filiis, quos

quos ex noverca ejus ſuſceperat, & Romæ habebat. Sed res adoleſcenti ab his, qui facinus ſuſceperant, proditur: hortatique ſunt, ut crudelitate patris provocatus, occupet inſidias, & in auctorem retorqueat ſcelus: nec difficilis perſuaſio fuit. Igitur cum accitus in patris regnum veniſſet, ſtatim rex appellatur. Pruſias regno ſpoliatus à filio, privatuſque redditus, etiam à ſervis deſeritur. Cum in latebris ageret, non minori ſcelere, quam filium occidi juſſerat, à filio interficitur.

LIBER XXXV.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Demetrius bella quærens ab hoſtibus opprimitur, & in acie cadit.*
2. *Qui Demetrium everterat, ejuſdem filio dat pœnas, prælio victus & interfectus.*

CAP. I.

DEmetrius occupato Syriæ regno, novitati ſuæ ocium periculoſum ratus, ampliare fines regni, & opes augere finitimorum bellis ſtatuit. Itaque Ariarathi regi Cappadociæ propter faſtiditas ſororis nuptias infeſtus, fratrem ejus Orofernem, per injuriam regno pulſum, ſupplicem recepit; datumque ſibi honeſtum belli titulum gratulatus, reſtituere eum in regnum ſtatuit. Sed Orofernes ingrato animo, inita cum Antiochenſibus pactione, offenſis tunc Demetrio pellere ipſum regno, à quo reſtituebatur, conſilium cepit. Quo cognito, Demetrius vitæ quidem ejus, ne Ariarathes metu fraterni belli liberaretur, pepercit: ipſum autem comprehenſum, vinctum Seleuciæ cuſtodiri jubet. Nec Antiochenſes indicio territi, à defectione deſtiterunt. Itaque adjuvantibus & Ptolemæo rege Ægypti, & Attalo

Attalo rege Asiæ, & Ariarathe Cappadociæ, bello à Demetrio lacessiti, suborant propalam quendam, sortis extremæ juvenem, qui Syriæ regnum velut paternum armis repeteret: & ne quid contumeliæ deesset, non ex Alexandri inditur genitusque ab Antiocho rege dicitur. Tantum odium Demetrii apud omnes erat, ut æmulo ejus non vires regiæ tantum, verumetiam generis nobilitas consensu omnium tribueretur. Igitur Alexander, admirabili rerum varietate prosperarum sordium obsitus, totius ferme Orientis viribus succinctus, bellum Demetrio infert; victumque vita pariter ac regno spoliat. Quanquam nec Demetrio animus in propulsando bello defuit. Nam & primo prælio hostem fugavit, & regibus bellum restituentibus, multa millia in acie cecidit. Ad postremum tamen, invicto animo inter confertissimos fortissimè dimicans, cecidit.

CAP. II. Initio belli Demetrius duos filios apud Gnidium hospitem suum, cum magno auri pondere commendaverat, ut belli periculis eximerentur, & si ita fors tulisset, paternæ ultioni servarentur. Ex his major Demetrius annos pubertatis egressus, audita Alexandri luxuria, quem insperata opes, & alienæ felicitatis ornamenta, velut captum, inter scortorum greges desidem in regia terebant, auxiliantibus Cretensibus, securum ac nihil hostile metuentem aggreditur. Antiochenses quoque veterem patris offensam novis meritis correcturi, se ei tradunt: sed & milites paterni, favore juvenis accensi prioris sacramenti rei gionem novi regis superbiæ præferentes, signa ad Demetrium transferunt: atque ita Alexander non minori impetu fortunæ destructus, quam elatus, primo prælio victus interficitur: deditque pœnas, & Demetrio, quem occiderat; & Antiocho, cujus mentitus originem fuerat.

LI-

LIBER XXXVI.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *De nctrius junior bella importune movet & infeliciter persequitur. Turbæ in Syria. Ubi Trypho ab Antiocho, Demetrii fratre opprimitur. Antiochus Judæos subigit.*
2. *De Judæorum origine, incrementis & gestis, Justini falsa sententia.*
3. *Judæorum opes. Mare mortuum. A quibus Judæi demissi sint.*
4. *Attali Asiæ regis delicta, mors, testamentum. Asia Romanorum fit propria: divitias autem & vitia sua Romam transmittit.*

CAP. I.

RElicto paterno regno Demetrius & ipse rerum successu corruptus, vitiis adolescentiæ in segnitiam labitur; tantumque contemptum apud omnes inertiæ, quantum odium ex superbia pater habuerat, contraxit. Itaque cum ab imperio ejus passim civitates deficerent, ad abolendam segnitiæ maculam, bellum Parthis inferre statuit: cujus adventum non inviti Orientis populi vidêre; & propter Arsacidæ Regis Parthorum crudelitatem; & quod veteri Macedonum imperio assueti, novi populi superbiam indigne ferrebant. Itaque cum & Persarum, & Elimæorum, hastrianorumque auxiliis juvaretur, multis prœliis Parthos fudit. Ad postremum tamen, pacis simulatione deceptus, capitur; traductusque per ora civitatium, populis qui defecerant, in ludibrium favoris ostenditur. Missus deinde in Hyrcaniam, benigne & juxta cultum priscæ fortunæ habetur.

habetur. Dum hæc aguntur, interim in Syria Typho, qui se tutorem Antiocho Demetrii privigno subſtitui à populo laboraverat, occiſo pupillo, regnum Syriæ invadit. Quo diu potitus, tandem exoleſcente favore recentis imperii, ab Antiocho puero admodum, Demetrii fratre, qui in Aſia educabatur, bello vincitur: rurſuſque regnum Syriæ ad ſubolem Demetrii revertitur. Igitur Antiochus, memor quod & pater propter ſuperbiam inviſus, & frater propter ſegnitiam contemptus fuiſſet, ne in eadem vitia incideret, recepta in matrimonium Cleopatra, uxore fratris, civitates quæ initio fraterni imperii defecerant, ſumma induſtria perſequitur, domitaſque rurſus regni terminis adjicit. Judæoſque, qui in Macedonico imperio ſub Demetrio patre armis ſe in libertatem vindicaverant, ſubigit. Quorum vires tantæ fuere, ut poſt hunc nullum Macedonum regem tulerint domeſticiſque imperiis uſi, Syriam magnis bellis infeſtaverint.

CAP. II. Namque Judæis origo Damaſcena, Syriæ nobiliſſima civitas: unde & Aſſyriis regibus genus, ex regina Semirami, fuit. Nomen urbi à Damaſco rege inditum: in cujus honorem, Syrii ſepulchrum Arathis uxoris ejus pro templo coluere, deamque exinde ſanctiſſimæ religionis habent. Poſt Damaſcum Azelus, mox Adores, & Abraham, & Iſrahel reges fuere. Sed Iſrahelem felix decem filiorum proventus majoribus ſuis clariorem fecit. Itaque populum in decem regna diviſum filiis tradidit, omneſque ex nomine Judæ qui poſt diviſionem deceſſerat, Judæos appellavit: colique ejus memoriam ab omnibus juſſit: Ejus portio omnibus acceſſerat. Minimus ætate inter fratres Joſeph fuit: cujus excellens ingenium veriti fratres, clam interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt. A quibus deportatus in Ægyptum,

ptum, cum magicas ibi artes sollerti ingenio percepisset, brevi ipsi regi percarus fuit. Nam & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorum primus intelligentiam condidit; nihilque divini juris humanique ei incognitum videbatur: adeo, ut etiam sterilitatem agrorum ante multos annos providerit: perisletque omnis Ægyptus fame, nisi monitu ejus rex edicto servari per multos annos fruges jussisset: tantaque experimenta ejus fuerunt, ut non ab homine, sed à Deo responsa dari viderentur. Filius ejus Moses fuit, quem præter paternæ scientiæ hereditatem, etiam formæ pulchritudo commendabat. Sed Ægyptii, quum scabiem & vitiliginem paterentur, responso moniti, eum cum ægris, ne pestis ad plures serperet, terminis Ægypti pellunt. Dux igitur exulum factus, sacra Ægyptiorum furto abstulit: quæ repetentes armis Ægyptii, domum redire tempestatibus compulsi sunt. Itaque Moses Damascena antiqua patria repetita, montem Synan occupat: quo septem dierum jejunio per deserta Arabiæ, cum populo suo fatigatus, cum tandem venisset, septimum diem, more gentis Sabbatum appellatum, in omne ævum jejunio sacravit: quoniam illa dies famem illis erroremque finierat. Et quoniam metu contagionis pulsos se ab Ægypto meminerant, ne eadem causa invisi apud incolas forent, caverunt, ne cum peregrinis communicarent: quod ex causa factum, paulatim in disciplinam religionemque convertit. Post Mosen etiam filius ejus Aruas, sacerdos sacris Ægyptiis, mox rex creatur; semperque exinde hic mos apud Judæos fuit, ut eosdem, reges & sacerdotes haberent: quorum justitia religione permixta, incredibile quantum coaluere.

CAP. III. Opes genti ex vectigalibus opobalsami crevere, quod in his tantum regionibus gignitur. Est namque vallis, quæ continuis montibus, velut

velut muro quodam, ad instar castrorum clauditur. Spatium loci ducenta jugera, nomine arcus dicitur. In ea silva est, & ubertate & amœnitate insignis: siquidem palmeto & opobalsamo distinguitur. Arbores opobalsami, formam similem piceis arboribus habent, nisi quod sunt humiles magis, & in vinearum morem excoluntur. Hæ certo anni tempore balsamum sudant. Sed non minor loci ejus apricitatis quam ubertatis admiratio est: quippe cum toto orbe regionis ejus ardentissimus sol sit, ibi tepidi aëris naturalis quædam ac perpetua apricitas est. In ea regione lacus est, qui propter magnitudinem & aquæ immobilitatem, mortuum mare dicitur. Nam neque ventis movetur, resistente turbinibus bitumine, quo aqua omnis stagnatur: neque navigationis patiens est, quoniam omnia vita carentia in profundum merguntur: nec materiam ullam sustinet, nisi quæ alumine illinatur. Primum Xerxes rex Persarum, Judæos domuit: postea cum ipsis Persis in ditionem Alexandri Magni venere, diuque in potestate Macedonici imperii subjecti Syriæ regno fuere. A Demetrio cum descivissent, amicitia Romanorum petita: primi omnium ex Orientalibus libertatem receperunt, facile tunc Romanis de alieno largientibus.

CAP. IV. Per eadem tempora, quibus in Syria regni mutatio inter novos reges alternabatur, in Asia rex Attalus florentissimum ab Eumene paruo acceptum regnum, cædibus amicorum, & cognatorum suppliciis fœdabat, nunc matrem anum, nunc Beronicen sponsam maleficiis eorum necatas confingens. Post hanc scelestiam violentiæ rabiem: squalidam vestem sumit: barbam capillumque in modum reorum summittit: non in publicum prodire, non populo se ostendere, non domi lætiora convivia inire, aut aliquod signum sani

ni hominis habere, prorſus ut pœnas pendere manibus interfectorum videretur. Omiſſa deinde regni adminiſtratione, hortos fodiebat, gramina ſeminabat, & noxia innoxiis permiſcebat, eaque omnia veneni ſucco infecta, velut peculiare munus amicis mittebat. Ab hoc ſtudio, æraria artis fabricæ ſe tradit, ceriſque fingendis, & ære fundendo procudendoque oblectabatur. Matri deinde ſepulchrum facere inſtituit: cui operi intentus, morbum ex ſolis fervore contraxit, & ſeptimo die deceſſit. hujus teſtamento heres populus Rom. tunc inſtituitur. Sed erat ex Eumene Ariſtonicus, non juſto matrimonio, ſed ex pellice Epheſia cithariſtæ cujuſdam filia genitus, qui poſt mortem Attali, velut paternum regnum Aſiam invaſit. Cum multa fecunda prælia adverſus civitates, quæ metu Romanorum tradere ſe ei nolebant, feciſſet; juſtuſque rex jam videretur, Aſia Licinio Craſſo conſuli decernitur; qui intentior Attalicæ prædæ, quam bello, quum extremo anni tempore inordinata acie prælium conſeruiſſet, victus pœnas inconſultæ avaritiæ, ſanguine dedit. In hujus locum miſſus Perenna conſul prima congreſſione Ariſtonicum ſuperatum in poteſtatem ſuam redegit; Attalicaſque gazas hereditarias populi Romani, navibus impoſitas, Romam deportavit. Quod ægre ferens ſucceſſor ejus Marcus Aquilius Conſul, ad eripiendum Ariſtonicum Perpennæ, veluti ſui potius triumphi munus eſſe deberet, feſtinata velocitate contendit. Sed contentionem Conſulum mors Perpennæ diremit. Sic Aſia Romanorum facta, cum opibus ſuis vitia quoque Romam tranſmiſit.

LIBER XXXVII.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Massilienſium in Phocenſes beneficentia. Tragediæ in Cappadocia & Ponto.*
2. *Mithridatis Ponti Regis futura magnitudo prædicta, liberatio, occupationes.*
3. *Eiuſdem res geſtæ; & domi ab uxore periculum.*
4. *Otii deteſtatio. exercitia militaria: Cappadociæ & Galatiæ occupatio, atque ſuperbum Romanum ſponſum.*

CAP. I.

CApto Ariſtonico, Maſſilienſes pro Phocenſibus conditoribus ſuis, quorum urbem ſenatus, & omne nomen, quod & tunc & antea Antiochi bello, infeſta contra populum Romanum arma tulerant, deleri iuſſerat; legatos Romam deprecatum miſere, veniamque his à ſenatu obtinuere. Poſt hæc regibus, qui adverſus Ariſtonicum auxilia tulerant, præmia perſolutat: Mithridati Pontico Syria maior; filiis Ariarathis regis Cappadociæ, qui eodem bello occiderat, Lycaonia & Cilicia datæ; fideliorque populus Romanus in ſocii filios, quam mater in liberos fuit: Quippe hinc parvulis auctum regnum, inde vita adempta. Namque Laodice ex numero ſex filiorum, quos virilis ſexus ex Ariarathe rege ſuſceperat: timens ne non diutinam regni adminiſtrationem adultis quibuſdam potiretur, quinque parricidiali veneno necavit: unum parvulum ſcelere matris cognatorum cuſtodia eripuit, qui poſt necem Laodices (nam propter crudelitatem, eam populus extinxerat) ſolus regno poſitus eſt. Mithridates quoque repenti-

na morte interceptus, filium, qui & ipse Mithridates dictus est, reliquit. Cujus ea postea magnitudo fuit, ut non sui tantum temporis, verumetiam superioris ætatis omnes reges maiestate superaverit, bellaque cum Romanis per xlvi annos varia victoria gesserit: Cum eum summi imperatores, Sylla, Lucullus, ceterique, in summa Cneus Pompeius ita vicerint, ut maior clariorq; in restaurando bello resurgeret, damnisque suis terribilior redderetur. Denique ad postremum, non vi hostili victus, sed voluntaria morte, in avito regno, senex, herede filio, decessit.

CAP. II. Hujus futuram magnitudinem etiam cælestia ostenta prædixerant. Nam & quo genitus fuit anno & eo quo regnare primum cœpit, stella cometes per utrumque tempus septuaginta diebus ita luxit, ut cælum omne conflagrare videretur. Nam & magnitudine sui quartam partem cœli occupaverat, & fulgore sui, Solis nitorem vicerat; & cum oriretur occumberetque, quatuor spatium horarum consumebat. Puer tutorum insidias passus est, qui eum fero equo impositum, equitare jaculariique cogebant: qui conatus cum eos fefellissent, supra ætatem regente equum Mithridate, veneno eum appetivere. Quod metuens, antidota sæpius bibit, & ita se adversus insidias exquisitis tutioribus remediis stagnavit, ut ne volens quidem senex veneno mori potuerit. Timens deinde, ne inimici, quod veneno non potuerant, ferro perageret, venandi studium finxit: quo per septem annos neque urbis, neque ruris tecto usus est: sed per silvas vagatus diversis montium regionibus pernoctabat, ignaris omnibus, quibus esset locis: assuetus feras cursu aut fugare, aut persequi, cum quibusdam etiam, viribus congredi. Quibus rebus, & insidias vitavit, & corpus ad omnem virtutis patientiam duravit.

CAP. III. Ad regni deinde administrationem cum accessisset, statim non de regendo, sed de augendo regno cogitavit. Itaque Scythas, invictos antea, qui Sopyriona, Alexandri magni ducem, cum triginta millibus armatorum deleverant, qui Cyrum, Persarum regem, cum ducentis millibus trucidaverant, qui Philippum Macedonum regem fugaverant, ingenti felicitate perdomuit. Auctus igitur viribus, Pontum quoque, ac deinceps Cappadociam occupavit. Cum de Asia tractaret, tacitus cum quibusdam amicis regno profectus, universam nemine sciente pervagatus est, omniumque urbium situm ac regiones cognovit. Inde Bithyniam transcendit, & quasi dominus Asiæ, opportuna quæque victoriæ suæ metatus est. Post hæc in regnum, cum jam periisse crederetur, reversus est, invento parvulo filio, quem per absentiam eius Laodice soror uxorque enixa fuerat. Sed inter gratulationem adventus sui & filii geniti, veneno periclitatus est. siquidem Laodice soror, cum periisse eum crederet, in concubitus amicorum projecta, quasi admissum facinus majore scelere tegere posset, venenum advenienti paravit. quod cum ex ancilla Mithridates cognovisset, facinus in auctores vindicavit.

CAP. IV. Hieme deinde imminente, non in convivio, sed in campo; non in vacationibus, sed in exercitationibus: nec inter sodales, sed inter coæquales, aut equo, aut cursu, aut viribus contendebat. Exercitum quoque suum ad parem laboris patientiam quotidiana exercitatione durabat: atque ita invictus ipse inexpugnabilem exercitum fecerat. Inita deinde cum Nicomede societate Paphlagoniam invadit, victamque cum socio dividit. Quam cum teneri à regibus senatui nunciatum esset, legatos ad utrumque misit qui gentem restitui in pristinum statum juberent. Mithri-

thridates cum se jam parem magnitudini Romanorum crederet, superbo responso, hereditarium patri suo regnum obvenisse, respondit: mirarique se, quod ei relata controversia non fuerit, sibi referatur. Nec territus minis, Galatiam quoque occupat. Nicomedes quoniam se tueri jure non poterat, justo regi redditurum respondit. Atque ita filium suum mutato nomine, Philiamenem Paphlagonum regum nomine appellat, & quasi stirpi regiæ reddidisset regnum, falso nomine tenet. Sic ludebrio habiti legati, Romam revertuntur.

LIBER XXXVIII.

BREVIARIUM CAPITVM.

1. *Mithridates regni sui auspicia parricidiis polluit; & callidis artibus Ariarathem Cappadocem trucidat.*
2. *Novæ Mithridatis & Nicomedis tragœdiæ, quas senatus Romanus utcunque sedat.*
3. *Mithridates Tigranem in societatem belli adversus Romanos trahit, & Proconsulibus Rom. fusis, urgenti civitatum Asianarum favore excipitur.*
4. *Oratio Mithridatis, in qua rationes suas exponit, cur bellum sit Romanis inferendum.*
5. *Romanos, dum occupati essent, adoriundos esse censet, justum bellum illud ostendens.*
6. *Malas eorundem artes & originem detegit.*
7. *Stirpis suæ nobilitatem, suorumque libertatem ac fortitudinem opponit; necnon belli facilitatem, liberalitate ac munificentia milites alliciens.*
8. *Ptolemæus Physcon in Ægypto multiplici scelere omnia turbat, & à suis pellitur.*

9. *Demetrii Syriæ Regis fortunæ ludibrii casus varii.*

10. *Antiochus Demetrii frater, Parthos bello aggressus, in acie à suis desertus occiditur.*

CAP. I.

MIthridates parricidia nece uxoris auspicatus, sororis alterius Laodices filios, cujus virum Ariarathem regem Cappadociæ per Gordium insidiis occiderat, tollendos statuit: nihil actum morte patris existimans, si adolescentes paternum regnum, cujus ille cupiditate flagrabat, occupassent. Igitur dum in his cogitationibus versatur, interim Nicomedes rex Bithyniæ, vacuam morte regis Cappadociam invadit. Quod cum nunciatum Mithridati fuisset, per simulationem pietatis auxilia sorori ad expellendum Cappadocia Nicomedem mittit. Sed jam Laodice per pactionem se Nicomedi in matrimonium tradiderat. Quod ægre ferens Mithridates, præsidia Nicomedis Cappadocia expellit; regnum que sororis filio restituit: egregium prorsus factum, ni subsequuta fraus esset. Siquidem interfectis mensibus, simulat se Gordium, quo ministro usus in Ariarathe interficiendo fuerat, restituere in patriam velle sperans, si obsistere adolescens, causas belli futuras: aut si permitteret, per eundem, filium tolli posse, per quem interfecerat patrem. Quod ubi Ariarathes junior moliri cognovit, graviter ferens interfectorem patris per avunculum potissimum ab exilio revocari, ingentem exercitum contrahit. Igitur cum in aciem eduxisset Mithridates peditum octoginta millia, equitum decem millia, currus falcatos DC; nec Ariarathi, auxiliantibus finitimis regibus, minores copiæ essent: incertum belli timens, consilia ad insidias transfert; sollicitatoque juvene ad colloquium

loquium, cum ferrum occultatum inter fascias gereret, scrutatori ab Ariarathe regio more misso, curiosius imum ventrem pertrectanti, ait, caveret ne aliud telum inveniret, quam quæreret. Atque ita ubi protectis insidiis evocatum ab amicis velut ad secretum sermonem, inspectante utroque exercitu, interficit, regnum Cappadociæ octo annorum filio, imposito Ariarathis nomine, additoque ei rectore Gordio, tradidit.

CAP. II. Sed Cappadoces, crudelitate ac libidine præfectorum vexati, à Mithridate deficiunt; fratremque regis, & ipsum Ariarathem nomine, ab Asia ubi educabatur, revocant: cum quo Mithridates prælium renovat, victumque Cappadociæ regno expellit. Nec multo post adolescens, ex ægritudine collecta infirmitate, decedit. Post hujus mortem Nicomedes timens, ne Mithridates accessione Cappadociæ, etiam Bithyniam finitimam invaderet, subornat puerum eximiæ pulchritudinis, quasi Ariarathes tres, non duos filios genuisset, qui à senatu Romano paternum regnum peteret. Uxorem quoque Laodicen Romam mittit, ad testimonium trium ex Ariarathe susceptorum filiorum. Quod ubi Mithridates cognovit, & ipse pari impudentiâ Gordium Romam mittit, qui senatui affereret, puerum cui Cappadociæ regnum tradiderat, ex eo Ariarathe genitum, qui bello Aristonici auxilia Romanis ferens occidisset. Sed senatus, studio regum intellecto, aliena regna falsis nominibus furantium, & Mithridati Cappadociam, & Nicomedi, ad solatium eius, Paphlagoniam ademit. Ac ne contumelia regum foret, ademptum illis, quod daretur aliis, uterque populus libertate donatus est. Sed Cappadoces munus libertatis abnuentes, negant vivere gentem sine rege posse. Atque ita rex illis à senatu Ariobarzanes constituitur.

CAP. III. Erat eo tempore Tigranes rex Armeniæ, obſes Parthis ante multum temporis datus, ſed olim ab iiſdem in regnum paternum remiſſus. Hunc Mithridates mire ad ſocietatem Romani belli, quod olim meditabatur, pellicere cupiebat. Nihil igitur de offenſa Romanorum ſentientem, per Gordium impellit, ut Ariobarzani, ſegni admodum, bellum inferat: & ne quis dolus ſubeſſe videretur, filiam ſuam ei Cleopatram in matrimonium tradit. Primo igitur adventu Tigranis, Ariobarzanes ſublatis rebus ſuis, Romam contendit. Atque ita per Tigranem rurſus Cappadocia juris eſſe Mithridatis cœpit. Eodem tempore mortuo Nicomede, etiam filius ejus & ipſe Nicomedes regno à Mithridate pellitur, qui cum ſupplex Romam veniſſet, decernitur in ſenatu, ut uterque in regnum reſtituantur: in quod tum miſſi Aquilius & Manlius Maltinus legati. His cognitis Mithridates ſocietatem cum Tigrane, bellum adverſus Romanos geſturus, jungit: pactique inter ſe ſunt, ut urbes agrique Mithridati, homines vero & quæcunque auferri poſſent, Tigrani cederent. Poſt hæc Mithridates intelligens, quantum bellum ſuſcitaret, legatos ad Cimbros, alios ad Gallogræcos, & Sarmatas, Baſtarnaſque, auxilium petitum mittit. Nam omnes has gentes Romanum meditabundus bellum, variis beneficiorum muneribus jam ante illexerat. Ab Scythia quoque exercitum venire jubet, omnemque Orientem adverſus Romanos armat. Non magno igitur labore Aquilium & Maltinum, Aſiano exercitu inſtructos vincit: quibus ſimul cum Nicomede pulſis, ingenti favore civitatium excipitur: multum ibi auri argentique, ſtudio veterum regum magnumque belli apparatum invenit: quibus inſtructus, debita civitatibus publica privataque remittit, & vacationem quinquennii concedit.

dit Tunc ad contionem milites vocat, eosque variis exhortationibus ad Romana bella sive Asiana incitat. Quam orationem dignam duxi, cujus exemplum brevitati hujus operis insererem, quam obliquam Pompejus Trogus exposuit: quoniam in Livio & in Sallustrio reprehendit, quod conciones directas pro sua oratione operi suo inserendo, historiæ modum excesserint.

CAP. IV. Optandum sibi fuisse ait, ut de eo liceret consulere, bellumne sit cum Romanis, an pax habenda: quin vero sit resistendum impugnantibus, nec eos quidem dubitare, qui spe victoriæ careant. Quippe adversus latronem, si nequeant pro salute, pro ultione tamen sua, omnes ferrum stringere. Ceterum quia non id agitur, an liceat quiescere, non tantum animo hostiliter, sed etiam prælio congressis, consulendum, qua ratione ac spe cœpta bella sustineant. Esse autem sibi victoriæ fiduciam, si sit illis animus: Romanosque vinci posse, cognitum non sibi magis, quam ipsis militibus, qui & in Bithynia Aquilium, & Maltinum in Cappadocia fuderint. At si quem aliena magis exempla, quam sua experimenta moveant audire se, à Pyrrho rege Epiri, non amplius quam quinque millibus Macedonum instructo, fusos tribus prælis Romanos. Audire, Annibalem sexdecim annis Italiæ victorem immoratum: & quin ipsam caperet urbem, non Romanorum illi vires obstitisse, sed domesticæ æmulationis atque invidiæ studium. Audire, populos Transalpinæ Galliæ, Italiam ingressos, maximis eam pluribusque urbibus possidere; & latius aliquanto totum finium quam in Asia, quæ dicatur imbellis, eosdem Gallos occupasse: nec victam solum dici Urbem Romam à Gallis, sed etiam captam; ita ut unius illis montis tantum cacumen relinqueretur; nec bello hostem, sed pretio remotum; Gallorum autem no-

men, quod semper Romanos terruit, in partem virium suarum ipse numeret. Nam hos qui Asiam incolunt Gallos ab illis, qui Italiam occupaverant, sed bus tantum distare: originem quidem ac virtutem, genusque pugnæ idem habere, tantoque his sagaciora esse quam illis ingenia, quanto longiori ac difficiliori spatio per Illyricum Thraciamque prodierint, pene operosius transitis eorum finibus, quam ubi consedere, possessis. Jam ipsam Italiam audire se nunquam, ut Roma condita sit, satis illi pacatam, sed assidue per omnes annos pro libertate alios, quosdam etiam pro jure imperii bellis continuis perseveravisse; & à multis civitatibus Italiæ deletos Romanorum exercitus ferro, à quibusdam novo contumeliæ more sub jugum missos. Ac ne veteribus immoremur exemplis, hoc ipso tempore universam Italiam bello Marsico consurrexisse, non jam libertatem, sed consortium imperii civitatisque poscentem. Nec gravis vicino Italiæ bello, quam domesticis principum factionibus urbem premi, multoque periculosius esse Italico civile bellum: simul & à Germania Cimbros, immensa millia ferorum atque immitium populorum, more prorellæ, inundasse Italiam; quorum tametsi singula bella sustinere Romani possent, universis tamen obruantur, ut ne vacaturos quidem bello suo puter.

CAP. V. Utendum igitur occasione, & rapienda incrementa virium, ne si illis occupatis quieverint, mox adversus vacuos & quietos, majus negotium habeant. Non enim quæri, an capienda sint arma, sed utrum sua potius occasione, an illorum. Nam bellum equidem jam tunc secum ab illis geri cœptum; cum sibi pupillo majorem Phrygiam ademerint, quam patri suo præmium dari adversus Aristonicum auxilii concessérant, gentem quam & proavo suo Mithridati

Seleucus

Seleucus Callinicus in dotem dediſſet. Quid, cum Paphlagonia ſe decedere juſſerunt? non alterum illud genus belli faiſſe; quæ non vi, non armis, ſed adoptione teſtamenti, & regum domeſticorum interitu, hereditaria patri ſuo obveniſſet: cum inter hanc decretorum amaritudinem parendo, non tamen eos mitigaret, quin acerbius ſe in dies gerant, non obtinuiſſe. Quod enim à ſe non præbitum illis obſequium? non Phrygiam, Paphlagoniamque dimiſſas? non Cappadocia filium eductum, quam jure gentium victor occupaverat? Raptam tamen ſibi eſſe victoriam ejus ab illis, quorum nihil eſt niſi bello quæſitum. Non Regem Bithyniæ Chreſton, in quem ſenatus arma decreverat, à ſe in gratiam illorum occiſum? tamen nihilominus imputari ſibi, ſi qua Gordius aut Tigranes faciat: libertatem etiam in contumeliam ſui à ſenatu ultro delatam Cappadocia, quam reliquis gentibus abſtulerunt: deinde populo Cappadocum, pro libertate oblata, Gordium regem orante, ideo tantum quoniam amicus ſuus eſſet, non obtinuiſſet. Nicomedem præcepto illorum bellum ſibi intuliſſe, quia ultrum ierit ſe: ab ipſis ventum obviam in eo, & nunc eam ſecum bellandi illis cauſam fore, quod non impune ſe Nicomedi lacerandum, ſaltatricis filio, præbuerit.

CAP. VI. Quippe non delicta regum illos, ſed vires ac majeſtatem inſequi: neque in ſe uno, ſed in aliis quoque omnibus hac ſemper arte graſſatos. Sic & avum ſuum Pharnacem, per cognationum arbitria, ſuccedaneum regi Pergameno Eumeni datum: ſic rurſus Eumenem, cujus claſſibus primum in Aſiam fuere tranſvecti, cujus exercitu magis quam ſuo, & Magnum Antiochum, & Gallos in Aſia, & mox in Macedonia regem Perſen domuerant; & ipſum pro hoſte habitum, eique

eique interdictum Italia: & quod cum ipso deforme sibi putaverant, cum filio ejus Aristonico bellum gessisse. Nullius apud eos majora, quam Masinissæ regis Numidarum haberi merita. Huic imputari victum Annibalem, huic captum Syphacem, huic Carthaginem deletam, hunc inter duos illos Africanos tertium servatorem urbis referri: tamen cum hujus nepote bellum modo in Africa gestum adeo inexpiabile, ut nec ctum quidem memoriæ patris donarent, quin carcerem ac triumphi spectaculum experiretur. Hanc illos regibus omnibus legem odiorum dixisse, scilicet quia ipsi tales reges habuerint, quorum etiam nominibus erubescant, aut pastores Aboriginum, aut aruspices Sabinorum, aut exules Corinthiorum, aut servos vernasque Thuscorum, aut, quod honoratissimum nomen fuit inter hæc, Superbos, atque ut ipsi ferunt, conditores suos lupæ uberibus altos: sic omnem illum populum luporum animos, inexplebiles sanguinis atque imperii, divitiarumque avidos ac jejunos habere.

CAP. VII. Se autem seu nobilitate illis comparetur, clariorem illa colluvie convenarum esse, qui paternos majores suos à Cyro Darioque conditoribus Persici regni, maternos à Magno Alexandro, ac Nicanore Seleuco, conditoribus imperii Macedonici, referat: seu populus illorum conferatur suo, earum segentium esse, quæ non modo Romano imperio sint pares, sed Macedonico quoque obstiterint. Nullam subjectarum sibi gentium expertam peregrina imperia: nullis unquam nisi domesticis regibus paruisse: Cappadociam velint, an Paphlagoniam recensere; rursus Pontum an Bithyniam; itemque Armeniam majorem minoremque: quarum gentium nullam neque Alexander ille, qui totam pacavit Asiam, nec quisquam successorum ejus, aut posterorum attigisset. Scythiam

thiam duos unquam ante se reges, non pacare, sed tantum intrare ausos, Darium & Philippum, egre inde fugam sibi expedisse; unde ipse magnam partem adversus Romanos virium haberet. Multoque se timidius ac diffidentius bella Pontica ingressum, cum ipse rudis ac tiro esset: Scythiæ præter arma, virtutemque animi, locorum quoque solitudinibus vel frigoribus instructæ, per quæ denunciaretur ingens militiæ labor ac periculum. Inter quas difficultates ne spes quidem præmii foret ex hoste vago; nec tantum pecuniæ, sed etiam sedis inopem. Nunc se diversam belli conditionem ingredi. Nam neque cælo Asiæ esse temperatius aliud, nec solo fertilius, nec urbium multitudine amœnius; magnamque temporis partem, non ut militiam, sed ut festum diem acturos, bello dubium facili magis an uberi: si modo aut proximas regni Attalici opes, aut veteres Lydiæ Ioniæque audierint quas non expugnatum eant, sed possessum: tantumque se avida exspectat Asia, ut etiam votibus vocet: adeo illis odium Romanorum incussit, rapacitas Proconsulum, sectio publicanorum, calumniæ litium. Sequantur se modo fortiter, & colligant, quid se duce possit efficere tantus exercitus, quem sine cujusquam militum auxilio, suamet unius opera, viderint Cappadociam exso rege cepisse; qui solus mortalium Pontum omnem Scythiamque pacaverit, quam nemo ante transire tuto atque adire potuerit. Nam justitiæ atque liberalitatis suæ, ne ipsos milites, qui experiantur, testes refugere: & illa indicia habere, quod solus regum omnium non paterna solum, verum etiam externa regna, hereditatibus propter munificentiam acquisita possideat, Colchos, Paphlagoniam, Bosphorum.

CAP. VIII. Sic excitatis militibus, post annos tres & viginti sumpti regni, in Romana bella descendit. At in Ægypto mortuo rege Ptolemæo, ei

ei qui Cyrenis regnabat Ptolemæo, per legatos regnum & uxor Cleopatra regina, ſoror ipſius, defertur. Lætus igitur hoc ſolo Ptolemæus, quod ſine certamine fraternum regnum recepiſſet, in quod ſubornari & à matre Cleopatra, & favore principum, fratris filium cognoverat: ceterum infeſtus omnibus, ſtatim ubi Alexandriam ingreſſus eſt fautores pueri trucidari juſſit. Ipſum quoque die nuptiarum, quibus matrem ejus in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum, & ſolennia religionum, in complexu matris interficit: atque ita thorum ſororis, cæde filii ejus cruentus, aſcendit. Poſt quod non mitior in populares, qui eum in regnum vocaverant, fuit. Siquidem peregrinis militibus licentia cædes data, omnia sanguine quotidie manabant: ipſam quoque ſororem, filia ejus virgine per vim ſtruprata, & in matrimonium adſcita, repudiat. Quibus rebus territus populus, in diverſa labitur, patriamque metu mortis, exul relinquit. Solus igitur in tanta urbe cum ſuis relictus Ptolemæus, cum regem ſe non hominum, ſed vacuarum ædium videret, edicto peregrinos ſolicitat. Quibus confluentibus, obvius legatis Romanorum, Scipioni Africano, & Spurio Mummio, & L. Metello, qui ad inſpicienda ſociorum regna veniebant, procedit. Sed quam cruentus civibus tam ridiculus Romanis, fuit. Erat enim & vultu deformis, & ſtatura brevis, & ſagina ventris non homini, ſed beluæ ſimilis. Quam fœditatem nimia ſubtilitas perlucidæ veſtis augebat, prorſus quaſi aſſu inſpicienda præberentur, quæ omni ſtudio occultanda pudibundo viro erant. Poſt diſceſſum deinde legatorum (quorum Africanus, dum inſpicit urbem, ſpectaculo Alexandrinis fuit), jam etiam populo peregrino inviſus, cum filio, quem ex ſorore ſuſceperat, & cum uxore matris pelliceæ, metu inſidiarum, tacitus in exilium pro-

proficiscitur; contractoque mercenario exercitu bellum sorori pariter ac patriæ infert. Arcessitum maximum deinde à Cyrenis filium, ne eum Alexandrini contra se regem crearent, interficit. Tunc populus statuas & imagines eius detrahit. Quod factum studio sororis existimans, filium quem ex ea susceperat, interficit, corpusque in membra divisum & in cista compositum, matri die natalis eius inter epulas offerri curat. Quæ res non reginæ tantum, verum etiam universæ civitati acerba & luctuosa fuit: tantumque mœrorem festivissimo convivio contulit, ut regia omnis repentino luctu incenderetur. Versa igitur studio principum ab epulis in exsequias, membra lacera populo ostendunt; & quid sperare de reges suo debeant, filii cæde demonstrant.

CAP. IX. Finito luctu orbitatis, Cleopatra cum urgeri se fraterno bello videret, auxilium à Demetrio rege Syriæ, per legatos petit: cujus ipsius varii & memorabiles casus fuere. Namque Demetrius, ut supra dictum est, cum bellum Parthis intulisset, & multis congressionibus victor fuisset, repente insidiis circumventus, amisso exercitu capitur. Cui Arsaces Parthorum rex, magno & regio animo misso in Hyrcaniam, non cultum tantum regium præstitit: sed & filiam in matrimonium dedit, regnumque Syriæ, quod per absentiam eius Trypho occupaverat, restituturum promittit. Post hujus mortem desperato reditu, non ferens captivitatem Demetrius, privatam etsi opulentam vitam pertæsus; tacitus in regnum fugam meditatur. Hortator illi & comes Gallimander amicus erat qui post captivitatem eius à Syria per Arabiæ deserta, ducibus pecunia comparatis, Parthico habitu Babylonem pervenerat. Sed fugientem Phrahates, qui Arsacidæ successerat, equitum celeritate, per compendiosos tramites occupatum retrahit.

hit. Ut est deductus ad regem, Gallimandro quidem non tantum venia verum etiam præmium fidei datum: Demetrium autem & graviter castigatum ad conjugem in Hyrcaniam remittit, asservatusque custodiis observari jubet. interfecto deinde tempore, cum fidem illi etiam susceptі liberi facerent, eodem amico comite repetita fuga est: sed pari infelicitate prope fines regni sui deprehenditur; ac denuo perductus ad regem, ut invisus à conspectu summovetur. Tunc quoque uxori & liberis donatus, in Hyrcaniam pœnalem sibi civitatem, remittitur, talique aureis ad exprobrationem puerilis levitatis donatur. Sed hanc Parthorum tam mitem in Demetrium clementiam non misericordia gentis faciebat, nec respectus cognationis: sed quod Syriæ regnum affectabant, usuri Demetrio adversus Antiochum fratrem, prout res, vel tempus, vel fortuna belli exegisset.

CAP. X. His auditis, Antiochus occupandum bellum ratus, exercitum, quem multis finitimorum bellis induraverat, adversus Parthos ducit. Sed luxuriæ non minor apparatus, quam miliuæ fuit: quippe LXXX millia armatorum sequuta sunt CCC millia lixarum; ex quibus coquorum, pistorum, scenicorumque, major numerus fuit. Argenti certe aurique tantum, ut etiam gregarii milites cal gas auro figerent, proculcarentque materiam, cujus amore populi ferro dimicant. Culinarum quoque argentea instrumenta fuere, prorsus quasi ad epulas, non ad bella pergerent. Advenienti Antiocho multi Orientales reges occurrere, tradentes se, regnaque sua, cum execratione superbiæ Parthicæ. Nec mora congressioni fuit. Antiochus tribus præliis victor, cum Babyloniam occupasset, magnus haberi cœpit. Itaque omnibus ad eum populis deficientibus, nihil Parthis reliqui præter patrios fines fuit. Tunc Phrahates Demetrium in

Syriam

Syriam ad occupandum regnum cum Parthico præſidio mittit, ut eo pacto Antiochus ad ſua tuenda à Parthia revocaretur. Interim quoniam viribus non poterat, inſidiis Antiochum ubique tentabat. Propter multitudinem hominum, exercitum ſuum Antiochus per civitates in hyberna diviſerat: quæ res exitii cauſa fuit. Nam cum gravari ſe coparum præbitione, & injuriis militum, civitates viderent, ad Parthos deficiunt; & die ſtatuta omnes apud ſe diviſum exercitum per inſidias, ne invicem ferre auxilia poſſent, aggrediuntur. Quæ cum nunciata Antiocho eſſent, auxilium proximis laturus, cum ea manu, quæ ſecum hiemabat, progreditur. In itinere obvium regem Parthorum habuit, adverſus quem fortius, quam exercitus ejus, dimicavit. Ad poſtremum tamen cum virtute hoſtes vincerent, metu ſuorum deſertus, occiditur: cui Phrahates exſequias regio more fecit, filiamque Demetrii, quam ſecum Antiochus adduxerat, captus amore virginis, uxorem duxit. Pœnitere deinde dimiſſi Demetrii cœpit: ad quem retrahendum cum turmas equitum feſtinato miſiſſet, Demetrium, hoc ipſum metuentem, jam in regno miſſi invenerunt: fruſtraque omnia conati, ad regem ſuum reverſi ſunt.

LIB.

LIBER XXXIX.

BREVIARIUM CAPITVM.

1. *Demetrius interfecto fratre Antiocho dum Ægyptum tentat, Syriam amittit, & tandem cruento fato tollitur.*
2. *Alexander ex ignobili Rex factus, dum fortunam suam non reverenter habet, fœde perit interfectus à Grypho, qui matrem & fratrem extinguit.*
3. *Cleopatra Regina mater in Ægypto gravissima turbas concitat: unde horrendæ laniena ex mulierum ira, quarum interitus describitur.*
4. *Peculiares tragœdiæ quas Cleopatra inter suos excitat. Tandem illa à filio Alexandro occupata interficitur.*
5. *Alexander in auxilium agitur revocato Ptolemæo Notho. Romanis ad orientalia regna excurrentibus, Syria & Ægyptus vexatur.*

CAP. I.

ANtiocho in Parthia cum exercitu deleto, frater ejus Demetrius, obsidione Parthorum liberatus, ac restitutus in regnum, cum omnis Syria in luctu propter amissum exercitum esset, quasi Parthica ipsius ac fratris bella, quibus alter captus, alter occisus erat, prospere gesserit, ita Ægypto bellum inferre statuit; regnum Ægypti Cleopatra socru, pretium auxilii adversus fratrem suum pollicente. Sed dum aliena affectat, ut assolet fieri, propria per defectionem Syriæ amisit. Siquidem Antiochenses primi, duce Tryphone, exsecran-

crates ſuperbiam regis, quæ converſatione Parthicæ crudelitatis intolerabilis facta erat, mox Attalenii, ceteræque civitates exemplum ſequutæ, rabſentiam regis à Demetrio defecere. Ptolemæus quoque rex Ægypti, bello ab eodem petitus, cum cognoviſſet, Cleopatram ſororem ſuam, opibus Ægypti navibus impoſitis, ad filiam & Demetrium generum in Syriam profugiſſe, immittit iuvenem quendam Ægyptium, Protarchi negotiatoris filium, qui regnum Syriæ armis peteret. Et compoſita fabula, quaſi per adoptionem Antiochi regis receptus in familiam regiam eſſet, nec Syriis quembet regem aſpernantibus, ne Demetrii paterentur ſuperbiam: nomen juveni Alexandri imponitur, auxiliaque ab Ægypto ingentia mittuntur. Interea corpus Antiochi, interfecti à rege Parthorum, in loculo argenteo ad ſepulturam in Syriam remiſſum pervenit: quod cum ingenti ſtudio civitatium & regis Alexandri, ad firmandam fabulæ fidem excipitur. Quæ res illi magnum favorem popularium conciliavit, omnibus non fictas in eo, ſed veras lacrymas exiſtimantibus. Demetrius autem victus ab Alexandro, cum undique circumſtantibus malis premeretur, ad poſtremum etiam ab uxore filiiſque deſeritur. Rel ctus igitur cum paucis ſervulis, cum Tyrum, religione templi ſe defenſurus periſſet, navi egrediens, præfecti juſſu interficitur. Alter ex filiis Seleucus, quoniam ſine matris auctoritate diadema ſumpſiſſet, ab eadem interficitur; alter, cui propter naſi magnitudinem cognomen Grypo fuit, rex à matre hactenus conſtituitur, ut nomen regis penes filium, jus autem omnis imperii penes matrem eſſet.

CAP. II. Sed Alexander, occupato Syriæ regno tumens ſucceſſu rerum, ſpernere jam etiam ipſum Ptolemæum, à quo fuerat ſubornatus in regnum, ſuperba inſolentia cœpit. Itaque Ptolemæus,

mæus, reconciliata ſororis gratia, deſtruere Alexandri regnum, quod odio Demetrii, viribus ſuis acquiſierat, ſummis opibus inſtituit. Mittit igitur ingentia Grypo auxilia, & filiam Tryphænam Grypo nupturam, ut populos in auxilium nepotis, non ſocietate tantum belli, verum & affinitate ſua ſolicitaret. Nec res fruſtra fuit: nam cum omnes Grypum inſtructum Ægypti viribus viderent, protinus ad Alexandro deficere cœpere. Fit deinde inter reges prælium, quo victus Alexander, Antiochiam profugit: ibi inops pecuniæ, cum ſtipendia militibus deeſſent, templo Jovis ſolidum ex auro victoriæ ſignum tolli jubet, facetis iocis ſacrilegium circumſcribens: nam Victoriam commodatam ſibi ab Jove eſſe dicebat. Interiectis deinde diebus, cum ipſis Jovis aureum ſimulacrum infiniti ponderis tacite evelli juſſiſſet, deprehenſuſque in ſacrilegio, concurſu multitudinis eſſet in fugam verſus; magna vi tempeſtatis oppreſſus, ac deſertus à ſuis, à latronibus capitur; perductuſque ad Grypum, interficitur. Grypus poſtea, reciperato patrio regno, externiſque periculis liberatus, inſidiis matris appetitur. Quæ cupiditate dominationis, prodito marito Demetrio, & altero filio interfecto, huius quoque victoria inferiorem dignitatem ſuam factam doleret, venienti ab exercitatione poculum veneni obtulit. Sed Grypus prædictis iam ante inſidiis, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipſam iubet; abnuenti inſtat. Poſtremum prolato indice eam arguit ſolam defenſionem ſceleris ſupereſſe affirmans, ſi bibat, quod filio obtulit. Sic victa regina ſcelere in ſe verſo, veneno, quod alii paraverat extinguitur. Parta igitur regni ſecuritate, Grypus octo annis quietem & ipſe habuit, & regno præſtitit. Natus deinde illi eſt æmulus regni, frater ipſius Cyzicenus, eadem matre genitus, ſed ex Antiocho

tiocho patruo ſuſceptus: quem cum veneno tollere voluiſſet, ut maturius armis cum eo de regno contenderet, excitavit.

CAP. III. Inter has regni Syriæ patricidiales diſcordias, moritur rex Ægypti Ptolemæus, regno Ægypti uxori & alteri ex filiis, quem illa legiſſet, relicto, videlicet, quaſi quietior Ægypti ſtatus, quam Syriæ regnum eſſet, quum mater altero ex filiis electo, alterum hoſtem eſſet habitura. Igitur cum pronior in minorem filium eſſet, à populo compellitur majorem eligere: cui prius quam regnum daret, uxorem ademit; compulſumque repudiare cariſſimam ſibi ſororem Cleopatram, minorem ſororem Selenen ducere jubet, non materno inter filias judicio, cum alteri maritum eriperet, alteri daret. Sed Cleopatra non tam à viro repudiata, quàm à matre divortio viri dimiſſa, Cyziceno in Syria nubit: eique ne nudum uxoris nomen afferret, exercitum Cypri ſolicitatum, velut dotalem, ad maritum deduxit. Par igitur viribus fratris Cyzicenus, prælium committit, ac victus in fugam vertitur, Antiochiamque venit. Tunc Antiochiam Grypus, in qua erat Cyziceni uxor Cleopatra, obſidere cœpit: qua capta, Tryphæna uxor Grypi nihil antiquius quàm ſororem Cleopatram requiri juſſit: non ut captivæ opem ferret, ſed ne effugere captivitatis mala poſſet, quæ ſui æmulationem in hoc potiſſimum regnum invaſerit, hoſtique ſororis nubendo hoſtem ſe ejus effecerit. Tum peregrinos exercitus in certamina fratrum adductos, tum repudiatam à fratre, contra mattis voluntatem, extra Ægyptum nuptam accuſat. Contra Grypus orare, ne tam fœdum facinus facere cogatur: à nullo umquam majorum ſuorum inter tot domeſtica, tot externa bella poſt victoriam in feminas ſævitum, quas ſexus ipſa & periculis bellorum, & ſevitiæ victorum eximat:

in

in hac vero, præter commune bellantium fas, accedere necessitudinem sanguinis: quippe ipsius quam cruente sæviat, sororem equidem germanam esse, suam vero consobrinam: liberorum deinde communium materteram. His tot necessitudinibus sanguinis, adjicit superstitionem templi, quæ abdita profugerit, tantoque religiosius colendos sibi deos, quo magis his propitiis ac faventibus vicisset: tum neque occisa illa, se virium quicquam Cyziceno dempturum, nec servaturum reddita. Sed quanto Grypus abnuit, tanto soror muliebri pertinacia accenditur, rata non misereordiæ hæc verba, sed amoris esse. Itaque vocatis ipsa militibus, mittit qui sororem confoderent. Qui ut in templum intraverunt, cum evellere eam non possent, manus amplexantis deæ simulacrum præciderunt. Tunc Cleopatra execratione parricidarum, mandata violatis numinibus ultione sui, decedit. Nec multo post repetita prælii congressione, victor Cyzicenus uxorem Grypi Tryphænam, quæ paulo ante sororem interfecerat, capit; ejusque supplicio uxoris manibus parentavit.

CAP. IV. At in Ægypto Cleopatra cum gravaretur socio regni, filio Ptolemæo, populum in eum incitat; abductaque ei Selene uxore, eo indignius quod ex Selene jam duos filios habebat, exulare cogit, arcessito minore filio Alexandro, & rege in locum fratris constituto: nec filium regno expulisse contenta, bello Cypri exulantem persequitur. Unde pulso, interficit ducem exercitus sui, quod vivum eum è manibus dimisisset: quanquam Ptolemæus verecundia materni belli, non viribus minor, ab insula recessisset. Igitur Alexander, territus hac matris crudelitate; & ipse eam reliquit, periculoso regno securam ac tutam vitam anteponens. Cleopatra vero timens, ne major filius Ptolemæus ab Cyziceno ad reciperandam

Ægy-

Ægyptum auxiliis juvaretur, ingentia Grypo auxilia, & Selenen uxorem nupturam hosti prioris mariti, mittit; Alexandrumque filium per legatos in regnum revocat: cui cum occultis insidiis exitium machinaretur, occupata ab eodem interficitur, spiritumque non fato, sed parricidio dedit: digna prorsus hac mortis infamia, quæ etiam matrem thoro expulit; & duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit; & filio alteri in exilium acto bellum intulit, alteri erepto regno exitium per insidias machinata est.

CAP. V. Sed nec Alexandro cædes tam nefanda inulta fuit. Nam ubi primum compertum est, scelere filii matrem interfectam, concursu populi in exilium agitur, revocatoque Ptolemæo regnum redditur: qui neque cum matre bellum gerere voluisset, nec à fratre armis repetere, quod prior possedisset. Dum hæc aguntur, frater ejus ex pellice susceptus, cui pater Cyrenarum regnum testamento reliquerat, herede populo Romano instituto, decedit. Jam enim fortuna Romana porrigere se ad Orientalia regna non contenta Italiæ terminis, cœperat. Itaque & ea pars Lybiæ provincia facta est: postea Creta, Ciliciaque piratico bello perdomitæ, in formam provinciæ redigiuntur. Quo facto, & Syriæ, & Ægypti regna, Romana vicinitate artata, quæ incrementa de finitimis bellis quærere solebant, adempto vagandi arbitrio, vires suas in perniciem mutuam converterunt: Adeo, ut assiduis prælus consumpti, in contemptum finitimorum venerint, prædæque Arabum genti, imbelli antea, fuerint. Quorum rex Erotimus, fiducia septingentorum filiorum, quos ex pellicibus susceperat, divisis exercitibus, nunc Ægyptum, nunc Syriam infestabat: magnumque nomen Arabum, viribus finitimorum exsanguibus fecerat.

LIB.

LIBER XL.

BREVIARIVM CAPITVM

1. *Syri Tigranem Armenem Regem sibi deligunt.*
2. *Victo Tigrane, Antiochus Cyziceni filius creatur Rex Syriæ. Quæ postea in provinciæ formam redigitur.*

CAP. I.

MVtuis fratrum odiis, & mox filiis inimicitiis parentum succedentibus, cum inexpiabili bello, & regis, & regnum Syriæ consumptum esset, ad externa populus auxilia concurrit, peregrinosque sibi reges circumspicere cœpit. Itaque cum pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolemæum ab Ægypto arcessendum censerent, occurreretque quod Mithridates implicitus bello Romano esset, Ptolemæus quoque semper hostis fuisset Syriæ; omnes in Tigranem regem Armeniæ consensere, instructum præter domesticas vires & Parthica societate, & Mithridatis affinitate. Igitur accitus in regnum Syriæ, per XVIII annos tranquillissimo regno potitus est: neque bello alium lacessere, neque lacessitas inferre alii bellum necesse habuit.

CAP. II. Sed sicut ab hostibus tuta Syria fuit, ita terræ motu vastata est, quo centum septuaginta millia hominum, & multæ urbes perierunt. Quod prodigium mutationem rerum portendere aruspices responderunt. Igitur Tigrane à Lucullo victo, rex Syriæ Antiochus Cyziceni filius, ab eodem Lucullo appellatur. Sed quod Lucullus dederat, postea ademit Pompeius: qui poscenti regnum respondit, ne volenti quidem Syriæ, nedum recu-

santi,

ſanti, daturum ſe regem, qui XVIII annos, quibus Tigranes Syriam tenuit, in angulo Ciliciæ latuerit: victo autem eodem Tigrane à Romanis, alieni operis præmia poſtulet. Igitur ut habenti regnum non ademerit, ita quo ceſſerit, Tigrani non daturum, quod tueri neſciat: ne rurſus Syriam Judæorum & Arabum latrociniis infeſtam reddat. Atque ita Syriam in provinciæ formam redigit: paulatimque Oriens Romanorum, diſcordia conſanguineorum regum, factus eſt.

LIBER XLI.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Parthorum origo, nominis obſcuritas, ſucceſſus, imperium.*
2. *Regni Parthici adminiſtratio. Parthorum ſermo, veſtes, arma, exercitus, præliandi mos.*
3. *Mores domeſtici, ſepultura, religio, ingenium, virtutes & vitia.*
4. *Parthorum Regum res geſtæ paucis deſcribuntur.*
5. *Arſacis ſapientiſſimi Parthorum regis vita, & mors placida.*
6. *Bactriani Regni ſtatus ſub Eucratide; qui à filio opprimitur. Parthorum bellici ſucceſſus.*

CAP. I.

PArthi, penes quos, velut diviſione orbis cum Romanis facta, nunc in Orientis imperium eſt, Scytharum exules fuere. Hoc etiam ipſorum vocabulo manifeſtatur. Nam Scythico ſermone Parthi exules dicuntur. Hi & Aſſyorum & Medorum temporibus, inter Orientis populos obſcuriſſimi fuere. Poſtea quoque cum imperium Orientis

rientis à Medis ad Perſas tranſlatum eſt, veluti vulgus ſine nomine, præda victorum fuere. Poſtremo Macedonibus triumphato Oriente ſervierunt: ut cuivis mirum videatur, ad tantam eos felicitatem per virtutem provectos, ut imperent gentibus, ſub quarum imperio veluti ſervile vulgus fuere. A Romanis quoque, trinis bellis, per maximos duces, florentiſſimis temporibus laceſſiti, ſolos omnibus gentibus non pares ſolum, verum etiam victores fuere: quanquam plus gloriæ ſit, inter Aſſyria & Medica, Perſicaque, memorata olim regna, & opulentiſſimum mille urbium Bactrianum imperium, emergere potuiſſe, quam longinqua bella viciſſe; præterea cum gravibus Scythicis, & vicinalibus bellis aſſidue vexati, variis periculorum certaminibus urgerentur. Hi domeſticis ſeditionibus Scythya pulſi, ſolitudines inter Hyrcaniam, & Dahas, & Areos, & Spartanos, & Margianos furtim occupavere. Fines deinde, non intercedentibus primo finitimis, poſtea etiam prohibentibus, in tantum protulere, ut non immenſa tantum ac profunda camporum, verumetiam præruptа collium, montiumque ardua occupaverint. Ex quo fit, ut Parthiæ pleraque finium aut æſtus, aut frigoris magnitudo poſſideat: quippe cum montes nix, & campos æſtus infeſtet.

CAP. II. Adminiſtratio gentis poſt defectionem Macedonici imperii, ſub regibus fuit. Proximus majeſtati regum, populorum ordo eſt: ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace habent. Sermo his inter Scythicum Medicumque medius, & utriſque mixtus. Veſtis olim ſui moris: poſtequam acceſſere opes, ut Medis perlucida ac fluida. Armorum patrius ac Scythicus mos. Exercitum non ut aliæ gentes liberorum, ſed majorem partem ſervorum habent: quorum vulgus, nulli manumittendi poteſtate permiſſa, ac per hoc omnibus

ſervis

servis nascentibus, in dies crescit. Hos pari ac liberos suos cura habent: & equitare & sagittare magna industria docent. Locupletissimus ut quisque est, ita plures in bello equites regi suo præbet. Denique Antonio bellum Parthis inferenti, cum quinquaginta millia equitum occurrerent, soli CCCC liberi fuere. Cominus in acie prœliari, aut obsessas expugnare urbes nesciunt. Pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus: sæpe etiam fugam simulant, ut incautiores adversum vulnera insequentes habeant. Signum his in prœlio non tuba, sed tympano datur. Nec pugnare diu possunt: ceterum intolerandi forent, si quantus his impetus, est, vis tanta & perseverantia esset. Plerumque in ipso ardore certaminis prœlia deserunt, ac paullo post, pugnam ex fuga repetunt, ut cum maxime vicisse te putes, tunc tibi discrimen subeundum sit. Munimentum ipsis equisque loricæ plumatæ sunt, quæ utrumque toto corpore regunt. Auri argentique nullus nisi in armis usus.

CAP. III. Uxores dulcedine variæ libidinis singuli plures habent: nec ulla delicta adulterio gravius vindicant. Quamobrem fœminis non convivia tantum virorum, verumetiam conspectum interdicunt, Carne non nisi venatibus quæsita vescuntur. Equis omni tempore vectantur: illis bella, illis convivia, illis publica ac privata officia obeunt: super illos ire, consistere, mercari, colloqui. Hoc denique discrimen inter servos liberosque est, quod servi pedibus, liberi non nisi equis incedunt. Sepultura vulgo aut avium, aut canum laniatus est. Nuda demum ossa terra obruunt. In superstitionibus atque cura deorum, præcipua omnibus veneratio est. Ingenia genti tumida, seditiosa, fraudulenta, procacia: quippe violentiam viris, mansuetudinem mulieribus assignant. Semper aut in externos, aut in domesticos motus in-

quieti: natura taciti: ad faciendum, quam ad dicendum promptiores: proinde secunda adversaque silentio tegunt. Principibus metu, non pudore parent. In cibi dinem projecti, in cibum parci. Fides dictis promissisque nulla, nisi quatenus expedit.

CAP. IV. Post mortem Alexandri Magni, cum inter successores ejus, orientis regna dividerentur, nullo Macedonum dignante Parthorum imperium, Stagnori externo socio rraditur. Hi postea deductis Macedonibus in bellum civile, cum ceteris superiores Asiæ populis Eumenem sequuti sunt: quo victo, ad Antigonum transiere. Post hunc à Nicatore Seleuco, ac mox ab Antiocho & successoribus ejus possessi: à cujus pronepote Seleuco primum defecere, primo Punico bello, L. Manlio Bulsone, M. Attilio Regulo consulibus. Hujus defectionis impunitatem illis duorum fratrum regum, Seleuci & Antiochi discordia dedit: qui dum sibi invicem eripere regnum volunt, persequi defectores omiserunt. Eodem tempore etiam Theodotus mille urbium Bactrianarum præfectus, defecit, regemque se appellari jussit: quod exemplum sequuti totius Orientis populi, à Macedonibus defecere. Erat eo tempore Arsaces, vir, sicut incertæ originis, ita virtutis expertæ. Hic solitus latrociniis & rapto vivere, accepta opinione, Seleucum à Gallis in Asiæ victum, solutus regis metu, cum prædonum manu Parthos ingressus, præfectum eorum Andragoram oppressit; sublatoque eo, imperium gentis invasit. Non magno deinde post tempore, Hyrcanorum quoque regnum occupavit: atque ita duarum civitatium imperio præditus, grandem exercitum parat, metu Seleuci & Theodoti Bactrianorum regis. Sed cito, morte Theodoti, metu liberatus, cum filio ejus & ipso Theodoto fœdus in pacem fecit; nec mul-

to

to poſt cum Seleuco rege, ad defectores perſequendos veniente, congreſſus victor, fuit: quem diem Parthi exinde ſolennem, velut initium libertatis, obſervant.

CAP. V. Revocato deinde Seleuco novis motibus in Aſiam, dato laxamento, regnum Parthicum format, militem legit, caſtella munit, civitates firmat. Urbem quoque, nomine Daram, in monte Zapaortenon condit: cujus loci ea conditio eſt, ut neque munitius quicquam eſſe, neque amœnius poſſit. Ita enim & præruptis rupibus undique cingitur, ut tutela loci nullis defenſoribus egeat: & ſoli circumjacentis tanta ubertas eſt, ut propriis opibus expleatur. Jam fontium ac ſilvarum ea copia eſt, ut & aquarum abundantia irrigetur, & venationum voluptatibus exornetur. Sic Arſaces, quæſito ſimul conſtitutoque regno, non minus memorabiles Parthis, quam Perſis Cyrus, Macedonibus Alexander, Romanis Romulus, matura ſenectute decedit. Cujus memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes exinde reges ſuos Arſacis nomine nuncupent. Hujus filius & ſucceſſor regni, Arſaces & ipſe nomine, adverſus Antiochum Seleuci filium, centum millibus peditum, & xx millibus equitum inſtructum, mira virtute pugnavit: ad poſtremum in ſocietatem ejus aſſumptus eſt. Tertius Parthis rex Priapatius fuit, ſed & ipſe Arſaces dictus. Nam, ſicut ſupra dictum eſt omnes reges ſuos hoc nomine ſicuti Romani Cæſares, Auguſtoſque, cognominavere. Hic actis in regno quindecim annis deceſſit relictus duobus filiis, Mithridate & Phrahate: quorum major Phrahates more gentis, heres regni, Mardos validam gentem bello domuit; nec multo poſt deceſſit, multis filiis relictis: quibus præteritis, fratri potiſſimum Mithridati, inſignis virtutis viro, reliquit imperium: Plus regia quam

patrio deberi nomini ratus: potiusque patriæ, quam liberis consulendum.

CAP. VI. Eodem ferme tempore sicuti in Parthis Mithridates, ita in Bactris Eucratides, magni uterque viri, regna ineunt. Sed Parthorum fortuna felicior, ad summum hoc duce imperii fastigium eos perduxit. Bactriani autem per varia bella jactati, non regnum tantum, verum etiam libertatem amiserunt: siquidem Sogdianorum & Drangaritanorum Indorumque bellis fatigati, ad postremum ab iuvalidioribus Parthis, velut exsangues oppressi sunt. Multa tamen Eucratides bella magna virtute gessit: quibus attritus, cum obsidionem Demetrii regis Indorum pateretur, cum CCC millibus, LX millia hostium assiduis eruptionibus vicit. Quinto itaque mense liberatus, Indiam in potestatem redegit. Unde cum se reciperet, à filio quem socium regni fecerat, in itinere interficitur: qui non dissimulato parricidio, velut hostem, non patrem interfecisset, & per sanguinem ejus currum egit, & corpus abjici insepultum jussit. Dum hæc apud Bactros geruntur, interim inter Parthos & Medos bellum oritur. Cum varius utriusque populi casus fuisset, ad postremũ victoria penes Parthos fuit. His viribus auctus Mithridates, Mediæ Bacasin præponit: ipse in Hyrcaniam proficiscitur. Unde reversus, bellum cum Elimæorum rege gessit: quo victo, hanc quoque gentem regno adjecit, imperiumque Parthorum à monte Caucaso, multis populis in ditionem redactis, usque ad flumen Euphratem protulit. Atque ita adversa valetudine arreptus, non minor Arsace proavo glorioſa senectute decedit.

LIB.

LIBER XLII.

BREVIARIVM CAPITVM.

1. *Mithridatis Parthorum Regis filius & succeſſor. Phrahates à militibus interficitur.*
2. *Poſt Artabanum Mithridates cognomine Magnus regnat, qui bellum infert Armeniæ; de cujus origine & primis regibus diſſerit Juſtinus.*
3. *Iaſonis, & Armenii Armeniæ conditoris, elogia. Tigris fluvii origo.*
4. *Mithridati ejecto Orodes ſucceſſit, qui parricidiis & cladibus domi & foris exagitatur.*
5. *Phrahatis filii Orodis horrenda parricidia & varia fortuna. Auguſtus ab eo captivos Romanos & ſigna militaria repetit.*

CAP. I.

POſt necem Mithridatis, Parthorum regis, Phrahates filius ejus, rex conſtituitur: qui cum inferre bellum, in ultionem tentati ab Antiocho Parthici regni, Syriæ ſtatuiſſet, Scytharum motibus ad ſua defendenda revocatur. Namque Scythæ in auxilium Parthorum adverſus Antiochum Syriæ regem, mercede ſolicitati, cum confecto jam bello ſuperveniſſent, & calumnia tardius lati auxilii, mercede fraudarentur; dolentes tantum iis itineris fruſtra emenſum, quum vel ſtipendium pro vexatione, vel alium hoſtem dari ſibi poſcerent, ſuperbo reſponſo offenſi, fines Parthorum vaſtare cœperunt. Igitur Phrahates, cum adverſus eos proficiſceretur, ad tutelam regni reliquit Himerum quendam, pueritiæ ſibi flore conciliatum: qui tyrannica crudelitate, oblitus & vitæ præteritæ,

itæ, & vicarii officii, Babylonios, multaſque alias civitates importune vexavit. Ipſe autem Phrahates exercitum Græcorum, quem bello Antiochi captum ſuperbe crudeliterque tractaverat, in bellum ſecum ducit: immemor prorſus, quod hoſtiles eorum animos nec captivitas minuerat, & inſuper injuriarum indignitas exacerbaverat. Itaque cum inclinatam Parthorum aciem vidiſſent, arma ad hoſtes transtulere: & diu cupitam captivitatis ultionem exercitus Parthici, & ipſius Phrahatis regis cruenta cæde, exſequuti ſunt.

CAP. II. In hujus locum Artabanus, patruus ejus, rex ſubſtituitur. Scythæ autem contenti victoria, depopulata Parthia, in patriam revertuntur. Sed Artabanus bello Thogariis illato, in brachio vulneratus, ſtatim decedit. Huic Mithridates filius ſuccedit: cui res geſtæ Magni cognomen dedere: quippe claritatem parentum, æmulatione virtutis accenſus, animi magnitudine ſupergreditur. Multa igitur bella cum finitimis magna virtute geſſit, multoſque populos Parthico regno addidit. Sed & cum Scythis proſpere aliquoties dimicavit, ultorque injuriæ parentum fuit. Ad poſtremum Ortoadiſti Armeniorum regi bellum intulit. Sed quoniam in Armeniam tranſitum facimus, origo ejus paulo altius repetenda eſt. Neque enim ſilentio præteriri tantum regnum fas eſt, cum fines ejus poſt Parthiam omnium regnorum magnitudinem ſuperent. Siquidem Armenia à Cappadocia uſque mare Caſpium undecies centum millia patet, ſed in latitudinem millia paſſuum ſeptingenta porrigitur. Condita eſt autem ab Armenio, Jaſonis Theſſali comite: quem cum perditum propter inſignem periculoſamque regno ſuo virtutem Pelias rex cuperet, denunciata militia, in Colchos eum abire jubet; pellemque arietis memorabilem gentibus reportare: ſperans interitum

itum viri, aut ex periculis tam longæ navigationis, aut ex bello tam profundæ Barbariæ. Igitur Jaſon divulgata opinione tam glorioſæ expeditionis, cum ad eum certamen principes juventutis totius ferme orbis concurrerent, exercitum fortiſſimorum virorum, qui Argonautæ cognominati ſunt comparavit: quem cum magnis rebus geſtis incolumem reduxiſſet, rurſus à Peliæ filiis Theſſalia pulſus, magna vi cum ingenti multitudine, quæ ad famam virtutis ejus ex omnibus gentibus quotidie confluebat, comite Medea uxore, quam repudiatam miſeratione exilii rurſum receperat, & Medio privigno ab Ægæo rege Athenienſium genito, Colchos repetivit, ſocerumque etiam regno pulſum reſtituit

CAP. III. Magna deinde bella cum finitimis geſſit; captaſque civitates partim regno ſoceri, ad abolendam ſuperioris militiæ injuriam, qua & filiam ejus Medeam abduxerat, & filium Ægialium interfecerat, adjunxit; partim populis quos ſecum adduxerat, aſſignavit. Primuſque humanorum poſt Herculem & Liberum, qui reges Orientis fuiſſe traduntur, eam cæli plagam domuiſſe dicitur. Populis quibuſdam Frudium & Amphiſtratum aurigas Caſtoris & Pollucis, duces aſſignavit. Cum Albanis fœdus percuſſit: qui Herculem ex Italia ab Albano monte, cum Geryone extincto, armenta ejus per Italiam duceret, ſecuti dicuntur; quique memores Italicæ originis, exercitum Cn. Pompeii bello Mithridatico fratres ſalutavere. Itaque Jaſoni totus ferme Oriens, ut conditori, divinos honores templaque conſtituit: quæ Parmenion, dux Alexandri Magni, poſt multos annos dirui juſſit, ne cujuſquam nomen in Oriente venerabilius, quam Alexandri Magni. Poſt mortem Jaſonis, Medius æmulus virtutis ejus, in honorem matris, Medeam urbem condidit; regnumque ex

nomine ſuo Mediorum conſtitit, ſub cujus maieſtate Orientis poſtea imperium fuit. Albanis vicinæ Amazones ſunt: quarum reginam Thaleſtrem concubitum Alexandri petiſſe, multi auctores prodidere. Armenius quoque & ipſe Theſſalus, unus de numero ducum Jaſonis, recollecta multitudine, quæ amiſſo Jaſone rege paſſim vagabatur, Armeniam condit: à cujus montibus Tigris fluvius modicis primo incrementis naſcitur: interjecto deinde aliquanto ſpacio, ſub terras mergitur; atque ita poſt quinque & viginti millia paſſuum grande jam flumen in regione Sophone emergit; ac ſic in paludes Euphratis recipitur.

CAP. IV. Igitur Mithridates rex Parthorum, poſt bellum Armeniæ, propter crudelitatem à ſenatu Parthico, regno pellitur. Frater ejus Orodes, cum regnum vacans occupaſſet, Babyloniam, quo Mithridates confugerat, diu obſidet: & fame coactos, in deditionem oppidanos compellit. Mithridates autem fiducia cognationis, ultro ſe in poteſtatem Orodis tradit. Sed Orodes plus hoſtem quam fratrem cogitans, in conſpectu ſuo trucidari eum juſſit: & poſt hæc bellum cum Romanis geſſit Craſſumque imperatorem cum filio & omni exercitu Romano delevit. Hujus filius Pacorus miſſus ad perſequendas Romani belli reliquias, magnis rebus in Syriæ geſtis, in Parthiam patri ſuſpectus revocatur: quo abſente, exercitus Parthorum relictus in Syria, à Caſſio Quæſtore Craſſi, cum omnibus ducibus trucidatur. His ita geſtis, non magno poſt tempore, Romani inter Cæſarem Pompeiumque civile bellum oritur: in quo Parthi Pompeianarum partium fuere, & propter amicitiam cum Pompeio bello Mithridatico junctam & propter Craſſi necem, cujus filium in partibus Cæſaris eſſe audierant: quem ultorem patris victore Cæſare futurum non dubitabant, itaque victis

victis partibus Pompeianis, & Cassio & Bruto auxilia adversus Augustum & Antonium misere: & post belli finem rursum Pacoro duce, inita cum Labieno societate, Syriam & Asiam vastavere; castraque Ventidii, qui post Cassium, absente Pacoro exercitum Parthicum fuderat, magna mole aggrediuntur. Sed ille simulato timore, diu continuit se, & insultare Parthos aliquantisper passus est. Ad postremum in securos lætosque partem legionum emisit: quarum impetu fusi Parthi, in diversa abiere. Pacorus cum fugientes suos adduxisse secum legiones Romanas putaret, castra Ventidii, veluti sine defensoribus, aggreditur. Tum Ventidius reliqua parte legionum emissa, universam Parthorum manum cum rege ipso Pacoro interfecit: nec ullo bello Parthi unquam majus vulnus acceperunt. Hæc cum in Parthia nunciata essent, Orodes pater Pacori, qui paulo ante vastatam Syriam, occupatam Asiam à Parthis audierat, victoremque Pacorum Romanorum gloriabatur, repente filii morte, & exercitus clade audita, ex dolore in furorem vertitur. Multis diebus non alloqui quemquam, non cibum sumere, non vocem mittere, ita ut etiam mutus factus videretur. Post multos deinde dies, ubi dolor vocem laxaverat, nihil aliud quàm Pacorum vocabat: Pacorus illi videri, Pacorus audiri videbatur; cum illo loqui, cum illo consistere: interdum quasi emissum flebiliter dolebat. Post longum deinde luctum, alia solicitudo miserandum senem invadit, quem ex numero xxx filiorum in locum Pacori regem destinet. Multæ pellices, ex quibus generata tanta juventus erat, pro suis quæque solicitæ animum senis obsidebant. Sed fatum Parthiæ fecit, in qua jam quasi solenne est, reges parricidas habere, ut sceleratissimus omnium, & ipse Phrahates nomine, rex statueretur.

CAP. V.

CAP. V. Itaque ſtatim, quaſi nollet mori, patrem interfecit: fratres quoque xxx trucidat: ſed nec in filiis ceſſant parricidia. Nam cum infeſtos ſibi optimates propter aſſidua ſcelera videret, ne eſſet qui nominari rex poſſet, adultum filium interfici jubet. Huic Antonius, propter auxilium adverſus ſe & Cæſarem latum, bellum cum ſedecim validiſſimis legionibus intulit: ſed graviter multis præliis vexatus, à Parthia refugit. Qua victoria inſolentior Phrahates redditus, cum multa crudeliter conſuleret, in exilium à populo ſuo pellitur. Itaque cum magno tempore finitimas civitates ad poſtremum Scythas precibus fatigaſſet, Scytharum maximo auxilio in regnum reſtituitur. Hoc abſente, regem Parthi Tyridatem quendam conſtituerant: qui audito adventu Scytharum, cum magna amicorum manu ad Cæſarem, in Hiſpaniam bellum tunc temporis gerentem, profugit, obſidem Cæſari minimum filium Phrahatis ferens: quem negligentius cuſtoditum rapuerat. Quo cognito, Phrahates legatos ſtatim ad Cæſarem mittit ſervum ſuum Tyridatem, & filium remitti ſibi poſtulat. Cæſar & legatione Phrahatis audita, & Tyridatis poſtulatis cognitis, (nam & ipſe reſtitui in regnum deſiderat, juris Romanorum futuram Parthiam affirmans, ſi ejus regnum muneris eorum fuiſſet) neque Tyridatem dediturum ſe Parthis dixit, neque adverſus Parthos Tyridati auxilia daturum. Ne tamen per omnia nihil à Cæſare obtentum videretur, Phrahati filium ſine pretio remiſit; & Tyridati quoad manere apud Romanos vellet, opulentum ſumptum præberi juſſit. Poſt hæc finito Hiſpanienſi bello, cum in Syriam ad componendum Orientis ſtatum veniſſet, metum Phrahati incuſſit, ne bellum Parthiæ vellet inferre. Itaque tota Parthia captivi ex Craſſiano ſive Antonii exercitu

tu recollecti, signaque cum his militaria Augusto remissa. Sed & filii nepotesque Phrahatis obsides Augusto dati: plusque Cæsar magnitudine nominis sui fecit, quam armis alius imperator facere potuisset.

LIBER XLIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Romani imperii initia. Urbis origo. primi Italiæ cultores & reges.*
2. *Rhea Numitoris filiæ Remum & Romulum parit, qui mira quadam ratione educati emergunt.*
3. *Romaque condita senatus constitutus: raptæ Sabinæ: vicini subacti. Phocenses Tarquinii temporibus Massiliam condunt, Liguribus invidentibus.*
4. *Varia Massiliensium fortuna, & felices successus.*
5. *Massiliensium bella, & fœdera. Eorundem benevolentia & munificentia in Romanos.*

CAP. I.

PArthicis, Orientalibusque, ac totius propemodum orbis rebus explicitis ad initia Romanæ urbis Trogus, velut post longam peregrinationem, domum revertitur, ingrati civis officium existimans, si, cum omnium gentium res gestas illustraverit, de sola tantum patria taceat. Breviter igitur initia Romani imperii perstringit: ut nec modum propositi operis excedat, nec utique originem urbis, quæ est caput totius orbis, silentio prætermittat. Italiæ cultores primi Aborigines fuere: quorum rex Saturnus tantæ justitiæ fuisse traditur, ut neque servierit sub illo quis-

quam,

quam, neque quicquam privatæ rei habuerit: sed omnia communia, & indivisa omnibus fuerint, veluti unum cunctis patrimonium esset. Obcujus exempli memoriam cautum est, ut Saturnalibus exæquato omnium jure passim in conviviis servi cum dominis recumbant. Itaque Italia regis nomine, Saturnia appellata est: & mons in quo habitabat, Saturnius: in quo nunc, veluti à Jove pulso sedibus suis Saturno, Capitolium est. Post hunc tertio loco regnasse Faunum ferunt, sub quo Evander, ab Arcadiæ urbe Pallanteo, in Italiam cum mediocri turba popularium venit: cui Faunus & agros, & montem, quem ille postea Palatinum appellavit, benigne assignavit. in hujus tradicibus templum Lycæo, quem Græci Pana, Romani Lupercum appellant, constituit: ipsum Dei simulacrum nudum caprina pelle amictum est, quo habitu nunc Romæ Lupercalibus decurritur. Fauno fuit uxor nomine Fatua, quæ assidue divino spiritu impleta, velut per furorem, futura prænonebat. Unde adhuc qui inspirari solent, fatuari dicuntur. Ex filia Fauni & Herculc, qui eodem tempore exacto Geryone, armenta victoriæ præmia per Italiam ducebat, stupro conceptus Latinus procreatur. Quo tenente regnum, Æneas ab Ilio, Trojæ à Græcis expugnata, in Italiam venit: statimque bello exceptus, cum in aciem exercitum edixisset, ad colloquium vocatus, tantam admirationem sui Latino præbuit, ut & in societatem regni acciperetur; & Lavinia in matrimonium ei data, gener adsciscerctur. Post hæc commune utrusque bellum adversus Turnum Rutulorum regem, propter fraudatas Laviniæ nuptias fuit: in quo & Turnus & Latinus interierunt. Igitur cum Æneas jure victoriæ utroque populo potiretur, urbem ex nomine uxoris Lavinia condidit. Bellum deinde adversus Mezentium, regem Ethruscorum

ſcorum, geſſit: in quo cum ipſe occidiſſet, in locum ejus Aſcanius filius ſucceſſit: qui Lavinio relicto longam Albam condidit; quæ trecentis annis caput regni fuit.

CAP. II. Poſt multos deinde urbis hujus reges, ad poſtremum Numitor & Amulius regno potiti ſunt. Sed Amulius cum ætate priorem Numitorem oppreſſiſſet, filiam ejus Rheam in perpetuam virginitatem, ne quis vindex regni ſexus virilis ex gente Numitoris oriretur, demerſit: addita injuria ſpecie honoris, ut non damnata, ſed ſacerdos electa videretur. Igitur clauſa in luco Martis ſacro, duos pueros, incertum ſtupro, an ex Marte conceptos, enixa eſt. Quo cognito, Amulius multiplicato metu proventu duorum, pueros exponi jubet; & puellam vinculis onerat, ex quorum injuria deceſſit. Sed fortuna origini Romanæ proſpiciens, pueros lupæ alendos obtulit: quæ amiſſis catulis diſtenta ubera exinanire cupiens, nutricem ſe infantibus præbuit. Quam ſæpius ad parvulos veluti ad catulos reverteretur, rem Fauſtulus paſtor animadvertit, ſubtractoſque feræ, inter greges pecorum agreſti vita nutrivit. Martios pueros fuiſſe; ſive quod in luco Martis enixi ſunt, ſive quod à lupa, quæ in tutela Martis eſt, nutriti, velut manifeſtis argumentis creditum. Nomina pueris, alteri Remo, alteri Romulo fuere. Adultis inter paſtores, de virtute quotidiana certamine, & vires & pernicitatem auxere. Igitur cum latrones à rapina pecorum induſtrie frequenterque ſummoverent, Remus ab iſdem latronibus captus, veluti ipſe eſſet, quod in aliis probabat, regi offertur; crimini datur, quaſi greges Numitoris infeſtare ſolitus eſſet. Tunc à rege Numitore in ultionem traditur. Sed Numitor adoleſcentia juvenis permotus, & in ſuſpicionem expoſiti nepotis adductus, cum eum nunc lineamentorum filiæ ſimilitudo,

litudo, nunc ætas expositionis temporibus congruens animum tenerent, repente Faustulus cum Romulo supervenit: à quo cognita origine puerorum, facta conspiratione, & adolescentes in ultionem maternæ necis, & Numitor in vindictam erepti regni armantur.

CAP. III. Occiso Amulio, regnum Numitori restituitur, & urbs Romana ab adolescentibus conditur. Tunc & senatus centum seniorum, qui patres dicti sunt, constituitur: tunc & vicinis, connubia pastorum dedignantibus, virgines Sabinæ rapiuntur; finitimisque populis armis subjectis, primum Italiæ, & mox orbis imperium quæsitum. Per ea adhuc tempora reges hastas pro diademate habebant, quas Græci sceptra dixere. Nam & ab origine rerum, pro diis immortalibus veteres, hastas coluere: ob cujus religionis memoriam, adhuc deorum simulachris hastæ adduntur. Temporibus Tarquinii regis, ex Asia Phocensium juventus, ostio Tyberis invicta, amicitiam cum Romanis junxit: in ultimos Galliæ sinus navibus profecta, Massiliam inter Ligures & feras gentes Gallorum condidit: magnaque res, sive dum armis se adversus Gallicam feritatem tuentur, sive dum ultro lacessunt, à quibus fuerant ante lacessiti, gesserunt. Namque Phocenses exiguitate ac macie terræ coacti, studiosius mare quàm terras exercuere: piscando, mercando, plerunque etiam latrocinio maris, quod illis temporibus gloriæ habebatur, vitam tolerabant. Itaque in ultimam Oceani oram procedere ausi, in sinum Gallicum ostio Rhodani amnis devenere. Cujus loci amœnitate capti, reversi domum, referentes quæ viderant plures solicitavere. Duces classis Simos & Protis fuere. Itaque regem Segobrigiorum, Nannum nomine, in cujus finibus urbem condere gestiebant, amicitiam petentes conveniunt.

Forte

Forte eo die rex occupatus in apparatu nuptiarum Gyptis filiæ erat: quam morte genitis, electo inter epulas genero, nuptum tradere illic parabat. Itaque cum ad nuptias invitati omnes processissent, rogantur etiam Græci hospites ad convivium. Introducta deinde virgo, cum juberetur à patre aquam porrigere ei quem virum eligeret, tunc omissis omnibus ad Græcos conversa, aquam Proti porrigit: qui factus ex hospite gener, locum condendæ urbis à socero accepit. Condita igitur Massilia est prope ostia Rhodani amnis, in remoto sinu, relati in angulo maris. Sed Ligures incrementis urbis invidentes Græcos assiduis bellis fatigabant. Qui pericula propulsando in tantum enituerunt, ut victis hostibus, in captivis agris multas colonias constituerent.

CAP. IV. Ab his igitur Galli, & usum vitæ cultioris, deposita & mansuefacta barbaria, & agrorum cultus, & urbes mœnibus cingere didicerunt. Tunc & legibus, non armis vivere, tunc & vitem putare, tunc olivam serere consueverunt: adeoque magnus & hominibus & rebus impositus est nitor, ut non Græcia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Græciam translata videretur. Mortuo rege Nanno Segobrigiorum, à quo locus acceptus condendæ urbis fuerat, cum regno filius ejus Comanus successisset, affirmante regulo quodam, quandoque Massiliam exitio finitimis populis futuram, opprimendamque in ipso ortu, ne mox validior ipsum obrueret Subnectit & illam fabulam: Canem aliquando partu gravidam locum à pastore precario petisse, in quo pareret: quo obtento, iterato petisse ut sibi educare eodem in loco catulos liceret: ad postremum adultis catulis, fultam domestico præsidio, proprietatem loci sibi vindicasse. Non aliter Massilienses, qui nunc inquilini videantur, quandoque dominos regionum futu-

103.

ros. His incitatus rex, insidias Massiliensibus extruit. Itaque solenni Floraliorum die multos fortes ac strenuos viros hospitii iure in urbem misit: plures scirptis latentes, frondibusque supertectos induci vehiculis jubet; & ipse cum exercitu in proximis montibus delitescit; ut quum nocte à prædictis aperta porta forent, tempestive ad insidias adesset urbemque somno ac vino sepultam armatis invaderet. Sed has insidias mulier quædam, regis cognata, prodidit, quæ adulterare cum Græco adolescente solita, in amplexu juvenis, miserata formæ ejus, insidias aperuit, periculumque declinare jubet. Ille rem statim ad magistratus defert: atque ita patefactis insidiis, cuncti Ligures comprehenduntur, latentesque de scirpiis protrahuntur. Quibus omnibus interfectis, insidianti regi insidiæ tenduntur. Cæsa sunt cum ipso rege hostium septem millia. Exinde Massilienses festis diebus portas claudere, vigilias agere, stationem in muris observare, peregrinos recognoscere, curas habere, ac veluti bellum habeant, sic urbem pacis temporibus custodire. Adeo illic bene instituta, non temporum necessitate, sed recte faciendi consuetudine servantur.

CAP. V. Post hæc magna illis cum Liguribus, magna cum Gallis fuere bella: quæ res, & urbis gloriam auxit; & virtutem Græcorum, multiplicata victoria, celebrem inter finitimos reddidit. Carthaginensium quoque exercitus, cum bellum captis piscatorum navibus ortum esset, sæpe fuderunt, pacemque victis dederunt: cum Hispanis amicitiam junxerunt: cum Romanis prope ab initio conditæ urbis fœdus summa fide custodierunt, auxiliisque in omnibus bellis industrie socios juverunt. Quæ res illis & virium fiduciam auxit, & pacem ab hostibus præstitit. Cum igitur Massilia fama rerum gestarum, & abundantia opum,

opum, & virium gloria virente floreret, repente finitimi populi ad nomen Massilienſium delendum, veluti ad commune extinguendum incendium concurrunt. Dux conſenſu omnium Caramandus regulus elegitur, qui cum magno exercitu lectiſſimorum virorum urbem hoſtium obſideret, per quietem ſpecie torvæ mulieris quæ ſe deam dicebat, exercitus, ultro pacem cum Maſſilienſibus fecit; petitoque ut intrare illi urbem, & deos eorum adorare liceret, cum in arcem Minervæ veniſſet, conſpecto in porticibus ſimulacro deæ, quam per quietem viderat, repente exclamat illam eſſe quæ ſe noſte exteruiſſet; illam, qua recederet ab obſidione juſſiſſet. Gratulatuſque Maſſilienſibus, quod animadverteret eos ad curam deorum immortalium pertinere, torque aureo donata dea, in perpetuum amicitiam cum Maſſilienſibus junxit. Parta pace, & ſecuritate fundata, revertentes à Delphis Maſſilienſium legati, quo miſſi munera Apollini tulerant, audierunt urbem Romanam à Gallis captam, incenſamque. Quam rem domi nunciatam publico funere Maſſilienſes proſequuti ſunt: aurumque & argentum publicum privatumque contulerunt, ad explendum pondus Gallis, à quibus redemptam pacem cognoverant. Ob quod meritum & immunitas illis decreta, & locus ſpectaculorum in ſenatu datus, & fœdus æquo jure percuſſum. In poſtremo libro, Trogus majores ſuos à Vocontiis originem ducere avum ſuum Trogum Pompeium, Sertoriano bello, civitatem à Cn. Pompeio percepiſſe dicit: patruum Mithridatico bello turmas equitum ſub eodem Pompeio duxiſſe. patrem quoque ſub Cæſare militaſſe, epiſtolarumque legationumque ſimul & annuli curam habuiſſe.

LIBER

LIBER XLIV.

BREVIARIUM CAPITVM.

1. *Hiſpaniæ nomen, ſitus, fertilitas, amnes, clauſtra, forma, ſalubritas.*
2. *Hiſpanorum mores. primus Dux Viriatus.*
3. *Equarum Luſitanicarum fabula. Gallæcorum origo, divitiæ, & miranda.*
4. *Habidis Gallæciæ & finitimarum regionum principis hiſtoria, ſeu fabuloſa narratio, & prudens adminiſtratio. Geryonis, qui triplex fabulis dictus, regnum.*
5. *Carthaginenſium imperium, præclari eorundem Duces violenta morte pereunt. Hiſpanos domat Cæſar Auguſtus.*

CAP. I.

HIſpania ſicuti Europæ terminos claudit, ita & hujus operis finis futura eſt. Hanc veteres ab Ibero amne primum Iberiam, poſtea ab Hiſpano Hiſpaniam cognominaverunt. Hæc inter Africam & Galliam poſita, Oceani freto, & Pyrenæis montibus clauditur. Sicut minor utraque terra, ita utraque fertilior. Nam neque ut Africa violento ſole torretur, neque ut Gallia aſſiduis ventis fatigatur, ſed media inter utramque, hinc temperato calore, inde felicibus & tempeſtivis imbribus, in omnia frugum genera fœcunda eſt; adeo ut non ipſis tantum incolis, verum etiam Italiæ, ubique Romanæ, cunctarum rerum abundantiam ſufficiat. Hinc enim non frumenti tantum magna copia eſt, verum & vini, mellis, oleique; nec ferri ſolum materia præcipua eſt, ſed & equorum pernices greges, nec ſumma tantum terræ laudanda bona,

na, verum & abstrusorum metallorum felices divitiæ. Jam lini, spartique vis ingens: minii certe nulla feracior terra. In hac cursus amnium non torrentes rapidique ut noceant; sed lenes, & vineis campisque irrigui, æstuariisque Oceani affatim piscosi: plerique etiam divites auro, quod in paludibus vehunt. Uno tantum Pyrenæi montis dorso adhæret Galliæ; reliquis partibus undique in orbem mari cingitur. Forma terræ prope quadrata, nisi quod antantibus freti litoribus in Pyrenæum coit. Porro Pyrenæi montis spatium sexcenta millia passuum efficit. Salubritas cœli per omnem Hispaniam æqualis, quia aëris spiritus, nulla paludium gravi nebula inficitur: Hæc accedunt & marinæ auræ, undique versus assidui flatus, quibus omnem provinciam penetrantibus eventilato terrestri spiritu, præcipua hominibus sanitas redditur.

CAP. II. Corpora hominum ad inediam, laboremque; animi ad mortem parati; dura omnibus & adstricta parcimonia. Bellum quam otium malunt; si extraneos deest, domi hostem quærunt. Sæpe tormentis pro silentio rerum creditarum immortui: adeo illis fortior taciturnitatis cura, quam vitæ. Celebratur etiam bello Punico servi illius patientia, qui ultus dominum inter tormenta risu exultavit, serenaque lætitia crudelitatem torquentium vicit. Velocitas genti pernix; inquies animus: plurimis militares equi, & arma, sanguine ipsorum cariora. Nullus in festos dies epularum apparatus. Aqua calida lavari, post secundum bellum Punicum à Romanis didicere. In tanta sæculorum serie nullus illis dux magnus, præter Viriatum, fuit: qui annis decem, Romanos varia victoria fatigavit, (adeo feris propiora, quam hominibus ingenia gerunt,) quem ipsum non iudicio populi electum, sed ut cavendi scientem, declinandorumque periculorum peritum, sequuti sunt. Cujus ea virtus continentiaque

nentiaque fuit, ut cum consulares exercitus frequenter vicerit, tantis rebus gestis non armorum, non vestis cultum, non denique victum mutaverit: sed in eo habitu, quo primum bellare cœpit, perseveraverit; ut quivis gregarius miles ipso imperatore opulentior videretur.

CAP. III. In Lusitanis juxta fluvium Tagum, vento equas fetus concipere multi auctores prodidere: quæ fabulæ ex equarum fecunditate, & gregum multitudine natæ sunt: qui tanti in Gallæcia, & Lusitania, ac tam pernices visuntur, ut non immerito vento ipso concepti videantur. Gallæci autem Græcam sibi originem asserunt. Siquidem post finem Trojani belli, Teucrum, morte Ajacis fratris invisum patri Telamoni, quum non reciperetur in regnum, Cyprum concessisse atque ibi urbem nomine antiquæ patriæ Salaminam condidisse. Inde accepta opinione paternæ mortis, patriam repetisse. Sed quum ab Eurysace Ajacis filio, arceretur prohiberetur. Hispanæ litoribus appulsum, loca obtinuisse. Nunc est Carthago nova, occupasse: inde Gallæciam transisse, & positis sedibus genti nomen dedisse. Gallæciæ autem portio, Amphilochi dicuntur. Regio cuprum, aes ac plumbi ubertima, tum & minio, quod etiam vicino flumini nomen dedit. Auro quoque ditissima adeo ut etiam aratro frequenter glebas aureas exscindant. In hujus gentis finibus fas nemini est, quem terro violari nefas habetur: sed si quando fulgure terra prosciss est, quæ in his locis assidua res est, detectum aurum velut dei munus colligere permittitur. Feminæ res domesticas, agrorumque culturas administrant: ipsi armis, & rapinis serviunt. Præcipua his quidem ferri materia, sed aqua ipso ferro violentior: quippe temperamento eius ferrum acrius redditur: nec ullum apud eos telum probatur, quod non aut Bilbili fluvio, aut Chalybe tingatur. Unde etiam

tiam Chalybes, fluvii hujus finitimi appellati; fertoque ceteris prædare dicuntur.

CAPIV Saltus vero Tartesiorum, in quibus Titanas bellum adversus deos gessisse proditur, incoluere Curetes: quorum ex vetustissimus Gargoris, mellis colligendi usum primus invenit. Huic cum ex filia stupro nepos provenisset, pudore flagitii variis generibus extinguere parvulum voluit: sed per omnes casus fortuna quadam servatus, ad postremum ad regnum tot periculorum miseratione pervenit. Primum omnium cum eum exponi jussisset, & post dies ad corpus exposititi requirendum misisset, inventus est varia ferarum lacte nutritus. Deinde ferarum domum, tramite angusto, per quem armenta commeare consueverant, propici jubet: crudelis prorsus qui proculcari nepotem, quam simplici morte interfici maluit. Ibi quoque cum inviolatus esset, nec alimentis egeret, canibus primo jejunis, & multorum dierum abstinentia cruciatis, mox etiam suibus objecit. Itaque cum non solum non noceretur, verum etiam quarundam uberibus aleretur: ad ultimum in Oceanum abjici jussit. Tum plane manifesto quodam numine interfurentes æstus, ac reciprocantes undas, velut navem, non fluctu veheretur, leni salo in litore exponitur: nec multo post cerva affuit quæ ubera parvulo offeret. Inde denique conversatione nutricis eximia puero pernicitas fuit; interque cervorum greges diu montes saltusque, haud inferior velocitate peragravit. Ad postremum laqueo captus, regi dono datus est. Tunc & lineamentorum similitudine, & notis corporis, quæ innata parvulo fuerant nepos agnitus. Admiratione deinde tot casuum periculorumque, ad eosdem successor regni destinatur. Nomen illi inpositum Haoldis: qui ut regnum accepit, tantæ magnitudinis fuit, ut non frustra deorum majestate tot periculis

culis ereptus videretur: quippe barbarum populum legibus junxit; & boves primus aratro domari; frumentaque sulco quærere docuit; & ex agresti cibo mitiora vesci, odio eorum quæ ipse passus fuerat, homines coegit. Hujus casus fabulosi viderentur, nisi & Romanorum conditores lupa nutriti, & Cyrus rex Persarum cane alitus proderetur. Ab hoc & ministeria servilia populo interdicta, & plebs in septem urbes divisa. Mortuo Habide regnum per multa sæcula à successoribus ejus retentum est. In alia parte Hispaniæ, & quæ ex insulis constat, regnum penes Geryonem fuit. In hac, tanta pabuli lætitia est, ut nisi abstinentia interpellata sagina fuerit, pecora rumpantur. Inde denique armenta Geryonis, quæ illis temporibus solæ opes habebantur, tantæ famæ fuere, ut Herculem ex Asia prædæ magnitudine illexerint. Porro Geryonem ipsum non triplicis naturæ, ut fabulis proditur, fuisse ferunt: sed tres fratres tantæ concordiæ extitisse, ut uno animo omnes regi viderentur: nec bellum Herculi sua sponte intulisse: sed cum armenta sua rapi vidissent, amissa bello repetisse.

CAP. V. Post regna deinde Hispaniæ, primi Carthaginienses imperium provinciæ occupavere. Nam cum Gaditani à Tyro, unde & Carthaginiensibus origo est, sacra Herculis, per quietem jussi, in Hispaniam transtulissent, urbemque ibi condidissent, invidentibus incrementis novæ urbis finitimis Hispaniæ populis ac propterea Gaditanos bello lacessentibus, auxilium consanguineis Carthaginienses misere. Ibi felici expeditione & Gaditanos ab injuria vindicaverunt, & majorem partem provinciæ imperio suo adiecerunt. Postea quoque hortantibus primæ expeditionis auspiciis, Hamilcarem imperatorem cum magna manu ad occupandam provinciam misere: qui magnis rebus gestis, dum fortunam inconsultius sequitur, in insidias

dias deductus, occiditur. In hujus locum gener ipsius Hasdrubal mittitur; qui & ipse à servo Hispani cujusdam, ulciscente domini injustam necem, interfectus est. Major utroque Annibal imperator, Hamilcaris filius succedit. Siquidem utriusque res gestas supergressus, universam Hispaniam domuit: inde Romanis illato bello, Italiam per annos sexdecim variis cladibus fatigavit: cum interea Romani missis in Hispaniam Scipionibus, primo Pœnos provincia expulerunt: postea cum ipsis Hispanis gravia bella gesserunt. Nec prius perdomita provincia jugum Hispaniæ accipere potuerunt, quam Cæsar Augustus perdomito orbe, victricia ad eos arma transtulit, populumque barbarum ac ferum, legibus ad cultiorem vitæ usum traductum, in formam provinciæ redegit.

FINIS.

PROLOGI HISTORIARUM

Philippicarum Pompeii Trogi.

PROLOGUS LIBRI I.

PRimo volumine continentur hæc. Imperium Assyriorum à Nino rege, usque ad Sardanapalum. Post quem translatum est per Arbacem ad Medos, usque ad ultimum regem Astyagen. Is a nepote suo Cyro pulsus regno, & Persæ regno potiti. Vt Cræso Lydiæ regi bellum intulit Cyrus; victumque cepit. Hic in excessu dicti Æolicarum & Ionicarum urbium situs; originesque Lydorum, & in Italia Tuscorum. Post Cyrum, filius Cambyses Ægyptum domuit. Repetitæ Ægypti origines urbium. Extincto Cambyse, Darius occisis Magis regnum Persicum accepit; captaque Babylone, bella Scythica molitus est.

PROLOGUS LIB. II.

SEcundo volumine continentur hæc: Scythiæ & Ponti situs; originesque Scythiæ, usque ad bellum quo ist inde pulsus Darius: qui post hanc fugam Græciæ bellum intulit, per Datin & Tisafernem, quod soli Athenienses tenuere. Hic origines Athenarum repetitæ & reges usque ad Pisistrati tyrannidem, qua extincta ratione vicere Persas. Vt mortuo Dario filius eius Xerxes bellum Græciæ intulit: ac repetitæ origines Thessalix: expulsoque Græcia Xerxe, bellum ab Athenienſibus translatum in Asiam, usque ad Xerxis interitum.

PRO-

PROLOGUS LIB. III.

TErtio volumine continentur hæc. Vt mortuo Xerxe filius Artaxerxes, pulso interfectore patru Artabano bellum cum defectore Ægypti habuit: primoque dux eius Acchæmenes victus est, iterum per Agabazum Ægypto recepta. Vt Græcis cum rege pacificatis, bella inter ipsos orta sunt. Inde repetita Peloponnensiū origines: ut ab Hercule posteru Dorico populo sit occupata. Deinde bella Argolica & Messeniaca; coalitique Sicyoniæ & Corinthi tyranni. Bellum Crisæum. & quod Athenienses primo cum Bœotis, dein cum Peloponnensibus gesserunt.

PROLOGUS LIB. IV.

QVarto volumine continentur res Siculæ, ab ultimæ origine, usque ad delatam Syracusis Athenienſium classem.

PROLOGUS LIB. V.

QVinto volumine continentur hæc; bellum inter Athenienses & Lacedæmonios, quod Decelecū vocatur, usque ad captas Athenas. Vbi expulsi sunt Athenis triginta tyranni. Bellum quod Lacedæmonii in Asia cum Artaxerxe gesserunt, propter Cyrum initum. Hinc repetitum in excessu Cyri cum fratre bellum; & Græcorum qui sub eo militaverunt.

PROLOGUS LIB. VI

SExto volumine continentur hæc. Bellum Lacedemoniorum gestum in Asia cum Persicis præfectis, ducibus belli Herclide & Agesilao, usque ad prælium navale factum Cnido: quo victis illis, Athenienses repetiere imperium. Dein bellum Corinthiacum, & bellum Bœoticum, quo Leuctris & Mantineæ victi Spartani, amisere imperium. In Thessalia deinde Iasonis & post illum Alexandri Pherei coalitum atque extinctum imperium. Tum sociale bellum gestum adversus Athenienses Achæis, & Rhodiis & Byzantiis. Transitus hinc ad res Macedonicas.

PROLOGUS. LIB. VII.

Septimo volumine continentur origines Macedonicæ regesque à conditore gentis Catano, usq; ad magnum Philippum: ipsius Philippi res gestæ usque ad captam urbem Mothonem. Additæ in excessu Illyriorum & Pæonum origines.

PROLOGUS LIB. VIII.

Octavo volumine continentur res gestæ Philippi magni, post captã urbem Mothonem, à principio belli Phocensis quod sacrum vocant, usq; ad finem ejus: interfectumq; huic bellum quod Philippus cum Chalcedonia urbibus gessit, quarum clarissimam delevit Olynthon. Vt Illyrici reges ab eo victi sunt; & Thracia atq; Thessalia ab eo subactæ: & rex Epiro datus Alexander ejecto Arryba: & frustra Perinthos oppugnata.

PROLOGUS LIB. IX.

Nono volumine continentur hæc. Vt Philippus à Perintho summotus. Byzantii origines, à cujus obsidione summotus Philippus, Scythiæ bellũ intulit. Repetitæ inde Scythicæ res, ab hu tẽporibus, in quibus illa prius finierant usque ad Philippi bellum quod cum Athenæ, Sythiæ rege, gessit. Vnde reversus, Græciæ bellum intulit: victorque Cheronea, cum bella Persica moliretur præmissa classe cũ ducibus, à Pausania occupatus angustiis nuptiarum filiæ die occisus est, priusquam bella Persica inchoaret. Repetitæ res inde Persicæ à Dario notho, cui successit filius Artaxerxes cognomine Mnemon: qui post fratrem Cyrum victum, pulsaq; Gnido per conona classe Lacedæmoniorum, bellum cum Evagora rege Cyprio gessit: originesque Cypri repetitæ.

PROLOGUS LIB. X.

Decimo volumine continentur Persicæ res, ut Artaxerxes Mnemon pacificatus cum Evagora rege Cyprio, bellum Ægyptium in urbe Acre comparaverit: ipse

in

in Caduſiis victor: defectores in Aſia turpuratos ſuos perſequutus, primum Dopanem præfectum Paphlagonum origo repetita: Dein præfectum Helleſponti Ariobarzanen: deinde in Syria præfectum Armeniæ Orontem, omnibuſque victis deceſſerit, filio ſucceſſore Ocho. Is deinde occiſis optimatibus Sidona accepit: Ægypto bellum ter intulit. Vt poſt mortem Ochi regnarit Arſen: dein Darius, qui cum Alexandro Macedonum rege bello conflixit.

PROLOGUS LIB. XI.

VNdecimo volumine continentur res geſtæ Alexandri Magni, uſque ad interitum regis Perſarum Darii. Dictæque in exceſſu origines & reges Cariæ.

PROLOGUS. LIB. XII.

DVodecimo volumine continentur Alexandri Magni bella Bactriana et Indica, uſque ad interitum eius. Dictæq; in exceſſu res à præfecto ejus Antipatro in Græcia geſtæ, et ab Archidamo rege Lacedæmoniorum, Moloſſoque Alexandro in Italia, quorum ibi eſt uterq; cum exercitu deletus. Additæ huic origines Italicæ Apulorum, Lucanorum Samnitum, Sabinorum; et ut Zopyrion in Ponto cum exercitu perierit.

PROLOGUS LIB. XIII.

TErtiodecimo volumine continentur hæc. Vt mortuo Alexandro optimates caſtrorum eius, provinciarũ imperia ſint partiti: ut veterani qui ab eodem lecti erant in colonias, moliti, relictis illis, in Græciam redire, à Phithone ſint deleti. Bellum Lamiacum, quod Antipater in Græcia geſſit. Bellum quo Perdiccas regem Ariarathem occidit, et occiſus eſt. Bellum quo Eumenes Neoptolemum et Craterum occidit. Additæ in exceſſu origines regeſque Cyrenarum.

PROLOGUS LIB. XIV.

QVartodecimo volumine continentur hæc: bellum inter Antigonum et Eumenem geſtum: Quem ut

Cappadocia expulit Antigonus, ſic Phrygia majore Ariday & Cliton: victus in Helleſponto navali bello. Repetitum rurſus bellum ab Eumene per Argyraſpidas; quo victus ab Antigono, interiit. Vt in Macedonia Caſſander victo Polyperchonte, receptaque à defectore Munychia matrem Alexandri Olympiada Pydnæ obſeſſam interfecit.

PROLOGUS LIB. XV.

QVindecimo volumine continentur hæc: Vt Demetrius, Antigoni filius Gazæ victus eſt ab Ptolemæo. Vt Caſſander in Macedonia filium Alexandri regis interfecit: ac alterum Polyperchontes. Vt Ptolemæum vicit claſſe Demetrius idemque ab obſidione Rhodi ſummotus eſt. Repetita in exceſſu origo Rhodiorum: unde digreſſus Demetrius liberavit à Caſſandro Græciam. Dein pater ejus Antigonus bellum cum Lyſimacho & Seleuco habuit. Repetitæ Seleucidæ, & regis Indiæ Sandrocotti. Vt victus bello Antigonus interiit; reliquæque imperii ſunt à filio collectæ: & Leonidæ inde Spartani res geſtæ Corcyræ & Illyrici, & in Italia; qui ablata Corcyra, rex Caſſander interiit.

PROLOGUS LIB. XVI.

SExtodecimo volumine continentur hæc. Vt mortuo Caſſandro, ortæque inter filios ejus cetammibus, Demetrius adjutor alter adhibitus, occiſo eo, Macedoniæ regnum tenuit: qui mox victus à Pyrrho Epiri rege, tranſlatis in Aſiã bellis, captus à Seleuco deceſſit. Ptolemæus nuncupato ſucceſſore filio Philadelpho deceſſit. Vt Lyſimachus in ponto captus ac miſſus. Andromachæ: rurſus in Aſia civitates quæ ſub Demetrio fuerant, & in Ponto Heracleam occuparit. Repetitæ inde Bythiniæ & Heracleoticæ origines; tyrannique Heracleæ Clearchus & Satyrus & Dionyſius, quorum filius interfectis Lyſimachus occupavit urbem.

PRO-

PROLOGUS LIB. XVII.

Septimodecimo volumine continentur hæc. Vt Lysimachus, occiso filio Agathocle, per novercam Arsinoen bellum cum rege Seleuco habuit, quo victus interiit: ultimumque certamen commilitonum Alexandri fuit. Vt Seleucus amissis in Cappadocia cum Diodoto copiis, interfectus est ab Ptolemæo fratre Arsinoes uxoris Lysimachi, in cujus vicem Ptolemæus cognomine Ceraunus, creatus ab exercitu rex, Macedoniam occupavit: bella cum Antiocho & Pyrrho composuit, datu Pyrrho auxiliis, quibus iret contra Romanos, defensum Tarentum. Inde repetitæ origines regum Epiroticorum, usque ad Pyrrhum: ipsiusque Pyrrhi res gestæ, priusquam in Italiam trajecit.

PROLOGUS LIB. XVIII.

Octavodecimo volumine continentur res à Pyrrho Epirota in Italia gestæ contra Romanos. Postque id bellum, transitus ejus in Siciliam adversus Carthaginenses. Inde origines Phœnicum, & Sidonis, & Veteres Carthaginumque res gestæ in excessu dictæ.

PROLOGUS LIB. XIX

Undevicesimo volumine continentur res Carthaginiensium in Africa per Asdrubalem et Hamilcarem gestæ & in Sicilia, cum Senuntem et Agrigentum & Camerinam & Gelam ceperunt: quo bello Dionysius Siracusanus, Siciliæ regnum occupavit. Bellum quod cum eo Pœni per Imilconem gesserunt, qui obsidione Syracusarum exercitum et classem amisit.

PROLOGUS LIB. XX.

Vicesimo volumine continentur res gestæ Dionysii Siculi patris. Vt pulsis Pœnis Italica bella sit molitus. Inde repetitæ origines Venetorum, et Græcorum et Gallorum qui Italiam incolunt. Deductaque Dionysiæ rebus ad interitum ejus, dictæ quas Hano Pœnus in Africa gessit.

PROLOGUS LIB. XXI.

VNo & viceſimo volumine continentur hæc. Vt in Sicilia Dionyſius filius à patre amiſſo tractarit imperium. Vt per Dionem ejectus bellũ cum Siculis geſſit: donec amiſſis liberis & fratribus Corinthũ ſeceſſit. Vt à Timoleonte Carthaginienſium bello ſit liberata Sicilia: mortuoque Piſiſtrato iterum facta ſeditione arceſſit ad bellum Carthaginienſes obſederunt Syracuſas: quo bello Agathocles nactus imperium eſt.

PROLOGVS LIB. XXII.

SEcundo & viceſimo volumine continentur hæc. Res geſtæ Agathoclis: ut à Pœnis nactus imperium, bellum cum ipſis geſſit, primum in Sicilia, dehinc victus, trajecit in Africam, ubi poſſeſſa provincia Aphellam regem Cyrenarum interfecit. Vt rurſus in Siciliam reverſus, occupata totius inſulæ dominatione, cum revertiſſet in Africã, amiſſis copiis, ſolus inde profugit in Siciliam: belloque ibi repetitus, & cum Pœnis pacem compoſuit, & diſſidentes à ſe Siculos ſubjecit.

PROLOGUS LIB. XXIII.

TErtio & viceſimo volumine continentur hæc. Vt Agathocles domita Sicilia, bellum in Italia Bruttiis intulerit. Repetitæ inde Bruttiorum origines: omnibus ſubactis, rex, ſeditione filii exheredati ac nepotis oppreſſus, interiit. Inter peregrinos deinde milites ejus & Siculos bellum motum: quæ cauſa Pyrrhum regem Epiri in Siciliam adduxit: bellaque Pyrrhus cum Pœnis & Mamertinis ibi geſſit: & à Sicilia reverſus in Italiam, victuſque prælio à Romanis revertit in Epirum.

PROLOGUS LIB, XXIV.

QVarto & viceſimo volumine continentur, Bellum quod inter Antigonum Genatam, & Antiochum Seleuci filium in Aſia geſtum eſt. Bellum quod Ptolemæus Ceraunus in Macedonia cũ Menio Illyrio & Ptolemæo

lemæo Lyſimachi filio habuit: atque Arſinoen ſororem ſuam imperio Macedonicarum urbium exuit. Ipſe cum Belgio Gallorum duce congreſſus, interiit. Repetitæ inde Gallorum origines, qui Illyricum occuparunt, atque ut ingreſſi Græciam, Brenno duce, Delphis victi deletique ſunt.

PROLOGUS LIB. XXV.

QVinto & viceſimo volumine continentur hæc. Vt Antigonus Gallos delevit: deinde cum Apollodoro Caſſandriæ tyranno bellum habuit. Vt Galli tranſierint in Aſiam bellumque cum rege Antigono & Bithynio geſſerunt: quas regiones Felini occuparunt. Vt Pyrrhus ex Italia reverſus regno Macedoniæ Antigonum exuerit, Lacedemonem obſederit; Argis interierit: filiuſque ejus Alexander Illyricum cum Mytilo bellum habuerit.

PROLOGUS LIB. XXVI.

SExto & viceſimo volumine continentur hæc. Quibus in urbibus Græciæ dominationem Antigonus Gonatas conſtituerit; Vt defectores Gallos Megaris delevit: regemque Lacedæmoniorum Arean Corinthi interfecit. Deinde cum fratris ſui Crateri filio Alexandro, bellum habuerit. Vt princeps Achaiæ Aratus Sicyonem & Corinthum & Megaram occuparit. Vt in Syria rex Antiochus, cognomine Soter, altero filio occiſo, altero rege nuncupato Antiocho, deceſſerit. Vt in Aſia filius Ptolemæi regis ſocio Timarcho deſciverit à patre. Vt frater Antigoni Demetrius, occupato Cyrenis regno, interiit. Vt mortuo rege Antigono, filius ejus Seleucus Gallinicus regnum acceperit.

PROLOGUS LIB. XXVII.

SEptimo et viceſimo volumine continentur hæc. Seleuci bellum in Syria adverſus Ptolemæum. Item in Aſia adverſus fratrem ſuum Hieracem: quo bello Angora victus eſt à Gallis. Vtque Galli Pergamo victi ab Attalo Lambitunum occiderint. Vt Ptolemæus eum denuo captum interfecerit: & Antigonum andro prælio navali prona vicerit; & à Gallinico fuſus, in Meſopota-

mia Antiochus inſidiantem ſibi effugit Artamenem. Deinde poſtea cuſtode Stryponio, quo a Gallis occiſo Seleucus quoque frater ejus deceſſerit, majoremque filiorum ejus Epacorios occiderit.

PROLOGUS LIB. XXVIII.

OCtavo et viceſimo volumine continentur hæc. Vt mortuo rege Epiri Alexandro, Laudamiam Epirotæ occiderint. Dictique in exceſſu Baſtarnici motus. Vt ex Macedonia Demetrius ſit à Dardanis fuſus quo mortuo tutelâ filii ejus Philippi ſuſcepit Antigonus, qui Theſſaliam Mœſiam Cariam ſubjecit: et adjutis Achæis contra regem Spartanum Cleomenem. cepit Lacedæmona amiſſoque regno Cleomenes Spartanus conſugit Alexandriam, atque ibi interiit. Dictum in exceſſu bellum Illyricum, quod Romani geſſere cum Teuta.

PROLOGUS XXIX.

VNdetriceſimo volumine continentur hæc: res geſtæ Philippi regis adverſus Dardanos, et Ætolos. Repetitæque inde Creticæ origines. poſt cujus inſulæ ſocietatem, Philippus cum Illyriis et Dardanis, et rurſus Ætolis bello congreſſus eſt: adjuvantibus Ætolos Romanis: Quo finito intulit Ætolis bellum.

PROLOGUS LIB. XXX.

TRiceſimo volumine continentur hæc. Vt mortuo Ptolemæo Vtruſphonæ, filius ejus Philopator Antiochi regem vicit. Vtq; captus amore Agathocles corruptus deceſſit, relicto filio pupillo: in quem cum Philippo rege Macedonum conſenſit Antiochus. Philippi deinde geſta in Aſia, cum moviſſet Ætola bella. A quibus reverſus bellum habuit cum ducibus Romanis Sulpitio et Flaminio, quibus victus, pax. Tranſitus deinde ad res Antiochi, qui poſt regnum acceptum proſequutus defectores in Media Molonem, in Aſia Maccheum, quem obſedit Sardibus: pacata ſuperiore Aſia Bactris tenus, in Romana bella deſcendit.

PRO-

PROLOGUS LIB. XXXI.

VNo et triceſimo volumine continentur bellum, quod cum Lacedæmonio Navide Titus Flamininus et Philopœmen dux Achaicorum geſſit. Item bellum quod cum Antiocho in Achaia per Achilium conſulem, et in Aſia per Scipionem geſtum eſt. Denique Annibalis ad regem ab Carthagine fuga. Bellum cum Acholis geſtum per eundem Achilium, qui Antiochum Græciæ expulerat.

PROLOGUS LIB. XXXII.

SEcundo et triceſimo volumine continentur hæc. Defectio ab Achæis Lacedæmoniorum et Meſſeniorum, qua Philopœmen interiit. Romanorum in Aſia ducum ambo adverſum Gallos bellum. Regis Philippi propter ablatas ſibi ciuitates, alienatus in Romanos animus; et ob hoc alter filiorum Demetrius occiſus: Concitatique ab eo Baſternæ, tranſire conati in Italiam. Inde in acceſſu dictæ res Illyricæ: ut Galli qui occuparant Illyricum, rurſus redierunt in Galliam, origineſque Pannoniorum, et incrementa Daciorum, per Ruboboſten regem. In Aſiæ bellum à rege Eumene geſtum adverſus Gallum Ortiagontem, Pharnacem Ponticum, et Pruſiam adjuvante Pruſiam Annibale Pœno. Res geſtæ Annibalis poſt victum Antiochum. Et mox mortuo Seleuco filio magni Antiochi ſucceſſit regno frater Antiochus.

PROLOGUS LIB. XXXIII.

TErtio et triceſimo volumine continentur hæc. Vt cum Perſe Philippi filio, rege Macedonum, Romani bellum geſſerint: quo capto deleta eſt Epiros: Ætolicæ ciuitates ab unitate corporis deductæ, inter Achæos et Lacedæmonios certamine orto. Bellum rurſum in Macedonia geſtum à Romanis cum Pſeudo-Philippo.

PROLOGUS LIB. XXXIV.

QVarto & triceſimo volumine continentur hæc. Bellum Achaicum quod Romani per Marcellum & Mum-

PROLOGUS LIB. XXI.

VNO & vicesimo volumine continentur hæc. Vt in Sicilia Dionysius filius à patre amisso tractarit imperium. Vt per Dionem ejectus bellū cum Siculu gesserit: donec amissis liberis & fratribus Corinthū secesserit. Vt à Timoleonte Carthaginiensium bello sit liberata Sicilia: mortuoque Pisistrato iterum facta seditione arcessit ad bellum Carthaginienses obsederunt Syracusas: quo bello Agathocles nactus imperium est.

PROLOGVS LIB. XXII.

SEcundo & vicesimo volumine continentur hæc. Res gestæ Agathoclis: ut à Pœnis nactus imperium, bellum cum ipsis gesserit, primum in Sicilia, deinde victus, trajecit in Africam, ubi possessa provincia Aphellam regem Cyrenarum interfecit. Vt rursus in Siciliam reversus, occupata totius insulæ dominatione, cum revertisset in Africā, amissis copiis, solus inde profugit in Siciliam: belloque ibi repetitus, & cum pœnis pacem composuit, & dissidentes à se Siculos subjecit.

PROLOGUS LIB. XXIII.

TErtio & vicesimo volumine continentur hæc. Vt Agathocles domita Sicilia, bellum in Italia Bruttiis intulerit. Repetitæ inde Bruttiorum origines: omnibus subactis, rex, seditione filii exheredati ac nepotis oppressus, interiit. Inter peregrinos deinde milites ejus & Siculos bellum motum: quæ causa Pyrrhum regem Epiri in Siciliam adduxit: bellaque Pyrrhus cum Pœnis & Mamertinis ibi gessit: & à Sicilia reversus in Italiam, victusque prælio à Romanis revertit in Epirum.

PROLOGUS LIB, XXIV.

QVarto & vicesimo volumine continentur, Bellum quod inter Antigonum Gonatam, & Antiochum Seleuci filium in Asia gestum est. Bellum quod Ptolemæus Ceraunus in Macedonia cū Menio Illyrio & Ptolemæo

lenzo Lysimachi filio habuit: atque Arsinoen sororem suam imperio Macedonicarum urbium exuit. Ipse cum Belgo Gallorum duce congressus, interiit. Repentinæ inde Gallorum origines, qui Illyricum occuparunt, atque ad ingressi Græciam, Brenno duce, Delphis victis deletique sunt.

PROLOGUS LIB. XXV.

Quinto & vicesimo volumine continentur hæc. Ut Antigonus Gallos delevit: deinde cum Apollodoro Cassandriæ tyranno bellum habuit. Ut Galli transierint in Asiam bellumque cum rege Antigono & Bithyno gesserint: quas regiones Celtæ occuparint. Ut Pyrrhus ex Italia reversus regno Macedoniæ Antigonum exuerit, Lacedæmonem obsederit; Argis interierit: filiusque ejus Alexander Illyricum cum Mytilo bellum habuerit.

PROLOGUS LIB. XXVI

Sexto & vicesimo volumine continentur hæc. Quibus in urbibus Græciæ dominationem Antigonus Gonatas constituerit; Ut defectiones Gallos Mevaris delevit: regemque Lacedæmoniorum Areum Corinthi interfecit. Deinde cum fratris sui Cratери filio Alexandro, bellum habuerit. Ut princeps Achaiæ Aratus Sicyonem & Corinthum & Megaram occuparit. Ut in Syria rex Antiochus, cognomine Soter, altero filio occiso, altero rege nuncupato Antiocho, decesserit. Ut in Asia filius Ptolemæi regis socio Timarcho defecerit à patre. Ut frater Antigoni Demetrius, occupato Cyrenis regno, interiit. Ut mortuo rege Antigono, filius ejus Seleucus Gallinicus regnum acceperit.

PROLOGUS LIB. XXVII.

Septimo et vicesimo volumine continentur hæc. Seleuci bellum in Syria adversus Ptolemæum. Item in Asia adversus fratrem suum Hieracem: quo bello Angura victus est à Gallis. Utque Galli Pergamo victi ab Attalo Lambitunum occiderint. Ut Ptolemæus eum denuo captum interfecerit: & Antigonum Andro prælio navali prona vicerit; & à Gallinico fusus, in Mesopota-

mia Antiochus insidiantem sibi effugit Artamenem. Deinde postea custode Stryponio, quo à Gallis occiso Seleucus quoque frater ejus decesserit, majoremque filiorum ejus Epacorios occiderit.

PROLOGUS LIB. XXVIII.

OCtavo et vicesimo volumine continentur hæc. Vt mortuo rege Epiri Alexandro, Laudamiam Epirotæ occiderint. Dictique in excessu Bastarnici motus. Vt ex Macedonia Demetrius sit à Dardanis fusus quo mortuo tutelã filii ejus Philippi suscepit Antigonus, qui Thessaliam Mœsiam, Cariam subjecit: et adjutis Achæis contra regem Spartanum Cleomenem. cepit Lacedæmona amissoque regno Cleomenes Spartanus confugit Alexandriam, atque ibi interiit. Dictum in excessu bellum Illyricum, quod Romani gessere cum Teuta.

PROLOGUS XXIX.

VNdetricesimo volumine continentur hæc: res gestæ Philippi regis adversus Dardanos, et Ætolos. Repetitæque inde Creticæ origines: post cujus insulæ societatem, Philippus cum Illyriis et Dardanis, et rursus Ætolis bello congressus est: adjuvantibus Ætolos Romanis: Quo finito intulit Ætolis bellum.

PROLOGUS LIB. XXX.

TRicesimo volumine continentur hæc. Vt mortuo Ptolemæo Vtrusphonæ, filius ejus Philopator Antiochũ regem vicit. Vtq; captus amore Agathocles corruptus decessit, relicto filio pupillo: in quem cum Philippo rege Macedonum consensit Antiochus. Philippi deinde gesta in Asia, cum movisset Ætola bella. A quibus reversus bellum habuit cum ducibus Romanis Sulpitio et Flaminio, quibus victus, pax. Transitus deinde ad res Antiochi, qui post regnum acceptum prosequutus defectores in Media Molonem, in Asia Maccheum, quem obsedit Sardibus: pacata superiore Asia Bactris tenus, in Romana bella descendit.

PRO-

PROLOGUS LIB. XXXI.

VNo et triceſimo volumine continentur bellum, quod cum Lacedæmonio Navide Titus Flamminus et Philopœmen dux Achaicorum geſſit. Item bellum quod cum Antiocho in Achaia per Achilium conſulem, et in Aſia per Scipionem geſtum eſt. Denique Annibalis ad regem ab Carthagine fuga. Bellum cum Acholis geſtum per eundem Achilium, qui Antiochum Græcia expulerat.

PROLOGUS LIB. XXXII.

SEcundo et triceſimo volumine continentur hæc. Deſtitio ab Achæis Lacedæmoniorum et Meſſeniorum, qua Philopœmen interiit. Romanorum in Aſia ducum ambo adverſum Gallos bellum. Regis Philippi propter ablatas ſibi ciuitates, alienatus in Romanos animus; et ob hoc alter filiorum Demetrius occiſus: Comitatuque ab eo Baſternæ, tranſire conati in Italiam. Inde in acceſſis deſertes Illyricæ ut Galli qui occuparant Illyricum, rurſus redierunt in Galliam, originesque Pannoniorum, et incrementa Dacorum, per Ruboboſtem regem. In Aſia bellum à rege Eumene geſtum adverſus Gallum Ortiagontem, Pharnacem Ponticum, et Pruſiam adjuvante Pruſia Annibale Pæno. Res geſtæ Annibalis poſt victum Antiochum. Et mox mortuo Seleuco filio magni Antiochi ſucceſſit regno frater Antiochus.

PROLOGUS LIB. XXXIII.

TErtio et triceſimo volumine continentur hæc. Vt cum Perſe Philippi filio, rege Macedonum, Romani bellum geſſerint: quo capto deleta eſt Epiros: Ætolicæ ciuitates ab unitate corporis deductæ, inter Achæos et Lacedæmonios certamine orto. Bellum rurſum in Macedonia geſtum à Romanis cum Pſeudo-Philippo.

PROLOGUS LIB. XXXIV.

QVarto & triceſimo volumine continentur hæc. Bellum Achaicum quod Romani per Marcellum & Mum-

Mummium geſſere: quo diruta eſt Corinthus. Bellum regis Eumenis cum Gallogræcis, & in Piſidias cum Selegenſibus. Res quas geſsit Syriæ rex Antiochus, & rex Ægypti Ptolemæus. Repetitæ inde origines regum Cappadocum. Epiphanes ut mortuo Ptolemæo, relictis abeo filii duo Philometor & Evergetes primum cum Antiocho habuere bellum, quod per Romanos finitum eſt; deinde inter ſe, quo major eſt expulſus: reſtitutoque, Romani inter fratres regna diviſerunt. Vt mortuo rege Syriæ Antiocho, Demetrius cognomine Soter, qui Romæ fuerat obſes, clam fugit; occupataque Syria bellum cum Timarcho Medorum rege habuit, Ariarathe rege Cappadocum. Vt habita inter Ariarathen & Orphernem regni certamina. Vt mortuo rege Aſiæ Eumene, ſuffectus Attalus bellum cum Sidegenſibus habuit, & cũ rege Pruſia.

PROLOGUS LIB. XXXV.

Quinto & triceſimo volumine continentur hæc. Bellum Rhodiacum inter Cretas & Rhodios: ſeditio Chidiorum adverſum Cerinenſes. Et adverſus Demetrium Soteram ſubornatus eſt Alexander, tanquam genitus Epiphane Antiocho: quo bello victus Demetrius inviſam ſtultitiæ Alexandrum bello vicit, adjuvante Ptolemæo Philometore, qui eo bello interiit. Vt deinde orta Demetrio bella ſint cum Diotoro Tryphone: expulſuſque à Tryphone regno Syriæ Demetrius. Repetit inde ſuperioris Aſiæ motus, factos per Arethũ et Aſacen Fartum.

PROLOGVS LIB. XXXVI.

Sexto & triceſimo volumine continentur hæc. Vt Tryphone pulſo Syria Demetrio; captaque à Partha, bellum geſsit cum fratre eius Antiocho cognomine Sidete. Vt Antiochus interfecto Hyrcano, Judæos ſubegit, Repetita inde in excurſu origo Judæorum. Vt rex Aſiæ Attalus Cenoſtracas ſubegit: ſucceſſoremq; imperii Attali Philometora reliquit. Mortuo deniq; Philometore regno Aſiæ occupato, bellum cum Romanis geſsit, qua pactus eſt.

PRO-

PROLOGUS LIB. XXXVII.

Septimo & tricesimo volumine continentur hæc. Repetitis regum Ponticorum originibus, ut ultimum in Mithridatem Eupatora series imperii deducta sit: Atque ut ingressus ille regnum, subegit Pontum & Paphlagoniam, priusquam in bella Romana descenderit. Dictaque in excessu regum Bosphoranorum & Colchorum origines & res gestæ.

PROLOGUS LIB. XXXVIII.

Octavo & tricesimo volumine continentur hæc. Ut Mithridates Eupator occiso Ariarathe Cappadociā occupaverit; victoque Nicomede & Malthino Bithyniam. Vt mortuo Ptolemæo Philometore, frater ejus Physcon accepto regno Ægypti seditione populi: deinde bellum cum uxore sua Cleopatra & cum rege Syriæ Demetrio habuit. Inde repetitum, ut Demetrius captus sit à Parthis [bellumque] intulerit, qui cum exercitu suo deletus est.

PROLOGUS LIB. XXXIX.

Nono & tricesimo volumine continentur hæc. Ut extincto à Parthis Antiocho Sedete, frater ejus Demetrius dimissus regnum Syriæ recepit: subornatoque in bellum adversus eum Alexandro Zabbineo interiit: filiusque Antiochus Gryppos, victo Zabbineo regnum occupavit. Deinde cum fratre suo Antiocho Cyzicæno bellum in Syria Ciliciaque gessit. Vt Alexandria, mortuo rege Ptolemæo Physcone filius ejus Ptolemæus Lathyros accepto regno expulsus est à matre Cypri; & in Syria bello potitus ab eadem suffecto in locum ejus Alexandro, donec occisa per Alexandrum matre recepit Ægyptiorum regnum. Vt post Lathyrum filius Alexandri regnarit, expulsoque eo suffectus sit Ptolemæus Nothus. Vt Syriam Iudæi et Arabes terrestribus latrociniis infestarint. Mari Cilices piraticum bellum moverunt, quod in Cilicia Romani per Antonium gesserunt. Vt in Syria Esaeleotæ post mortem regis occupaverint imperium.

PRO-

PROLOGVS LIB. XL.

Quadrageſimo volumine continentur hæc. Vt mortuo Grypo rege, Cizycenus cum filiis ejus bello congreſſus, interut. Hinc deinde à filio Cizyceni Euſebe: extinctaque regali Antiochorum domo, Tigranes Armenius Syriam occupavit. Quo mox victo, Romani abſtulere eam. Vt Alexandriam poſt interitum Ptolemæi Latiri ſunſtituti ſint ejus filii; alteri data Cyprus: cui poſt Caudii rogationem Romani abſtulerunt eam, interfectione agitatus Alexandria Romæ profugit: belloque per Gabinium geſto recepit imperium: quo mortuo ſucceſſit filius, qui cum ſorore Cleopatra certamine inſumpto & Pompeium Magnum interfecit, & bellum cum Cæſare Alexandriæ geſſit. Vt ſucceſſit eius ſoror regno Cleopatra, quæ inſligato in amorem ſuum M. Antonio, bello Actiaco fine extinxit regem Ptolemæorum.

PROLOGVS LIB. XLI.

Vno & quadrageſimo volumine continentur res Parthicæ & Bactrianæ. In Parthicis, ut eſt conſtitutum imperium, per Aſſacem rege, ut. Succeſſores deinde eius Artabanus, & Tigranes cognomine Deus: à quo ſubacta eſt Media & Meſopotamia. Dicluſque in exceſſu Arabiæ ſitus. In Bactrianis autem rebus, ut à Diodoto rege conſtitutum eſt: deinde quo repugnante Scythicæ gentes Sacæ & Aſiani Bactra occupavere et Sogdianos. Indicæ quoque res additæ, geſtæ per Apollodorum & Menandrum reges eorum.

PROLOGVS LIB. XLII.

Secundo & quadrageſimo volumine continentur Parthicæ res. Vt præfectus Parthis Apræteus Meſſenii bellum intulit in Babylonios & Seleucimiſe victuſque Phrahates ſucceſſit rex Mithridates cognomine Magnus, qui Armenius bellum intulit. Inde repetitæ origines Armeniorum, & ſitus. Vt varia complurium regum in

Par-

Parthis ſucceſſione, imperium accepit Orodes, qui Craſſum delevit; & Syriam per filium Pacorum occupavit. Illi ſucceſſit Phraates, qui & cum Antonio bellum habuit, & cum Tridate Addita res Scythicæ. Reges Thoclarorum Aſiani, interituſque Sarducarum.

PROLOGVS LIB. XLIII.

TErtio & quadrageſimo volumine continentur origines (Priſcorum) Latinorum, ſitus urbis Romæ: & res uſque ad Priſcum Tarquinium. Origines (deinde) Ligariæ, & Maſſilienſium res geſtæ.

PROLOGVS LIB. XLIV.

QVarto & quadrageſimo volumine continentur res Hiſpaniæ & Punicæ.

ISAACI VOSSII
BREVES
AD
JUSTINUM
NOTÆ.

AD LIB. I.

CAP. I. *Vexores*] In MS. quibuſdam legitur, legitur: *Sucxoſis*: pro quo alii, *Seſoſtris*. Malim ſcribere, *Seſooſis*, vel *Seſoſis*, quod propius accedit, Σεσόωσις ſane à Diodoro paſſim appellatur Seſoſtris. Sed & aliis quibuſdam ſic dicitur. Nonnullis & *Seſonchoſis*, vel *Seſonchoſis*. Vide Scholia ad librum IV. Apollonii Rhodii. Quiſnam vero ſit, quem hic Juſtinus *Tanaum* vocat, affirmare non poſſum. Herodotus Melpomene primum Scytharum regem facit Targitaum. Qui forte idem eſt.

Et uxore Semiramide] Conon apud Photium, narratione IX. tradit, Semiramin, non uxorem Nini ſed filiam fuiſſe. Ait præterea Juſtinus, illam, concubitum cum à filio periiſſet, ab eodem interfectam. Conon vero longe aliter. Scribit enim, cum imprudens & ignara cum filio coiiſſet, re cognita, eidem nupſiſſe, & ex eo tempore licitum ſemper fuiſſe Perſis commiſceri matribus.

CAP. V. *Epulandumque patri tradidit*] Theophilus ad Autolycum lib. III, non hoc Aſtyagi, ſed Cambyſi tribuit. Perperam.

CAP.

CAP. VI. *Nomine Sybarem*] MS. habet *Sebarem*. Legendum *Sabarem*. Et ſic quoque infra. Sabaresis eſt OEbares, Οἰβάρης. Utrumque enim dicitur. Sic Andrococtus Sandrocottus. Indica Sindica, Meroës Smerdis, Oſthanes Æſchylo eſt Σωσθάνης. Alibi plura.

CAP. VII. *Rex Lydorum Cræſus*] Omnes tradunt, jam tum temporis Cræſum à Cyro victum captumque fuiſſe, cum Babylonis bellum inferret. Quomodo ergo iis opem tulerit, non video. Sed videtur Trogus, ut ſæpe, alios ſecutus fuiſſe auctores.

CAP. VIII. *Cum prohibere eos tranſitu Araxis fluminis poſſet*] Neſcio, quid Ammiano Marcellino lib. XXIII in mentem venerit, quod ſcribat, *Cyrum Boſphor freturn cum multitudine fabuloſa tranſgreſſum ad internecionem delevit Tamyrus regina Scytharum, ultrix acerrima filiorum.* Araxem tranſgreſſum fuiſſe Cyrum, cum Tamyridi & Maſſagetis bellum inferret, ex omnibus conſtat. Boſphorum vero tranſiciſſe nemo dixit. Miror quoque, virum doctiſſimum hoc loco reponere *Tomyris*, pro *Tamyris*. Nam dicitur Τάμυρις, Τάμυρις, & Θάμυρις. Quamvis poſtremum hoc nomen viris attribuatur, non fœminis. Ita Polyænus Sacarum regem vocat. Apud Æſchylum quoque in Perſis aliquoties Θάμυρις, pro Θαμύρᾳ legendum eſſe, patet ex Scholiaſte. At ſane videtur eſſe commentum Græcorum, quod de hac tanquam muliere, produnt. *Temur* namque maſculum nomen apud Scythas ſemper fuit. Quinetiam multum ab eo abit, quod refert Lucianus in Macrobiis, auctoritate Cipporum Perſicorum, & Oneſicriti. Ait enim: Κύρῳ ὁ Περσῶν βασιλεὺς ὁ παλαιὸς, ὃς δυνᾶται, ὁ Περσῶν καὶ Ἀσσυρίων ὄρεσι, εἰς καὶ Ὀξιανῆνῃ, ὁ τὰ ὅπλα Ἀλεξάνδρου συγχέας, συμφοραῖς δοκεῖ, ἀνθρωπαίτης ἰσόμοιρος, ἴσατε μὴν ἴσα ἕκαστον οἷς φίλοι. Μασσῶν δὲ

ὃ τοὺς πλείστους διαφθαρμένους ὑπὸ Καμβύσου ἢ ὑπὸ τῶν ἐκείνου ἐπιτρόπων. Καμβύσου γὰρ παρέταγμα τὸ ἐκείνου, παῦται πεπονικέναι, τὸ μέν τι, πρὸς τὴν ἀμάθειαν τοῦ ὑιέος διαζληθέις, τὸ δέ τι, ὡς παραινεμένοι αὐτῷ ἀπὸ σοφιζόμενοι, ἀδυμόσους, ἐπιλοίπως τοῦ βίου. Quamquam absurdissimum hoc multis videbitur. Utpote cum Cyrus, quadraginta annos natus, regnare coperit; imperarit annos XXX: Cambyses vero annos VII $\frac{V}{XII}$. Fieri itaque non potuerit Cyrum centesimum annum ætatis implesse, regnante Cambyse.

CAP IX. *Fratrem suum Mergin regnaturum*] Non sine injuria posset aliquis suspicari, scribendum esse *Merdin*, & paulo post *Merdi*, pro *Mergide*. Merdim enim & Merdiam appellant nonnulli Cyri filium, ut testantur Scholia ad Persas Æschyli. Apud Æschylum ipsum male legitur Μαρδὸς, ut jam vidit Scholiastes. Herodoto, & Aristoteli est Σμέρδις. Nam sæpe τὸ σ nominibus propriis in principio affigitur. Ctesiæ est Ταναοξάρκης. Ait enim, Κύρου δὲ μίλων τινὰς τῶν Ταναοξάρκου τοῦ παίδων ὑὸν ἐπίκλην Βαρδίαν, καὶ τῆς χώρας, καὶ Χωραμανίαν, καὶ Παρθίαν, καὶ Καρμανίαν, &c. Sic legendum. *Oropastes* ipse est ὁρονδάτης.

AD LIB. II.

CAP. II. *Pellibus tamen ferinis, aut murinis*] In quibusdam codicibus legitur *felinis*, pro *ferinis*. Totum autem hunc locum sic emendavit Cl. Salmasius: *Lanæ usus, ac vestium ignotus, quanquam continuis frigoribus uranitur. Pellibus tamen ferinis, aut murinis utuntur.* Scythas enim, sive Parthos, murinis pellibus, conficiendis tunicis usos fuisse, testatur Hesychius: σιμὸν παρὰ Πέρσαις καλοῦνται τὰ μυῖς ἀγρίοις ὅμοια, ἃ τῶν δερμάτων χρῶνται οἱ

χι-

χιτῶνας, Hujuscemodi tunicas μυωτὰς appellabant. Sed non possum hic præterire, quæ de hoc animali ad me perscripsit vir divinus, Cl. Salmasius: De Simore, inquit, verum est, quod tibi in familiari sermone dixi, hodieque à Persis hoc nomen dari animalculo cuidam parvo, feli non dissimili. Arabes

سمور *Simmor*, cuius pellem callidiorem esse corpori humano,, quam cuiuslibet alterius animalis, scribunt, sed nec eodem modo præparari. Puto esse, ut illud animal describunt, quam Martem Zibellinam vulgo appellamus, Hungari & Poloni, Germanique, *Sobel*, vel *Zobel*. Sed ut feli similis sit hæc bestia, non ideo tamen admiserim scripturam quam in quibusdam scriptis Justini exemplaribus reperiri ais, *felinis, aut murinis*. Quis enim non videt, ab imperito aliquo esse excogitatam, qui cum videret, murinas ibi pelles nominari, statim putavit felinas pro ferinis dicendas, quas auctor una commemoraret. Atqui certum est, veteres Latinos murium nomine, cum murinas pelles dixere, & feles ipsos, omne genus domesticos, ferosque, comprehendisse, & majora etiam animalia, quorum pelles ad vestitum usurparentur. Cum Pantheras Romani mures Africanos vocarunt, nomine earum pelles murinas posse vocari verisimile est? Puto tamen, Justinum per murinas pelles intellexisse minorum omnium animalium, ut sunt martures, meles, feles feri, vulpes, simores Parthici, & alia. Per ferinas vero, grandiorum ferarum; ut sunt lupi, leones, leopardi, & similia. Ammianus Marcellinus lib. XXXI notat, *Hunnos indumentis operiri linteis, vel ex pellibus sylvestrium murium consarcinatis*. Ad quem locum Fr. Valesius scribit, has pelliculas odoratas fuisse, & citat Hieronymi verba, quæ de alio plane mure intelligenda. Nam ani-

animal Moſchi etiam mus eſt, & Zibethum quoque murem appellarunt, ſed eorum pellibus ad veſtitum non ſunt uſi, & ſylveſtres illi mures, ex quorum pellibus ſibi veſtes Hunnos conſarcinaſſe tradit Marcellinus de martis vel matturibus, accipiendi, & vulpeculis, quarum hodieque in illis pelles ad amictum expetuntur, & in alium orbem, noſtrumque, inde importantur. Hactenus Salmaſius.

CAP. III. *Vexores rex Ægyptius.*] Lege quoque hic, ut ſupra, *Seſoſis.* Sed miror equidem, quod Juſtinus hic dicat, Scythas vicisſe Seſoſin, ſive Seſoſtrem, & in regnum repuliſſe, cum Herodotus, Dicæarchus, Diodorus Siculus & alii, prodiderint, hunc Scythas ſubegiſſe, omniumque quas adierit gentium fuiſſe victorem. Trogum tamen ſecutus eſt Valerius Flaccus lib. v.

..... *ut prima Seſoſtris*
Intulerit rex bella Getis, ut clade ſuorum
Territus, hos Thebas, patriumque reducat ad amnem;
Phaſidos hos imponat agris, Colchoſque vocari
Imperet.

Nec paſſuras, ut in poſteritatem] Jo. Peyraredus, nobilis Aquitanus, legit, *nec paſſuras, ut ſine poſteritate*, &c.

CAP. IV. *Marthesia, & Lampeto*] Scribe, *Marpeſia, & Lampedo.* Græcis Μαρπησία & Λαμπεδώ. Hæc Lampedo inter Pleiadas olim relata eſt: ſed poſtea alia in ejus locum ſubſtituta eſt. Verum hæc nos alias.

Filia eius Otrere regno ſuccedit.] In MS. ſuprascriptum erat, legendum eſſe, *Sinope.* Et ſic quoque legerunt ſequioris ævi ſcriptores, hujus compilatores. Sinopen Amazonum unam fuiſſe, & ab ea urbem dictam, teſtatur Andron apud Etymologici

legici magni auctorem in voce Σινάπη. Ὁ δὲ Ἀνδρέων, φησὶ, μιᾷ τῇ Ἀμαζόνων φυλῇ σὺν εἰς Πόντον παρὰ Θερμώδοντα τὸν ποτα, πίνουσά τι πλεῖστον εἶναι σφοδρὸν ὑπνοποιόν, Σινάπην. Μεταφράσει δὲ τὸ σινάπει τὸν πολὺ πίνειν. Atqui non Σινάπη significat τὸν πολὺ πίνειν, sed σινάπι, quomodo ei scribendum fuerat. Auctor Scholiorum ad 11 Apollonii Rhodii librum. Ἐπὶ δὲ τοῦ μάθυσι σινάπῳ λέγοντας παρὰ Θεοφράστῳ, ἢ διαλέκτῳ χρώντας τῇ Ἀμαζόνι, καθάπερ τὸν πολὺ Σινάπην ἴσασι καὶ σφοδρὸν Σινάπην. Scribendum. Hesychius, Σινάπην, τὸν ἐναβῆ Σκύθαι. Sic lege. Vulgo enim conspurcatissimus locus iste Hesychii.

CAP. V. *Usque ad tempora Iancyri regis*] Omnino scribendum, *Idantyri*. Herodoto est Ἰνδάνθυρσος. ut & Arriano lib. VII. Straboni Ἰδάνθυρσος. Plutarcho in Apophthlegmatibus, Ἰδανθύρσου. Multis enim vocabulis inseritur δ ergo, & plenioris toni, τ v. ut Ἄντης Ἀντίας, Ἀμισὸς Ἀμισός, Thymodas Thymondas, Indigetes Indigentes, Carpani Carpentani, Callatia Callantia, & sexcenta eus generis.

CAP. VI. *Litera certe, ac facundia*] Mirum, quam hic varient MS. omnes. In plurimis codicibus legebatur *Ceriæ*. Non dubitare quin verissima sit lectio, *Literæ, Ceremoniæ, ac facundiæ*, &c. Hanc lectionem præferunt etiam codex Thuanæus.

Cranaus, cujus filia Atthis] Scribe, *Atthis*. Nam Ἀτθίδα vocant Græci. De hac vide Apollodorum lib. III. & alios.

Satio apud Eleusin à Triptolemo reperta est] Hoc Suzygi heroi Attice tribuunt alii. Vide Plinium lib. VII. cap. LVI. Et Hesychium in voce Βαζύγης. Epimenidi quoque adscribit hoc Ausonius in Epistolis:

Hoc si impetratum munus abs te accipere,
Prior colere quam Ceres.

Tri-

Triptolemon olim sive Epimenidem vocant, Aut Bulianum Buzygem.

Ita legendi hi versus. Quis enim sit Medes, neminem scire puto: neque etiam quare Buzyges Tullianus dicatur. Omnino itaque scribendum Bullianus, sive Bulianus, à Bulia civitate Attica. Recte autem hic Justinus frumenti sationem repertam esse ait sub Erechtheo, non sub Erichthonio, ut alii ferme omnes, Erechtheum cum Erichthonio eundem facientes, cum hic quartus, alter vero septimus Athenienſium rex fuerint. Marmor Arundellianum: Α Φ Ο Υ Δ Η Μ Η Τ Η Ρ ΑΦΙΚΟΜΕΝΗ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΡ- ϖΟΝ ΕΦΥ τι ΥΕΝ ΚΑΙ ΠΡ..... ϖΡΑ ..... ΩΤΗΔ ..... τῳ ΙϖΤΟΛΕ- ΜΟΥ ΤΟΥ ΚΕΛΕΟΥ ΚΑΙ ΝΕΑΙΡΑΣ ΕΤΗ ΧΗΔΔΔϖ ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΟΣ ΑΘΗΝΗΣΙΝ ΕϖΙΘΕΩΣ ΑΦ ΟΥ ΤΡΙϖΤΟ λιμϖ ..... ΕΣϖΕΥΡΕΝ ΕΝ ΤΗι ΡΑΡΙΑι ΚΑΛΟΥΜΕΝΗι ΕΛΕΥΣΙΝΙ ΕΤΗ ΧΗΔΔΔΔΔΠ. Rharia, in qua primum Triptolemus seminasse hic dicitur, est campus in Eleusine. Stephanus: Ῥάριον πεδίον ἐν Ἐλευσῖνι, καὶ Ῥαρία ἡ Ῥαριεύς, ὁ Δημήτηρ. Male apud Hesychium; Ῥάριον, παιδίον, pro πεδίον. Nomen hoc inditum erat illi campo à patre Rharo. Hesych. Ῥάρος, ἰερεὺς, καὶ ὄνομα τοῦ Τριπτολέμου πατρὸς. Filius hic erat Cranai, ut idem alibi; Κραναοῦ υἱὸς Ῥάρος. In hac tamen inscriptione Triptolemus, non Rhari sed Celei filius fuisse dicitur. Et sic quoque Pausanias. Alii autem Celeum regem Eleusinis faciunt, Triptolemo corvum, alii pauperem hominem. Similis quoque variatio in nomine matris, quæ hic Neæra dicitur, cum aliis quoque Metanira, Polymnia, Deiope vocetur.

CAP.

CAP. VII. *Insolutis sibi versibus suadere populo cœpit.*] Solonis inscribebatur poema illud Solonis, & constabat centum versibus: quorum principium habes apud Plutarchum in Solone, & Diogenem Laertium, quamvis aliter: sed minus recte. Versus, quibus maxime persuasit populo, apud Diogenem extant. Sic vero sunt legendi:

Εἶμι δὲ κῆρυξ ἐξ Σαλαμῖνος, ἀντὶ ἐπέων τε,
Αἰτίην Ἀθήνας, πατρίδ' ἀμειψάμενος.
Ἀλλὰ χρὴ ἀν φάτιν ἥδε μετ' ἀνθρώποισι γένεσθαι,
Ἀττικὸς ἐκ νήσου κῆρυξ ἔπος ἀμφιβαλέσθαι.

Non, ut vulgo, πρὸ σαλαμῖνος ἀφίκεσθαι.

CAP. VIII. *Pisistratus juventutem in insidiis locat.*] Polyænus, & alii nonnulli, Soloni id stratagema tribuunt, non Pisistrato. Sed conciliat hæc Plutarchus in Solone, qui docet, utriusque ope id gestum esse.

CAP. IX. *Dioclen, alter ex filiis.*] Nescio quid Justino evenerit, ut quem omnes unanimi consensu Hipparchum vocent, ille Dioclem appellet. Neque tamen eum in re notissima lapsum esse, crediderim, cum nullam hujus erroris causam videam.

CAP. X. *Artemenes maximus natu.*] Plutarcho in Apophthegmatibus, & libro de amore fraterno est Ἀρταμένης. Et sic in MS. Justini.

Adversus Græciam quinquennium instruxit.] Tres tantum annos in isthoc apparatu Xerxem consumpsisse, inquit Diodorus. Julianus vero ὁ παραβάτης, oratione priori de laudibus Constantii, inquit, τὸν Ξέρξου χρόνον ἐπὶ ἔτεσιν ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἐκτείναντα τὸν πόλεμον ἐκεῖνον παρασκευάζεσθαι. Quod esse non potest, cum sexto anno, ex quo regnum adeptus est, bellum in Græcos moverit Xerxes.

Eisdemque cera.] Nam si cera inducatur, non ita olet, ac si liquida superfundatur. Hoc est quod dicit Polyænus, Demaratum τὰ πύξινα κηρώματα, γεγλυμμένα ὑπαναθεῖναι. Quamvis Herodotus aliter,

ter. Doctissimus Gronovius apud Justinum malebat, *eademque cera*. Quod ego non puto. Explicat hanc rem Julius Aphricanus capite LIV. περὶ ἀφορίας ὕδατος ἐν ἐκστρατείᾳ. cujus verba adscribam. ἄλλον παλαι ἐν τῇ τῆς ἐλάτης ξύλα γεγλύφασιν, καὶ ἐπιτήξθη, καὶ ἄλλα εἰς τὸν κηρὸν ἐγγράφασι. Εἶτα ἐπὶ ἡδύ, προέτειναν δὲ τὸν κηρὸν ἐκλιπόντας, καὶ σταλὰς ἐμπεσόντας διατήκεται. *Fluminaab exercitu ejus siccata*] Fusse eadem refert Herodotus libro VII qui prodit, Echedorum (male apud eum legitur Χίδωρος) flumen potantibus defecisse. Quo respicit Alexander apud Curtium, lib. I. *Cum adiret Græcos, admonebat, ab illis gentibus illata Græciæ bella; Darii prius, deinde Xerxæ insolentiæ, aquam ipsam terramque populantium, ut neque fontium hausum, nec solitos cibos relinqueret.* Ubi nonnulli pro *populantium* ex MS reponunt *poscentium*. Sed male. Neque enim cohæret cum sequentibus. Quamvis non ignorem, Persas aquam terramque postulare solitos: quod tamen video alios sollicitos habuisse, cum Herodotus testetur, Megabazum, Darii satrapam, nuncios ad Alexandrum Amyntæ filium misisse, αἰτήσοντα γῆν τε καὶ ὕδωρ Δαρείῳ ἕκατι. Id ipsum quoque legitur in epistola Aristippi ad Philippum regem; nisi quod ibi sit, Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντα, male, pro, Ἀλεξάνδρῳ τῷ Ἀμύντα. Passim obvia sunt ejus rei exempla.

CAP. XII. *Conjuges, liberosque, cum pretiosissimis rebus, abditis insulis demandant*] Senes in insulas deportasse, inquit Aristides in oratione ὑπὲρ τῶν τέτταρων. Conjuges vero, & liberos, Trœzenem misisse, non in insulas. *Abditas* autem vocat insulas illas, quoniam in intimo recessu sinus essent sitæ.

CAP. XIII. *Fama adversi belli, & in majus sicut mos est*] Nihil mutandum. Sic quoque initio lib. XIV. *Ne fama, aut rem in majus extolleret, aut militum animos rerum novitate terret.*

CAP.

CAP. XV. *Quoſcumque ad ſe nuncios miſiſſet*] In omnibus MS. legebatur, *pontios*, vel *potios*. Forte ſcriptum fuit, *protinus*. Error autem ortus eſt ex literarum compendio.

AD LIB. III.

CAP. III. *Proficiſcitur autem Cretam*] In Samo vita exceſſiſſe Lycurgum, autor eſt Heraclides. Λυκοῦργον δὲ ἐν Σάμῳ τελευτῆσαι, καὶ τὸν Ὅμηρον ποιήσεις παρὰ τῶν ἀπογόνων τοῦ Κρεωφύλου λαβεῖν, καὶ οὕτω δημόσιον εἰς Πελοπόννησον. Scio quidem, autores diſſentire de loco mortis & ſepulturæ Lycurgi: in Samo tamen obiiſſe, nemo dixit. Quin & ſequentia reclamant, ubi dicitur, libros Homeri à poſteritate Creophili [male apud Plutarchum in Lycurgo legitur (Καλοφύλου) acceptos primus in Peloponneſum deportaſſe. Omnino itaque ſcribe, ἐν Σάμῳ ἐτελεύτα, ut eſt in MS. Sami enim aliquandiu egit. Vide Plutarchum.

CAP. V. *Deinde cum per annos* LXXX *gravia ſervitutis verbera*] Ita hic locus diſtinguendus eſt: *Deinde cum per annos* LXXX *gravia ſervitutis, verbera plerunque & vincula, cæteraque captivitatis mala perpeſſi eſſent*, &c.

CAP. VII. *Sperantes acquirere ſe illi poſſe*] Non ideo agros Periclis intactos reliquiſſe Archidamum, ut eum ſuſpectum redderet Athenienſibus, ſed quoniam ei amiciſſimus erat, inquit Polyænus.

AD LIB. IV.

CAP. I. *Spiritu cum igne inter interiora luctante*] Mira diſcrepantia in omnibus MS. Quidam codices habent, *inter interita*. Non dubito, quin Juſtinus ſcripſit, *ut ſpiritu cum igne*

interintra luctante, &c. Hoc verbum cum insuetum esset Isidoro, qui hæc citat, rescripsit, *introrsus*. *Interintra* vero, ut *circumcirca*, *præterpropter*, & alia.

CAP. III. *Ausi facinus nulli tyranno comparandum*] Omnino legendum est, *nulli tyranni comparandum*.

AD LIB. V.

CAP. IV. *Jam Mindarus, et Pharnabazus, Lacedemoniorum duces*] In omnibus MSS. legitur *Zestromindarus*: unde fac; *Jam Sesti mindarus et Pharnabazus*, &c. Nam in Hellesponto factam esse hanc pugnam cum alii, tum etiam Frontinus tradit, lib. II. cap. v. *Alcibiades dux Athenienſium in Helleſponto adverſus Numidarũ et Lacedæmoniorum ducem, cum amplum exercitum et plures naves haberet*, &c. Sed ineptissima est hæc Frontini lectio. Quis enim unquam prodidit, Numidas Lacedæmoniis opem tulisse? Nihil certius est, quam rescribendum esse, *adverſus Mindarum, Lacedæmoniorum ducem*.

CAP. VIII. *Virus in cubili in quo dormiebat, crematus eſt*] Contra habent Plutarchus, & Cornelius Nepos, ut jam vidit Cl. Berneggerus. Verba Cornelii in mendo cubant. *Illi cum eum ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt, circa domum ſamenam, in qua quieſcebat, eam ſuccenderunt*, &c. Non attinet virorum doctorum super hunc locum conjecturas apponere. Lege, *circa domum Samſenam*. Saniſene appellatur tractus in confinio Phrygiæ & Galatiæ.

AD LIB. VI.

CAP. V. *Prædarum ſumptu, et exercitu Perſarum reſtituit*] Libentissime fateor, me non capere, quid sit *prædarum ſumptus*. Manuscripti inter

inter se variant. Revoco lectionem veram: *Itaque quæ incensa fuerant pridem, sumptu et exercitu Persarum restituit.* Vulgatam quoque lectionem reprobat Xenophon, qui nihil de præda. Error autem ortus est ex scripturæ compendio.

CAP. VIII. *Post paucos deinde dies Epaminondas decedit*] Imo non post paucos dies, sed statim ut è prælio ad castra relatus est, animam effiavit. Quod ex omnium consensu constat.

Id unum à circumstantibus requisivit] Ita, ut Justinus, cæteri quoque omnes id narrant. Ælianus tamen longe aliter lib. XII. cap. III. cujus verba emendata apponam. Ἐπαμινώνδας ὅτε ἐτρώθη ἐν Μαντινείᾳ, κυβέρναν εἶτε τὸν σκηνὸν κομιοῖς ἐπὶ ἵππου Δαΐφαντον ἐκάλει, ἵνα ἀποδείξῃ σφετεροῦ ὡ ἢ ἐφασαν, τεθνᾶναι τὸ ἀνδρεῖον ἔτι ἰολαΐδαν καλῶν διὰ ταχέως ἰέναι. Ἐπεὶ ἢ γὸ αὐτὸς ἰσχὺν τυθνᾶναι, συμβεβλῆσθαι διαλύσασθαι φοὶ τὰς κυρμίας, ἢ φιλίαν θέσθαι, ὡς μηκέτι στασιάζειν καταλιμπανομένοις ἐν Θήβαις. Vulgo, ὡς μηκέτι στασιάζειν καταλαμβανομένοις ἐν Θήβαις. Male. Vide quoque Plutarchum in Apophthegmatis Epaminonda, qui Ἰολαΐδαν, perperam, ut puto, vocat Ἑλλίδαν.

AD LIB. VII.

CAP. I. *Populus Pelasgi, regio Bœotia dicebatur*] Peyraredus, vir doctus, putabat legendum *Pæonia*, non *Bœotia*. Optime Confirmant ejus lectionem Polybii excerpta, & Livius lib. XL. cap. III.

Ex alio latere in Europa regnum Europus nomine tenuit] Europa est pars Thraciæ ad Hæmum montem. Sed illa nihil huc facit, cum de Macedonia solâ loquatur Puto legendum, *in Europia*. Europia est portio Macedoniæ, in qua Europus civitas; ubi Europum Macedonis filium regnum tenuisse, penes auctores fides est.

Pulso deinde Mida, nam is quoque portionem Macedoniæ tenuit] Brygorum Midam regem fuisse, testatur Horodotus Βρύγοι autem, & Βρύγες, & Φρύγες, sunt iidem. Strabo lib. XII. ὁμόεως δὲ καὶ Βρύγοι, καὶ Βρύγες, καὶ Φρύγες, οἱ αὐτοὶ. Male vulgo. Βρίγοι, & Βρέγες. Vide quoque Eustathium ad Dionysium. Macedones enim τὸ φ' mutant in β'. Non autem pulsum esse Macedonia à Carano, Conon apud Photium inquit, sed ὅπως αὐτῷ χρυσὸς ἐγίνετο τὰ εἰς τροφὴν παραθέμενα ἅπαντα, καὶ ὡς διὰ τούτων πείσας τὸ ὑπήκοον, ἀπ' Εὐρώπης διαβῆναι τὴν Ἑλλήσποντον, ὑπὲρ Μυσίαν ᾤκησε, φρύγας αὐτὴ Βρύγων βραχύ τι παραλλαγείσης τῆς λέξεως μετονομασθέντας.

CAP. II. *Philippum reliquit, qui immatura morte raptus*] Quomodo immatura morte raptus, cum annos triginta & octo regnarit?

CAP. IV. *Ex Cygnæa autem Archelaum*] Scribe, *Ex Gygæa*.

CAP. VI. *Arruba, rege Molossorum*] Græcis promiscue appellatur, Ἀρύβας, & Ἀρύμβας. Sæpe enim inseritur τὸ μ' ut Sybaris Symbaris, Thynias Thymnias, Senones Semnones, & sexcenta alia. Apud Frontinum male vocatur *Harridas*, pro *Arubas* aliquoties lib. II. cap. V.

AD LIB. VIII.

CAP. I. *Philomelo quodam duce*] Apud Polyænum lib. V. male appellatur Φιλόμηδος, pro Φιλόμηλος.

AD LIB. IX.

CAP. I. *Condita primo à Pausania*] Pausanias Byzantium condidit, sive coloniam fecit Spartanorum. Primo vero ab illo conditam esse, ut inquit Justinus, falsum est. Jam diu enim ante à Byzante extructam, sutoribus & tonsoribus notum

tum. Deinceps condita à Megarensibus Olymp. xxx, anno II. Inde à Milesiis deducta colonia. Tandem à Pausania. Atticorum quoque fuisse coloniam, probat quidam ex Ammiano, & Cornelio Nepote, cujus verba ita legebat; *Alcibiades ubi hoc audivit, domum reverti noluit, & se Perinthũ contulit, ibiq; tria castella communivit, Bornos, Byzantiũ, Macronticos.* Cum vulgo legeretur, *Bornos, Byziam, Themeonticos.* Sed male. legendum enim, *Barnos, Bysanthen, Neonthicos.* Βισανθη oppidulum hoc loco Ptolemæo. Νέον τεῖχος, Scylaci.

CAP. V. *Cujus sororem nuper expulsa Olympiade*] Jam ante repudiarat Olympiada, superinducta Meda Cithelæ Thraciæ regis filia. Postrema autem è septem Philippi conjugibus fuit hæc Cleopatra, Attali soror. Vide Athenæum lib. XIII.

CAP. VI. *Convivarum libidini, velut scortum vile subjecerat*] Paulo nasutior viderit, hanc esse deformatam lectionem. In omnibus fere scriptis codicibus legebatur; *verum scortorum jure.* Vnde ego veram lectionem expiscatus sum: *convivarum lubidini, ebrium scortorum jure subjecerat.* Scortorum jure, hoc est more Florus lib. I cap. XVII. de Fabio Maximo: *captis superioribus jugis, in subjectos suo jure detonuit.* Iterum lib. III cap. XVII. *Peculabantur suo jure Rempublicam.* Hanc lectionem confirmat Diodorus. Ἄτταλος εἷς ὢν τῶν ἐξ αὐλῆς, καὶ πολὺ δυναμένων παρὰ τῷ βασιλεῖ, ἐκάλεσεν ἐπὶ δεῖπνον τὴν Παυσανίαν, καὶ πολὺν ἐμφορήσας ἄκρατον, παρέδωκεν αὐτῷ τὸ σῶμα τοῖς ὀρεοκόμοις, εἰς ὕβριν, καὶ παρεσινίαν ἑταιρικήν.

CAP VII. *Sub nomine Myrtalis*] Lege, *Sub nomine Myrtales, consecravit. Hoc enim nomen ante Olympiadi parvulæ fuit.* Nam Μυρτάλη prius appellata est Olympias.

AD LIB. XI.

CAP. IV. *Quæ non viros tantum, verum & deos genuerit*] Bacchum nimirum, & Herculem. Hinc explica versus illos Sophoclis, qui apud Dichæarchum exstant:

Θήβας λέγεις μοι, τὰς πύλας ἑπταστόμους.
Οὗ δὴ μόνον τίκτουσιν αἱ θνηταὶ θεούς.

Quos versus perperam corrigunt. Statim post lege ex MS. Bibliothecæ Lugdunensis, *actæque Thebis à patre ejus Philippo pueritiæ.*

CAP. VII. *Gordien urbem petit, quæ posita est inter Phrygiam majorem & minorem*] Falsum. Non enim inter Phrygiam majorem & minorem sita urbs Gordium, sed inter Phrygiam minorem & Cappadociam. Stephanus: Γορδίειον πόλις τῆς μεγάλης Φρυγίας, πρὸς τῇ Καππαδοκίᾳ, ἀπὸ Γορδίου τοῦ πατρὸς Μίδου. Alii tamen similiter in Phrygia minore ad Sangarium ponunt. Sed inepte. Ineptiunt quoque illi, qui eandem ac Sardes faciunt. Celænas enim Alexander jam ceperat. Neque quisquam prodidit, eum regressum in Phrygiam Hellespontiacam.

Præfectos ad consulendos augures vicina urbis] Omnino scribo, *ad augures Telmisinæ urbis*; non *vicinæ*. Nihil enim minus, quam vicina fuit hæc urbs Phrygiæ. Telmisenses autem fuisse σοφοὺς τὰ θεῖα, καὶ τὴν οἰωνοσκοπικὴν ἐξηγεῖσθαι, nec bardi & bambaliones ignorant. Confirmat hanc conjecturam Arrianus lib. 11. quem consule. Abit ille paullulum ab Justino in hac narratione. Sed non possum omittere, quid sit, quod maxime hic mirer. Cum enim supra dixerit, & nos etiam ex aliis ostenderimus, Midam cum Phrygibus ex Europa in Asiam trajecisse; quomodo pater ejus Gordius in Phrygia Asiatica regnare potuerit? Aut quomodo Phryges ante Midam in Asia? Non tamen hoc

hoc unus Juſtinus; Sed & Arrianus, & alii, produnt.

Ab Orpheo ſacrorum ſolennibus initiatus] Conon apud Photium, Narratione 1 refert, quod Midas Ὀρφέως κτ' ἐπίσκοπος τὸ ὄρος ἀκέρατος ἡνίωχος, πλησὺς τίχναις Βρυγῶν Βασιλεύει.

CAP. IX. *Imperiique perpetuæ à diis immortalibus datæ poſſeſſionis admonere*] Scribe, *dati poſſeſſionis*. Ait imperium perpetuæ datum poſſeſſionis.

CAP. X. *Obvios cum infulis multis Orientis reges habuit*] Puto, reſpicere Juſtinum ad memorabilem illam hiſtoriam, quam Joſephus de Iaddo, ſummo Judæorum ſacerdote, narrat. Vide eum lib. XI Antiq. cap. VIII.

Per proditionem capiuntur] Nemo dixerit per proditionem eſſe captam Tyrum.

CAP. XI. *Inde Rhodum Alexander, Ægyptum, Ciciliamque*] Atqui Cilicia jam diu erat capta. Scribe itaque, *Syriamque*. Sic quoque nonnulli inter Juſtini compilatores legerunt.

CAP. XIV. *Vt pons Cydni fluminis*] Non puto mutandum quippiam; quamvis Arrianus, & Curtius, *Lycum* hic habeant Cydnus, & Lycus, vicina ſunt flumina, utraque in Tigrim labuntur. Vt credam, eundem eſſe Cydnum ac Gyndem, facit Tibullus, in Panegyrico ad Meſſalam:

Nec qua vel Nilus, vel regia lympha Diaſpes
Profluit, aut rapidus Syri dementia Cydnus.

Nihil hic mutandum. *Diaſpes*, pro *Idaſpes*. Idaſpem vero Romani appellarunt etiam Choaſpem. Virgilius IV Georg. --- *Aut Medus Idaſpes*. Quem locum male interpretatur Junius Philargyrus, de Idaſpe Indiæ. Curtius lib. V. *Benigne juvenem excepit rex, & eo duce ad Idaſpem amnem pervenit, delicatam, ut fama eſt, vehentem aquam*. De Choaſpe loqui, nemo non viderit. Adi quoque

Lactantium lib. I, & Ammianum lib. XVIII. Ex hujus alveo quidam veterum prodiderunt Cydnum sive Gyndem profluere. Unde error Solini emanasse videtur, dicentis, Cydnum Ciliciæ è Choaspe derivari. Ubi confundit Cydnum Ciliciæ cum hoc Persiæ.

CAP. XV. *In vico Parthorum Thara*] *Dara* omnino scribendum est. Etymol. magnum: Δάρας παρὰ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ συλληφθῆναι Δαρεῖον ὑπὸ Ἀλεξάνδρου· ὑπὸ δὲ Ἀναστασίου κτισθὲν, ἐκλήθη Ἀναστασιούπολις. *Daricum* Plinio, & aliis. Sed errat Etymologus, quod hanc Anastasiopolin dictam putet, cum illa sit alia.

Pro se justam magis, quam gravem, sepulturæ veniam orare] Forte, *pro se justæ magis quam gravis, sepulturæ veniam orare. Gravis,* id est, sumptuosæ. Ita legerunt medii ævi scriptores.

AD LIB. XII.

CAP. I. *Centum nonaginta millia talentum Ecbatanis congesta*] Nam θησαυροφυλάκιον regum Mediæ, & Persiæ ait fuisse Batanis Isidorus Chatacenus. Batana autem vocat Ecbatana, ut & Curtius lib. IV. *Se quoque cum transisset mare, non Ciliciam, aut Lydiam (quippe tanti belli exiguam hanc esse mercedem) sed Persepolim, caput regni ejus, Bactra, deinde Batana, ultimique Orientis oram, imperio suo distinasse.* Sic lege. Nam MS. habebat *Batava.* Et sic forsan & alibi scripsit Curtius. Sane Pseudo-Callisthenes de rebus gestis Alexandri (quem utendum habeo ex Bibliotheca Lugdunensi) Βάτανα semper vocat. Sed de eo ad Ptolemæum.

CAP. III. *Ibi ei occurrit Thalestris*] Non videtur Justinus, ut alii, Amazonum gentem in Hyrcania ponere; sed ad Mæotim, & Tanaim. Nam inquit, XXV dierum itinere confecto in Hyrcania

cania occurriſſe Alexandro. Rectius ſane. Neque enim ullus Geographorum Amazones alibi collocare quam ad Mæotim unquam dubitavit. Eâque etiam de cauſâ Mæotidas, Tanaitidas appellati, nemo neſcit. Seneca Hyppolyto:

Qualis relicto frigidi ponti plagis
Egit catervas, Atticum pulſans ſolum,
Tanaitis, aut Mæotis, & nodo comas
Coegit, emiſitque, lunata latus
Protecta pelta; talis in ſylvas ferar.

Ita lege ex MS. Vulgo peſſime, *aut Tanais*, aut *Mæotu*. Curtius tamen lib. VI. Hyrcaniæ finitimam facit Amazonum gentem. Sed male. *Erat (ut ſupra dictum eſt) Hyrcaniæ finitima gens Amazonum quondam circa Thermodonta amnem Themiſcyræ incolentium campos. Reginam habebant Thaleſtrim, omnibus inter Caucaſum montem & Phaſim amnem imperitantem.* Ita lege. Vide quoque Diodorum, ad annum IV Olymp. CXII. Cauſa erroris hæc eſt: quod Jaxartem ſive Orxantem, Tanaim eſſe crederent milites Alexandri. Adi Arrianum lib. VII.

CAP. VII. *Cum ad Nyſam urbem veniſſet, oppidanis non repugnantibus*] Sic quoque Arrianus lib. V. Cui tamen adverſatur Curtius. Statim poſt puto legendum, *Cleophis*.

Repentino impetu mentis, ut ſacros dei ululatus inſtinctus] In MS. legebatur, *inſtinctu*, non *impetu*. Quod facit ſubdubitare, latuiſſe hic aliquod verbum minus ab librariis intellectum, vel quod inſolitum quid ipſorum auribus ſonaret. Fortitan ſcriptum fuit, *repentino incitu mentis*, &c. *Incitus* pro incitatione dixerit Juſtinus. Sic Plinius lib. II, cap. XLV. *Qui ſive aſſiduo mundi incitu, & contrario ſiderum occurſu naſcuntur, ſive hic eſt ille generabilis rerum naturæ ſpiritus*, &c.

CAP. VIII. *Cum præceps ad terram decidiſſet*,

concursu satellitũ servatur] Curtius aliter lib. VIII. nquit enim, equum Alexandri multis vulneribus confossum procubuisse, posito magis rege, uam excusso. Historiam fusius narrat Agellius ex Charete (ita legendum) lib. V. cap. II. Adi quoque Arrianum, Plutarchum, & alios. Persæ historiam hanc de Poro, & Alexandro, longe aliter narrant. Vide Petrum Teixeram lib. I cap. XXII.

Inde Adrestas. MSS. omnes *Arestas.* Et sic quoq; Lucanus III. *Tunc furor extremos movit Romanus Arestas. Præstos* vocat Curtius, male. Sed variis modis Indicæ illæ gentes ab auctoribus appellantur. Sic quos Aristobulus Γλαυκανίκας vocat, Ptolemæus Γλαύσας, & trecenta ejuscemodi, in quibus verum nomen nullis εἰμηὸ θεὺς εἰδείη.

Gangaridas cæsis eorum exercitibus expugnat] De Gangaridis, sive Gandaridis, negat Diodorus, Olymp CXIV, anno II: Μέγιστον τὸ τῶν Γανδαρίδων ἔθνος, ἐφ' οὓς διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρ' αὐτοῖς ἐλεφάντων, οὐκ ἐπεστράτευσεν ὁ Ἀλέξανδρος. Vide quoque Plutarchum, qui Γανδαρίτας, & alibi Γανδρίδας perperam vocat. Præsidas vero Πραισίους, & Πραισιαίους.

Cum gratulatione in eadem reverterunt] Puto verius, *Indidem reverterunt.*

CAP. IX. *Hinc in Ambros*] Diodorus, *Ambritas.*

CAP. X. *Ad urbem Ambigeri regis.*] Forte rescribendum, *Ambisari.* De quo vide Arrian lib. V.

CAP. XII. *Gorgias, Polydamas, Amadas*] Omnino *Amyntas* legendum, non *Amadas.*

CAP. XIII. *In Bursiam urbem trans Euphratem*] Non puto locum hunc esse sanum. MS. Aliqui præferebant, *Burbesiam.* Arbitror, scribendum esse *Borsippam.* Locus ille non videtur usque adeo celebris fuisse ævo Alexandri. Persæ hoc oppidum vocant *Kermes.* Sed errant, cum dicunt, in eo Alexandrum mortuum esse.

AD

AD LIB. XIII.

CAP. IV. *Parapammenos fines*] Omnino legendum, *Paropamisios, & fines Caucasi montis, Oxyarches accepit.* Ex Dexippo, & Arriano. Statim post in MSS. legitur *Cedrosique.* Recte, nam & Graci non Γεδρωσίους tantum, sed & Κεδρωσίους vocant. Stephanus: Κεδρόσιοι ἔθνος Ἰνδικὸν, &c.

CAP. VII. *Autuchum, Agrium, missos à patre Speo*] E Diodoro Siculo lib. IV, & Apollinii Schol. patebit, legendum esse, *Hypseo*, non *Speo*. Apum quoque, & mellis usum inveniſse, testatur idem Scholiastes. Vide sis etiam Heraclidem Ponticum in Ceorum Republica.

CAP. VIII. *Prodere partium exercitum voluit*] Nob. Peyraredus legebat, *partem exercitus*, idque à sequentibus confirmari aiebat. Judicet lector.

AD LIB. XIV.

CAP. I. *Tunc exercitu in Ætoliam promoto*] Inepte. In Cappadocia enim hæc gesta esse, patet eum ex Diodori lib. XVIII, tum etiam ex aliis. Hanc difficultatem viderunt alii, qui Ætoliam conati sunt reponere. Frustra: Scribe, *in Ætuliam.* Ætuliam vocat, quam alii Ætulanen. Ea est Armeniæ minoris portio, in Cappadocia. Ptolemæus: Ἀρμενίας μικρᾶς, ἡ μὲν ἀρχικωτάτη καλεῖται, Ὀρσαληνή· ἡ δὲ ὑπ' αὐτὴν Αἰτυλανή. Εἶτα Αἰρηνικὴ, καὶ ὑπ' αὐτὴν Ὀρσηνὴ, καὶ μεσογειοτάτη μὲν τῶν Ὀρσκηνὴ, Ὀρσιανή. Sic lege.

CAP. VI. *Vt Alexandrum posses etiam in moriente, matre Cognoscere*] In MSS. legebatur, *Inmoriente patre, & matre.* Unde nescio, an vere conjecerim; *Vt Alexandrum posses etiam in moriente, ut pariente, matre cognoscere.* Sensu optimo, & verissimo.

AD

AD LIB. XV.

CAP. I. *A Ptolemæo apud Galaman vincitur*] Bongarsius legit, *Gazam*, ex Diodoro, & aliis. Puto tamen Justinum scripsisse, *Gamalan*. Proxima enim est urbs hæc Gazæ. Quippe in Idumæa est. Noli hanc confundere cum Gamala Phœniciæ. Etiam Gabala sive Gebala appellatur, ut testatur Stephanus. Unde portio Idumææ dicta est Gabalene. Sexcentis autem nominibus τὸ μ in β mutatum est, & contra: ut Amantes Abantes, μόρμηξ βύρμαξ, τέρμινθος τερέβινθος. Sic quoque è Græco βουνὸς Latini fecere *mons*.

CAP. IV. *Auctor libertatis Sandrocottus*] Nihil mutandum Sæpe enim prior illa litera demitur. Ita dicitur Ἀλμυδησσὸς & Σαλμυδησσὸς, Ἐλμάντικα. Σελμάντικα, Ἐξιτανία Σεξιτανία, Ἰνδικὴ Σινδικὴ, Ἀρδιαῖοι Σαρδιαῖοι, Ἀκχυνοι Σάκχυνοι, & alia plura.

AD LIB. XVI.

CAP. V. *Chion & Leonides indignantes*] Vide Memnonis Eclogas de Historia Pontica: unde apparebit, legendum hic esse *Leon*, non *Leonides*.

Heraclienses sub regno Tyrannorum fuere] MS. *Heraclienses regnum Tyrannorum fuere*. Ita loquuntur optimi quique scriptores, & ipse quoque Justinus. Sic infra lib. XVII, cap. III. *Quæ & ipsa genus Æacidarum erat*. Ita enim ex MSS. legendum.

HD LIB. XVII.

CAP. I. *Lysimachus quatuor & LXX. annos natus erat*] Octoginta annorum facit Lysimachum Hieronymus cum occumberet in prælio adversus Seleucum. Vide Lucianum de longævis.

CAP. III. *Pyrrhum filium vivum, admodum par-*

parvulum] MS. *unum*. Forte *unicum*. Nullos namque filios habuit Æacides, præter Pyrrhum.

AD LIB. XVIII.

CAP. III. *Nam piscem Phœnices Sidon appellant*] Philo Biblienſis: χρῆται δὲ ὁ ἑρμῆς πρὸς ὀνὶ τὰς Τ' ψηφῖδι γράμμασι Ἀγρία, καὶ Ἀλία, ἐκ' ἀλιέως, καὶ ἀγρίας ὁ ἑρμῆς, ἐξ ὧν κλῆσιν ἀγρεύσας καὶ ἁλιεῖς. Nam דג *piscator*. Ita credebant Phœnices.

CAP. IV. *Interim rex Tyro decedit filio Pygmalione*, &c.] In MS. legebatur, *rex multo Tyro*. Et Joannes Gerundenſis Epiſcopus in Paralip. Hiſt. Hiſpaniæ citat, *interim rex multo Tiro decedit*. Vix itaque crediderim, ſanum eſſe hunc locum. puto ſcribendum, *interim rex Mutgo Tyro decedit*. Mutgo appellatur hic pater Pygmalionis, quem alii *Mutgonum*, & *Matgenum* vocant. Μίθρης eſt Theophilo lib. III. ad Autolycum. *Mithres* vero eſt Servio. Alii & *Belum* vocant. Non recte.

CAP. VII. *Propter quod ducem ſuum Maleum*] In aliis codicibus erat *Macheum*. Quod non poteſt eſſe nomen Punicum. Forſan verum eſt, *Malchus* vel *Malchus*. Id enim nominis eſt regi Nabathæorum apud Hirtium de bello Alexandrino. *Malchum* vero regem ſignificare etiam pueri nolunt.

Punitis auctoribus miſerorum civium] Doctiſſimus Peyraredus, ita legit, & diſtinguit: *contentumque victoria ſua, punitis auctoribus, miſertum civium*, &c. Quam conjecturam veriſſimam eſſe puto.

AD LIB. XIX.

CAP. I. *Quo Pœni humanas hoſtias immolare*] Porphyrius de abſtinentia lib. II, dicit Iphicratem finem impoſuiſſe τῇ ἀνθρωποθυσίᾳ. Καὶ οἱ ἐν Λιβύῃ Καρχηδόνιοι ἐπαύσαντο τοῦ θυσίαν, ἣν

Ἴφι-

Ἰφικράτης ἔπαυσεν. Pindari Schol. in Pythiis Ode 11, hoc Geloni tribuit. Τὸ γοῦν ἀνθρωποθυτεῖν φησιν ὁ Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ Τυρσηνῶν παύσασθαι αὐτοὺς Γέλωνος προστάξαντος· ὅτι δὲ καὶ ἐκέλευσεν αὐτοὺς χρήματα εἰσφέρειν. Τίμαιος διαγραφῆς τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἀναγίγραφε. ita scribendus ille locus.

CAP. II. *Hannibal, Hasdrubal, & Sappho*] Meminerunt hujus Annibalis Xenophon lib. 1. Hist Græcarum, & Diodorus lib XIII. Mortuus est hic in Sicilia anno 1, Olymp. XCIII. Inter hujus obitum, & alterius Annibalis nativitatem, intersunt anni plus minus CLX. Non potest itaque patruus fuisse magni illius Annibalis. Sapphonem alii auctores non norunt: & forte corruptum est nomen. In MS. erat *Sapho* An *Psapho*? Certe hoc est nomen Punicum. Vide Apostolii Parœmias, & Arsenii apophthegmata.

AD LIB. XX.

CAP. I. *Tarquinii à Thessalis, & Spinambris*] MSS. habent, *Inspinambris*. Lege, *Spinam Vmbris*. Plurimi enim veterum confundunt Umbrorum & Tusciæ terminos. Sed de eo nos alias.

CAP. IV. *Hic Sami Demarato locuplete negotiatore natus*] Certe non magis Pythagoras Demarati filius, quam Tarquinius Mnesarchi. Forte scripsit Justinus *Marmaco*, pro *Demarato*. Marmacum namque aliqui dixerunt appellatum fuisse Pythagoræ patrem. Diog Laertius: πυθαγόραν ἔνιοι μέν φασιν υἱὸν εἶναι Μαρμάκου, τοῦ Ἱππάσου, τοῦ Εὐθύφρονος, τοῦ Κλεωνύμου, φυγάδος ἐκ Φλιοῦντος.

CAP. V. *Qui ante menses Romam incenderant*] puto scripsisse, *aut mensem*.

Auxiliis Gallorum auctus, bellum velut ex integro restaurat] Hæc ita correxere, cum in MSS. legeretur; *bellum velut ex integro reliquit restauratis an-*

autem Quod non fruſtra eſt. Ita enim emendandum erat: *auxilis Gallorum auctus, belli, velut ex integro, reliquias reſtaurat. Is autem*, &c.

AD LIB. XXI

CAP. I. *Tyrannidem in ſuos priuſquam in exteros auſpicatus*] Lege. ex MS *in ſuos quam in exteros.* Quomodo loquuntur optimi ſcriptores.

AD LIB. XXII.

CAP. I. *Bellum adverſus Ætneos*] Nihil mutandum. Ætna eſt oppidum idem ac mons cui impoſitum, nomen ſortitum; ut patet ex Strabone, Plinio, Ptolemæo, & aliis. Ea ante *Ineſſa* appellabatur.

CAP II. *Expoſitis ignibus cereis tactiſque, in obſequia Pœnorum jurat*] Peyraredi conjectura eſt: *expoſitis ignibus ſacris, tactiſque*, &c. Livius ita de Hannibale, lib. XX. *Fama etiam eſt, Annibalem annotum ferme novem pueriliter blandientem patri Amilcari, ut ducerentur in Hiſpaniam, cum profecto Africo bello, exercitum eo trajecturus, ſacrificaret, altaribus admotum, tactis ſacris jurejurando adactum ſe, cum primum poſſet, hoſtem fore populi Romani.*

CAP VII. *Rex Cyrenarum Aſellas*] Non dubitandum de lectione Bongarſii, *Ophellas.* Nam, præter Diodorum, ita quoque habent, Theophraſtus de plantis lib. IV, cap. IV. & Polyænus, atque alii.

CAP VIII. *Archagatho filio* A Græcis varie appellatur, Ἀρχαγάθος, Ἀγαθαρχος.

AD LIB. XXIV.

CAP. V. *Igitur Galli duce Belgio*] Pauſaniæ hic eſt Βόργιος. Sed male, ut puto.

CAP. VI. *Et quindecim millibus equitum*] Mu-

Μυρίους ἱππέας tantum recenset Diodorus in epitome lib. XXII.

CAP. VIII. *Cum dolorem vulnerum ferre non posset, pugione vitam finivit*] Atqui Pausanias inquit, illum vulneratum, veneno vitam finivisse, pudore scilicet acceptæ in Græcia cladis. Sed conciliat hos Diodorus: Βρέννος δ' ἄκρατον πολὺν ἐμφορησάμενος, ἑαυτὸν ἀπέσφαξε.

AD LIB. XXVI.

CAP. II. *Bellum Atheniensibus infert*] In MSS. legebatur, *belli bellum Atheniensibus infert*. Unde suspicor, Justinum scripsisse; *recenti adhuc ex priori victoria militum ardore bellandi bellum Atheniensibus infert.*

CAP. III. *Rex Cyrenarum Magas*] *Magam* quoque vocant Polyænus, & Athenæus.

AD LIB. XXVII.

CAP. III. *Ad socerum suum Artamenem*] MS. habebat, *Arimenem*, Puto verum esse, *Ariamenem*. Nam Diodori epitome habet Ἀριάμνης. Hujus Antiochi sororem Stratonicen, uxorem duxerat Ariarathes, filius Ariamenis. Socerum itaque ejus laxius vocat Justinus.

Sed Ptolemæus non amici debito, quam hostis factus] Doctissimus Gronovius, in Observationibus suis, ita hunc locum emendabat, *non tam amicus dedito, quam hostis fratri.* Quod quidam codices præferrent: *non tam amicus ei deditus.* Verum, nisi me animus fallit, omnino pro *factus* scribendum *functus*; hoc modo *Ptolemæus non amici debito, quam hostis functus*, &c. *Subintelligitur vero* τὸ *tam.* Certo certior hæc conjectura.

AD.

AD LIB. XXVIII.

CAP. III. *Ipſi regem quærant, cui imperent*] MSS. habebant, *quia*, pro *ipſi*. Noli dubitare, quin Juſtinus ſcripſerit, *quin*.

AD LIB. XXIX.

CAP. II. *Cujus quanto promptius nobiliuſque ſit regnum*] In MS. erat *proprius*. Malim *propius*, ut quoque eſt in Vett. edit.

AD LIB. XXX.

CAP. IV. *Eodem anno inter inſulas Theram & Therasiam*] Imo jam multis annis, ante quam hæc geſta ſunt, fuit motus ille terræ. Contigit enim Olympiadis CXXXIX, anno I: ut conſtat ex Polybio, & Euſebii Chronico. Plinius tamen lib. II, cap. LXXXVII, inquit, Automatam ſive Hieram (de qua omnino capienda verba Juſtini) enatam eſſe inter Theram & Therasiam inſulas, Olympiadis CLVI, anno II. Quod quomodo fieri potuerit, non video.

AD LIB. XXXI.

CAP. III. *Et graviter fractum, velut exanguem in regno reliquit*] In MSS. eſt, *& gravibus fractum*, &c. Et ita lege. Hoc quod non intelligerent librarii, reſcripſerant, *gravibus vulneribus*. Inepte.

AD LIB. XXXII.

CAP. II. *Quæ re prodita concurſu inſularium*] Narrat quoque hanc rem Polybius in excerptis Porphyrogennetæ, & Diodorus Siculus. Unde patebit, legendum eſſe, *Jovis Elymæi*. *Inſulares* autem vocat templi cuſtodes, & accolas. Templa enim, & fana, locaque ſecreta, *inſulas* appellari, nemo neſcit. Sic Delphi, inſula à quibuſdam dicuntur.

CAP.

CAP. III. *Non negligentior tantum Perseus in patrem*] In MS. legitur, *neglectimentior*. Vetus lectio procul dubio fuit *neglectior*.

Quod Argonautæ idem propter magnitudinem navis] *Navis*, Bongarsius interpretatur, *navigationis*. Non recte. Simpliciter ita capiendum, quod flumen Sabus triremem illam Argonautarum non caperet, propter magnitudinem. Adeo ut illis necesse fuerit illam fluvio elatam humeris suis in littus Adriaticum deportare. Nota est historia.

Istri qui ex vocabulo amnis, quo à mari concesserant] Non possum persuaderi, hanc esse veram lectionem; neque illam, quam ex Isidoro Cluverius reposuit. Solemne enim Isidoro, ut quicquid non intelligeret, aut deleret, aut prave corrigeret. In MSS. erat: *qua è mari concesserant*. Unde conjicio, scriptum fuisse; *quo à Narico concesserant*. Naricum, sive Naracum, est Ostium Istri, quod tradiderunt Apsyrtum ingressum esse cum Argonautas persequeretur. Νάρηκος στόμα est Apollonio Rhodio lib. IV.

----- ἀμφὶ δὲ δοιαὶ
Σχίζονται προχοαὶ· τὴν μὲν κ λέουσι Νάρηκος,
Τὴν δ' ὑπὸ τῇ νεάτῃ Καλὸν στόμα, &c.

Meminere ejus ostii omnes Geographi. Alii tamen per Pulchrum ostium in istrum vectos esse Colchos, aiunt.

Qui cum Orole rege adversus Bastarnas male pugnassent] Mirum quam turpiter depravatum sit nomen hoc Dacici regis. In minori epitome Trogi dicitur *Rubobostes*. Et hoc male. Legendum, *cum Bœrebista rege*, &c. Vide Strabonem lib. VII; cui est Βοιρεβίστας.

AD LIB. XXXV.

CAP. I. *Fratrem ejus Orofernem, per injuriam*] Ὀροφέρνης quoque vocatur in excerptis

ptis Porphyrogennetæ è Diodoro. Quamvis alii aliter vocent.

Subornant propalam quendam] Celeberrimus vir Fr. Gronovius optime conjecit scribendum hic esse, *Subornant Balam quendam*. Josepho enim Ἀλέξανδρος, ὁ Βάλας dicitur lib. XIII, cap. VIII. uti habent libri meliores.

AD LIB. XXXVI.

CAP. II. *Nomen urbi à Damasco rege inditum*] Nemo potest ignorare, quantopere semper in usu fuerit apud librarios, nomina eorum, à quibus urbes, & regiones, denominatæ, & conditæ traderentur, corrumpere, & inflectere ad ipsiusmet loci appellationem. Idem quoque hic factum esse, non injuria quis dubitare possit. Is enim, qui hic nomen urbi dedisse, quiq; Athates uxoris cultum instituisse dicitur, ab aliis, non *Damascus*, sed *Damas*, vocatur. Etymologicum magnum: Δαμασκὸς πόλις συρίας, περὶ τῆς Ἀντιλίβανον· εἴρηται ὅτι Δαμᾶς στρατεύων μετὰ Δινούσου, ἐκεῖσε σκηνὴν πηξάμενος, ἱδρύσατο τὸ ἐκεῖ συρίας Θεοῦ ξόανον. Ἡ οὖν Δαμασκηνὴ, Δάμασκος. Scio quidem, alios mentionem facere Damasci cujusdam, qui à Baccho excoriatus esse traditur, unde Δεομασκὸς, & postea κατὰ παραλαγὴν *Damascus* dicta sit. Sed eum quicquam cum Athare, aut Atargati commune habuisse, nemo dixit. De appellatione autem hujus urbis tantum à sese abeunt veteres, quantum à veritate. Vide Damascum apud Photium, Philonem Judæum, Stephanum. Verum hæc alibi.

Sepulchrum Athares uxoris ejus pro templo coluere] Vix equidem possum amplecti hanc lectionem; præsertim cum MSS. præferant *uxoris ejus extemplo*. Puto itaque scribendum; *Syri sepulchrum Athares uxoris, ejus exemplo, coluere*. Ait, Syros,

Syros, Æstimatione Damasci, Athares conjugis sepulchrum (quam ipse dum viveret impensissime amarat mortuam plus quam debita pietate prosecutus erat) coluisse, regis sui, quamdiu superstes esset uxores, exemplum secutos.

AD LIB. XXXIX.

CAP. I. *Alter occisus erat, prospere gessisset*] Omnino scribendum, *cessissent*.

CAP. V. *Quorum rex Erotimus*] Non dubito quin hic sic *Aretas*, ut ab aliis vocatur. Meminit eius sæpe Josephus: erat autem hic filius Obodæ, ut testatur Stephanus, in Ἄυαρα.

AD LIB. XLI.

CAP. II. *Vestis olim sui moris; posteaquam accessere opes, ut Medis pellucida* Julianus ὁ παραβάτης, in oratione de Constantii gestis; διασώζουσι καὶ ἀπομιμοῦνται τὰ Περσικὰ, οὐκ ἀξιοῦντες. ἐμοὶ δοκεῖ παρθυαῖοι νομίζεσθαι. πέρσαι δὲ εἰς πρασποιούμενοι, ταῦτά τοι καὶ στολῇ Μηδικῇ χαίρουσι. Statim post apud Justinum sequitur, *Armorum Scythicus ac patrius mos*. Quod forsan Trogi ævo verum fuit, sed Juliani non item. Ait enim ille, quod Parthi, ἐς μάχας ἔρχονται, ὅμοιοι Μήδοις, ὅπλοις τε ἀγαλλόμενοι τοιούτοις, καὶ ἐσθήμασι ἐπιχρύσοις, καὶ ἀλουργίσι.

Majorem partem servorum habent] MSS. præferunt, *servitiorum*. Quod probo. Ita enim semper solet Justinus.

CAP. III *Sepultura vulgo aut avium aut canum laniatus est*. Perperam puto hunc morem Parthis attribui, cum is Hyrcanorum proprius sit. Scio quidem idem fere Herodotum asserere de Persis: οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς πέρσεω ὁ νέκυς, πρὶν ἂν ὑπ' ὄρνιθος, ἢ κυνὸς ἑλκυσθῇ. De canibus nescio an verum sit. De avibus constat, quamvis idem ha-

habeant & alii. Moris enim ſemper fuit Perſis, ſive Parthis, ut immatura morte defunctis, os oculoſque lacte oblinerent, inde equo impoſitos, inſtigatoque eo, corvorum prædæ exponerent. Quod ſi ab iis, quibus eius rei negotium incumberet, animadverſum fuiſſet, dextrum eius oculum prius à corvis maceratum, felicem judicabant: ſin ſiniſtrum, contra. Cum ſenibus aliter agebatur. Eos enim ad montana deferebant, fameque enecabant: & omnes, qui hoc fato defungerētur, felices exiſtimabantur. Strabo, qui Caſpiis illud tribuit, videtur hæc duo mortis genera confudiſſe. Ait enim lib. XI. Κάμνοι δ' τὰς ὑπὲρ ἑβδομήκοντα ἔτη λαμβάνοντες, εἰς τὴν ἐπιμέλειαν ἐκτίθασιν· ἄπιθεν δ' σκοπεύοντες, ἐὰν μὲν ὑπ' ὀρνίθων καταπτωμένων ὀπὸ τῶν κλίνης ἔδωσιν ἐξαιμαίζεσιν ἐὰν δὲ ὑπὸ θηρίων ἢ κυνῶν, ἄγλιον· ἐὰν δ' ὑπὸ μηδενὸς, κακοδαιμονίζεσι. Videſis Petrum Teicheram in compendio Mircondi.

CAP. IV. *Arſaces, vir, ſicut incertæ originis, ita virtutis experta*] Doctiſſimus Schicardus in Tarich regum Perſiæ, putabat originem trahere Arſacem à Dario Codomanno: quod tamen non videtur. Nam in Chronico Perſico, quod penes Cl. Elichmannum eſt, dicitur eſſe ex ſemine Chaichoſrou, qui eſt Cyrus. Pater vero ejus vocatur Darius quidam. Quæ potuit erroris cauſa fuiſſe.

CAP. V. *Vrbem nomine Daram in monte Apevarticeno condit*] Supra quoque meminit Daræ, ut nos oſtendimus. Hoc vero loco pro *Dara*, doctiſſimus Schicardus ex ſua Tarich Perſica, putabat reſcribendum, *Aſca*, quod reperiſſet Arſacem urbem condidiſſe, quam de ſuo nomine appellarit

اشک Sed hæc alia eſt. Dara enim ad Caſpias pylas, hæc vero in Hyrcania. Videtur cujus meminiſſe

miniſſe Iſidorus Characenus. Ἐντεῦθεν Ἀρσακὶς χεῖνείς, ἐν ᾗ κάμμιξόν. ἐν αἷς σταθμοὶ. πόλις δὲ Ἀσάκ, ἐν ᾗ Ἀρσάκης πρῶτος βασιλεὺς ἀπεδείχθη καὶ ἐτάφη. ἐνταῦθα πῦρ ἀσβεστον. Ita enim legendus eſt ille locus. Alii tamen Arſaciam vocant urbem illam, & eandem ac Ragas Europum, Duram faciunt. Sed plures ſuo nomine inſignitas urbes conſtat Arſacen condidiſſe. Verum hæc confuſiſſima. Alibi de iis erit fuſior decendi locus.

Hujus filius & ſucceſſor regni Arſaces & ipſe nomine] Alii hujus Arſacis non meminerunt, Perſæ tamen norunt. Quemnam vero *Priapatium*, aut *Pampatium*, Juſtinus vocet, ignoro. An eſt *Pharnapatius*? In Parthicorum ſane regum catalogo, quem habeo à Clar. Johanne Elichmanno, nihil ſimile apparet. Lubet hic eorum nomina apponere, quoniam non parum lucis Græcorum Hiſtoria inde poteſt mutuare. Mancus namque multis in locis fuit Catalogus ille, quem edidit Scaligerus, quod vel hinc apparebit. *Aſchan filius Darii eſt primus Aſſamenſium rex, & totam ſamilia ab eo denominant. Tempus regni ejus* x *anni. Arſan filius Arſan, regnavit annis* xx. *Behran, fil. Siabur,* xi *annis. Belas f. Behran,* xv *annis. Hormoz f. Belas* xix *annis. Naſcha f. Belas* xvii *annis. Ferux filius Hormoz* xii *annis. Choſru f. Belas* xiii *annis. Ardavan f. Belas* xiii *annis. Ardavan f. Aſſan* xv *annis. Belas f. Aſſan* xii *annis. Gjudarz f. Aſſan* xxx *annis. Barſeh f. Gjudarz* xv *annis. Gjudarz f. Mehras* ii *annis. Beri filius Gudarz* xv *annis. Gjudarz filius Beri* ii *annis Beri f. Gjudarz* xx *annis. Ardavan* xxxi *annis. Ethnicultimus Aſſanenſium eſt, quem Ardixir Babek è medio ſuſtulit.* Tempus autem imperii Parthorum, ſive Aſſanienſium, circiter CCL annorum faciunt: juxta alios vero CCCCXXX annorum.

Phrahates more gentium, hæres regni. Mardos validam gentem bello domuit] Mardos in Characem urbem

bem transtulisse, auctor est Isidorus Characenus: Εἰς δὲ τὴν Χάρακα πρῶτος βασιλεὺς Φραάτης τοὺς Μάρδους ᾤκισε. Ita lege.

CAP. VI. *Sogdianorum & Drangaritanorum*] Scribe, *Drangianorum*.

AD LIB. XLII.

CAP. I. *Hymerum quendam*] Athenæo lib. x, est Ἵμερος. Eum vide.

CAP. II. *Vndecies centum millia patet*] Rideas magnitudinem, quam tribuat Armeniæ. Sed hæc alibi.

CAP. IV. *Hujus filius Pacoras missus*] Hoc ipsum quoque testatur Cicero ad Atticum. Sed perperam apud eum hoc Orodi tribuitur, non filio ejus Pacoro. Verba ejus lib. v Epist. xxi. *Maximum bellum impendit. Nam & Orodes, Regis Parthorũ filius, in provincia nostra est*, &c. Sed scribendũ erat. *Nam et Orodis regis Parthorum filius*. &c. Nihil certius.

AD LIB. XLIII.

CAP. II. *Addita injuriæ specie honoris*] Lege, *addita injuria*, vel *additæ injuriæ specie honoris*.

CAP. III. *Temporibus Tarquinii regis*] Jam ante illa tempora Cyri, & Tarquinii, deductam esse à Phocæensibus Massiliam, testatur Aristoteles, apud Harpocrationem in voce Μασσαλία. Hoc ipsum quoque testatur Scymnus Chius.

..... Μασσαλία δ' ἐστ' ἐχομένη
πόλις μεγίστη Φωκαίων ἀποικία.
Ἐν τῇ Λιγυστικῇ δὲ ταύτην ἔκτισαν.
πρὸ τῆς μάχης τῆς ἐν σαλαμῖνι γενομένης
Ἔτεσιν πρότερον ὡς φασὶν ἑκατὸν ἕκοσι

Sic lege. Tempus igitur, quo condita est Massilia, incidit in annum primum Olympiadis XLV. Errat autem Agathias, qui ait, regnante Dario Hystaspe Massiliam conditam.

Nam

Nam Phocenſes exiguitate, ac macie terræ coacti] Atqui Phocæenſium tractus non ſterilis, ſed quam maxime fertilis, omniumque rerum abundans. Sed Phocenſium regio (quos hic confundit cum Phocæenſibus) arida & ſterilis erat maximaque ex parte montibus obſita. Unde Dorienſes, qui eandem cum Phocenſibus regionem incolebant Δεμωδεςέρες audiebant, διὰ τὸ λιμώτλεσι. Contra Phocæenſes Aſiatici, quibus è terræ fecunditate, morum quoque luxuria acceſſit. Hinc quoque Maſſilienſes, eorum ἀποίκους, θαλυχρόες: Ciceroni dicuntur ad Atticum lib. x. epiſt. XII. *Maſſilienſium factum cum ipſum per ſe luculentum eſt, tum mihi argumento eſt, recte eſſe in Hiſpaniis, minus enim auderent, ſi aliter eſſet: nam & vieti, & diligentes ſunt.* Emendarunt alii & δειλοὶ *gente ſunt.* Noli dubitare, quin Cicero ſcripſerit, *nam & vieti, & θαλυχρόες ſunt:*

Duces claſſi, Simos & Protis fuere] Athenæus ex Ariſtotelis libro. ἐν τῇ Μασσαλιωτῶν πολιτείᾳ, affert hanc hiſtoriam, lib. XIII. Sed variat nonnihil in nominibus. Quem enim Juſtinus hic Protin, ille Euxenum, Nannum Nanum, Gyptin Pettam, ſive mutato nomine, Ariſtoxenam vocat. Filiam vero Euxeni, & Ariſtoxenæ, facit Protin; unde ejus poſteri Protiadæ dicti ſint. Sed Plutarchus ipſum conditorem, ἀρχηγὸν vocat, in Solone; Ἔνια δὲ καὶ πόλεων οἰκίσεσι χαρίσασι μεγάλων, ὡς καὶ Μασσαλίας ἀρχηγὸν, τὸν ὁ Κλιτῶν τῷ ἔθνει Πρώτην ἀγαγόντα. Ita legendum. Vulgo enim male, Μασσαλίας ἀρχῶντα, tanquam Maſſalias eſſet conditoris nomen.

AD LIB. XLIV.

CAP. IV. *Incoluere Curetes*] Nulli in ſaltibus Tarteſſiorum Curetes. Sed Cynetes: & ita legendum eſſe hoc loco, oſtendimus in Ptolemæo.

AD

AD PROLOGVS LIBRORVM TROGI.

PROLOGVS XIV. *Sic Phrygia majore Aridæum, & Clitum*] Atque Phrygiam majorem obtinebat ipse Antigonus. Et præterea quid Clito cum Phrygia? quæ præsidere classi jussus erat. Quæ sequuntur, non sunt veriora. MS. Lugdunensis pro, *majore*, legebat *minore*. Sic itaque legendum, *quem ut Cappadocia expulit Antigonus, sic Phrygia minore Aridæum. Ut Clitus victus in Hellesponto navali bello* De stratagemate autem, quo usus est Antigonus in devincendo Clito, vide Diodorum.

PROL. XXVII. *Insidiantem sibi effugit Artamenem*] Lege, *Ariamenem*.

PROL. XXVIII. *Quo mortui te &c. filium ejus*] Spurcissima lectio. MS. habet; *quo mortuitenem filii ejus*. Puto scribendum; *quo mortuo, tuitionem filii ejus Philippi suscepit Antigonus, qui Thessaliam, Mœsiam, Daciam, subjecit*.

IBID. *Cepit Lacedæmona*] MS. *Lacedæmoniam*. Et sic solet Justinus. Ita Babylonia, Chalcidonia, Sidonia.

PROL. XXX. *Regem vicit rapti ei pœamare*] Puto scribendum, *Antiochum regem vicit: turpique postea amore Agathocleæ corruptus decessit*.

PROL. XXXIV. *Ariarathe rege Carpadocum*] Adde ex MS. *Repetitæ inde res rerum Cappadocum*. Pro *rerum*, *regum* scribendum.

PROL. XXXVI. *Attalus Cenostracas subegit*] Lege, *Thynos Thracas*.

NOTARUM FINIS.

P IN-

INDEX RERVM

Quæ in hiſtoria Juſtini fere continentur.

ABdalominus, ex hortulano Sidoniæ rex. 95
Abderitæ, fugati à ranis & muribus. 135
Abellani, Chalcidenſium coloni. 160
Aborigines. 273
Abraham, Damaſci Rex 234
Abydus, urbs Aſiæ 30
Acarnanes. Alexandrum Pyrrhi, in regnum reſtituunt. 195. Romanos implorant contra Ætolos. 200. cur ſoli Græcis non miſerunt auxilia coatra Trojanos 200
Acerbas, Eliſſæ maritus, occiditur 151
Aceſine amn. Indiæ 110
Achæi, à Philippo ad Romanos deſciſcunt 207. cum Nabide belligerantur. 214. cum Meſſeniis. 221 cum Romanis. 229
Achæorum inter ſe conſpiratio, potentia. 228
Acheron, amnis Epiri. 103. Italiæ. 104
Acilius, Cos. Rom. Antiochum vincit 217
Adaſpii ſubiguntur ab Alexandro 160
Adorari ſoliti Perſarum Reges 108
Adores, Damaſci Rex. 234
Adraſtii campi. 92
Adræſtæ, ſuperantur ab Alexandro 110
Adria, urbs Græca. 160
Adriaticum mare unde dicatur? 160
Adulteria, apud Parthos graviſſime punita. 263
Æacida, Rex Moloſſorum 132. regno pellitur. 146
Æacidarum maxima pars intra trigeſimum annum mortua. 115. eorum origo ab Hercule. 90
Ædeſſa urbs Macedoniæ 66
Ægæ, & Ægeæ 66
Ægeus, patet Theſei, rex Athenienſium 21
Ægyptus à Cambyſe ſubacta. 9. magna impenſa regum munita 15. occupatur ab Alexandro,

dro 96. in divisione imperii Alexandri, cedit Ptolemæo 121
Ægypti feracitas & temperies. 14
Ægyptii, & superstitiosi. 9. Mosen cum populo pellunt 235
Æmylius. vid. *Marcus Paulus.*
Æneas Latinos condidit. 160. venit in Italiam. 274. pugnans contra Mezentium occubuit 274
Æolides insulæ. 42
Æta, Colchorum Rex. 222
Ætnæ montis incendium. 42.
Ætnæorum bellum cum Syracusanis. 168.
Ætoli, bellum in Græcia movent. 122. fines Epiri regni & Acarnaniæ populantur. 201. ad bellum in Philippum impelluntur à Levino. 207. libertatem amittunt. 221.
Afri, bella gerunt cum Carthaginiensibus. 156 stipendium iisdem retunt. 157 ad Agathoclem deficiunt 173
Africæ castella & urbes in planis absq; mœnibus 171
Africani egregia vox, & moderatio in recipiendo filio. 218
Agas Cyrenarum Rex. 195
Agathocles, ex humili genere, Siciliæ tyrannus factus. 168. bis exul 169. navibus incensis spem fugæ sustulit. 173. moritur. 178, 179
Agathocles, Lysimachi, à patre occiditur. 143, 144.
Agathoclea, v. *Meretrix.*
Agesilaus, claudus altero pede, & ejus gesta 59
Agis, rex Lacedæmoniorum 53
Alba longa conditur 275
Albani ab Hercule conditi 269
Alcetas, Perdiccæ frater 124. ab exercitu hostis appellatur 126
Alcibiades, Dux Athenienſium in Siciliam. 47 pulcher & eloquens. 48. revocatur ad reatum. 47. Elidem in exilium proficiscitur. 47 Lacedæmonios ad bellum contra Athenienses instigat 47 adulterata Agidis uxore fugit. 48. ad Athenienſiũ

partes reddit ab exilio revocatus. 49. Lacedæmonios vincit mari terraque 49,50. victus denuo in exilium abit. 51. in cubiculo dormiens crematur 54
Alexander filius Amyntæ 67. Persicorum legatorum libidinem ulciscitur 67. regnum Macedoniæ egregie ampliavit 68
Alexander alterius Amyntæ 68. Philippum fratrem Illyriis obsidem dat, inde Thebanis 68. insidiis matris occumbit 68
Alexander Olympiadis frater, Epiri Rex 76. Cleopatram Philippi filiam ducit. 81. bellum in Italia gerit. 103 occiditur 101. cum omnibus copiis 103
Alexander M. cum Amazone concumbit. 19 sub militia patris prima rudimenta ponit. 70. cædis paternæ conscius. 82. comparatur cum patre. 84. incipit regnare 88. Græcorum Dux fit 89. Thebas diruit 89. ab Atheniensibus Duces & Oratores petit 90. Tyrum capit 96. Jovis hammonis filius salutatur, & pro deo colitur 97. Darium tertio vincit 99. Persis jugum servitutis imposuit 97. sævit in suos 106. inedia mori vult 107. adorari vult. 96. 108. saxum, quod Hercules non potuit, expugnat 109. Porum vincit 109. in urbem hosticam solus desilit 111. vulneratur 111. Darii regis filiam Statyram ducit 112. æs alienum militum solvit 112. venenum bibit 114 militibus valedicit 115. moritur annos natus XXXIII. 116. Ejus mores 84. corpus ad Hammonem delatum 121. tota domus à Cassandro sublata 132, 133, 140. nomen quasi numen in auxiliũ vocatur à Macedonibus 185
Alexander, Alexandri & Cleosidis filius, Indodorum Rex 109
Alexander, Lynceſtarum frater 88. propter insidias Alexandro paratas in vincula conjicitur.

tur. 92. occiditur 114
Alexander, Caſſandri in terfectus 140
Alexander, Epiti rex, cum omnibus copiis à Bruttiis deletus. 177
Alexander Pyrrhi, eædem parentis ulciſcitur, & Macedoniam occupat. 295. regnum Epiri amittit, & recipit 195. ſororem ſuam in matrimonio habet 200
Alexander Perſei, cum patre capitur 227
Alexander falſus, Demetrium Syriæ regno & vita exuit 232. Interficitur & ipſe 232
Alexander Zebina à Ptol. Phyſcone in regnum Syriæ ſubornatur, & occiditur, 254, 255.
Alexander Ptolemæi, matrem interficit, & ob id à populo in exilium pellitur. 259
Alexandria ab Alexandro extructa ſuper Tanaim 107. in Ægypto alia 97. Carthaginis æmula 168
Alpes à Thuſcis occupatæ. 164. 165. Poſt Herculem à Gallis ſuperatæ 184
Amazones. 18, 19. duraverunt ad ætatem Alexandri M. 19. intereunt omnes 19.
Amazonum origo. 17, 18.
Ambri, ſuperantur ab Alexandro. 110
Ammonius. v *Jupiter.*
Amneſtia. v. *Diſcordiarum oblivio.*
Amphilochi, Gallæciæ populi. 282
Amphictyon, Rex Athenienſium. 21
Amulius, & Numitor. 272
Amyntas. 81. Macedonum Rex. 67
Amintas alter, Menelai f. 68
Anaxarchus philoſophus, in comitatu Alexandri 114
Anaxalai juſtitia. 43
Andragoras Perſa, Parthorum præfectus. 106. 264.
Annibal, Haſdrubalis f. 157
Annibal alter, ſive magnus, Dux Carthaginis. 204 Romanos vincit. 205. iterum. 206. vincitur ab Æmylio. 218. ad Antiochum confugit. 214. XVI. annos immolatus Italiæ. 245. per ſerpentes victoriam procuravit 225. venenum hauſit 225

Annibalis parcimonia, continentia. 224. 225. factum ad abolendam invidiam nimiarum divitiarum. 224. res geſtæ. 285.
Antenor Venetorum conditor. 160.
Antigonus in diviſione imperii Alexandri majorem Phrygiam conſequitur 121. Bellum cum Perdicca gerit. 124. Eumenem, quamvis fortem, vincit 129. in cuſtodia habet. 131. Rex appellatur. 135. occiditur. 138.
Antigonus, ſuperioris nepos. 145. à Ptolemæo Macedonia pellitur. 182. revertitur. 189. Gallos ezdit. 190. 194, 195. Pellitur à Pyrrho. 191. Peloponnenſes ſubjugat. 193. bellum Athenienſibus infert, & Macedoniam amittit. 195.
Antigonus ultimus, Philippi tutor, diadema projicit. 202. juſſu populi regnat. 203. Lacedæmonios vincit, & Spartam capit, & moritur. 203, 204.
Antiochia à Seleuco ex nomine patris condita. 138. à Grypo capitur. 257. contra Demetrium conſpirat. 231. 255.
Antiochus Seleuci pater. 122. clarus inter Philippi Duces. 137.
Antiochus Soter, Seleuci filius. 145. patem cum Ptolemæo facit. 182.
Antiochus Hierax. 198, 234. ab Eumene Bithyno vincitur, & à Latronibus interficitur. 198, 199.
Antiochus magnus, Aſiæ R. adhuc impuber. 204. Ægyptum aggreditur. 209. ab Ætolis in Romana bella impellitur. 212 Ægyptum occupare ſtatuit. 213. vincitur ab Acilio. 218 donat Scipioni filium. 218. debellatur à Scipione. 220. interficitur 222.
Antiochus Epiphanes, Magni filius, à Popilio circumſcribitur. 230.
Antiochus Deus, Pſeud. Alexandri filius, à tutore Tryphone occiditur. 234.

Antiochus

Antiochus Soter, Demetrii frater, Tryphonem regno exuit, & Iudæos subigit. 234, 235 in Parthos ducit. 252. Babyloniam occupat. 252. occiditur. 253. corpus ejus remittitur à Parthis. 255.
Antiochus Grypus Demetrii filius. 256
Antiochus Cyzicenus, Grypi frater uterinus. 256
Antiochus Asiaticus, Cyziceni filius, regno Syriæ, quod Lucullus dederat, à Pompeio privatur. 260, 261.
Antiope Amazonum Regina. 18
Antipater, inter amicos Philippi. 80. Macedoniæ præfectus. 92. Agidem & Spartanos vincit. 103. cum supplemento tironum ad Alexandrum evocatur. 114. auctor necis Alexandri, & quare. 114. nascituro Regi tutor constituitur. 120. Græciæ Præponitur. 121. Antigonum contra Perdiccam juvat. 124. Eumeni auxilia mittit. 128. amarior semper minister regni, quam ipsi Reges, fuit. 140
Antipater, superioris è Cassandro nepos, matrem occidit. 139. 140. exuitur, & interficitur à Lysimacho socero. 141.
Antonius bellum Parthis infert. 263. à Parthis vincitur. 272
Apameni deficiunt à Demetrio. 255.
Aphellas, rex Cyrenarum. 173.
Apes, Hieronem nutrium. 180. earum usus inventus. 126.
Apis, Ægyptorum Deus. 9.
Apollo, & templum Delphicum. 186. ultus se contra Brennum. 188.
Apollinem legum suarum auctorem facit Lycurgus. 36.
Apollonia. 135
Apollonienses pro Scythis auxilium à Philippo petunt. 78
Appius Claudius pacem cum Pyrrho turbavit. 149.
Appulorum bellum cum Alexandro rege Epiri, 103.

Aquila cum Locris in acie. 162
Aquila, in auſpiciis quid ſignificet. 180
Aquilæ dextra culmine domus, naſcente Alexandro M. 116
Aquilius. 244
Aratio, inventa ab Atheniensibus. 21
Araxes, fluvius. 8
Arbactus, propoſitus Medis creatur rex. 3
Arcades Spartanos vincunt. 62
Archidamus, dux Lacedæmoniorum, vulneratur ab Arcadibus. 62
Argæus, Rex Macedonum. 66
Argentea culinarum inſtrumenta in exercitu Antiochi. 252
Argenti. v. *Auri*.
Argonautæ. 269, 224
Argyraſpidæ. 129. victi ab Antigono. 129
Ariarathes, Artexerxis fil. 85
Ariarathes, Cappadocum Rex. 123
Ariarathes Artemenis, puer adhuc, Cappadocum Rex. 204
Ariarathes, Cappodocum Rex, fratrem Orofernem regno pellit. 231. contra Demetrium Syrum conſpirat. 232. Romanos juvat contra Ariſtonicum. 238. interficitur 238.
Ariarathes, ſuperioris filius, ab avunculo Mithridate interficitur. 243
Aridæus, Philippi f. Alexandro ſuccedit. 83. nominatur pro ſucceſſore à Meleagro, recuſatur à Ptolemæo; & quare. Rex appellatur à militibus. 119, 120. necatur ob Olympiade. 132
Ariobarzanes, rex Cappadociæ, à Tigrane pellitur. 244
Ariſtæus Cyrenen condit. 125. mellis & coaguli uſum invenit. 126
Ariſtides, proditionem Pauſaniæ detegit. 33
Ariſtonicus Eumenis ex pellice filius, à Perpenna vincitur. 237
Ariſtoteles, Alexandri præceptor. 116
Ariſtotimus, Eliorum tyrannus. 193
Armeniæ magnitudo, & nomen ab Armenio, Iaſonis comite. 268, 269

Arpi

Arpi urbs à Diomede condita. 160
Arruba, à Philippo regno exuitur. 70, 76. regnum ſuum novis legibus inſtruit. 146
Arſaces, omnes reges Parthorum dicti. 265
Arſaces, Parthorum imperium invaſit. 264
Arſacides, in victum Demetrium element. 251
Arſinoë, Lyſimachi uxor, privignum veneno tollit. 144 à fratre in matrimonium petitur. 145, 183. in exilium abit. 183
Arſinoe, Cyren. Regina, cum genero concumbit. 196
Artabanus, Xerxen occidit. 34. ab Artaxerxe viciſſim occiditur. 34
Artabanus, Parthorum Rex. 268
Artamenes cum Xerxe fratre de regno diſceptat. 25
Artamenes, Cappadociæ Rex. 199
Artaphernes, Darii frater, litem inter Xerxem ac fratrem ejus Artamenem dirimit 25
Artaxerxes Longimanus. 33, 34
Artaxerxes Mnenon, Perſarum Rex. 54. Darii filius, bellum cum fratre Cyro gerit. 56. Conona claſſi ſuæ præficit. 58. Græcos ab armis diſcedere jubet. 62. filios CXV habet. 85. ex quibus multos, inſidias illi ſtruentes, interficit. 85, 86
Artemiſia, regina Halicarnaſſi. 29
Arvas, Moſis filius. 235
Aſcalonii Phœnices expugnant. 150
Aſcanius, Æneæ filius. 279
Aſia, ſubacta à Cyro. 8. à Scythis. 16. vaſtatur ab Alcibiade. 57. affectatur à Spartanis. 57. Perſarum juris. 81. Gallorum plena. 190. Romanorum facta, eos corrumpit. 237 cauſa multorum bellorum. 198, 199
Aſiæ civitates quædam ab Amazonibus ſubactæ. 18 quædam terræ motu abſorptæ. 211 fertilitas. 249
Aſpaſia, Cyri pellex. 85
Aſphaltites lacus, ſeu mare mortuum. 236

Assyrii, postea Syri dicti, quamdiu tenuerint imperium? 3.
Astronomiæ cultores, Aegyptii, & Babylonii. 162.
Astyages, avus Cyri. 4. ex rege fit præfectus Hyrcanorum. 7.
Atheas Scytharũ Rex. 78
Athenæ, alter oculus Græciæ. 53
53. eloquentiæ patria communis. 54. urbs Minervæ sacrata. 21. ex integro conduntur. 31. capiuntur à Spartanis. 59. à Persis diruæ, persicis spoliis restituuntur. 61. earum origo. 21.
Athenienses, Amazonas vincunt. 19. bellum gerunt cum Dario. 24. CC naves fabricant. 28. primam gloriam ex victoria persica reportant. 31. Xerxem vincunt. 37. bellum cum Lacedæmoniis gerunt. 34. Classem in Ægyptum mittunt 39. Syracusas obsident. 44. statum mutant. 22. iterum. 44. 53. omnium ditionem amittunt. 51. 52. Tyrannos exigunt. 53. ab omnibus odio habentur. 47. vincuntur à Philippo. 70. 80. bellum Lamiacum in Græcia movent. 122. cum Antigono gerunt. 195. cum Antipatro. 122. eloquentes. 48. superbi 35. 47. rei nauticæ periti 58.
Atheniensium simultas cum Doriensibus. 21. virtus cum Epaminonda extincta. 64.
Athis, Cranai filia, Atheni nomen dedit. 21.
Attalus, Dux Philippi in Asia. 81. Pausaniæ stuprum infert. 82. ab Alexandro interficitur. 108.
Attalus alius, Alexandri M. Dux. 120.
Attalus, Pergami Rex. 207. pessimus veneficus, & parricida, contracto ex sole morbo, decedit. 236. 237.
Aurum Tholosanum, unde in proverbium abierit? 223.
Auri & argenti usus, ut omnium scelerum materia, à Lycurgo sublatus. 35. contemptus apud Parthos

thos. 263. & Scythas. 16.
Anthocus, Apollinis filius. 126.
Azelus, Damaſci Rex. 234.

B.

BAbylon, conditur à Semiramide. 3. vincitur à Cyro. 7. capitur à Seleuco. 138. ab Orode. 270. in diviſione imp. Alexandri M. Peuciſti cedit. 122.
Bacaſis, Mediæ præfectus 266.
Bactriani, Scytharum progenies. 14. 16. à Seleuco expugnantur. 138. libertatem & omnia amittunt. 266.
Bactrianorum imperium mille urbium. 262.
Balſami hiſtoria. 235. 236.
Barba & capillus promiſſi, ad movendam miſericordiam. 44. reorum habitus 236.
Barce, Cræſo conceſſa à Cyro. 7. alia ab Alexandro M. condita 112.
Barſine, Alexandri M. conjux. 95. 119. juſſu Caſſandri occiditur 135.
Baſtarnæ Getas vel Dacos vincunt. 224. Mithridati adverſus Romanos auxiliantur. 244.
Battus, Ariſtæi muti cognomen. 125.
Belgius, Gallorum Dux. 184. 190.
Belli certamen, anceps. 17.
Bellorum inter Lacedæmonios & Athenienſeis origo. 34.
Beneficia privata, à publicis ſecreta. 218.
Beneficio fides obſtringitur. 32.
Beneficii quam ultionis, honeſtior occaſio 143.
Bergamum v. *Pergamum.*
Beroë, Pyrrhi nutrix. 146.
Beronice Cirenaïca, Demetrium ſponſum interficit. 196. 197. à Seleuco privigno interficitur. 196.
Beronice, Attali ſponſa. 237.
Beſſus, Darii interfector, excruciatur. 106. 107.
Bilbilis, Hiſpaniæ fluvius, durando ferro aptus. 282.
Bithynia, pars Gallograciæ, 191.

ciæ. 191
Bitumine muri Babylonis compacti. 3. ſolum Siculum intrinſecus ſtratum- 41
Bœotia, Mardonium vincit. 31. vetus Macedoniæ appellatio. 65
Bœotium imperium perdunt Thebani. 39
Bœotii, pro Thebanis 73
Bomilcar, Carthaginenſium Dux, cruci ſuffixus. 174
Brennus, Gallorum Dux. Delphicum invaſit templum. 186. infeliciter pugnans, mortem ſibi conſciſcit. 188
Brixia, à Gallis condita. 164
Brunduſium, ab Ætolis conditur 103., à veteribus Tarentinis habitatur. 37
Brutii, unde dicti? 177. Cum Tarentinis bellũ gerunt. 103, 104. Græcorum ſoboles. 106. eorundem vita. 176, 177.
Brutus, & Caſſius, Parthicis auxiliis adjuti. 271
Bubares, Perſa, Amyntæ regis Macedonum filiam. ducit. 68
Bubalum caput in fundamentis Carthaginis. 153.
Bucephale, urbs ex nomine equi Alexandri. 110
Burſia, urbs trans Euphratem. 114
Byrſa nomen & locus. 153
Byzantium, à quo conditum, & obſeſſum. 77. 78.

C.

CAduſii, cæſi à Codomanno. 86
Cæpio Coſ. Romanorum, propter, ablatum aurum Tholoſanum punitus. 223
Cæſaris cum Pompeio bellum. 270
Cæſares, omnes Romanorum imperatores dicti 265
Calida lavari, à Romanis Hiſpani docti. 281
Calliſthenes Alexandrum à voluntate moriendi ad bellum revocat: eundem adorare detrectans, interficitur. 108

Camby-

Cambyſes, Aſtiagis gener. 4
Cambyſes, Cyri F. 9
Campani, à Græcis conditi. 160 bellum gerunt cum Syracuſanis 168
Campi Themiſcyrei. 17. Marathonii. 24. Adraſtii. 92 Campus Cirrhæus, Apollini ſacer. 181
Candaules, Rex Lydorum, uxorem ſuam nudam oſtendit Gygi. 8
Canis, egregius apologus. 277
Capitolium, templum Saturni, & refugium. 274
Cappadoces, abſque Rege vivere non poſſunt. 243. à Perdicta victi, conjuges, ſeque ipſos, & omnia ſua, perdunt. 122, 124
Cappadocia, à Philippo occupatur. 73. à Mithridate 240. Armenii regni limes eſt. 268
Captivitatis jus. 43
Caput Cyri in utrem ſanguine plenum conjiciatur. 9. Ptolemæi, lancea fixum in acie circumfertur. 185. Pyrrhi, ad Antigonum defertur. 192
Caranus. 65. Primus Macedonum Rex. 227.
Caranus, Philippi filius ab Alexandro M. fratre interficitur. 88
Caria provincia, poſt Alexandrum M. 121, 124
Cariades, Dux Athenienſium, 44
Carne canina veſcebantur Carthaginienſes, & humanam immolabunt. 157
Cartalo, à parte in crucem tollitur. 155, 156
Carthago capitur. 155. ejus origo. 150. 143, 154. ætas 284
Carthago nova, in Hiſpania. 282.
Carthaginienſes bellum cum Pyrrho gerunt. 179. Bomilcarem patibulo affigunt. 174. humanas hoſtias Immolant 154. & canina viſcuntur. 157. conſulem habent. 213. dictatorem item 157. Græcas literas SC. prohibent. 164. Hamilcarem tacitis ſuffragiis damnant. 170. Hamilcarem Rho-

Rhodanum iniuſte. interficiunt. 167. Hannonem, cum tota familia interficiunt. 166. Imperium Seulum tentant. 43. Hiſpaniam primi occupant. 285. legatos ad Alex. M. mittunt. 113. Perſis parent. 157. Romanis auxilia mittunt. 149. Sicilia pelluntur. 174 redeunt. 178. Syracuſas obſident. 170. vincuntur à maſſilienſibus. 278.
Caſſander, Antipatri filius, Alexandro venenum propinat. 115. Cariæ & Alexandri M. ſatellitibus præficitur. 121. regni adminiſtrator fit. 123. Olympiada necat. 133. omnem Alexandri familiam interimit. 135. Rex appellatur. 135. moritur. 139. cum tota domo Alexandro, ſtirpique extinctæ, pœnas luit. 141.
Caſſandrea, urbs. 182.
Caſſius. v. *Brutus*. Caſſius. Craſſi Quæſtor. v. *Craſſus*.
Caſtor & Pollux Locrenſibus adſunt. 162. illorum aurigæ. 269.
Caſtra Alexandri M. ſolito magnificentiora. 110
Caſtrorum luſtratio apud Macedonas, & tribunatus. 121.
Catinienſes. 43.
Catonis fortitudo. 227.
Catumandus Maſſiliam obſidet. 279.
Caucaſus, & Euphrates, regni Parthici limites. 266.
Caucaſi accolæ ſubiguntur ab Alexandro. 106. fines Extarchæ ſors 122
Cecrops, Rex Athenarum, cur biformis? 21
Ceraunus, clearchi F. 143. Ptolemæi cognomen. 181.
Cere, urbs in Italia. 160.
Cereris ſacra. Initiorum ſacra. 47.
Cercos ignes tangere, in juramento. 169.
Cerva, puerum alens. 283.
Chalcidenſium in Italia coloni, quinam? 160.
Chalibs, fl. Hiſp., duranto ferro aptus. 282. 283.
Chalybes, Hiſpaniæ populus. 283.
Chariſius, Lycurgi ex fratre nepos. 35.

Charibdis fabula, unde orta. 42.
Cherſonenſium civitates à Philippo expugnatæ. 71.
Chion, & Leonides, tyrannicidæ. 143
Chodion, Arſinoes legatus ad Ptolemæum. 182.
Choraſmi ſubiguntur ab Alexandro M. 108.
Chreſtus, Bithyniæ Rex. 247.
Cilicia occupatur ab Alexandro M. 94. in diviſione imperii Philotæ cedit. 121. mox Philoxeno. 124.
Cimbri Mithridati auxiliantur contra Romanos. 244. iidem, Germani. 246.
Cimbricum bellum, ſacrilegii pœna. 223. 224.
Cimon, Athenienſium Dux vincit Xerxem, & patrem in carcere mortuum redimit ad ſepulturam, vinculis in ſe tranſlatis. 33.
Cirrhæus campus Apollini ſacer. 181.
Civile bellum Cæſaris & Pompeii. 270.
Civitas in civibus, non in ædificiis poſita. 29.
Claudius. v. *Appius*
Cleadæ Thebani oratio ad Alexandrum M. 90.
Clearchus, Tyrannus. 143 occiditur. 144.
Cleofis, regnum concubitu Alexandri redimit. 109.
Cleomenes, Rex Spartanorum. 203.
Cleopatra, Philippi conjux, ſuperindicta Olympiadi. 82. ab ipſa necatur. 83.
Cleopatra, Philippi filia, Alexandri Epiri regis uxor. 81. à Perdicca in matrimonium petitur. 124. ejus apud Macedonas auctoritas. 126.
Cleopatra, Demetrii Nicanoris, mox fratris ejus, conjux. 234.
Cleopatra, Mithridatis filia, Tigranis uxor. 244.
Cleopatra Aegyptia, duorum fratrum uxor 250 ad Demetrium generũ confugit. 255.
Cleopatra, proximæ filia, matris pellex. 250. regno præponitur. 257.

maiorem filium pellit. 258. à minori necatur. 157.
Cleopatra, hujus filia, Cyriceno nubit. 257. ſororis juſſu interficiatur. 258.
Clitus, ab Alex. inter pocula occiditur 107.
Cosguli uſus inventus. 126
Cocalus, primus Siculorum Regum. 42, 43.
Codomannus, præficitur Armeniis. 86.
Codrus, ultimus Rex Athenienſium. 22.
Colchi, Iſtrorum conditores. 224.
Comanus, Regulus Gallus. 277.
Cometes, Mergidis interfector. 9.10.
Cometes inſignis magnitudinis apparet. 239.
Compenſatio mercium, in uſu Lacedæmoniis. 35.
Comum Italiæ, Gallorum colonia. 164.
Conon Athenienſium Dux. 51. victus, Cypri exulat. 52. claſſi Perſarum præficitur. 58. Xerxem adorare noluit. 59. Athenas reſtituit. 61, 62.
Continentia, morum bonorum mater. 116.
Continentiæ Romanæ exempla. 149.
Convitia, non decent miſeros 130.
Convivari publice, Spartani ſoliti. 85.
Corcyram cum paucis capit Ptolemæus Pyrrhi fil. 192.
Corinthi conſilium totius Græciæ. 81. 82. 229.
Corinthii Lacedæmoniis irati, & cur. 56. eloquentia Demoſthenis perſuaſi, favent Athenienſibus. 123.
Corinthus, diruitur. 229.
Corona aurea, gratulationis ergo offertur Alexandro à Tyriis. 96. Pauſaniæ, Regicidæ in in cruce pendenti, imponitur ab Olimpiade. 83. legatis Romanorum donatur à Ptolemæo. 149. geſtatur à Clearcho Tyranno. 144.
Coronæ, poſt victoriam ſumi ſolitæ. 80.96.
Coronis laureis milites ſuos inſtruit Philippus contra ſacrilegos. 72.
Corpora ad ſepulturam poſcere; victoriæ conceſſæ

ceſſæ ſignum Græcis. 62
Cothurni Regum tragicorum. 144
Cranaiis, Athenienſium Rex 21
Craſſus infeliciter pugnat contra Ariſtonicum. 237
alius cum filio & omni exercitu diletur. cujus Quæſtor exercitum Pacori cum omnibus ducibus trucidat. 270
Craterus, in Antipatri locum, Macedoniæ præficitur. 113. naſcituro è Roxane Regi tutor conſtituitur. 120 Regiæ pecuniæ cuſtos. 121, Antigonum juvat contra Perdiccam. 124
Cremarem ortuos. 83, 157
Cretenſes, Demetrium Soterem in Regnum reſtituunt. 232
Critias Athenienſis, Tyrannorum ſæviſſimus, bello cadit. 55
Crœſus, R. Lydorum, capitur. 7
Crotonienſes, Græcorum colonia, 160, vincuntur à Locrenſibus, 162, eorum torpor & luxuria 162
bellum cum Dionyſio. 163
Cuphites, Indi. 110
Curetes, Hiſpani. 283
Cyclopes, olym in Sicilia. 42
Cydnus, Ciliciæ fl. 93
Cynægeri Athenienſis virtus. 24
Cyneas, Pyrrhi legatus ad Romanos. 149
Cypriæ virgines dotem vulgato corpore quærebant. 152
Cyprus, in ditione Ptolemæi. 134
Cyras, mons Africæ. 125
Cyrene, condita. 125, 126
Cyrenarum regnum, teſtamento ad Romanos devenit. 259
Cyrus exponitur, & nutritur à cane. 4, 284. Perſas concitat, & avo regnum aufert, Babylonioſque vincit, & Crœſum. 7, cæditur à Scythis. 9, 16, 240. caput ejus, & mors. 19
Cyrus minor, Lydiæ præficitur à patre. 51. compedibus aureis vinctus. 56. bellum cum fratre gerit, & interficitur. 56, 57

Cyzi-

Cyzicenus, bellum cum fratre gerit. 256, 257 Tryphænum interficit. 254

D

DAci, Getarum soboles 224
Dædali montes 109
Dahæ subjunguntur ab Alexandro M. 108
Damasco, Syriæ Dux 169
Damascus urbs Syriæ 234
Danubii & Sabi confluens 223
Daphne, Antiochiæ suburbium 197
Data, urbs Parthorum clarissima 256
Dardani, 211 compescuntur à Philippo. 76 ab Antigono 202 assidui Macedonum hostes 203. Macedoniam populantur, & XXM hominum abducunt 207
Da danorum legatio ad Ptolemæum 184
Darius, Hystaspis f. equi hinnitu fit Rex Persarum 11. fugatur ex Scythia 16. 67 contra Jaxartem Scytham bellum gerit, Asiamque & Macedoniam domat. 20. vincitur ab Atheniensibus, & obit 24
Darius Nothus, Persarum Rex Lacedemoniorum socius contra Athenienses. 47 Carth. humanas hostias immolare, & canina vesci, prohibet 157. moritur 53
Darius, ultimus Persarum Rex, Codomannus dictus. 86. vincitur ab Alexandro M. 92. iterum 94. tertium 99. aureis catenis à suis vincitur 100. confossus moritur, & sepelitur 101. ejus mors vindicatur. 107. Ejus fiducia 92 in ordinando exercitu inducitur 94. mater, soror, uxor, filiæ, opes, capiuntur. 95. filia Statyra Alexandro nubit. 112. mater, audita morte Alexandro nubit 112. mater audita morte Alexandri, & sibi mortem consciscit 118
Defectus solis, aut Lunæ, quid significent. 172, 227. Deidamia, Æacidæ Epiri regis filia. 130

Delos

Delos insula, ærarium Græcorum 39
Delphicum oraculum 27, 28, 36, 37, 58, 142, 161. 164. templum occupatum à Phocensibus 71. ejus descriptio 186
Delphos diripi jubet Xerxes. 28. diripiunt phocenses 71. idem tentat Brennus, Gallorum Dux, 187, 223.
Demaratus R. Lacedæmoniorum exul consilia Xerxis detegit. 26
Demaratus, Pythagoræ pater. 162.
Demetrius Poliorcetes, Antigoni F. 134. Rex appellatur. 135. patrem amittit. 138. Alexandrum Cassandri. interfecit. Rex Maced. fit. 140. Seleucosse dedit. 141.
Demetrius alter, prioris nepos, Macedoniam & Epirum occupat. 195. neptem Pyrrhi ducit, jam uxorem habens. 200. moritur. 202.
Demetrius, modo dicti patruus, à sponsa sua interficitur. 196.
Demetrius Soter, Antiochi M. fil. Rex Syriæ, occiditur. 231. 232.
Demetrius Nicator, ejus filius, fugam tentat, obses Romæ. 230. Alexandrum vincit. 232. capitur à Parthis. 233. occiditur. 255.
Demetrius Illyriorum R. 205.
Demetrius Philippi ultimus F. à parte occiditur. 225.
Demetrius, Indorum Rex. 266.
Demophoon, Thesei. F. 21.
Demosthenes, Athenienſium Dux missus in Siciliam. 44. mortem sibi conscisciit. 45.
Demosthenes, orator, corruptus à Persis. 88, 123. exul, revocatur ab Athenienſibus. & cur? 123.
Desperatio, interdum in virtutem vertit. 30, 162.
Deucalion generis humani reparator cur vulgo creditus. 21,

Diadæma, Macedoniæ Regibus ante Alexandrum in ſolitum. 105. ejus loco veteribus haſta. 276
Diana, pro Delphis pugnat. 188.
Dido. v. *Eliſſa*.
Digniſſimo imperium relinquit Alexander Magnus, 115.
Diluvium Deucalionis 21.
Diocles, Athenarum Tyrannus interficitur. 23.
Diomedes, Brunduſii conditor. 103. & Arporum. 160.
Dioniſius, Siciliæ Tyrannus bellum in Italia gerit. 159, 160. interficitur. 163.
Dionyſius minor, Siciliæ Tyrannus. 165. 166. exulat Corinthi. 166.
Diſcordiarum oblivio, jurejurando ſancita apud Athenienſes. 56.
Diſſenſio inter Cyrum & Artaxerxem, filios Darii, De regno. 55.
Doricetes, Thraciæ R. 140.
Dorienſes, bellum cum Athenienſibus gerunt. 21.
Dos, nulla virginibus Spartanis. 36.
Dotalem Pecuniam obſequio corporis quærunt Cypriæ virgines. 152.
Drancæ, ab Alex. ſubacti. 196.
Drangaritani. 266.

E.

Ecbatana. 101.
Edeſſa Macedoniæ urbs. 66.
Elephantus ferus, ultro ſe offert Sandrocotto. 138.
Elephantorum adſpectu territi Romani, vincuntur à Pyrrho. 148.
Elephantos ſuos Gallis oſtendit Antigonus terroris cauſſa. 189.
Eleuſis, & Eleuſina ſacra. 21, 23, 55.
Elymæi, populi. 233.
Eliſſa, alias Dido 151. 152. in Africam fugit. 152, 153. Carthaginem condit. 153. mortem ſibi conſciſcit, Carthaginienſibus.

bus pro Dea culta. 154.
Eloquentia Demosthenis 123.
Emanus, Gallorum Dux. 187
Emathia, quæ postea Macedonia. 65.
Epaminondas, Spartam tentat. 60. letaliter ictus decedit maximæ laudis vir. 63. ejus virtus. 60, 63. cruditio magna. 64.
Epeus, equi Trojani & Metaponti conditor. 160.
Ephæstion. 113.
Ephesus, ab Amazonibus condita. 18.
Epigoni, populus. 106.
Epiri historia. 145
Equarum Scythicarum XXM in Macedoniam missa. 79.
Equas vento concipere 282.
Equo feroci Mithridates à rutoribus imponitur. 239
Equorum usus Parthis assiduus. 263. pernicium copia in Hispania. 280.
Erichtheus, Athenienſium Rex. 21.
Erotimus Arabs DCC filiorum pater. 259.
Ethruſci, bellum cum Ænea gerunt. 274.
Euagoras. Cypri R. 52.
Euander. in Italiam venit. 274.
Eucratides, Bactrianorum Rex, à filio interficitur. 266.
Euergetæ, populus. 106.
Eumenes, Paphlagoniam ſortitur. 121. Neoptolemum occidit. 126. hoſtis à Macedonibus judicatur. 126. vincitur ab Antigono. 128. 264. denuo ab Argyraſpidibus. 130. Antigono deditur. 131.
Eumenes Bithyniæ Rex, Antiochum Hieracem & Gallos vincit. 198. Romanis auxiliatur contra Antiochum, & Perſeum. 224. Pruſiam bello vincit. 225.
Eumenes, Demetrii fil. 144.
Euphrates, fl. Limes regni Perſici. 98. Parthici regni limes. 264. fluvium Tigrin recepit. 270.

Europæ major pars ſub Amazonibus. 18. terminus Hiſpaniæ 280.
Europus in Europâ regnavit. 65
Europus, Macedoniæ Rex, infans, in cunis ad aciem ſuorum defertur. 66.
Eurydices & Amyntæ Macedonis hiſtoria. 68.
Eurydice, Aridæi uxor 131. occiditur ab Olimpiade. 132
Euridice, Lyſimachi fil. 141
Euridice, Ptol. Philopatoris uxor, eademque ſoror, ab eo occiditur. 209
Eurylochus, ab Alexandro interfectus. 108
Eurymedon Athenienſium in Siciliam Dux 44. fortiſſime dimicans, cadit. 45.
Euryſaces, Ajacis. f 82.
Expoſiti, qui in inſignes viros evaſerunt: Cyrus. 4,5. Hiero. 180. Habis. 283.
Extarches: caucaſi fines ſortitur. 121.

F.

Fabricius Lucinus, Romanorum legatus, pacem facit cum Pyrrho. 149.
Faliſci. Chalcidenſium colonia. 160.
Fama, in majus omnia extollit. 30.
Famæ celeritas, in clade Mardonii. 31. in victoria Locrenſium, 162.
Fames in Epiro ob eædem Laodamiæ. 202. in Ægypto. 235.
Fatua, Faunî uxor. 274.
Fatuari, unde, & quid ſit. 274.
Faunus, tertius, Italiæ R. 274.
Favor hominum eodem, quo fortuna, inclinat. 48.
Fauſtulus paſtor, Romuli nutricius. 275.
Felicitas reddit arrogantes. 144.
Feminis apud Parthos adſpectus virorum interdicitur. 263.
Figulus, Agathoclis pater. 168.
Flios interfecerunt, Lyſimachus. 144. Demetrii Nicanoris uxor. 255. Maleus Carthaginienſis. 156 Laodice. 238. Ptolemæus Phyſcon. 251. Phrahates,

hates. 272.
Flaminius Cos. 211, 213. Nabidem vincit. 214.
Floralia. 278.
Flumina: Ægypti, Nilus. Armeniæ, Tigris. 270. Cappadociæ, Thermodoon. 17. Epiri & Italiæ, Acheron 103. Galliæciæ Bilbilis, & Chalybs. 283. Galliæ Rhodanus. 276. Indiæ, Aceſines. 108. Indus. 110. Luſitaniæ, Tagus 282. Scythiæ, Araxes. 8. Iſter. 20. 79. 214 Phaſis. 15. Tanais 107.
Flumina, ab exercitu Xerxis ſiccata 26. Hiſpaniæ, aurum vehunt. 281.
Fortuna, virtute juvanda. 209.
Fortunæ inconſtantia 233 Varietas. 196. ludibrium, Seleucus. 197.
Fortuna præſenti contenti eſſe jubentur Romani. 201.
Frudius, auriga Gaſtoris. 269.
Frugalitas, virtutum parens. 163.
Frumenti ſatio, reperta. 21.
Furtum, graviſſimum apud Scythas crimen. 15.

G.

GAditani, Carthaginienſibus conſanguinei. 281, 284.
Gallæci, Græci. 283.
Gallæcia equorum ferax. 282.
Galli, Romam capiunt. 62. Macedoniam. 184. 185 Græciam 185, 186 Aſiam 190. Italiam. 201 245. legatos ad Alexandrum M. mittunt. 113. ad Dionyſium tyrannum. 163. augutiis præſtantes. 184 moltas in Italia urbes, condunt. 164. cæſi. 188, 190. 195, 198.
Galli, Scordiſci. 223. Tectoſagi 224.
Gallorum perfidia. 198. feritas, quibus auctoribus manſuefacta. 277.
Gallici nominis terror. 184. 190, 191.
Gallia, ab Hiſpania Pyrenæis montibus diviſa. 280. Aſſiduis ventis inquieta. 280. Tranſalpina. 245.
Gallogræcia, Bithyniæ pars.

pars. 191. bellum cum Antigono gerunt. 194 Mithridati auxilian tur contra Romanos. 244.
Gallimander amicus Demetrii, & ejus fides. 251,252
Gangaridæ, populus. 210
Gargoris, Curetum Rex. 283.
Gedrosi, populus. 122.
Gelo, Siciliæ tyrannus. 180
Ceryon. 184.
Getæ, superati à Gallis 189. Dacos condidere. 224.
Gisgo, Hamilcaris fil. 157. in exilium pelli tur. 174.
Gladium demittere, ignominiosum. 226.
Glaucus, Illyriorum R. 146.
Gobryæ sorte factum, 10.
Gordie, Phrygiæ urbs. 92.
Gordius, Phrygum Rex; & nodi historia. 93.
Gordius, Cappadox. 242, 243, 247.
Gorgias, amicus Alexandri M. 113.
Græcia major, in Italia. 169.
Græiæ duo oculi. 53. partem majorem aquarum illuvies absumit. 21. laus. 74. fatalis dies, 80.
Gtypus v. *Antiochus*.
Gyges, 8.
Gylippus, Dux Lacedemoniorum. 44.
Gyptis, Segobrigiorum Rex. 276.

H.

HAbis, Hispaniæ Rex, & eius miraculosa, ferarum educati lacte, historia 283.
Halicarnassi, Reginæ, Xerxi auxiliantur. 29.
Hamilcar Magonis. 156. in Sicilia cum omni exercitu perit. 43. 157.
Hamilcar alius, societatem cum Agathocle jungit. 169. ob id à Carthaginiensibus tacito suffragio damnatus, opportune moritur. 170.
Hamilcar, Gisgonis f. 170. Agathoclem vincit, & Syracusas obsidet. 170. occiditur. 174.
Hamilcar Rhodanus. 167.

Hamilcar Carthaginienſis in Hiſpania imperator 285.
Hammon. v. *Jupiter.*
Hannibal. v *Annibal.*
Hanno Hamilcaris primi fil. 157.
Hanno, Dux Carthaginienſis, contra Dionyſium. 164. tyrannidem affectat. 165. ob id, cum tota familia, interficitur 166
Hanno alius, contra Agathoclem 173.
Harpagus, conviva ad filii carnes 5.
Harpalus, crudelitatem Alexandri fugit 123.
Haſdrubal, Magonis fil. 156.
Haſdrubal. ſuperioris fil. 157. Annibalis frater, à ſervo necatur 285.
Haſta. Græcis ſceptrum, antiquis pro diademate 276
Helenus ſ. Priami fil 146
Helenus, f. Pyrrhi ex filia Agathoclis. 179 abeunte ex Italia patre, Tarenti cuſtos relinquitur. 191. regni fit ſucceſſor 192
Hellanici prudentia Ariſtotimus tyrannus opprimitur 194.
Helleſpontus 51.
Heraclea, obſidetur ab Athenienſibus 123.
Heraclea Pontica 142.
Heraclienſium factum egregium 142.
Hercules, Amazones vincit 18. Hiacenſanas Sileoſque in India condidit. 110. primus Alpes ſuperavit. 184. Orientis Rex fuit. 189, 269. Latinum genuit, & Geryonis armenta rapuit 274.
Herculi ſtatuam vovit Philippus 79.
Hercules Thebanus, Æacidarum genitor 90.
Hercules Tyrius. 96 ejus ſacerdos, primus à Rege. 151. ei Carthaginienſes prædarum decimas mittunt 155.
Hercules, Alexandri M. ex Barſine fil. 117. ab ipſo præteritus. 116. cum Olympiade in Pydnam urbem fugit. 132. ibi captus cuſtodiæ datur. 132. occiditur 132.
Hercyllides, Lacedæmoniorum

rum dux 58
Hercynio, Ægypti Rex 58
Hiarbas, Maxitanorum Rex, Eliſſam in matrimonium petit 153
Hiero Siciliæ Rex, ab apibus alitus 180
Hieroclytus, Hieronis pater 180
Himeri, Phrahatis vicarii, ſuperbia & crudelitas 267
Hippias Athenarum Tyrannus, in exilium agitur 23 Perſarum Dux adverſus patriam, occumbit 24
Hippolochus, Athenarum Tyrannus ſæviſſimus 55
Hippolyte Amazon, uxor Thetei 19
Hippolytus, Theſei ex Hippolyte fil 19
Hiſpani, propiora feris, quam hominibus, ingenia gerunt. 281
Hiſpaniæ deſcriptio 210
Hiſpaniam univerſam domuit Hannibal 285
Homines immolati Carthagine 154. id inhibuit Darius 157
Hircania, ab Alex. ſubacta, & ejus amplitudo 104

I

Iaſonis hiſtoria. 267 268
Iberia, dicta Hiſpania, ab Ibero amne 280
Ilium, Trojanorum caſtellum 21, 274
Ilienſium & Romanorum mutua gratulatio 219
Illyrii, bella cum Macedonibus gerunt 66. cum Amynta 68 cæduntur à Philippo 68. ſunt ſub ditione Macedoniæ 88. Philoni aſſignantur 121
Imilco, Carthaginenſium Dux in Siciliam 158. mortem ſibi conſciſcit 159
India invaditur ab Alexandro M. 108 jugum excutit 138 occupatur ab Eucratide 266
Indiæ nemo, præter Semiramin & Alexandrum M. bellum intulit 3.
Indus, fluv. 112
Injuriam. v. *Diſcordiarum.*
Inſula nova, cum calidis aqu

aquis, è mari enata 210
Inventa Athenienſium. 21. Ariſtæi 125 Gargoris 283. Triptolemi 21.
Invidia ex virtute 48 ſuperatur amplitudine rerum 2
Jocus mithridatis 243. Pſeudalexandri 256.
Jollas Antipatri, venenum propinat Alexandro 115
Jones, vincuntur à Dario 20. à Themiſtocle perſuaſi, Xerxen in pugna deſerunt 28
Joſeph, Iſraelis filius, à fratribus venditus, Ægyptum à fame aſſeruit, ſomniorumque primus intelligentiam condidit 234. an Moſis divini pater 235.
Jovis ſimulacrum aureum 256
Iphicrates, viginti annorum adoleſcens, Athenienſium Imperator. 61.
Iſmenias, Thebanorum princeps 54.
Iſrahel, Damaſci Rex, decem filiorum proventu clarus 234
Iſter, Scythiæ fl. 20, 74, 221.
Iſtriani bellum cum Scythis gerunt 78.
Iſtriorum origo 224
Itali legatos ad Alexand. mittunt 114
Italia, olim Saturnia 174. magna ex parte Græcis habitata 176. fere univerſa à Gallis occupata. 201. niſi Italicis viribus, non ſubigitur 217
Italiæ & Siciliæ vicinitas 41. horreum, Hiſpania 278 primi cultores, Aborigines 278
Judæorum hiſtoria 235.
Judas Iſrahelis 233.
Jupiter Hammonius, 9. 96. 112, 115, 121. Dodonæus, 103, 146. Didymæus 222. Capitolinus 274.
Juvenes duo incogniti & inſoliti habitus, Locrenſibus victoriam pariunt 162.

L.

LAbienus, cum Parthis ſocietatem contra

contra Romanos init 271.
Labore, vires militum acuuntur 159.
Lac in potu Scythis. 16. Brutiis 177.
Lacedæmon, muris cingitur. 132. capitur. 203. v. *Sparta.*
Lacedæmonii, bellum gerunt cum Athenienſibus. 34, 38, 39, 52. Meſſeniis. 36, &c. Perſis. 26, 32, 56. Thebanis 60. Athenienſeis monent, ne urbem reficiant. 31. Pauſaniam damnant. 32, 60. Meſſenem expugnant. 38. oraculi monitu Ducem ab Athenienſibus petunt. 38. inducias annorum XXX. Cum Athenienſibus faciunt. 40. in annum L. 40. Athenias capiunt. 52. apud commune Græciæ concilium accuſantur, & damnantur. 71. Philippum ſoli Græcorum contemnunt. 81. & Alexandrum M. 102. omnem ferme Græciam commovent 102.
Laches; Athenienſium Dux in Siciliam 44.
Lævinus, Coſ. Romanus, à Pyrrho vincitur 147.
Lævinus, prætor Romanorum, contra Philippum 207.
Lamachus, Athenienſium Dux in Siciliam, occumbit 44.
Lamachus alius, ab Heracleotis hoſtibus ſuis inſigne beneficium accipit 142.
Lampeto Amazonum Regina 18.
Lamponius, Athenienſium Dux in Siciliam 44.
Laodamia, ultima ex Æacidarum gente à populo interficitur 202
Laodice, Seleuci Nicatoris mater 137.
Laodice, Seleuci Callinici mater 196.
Laodice, Mithridatis ſoror & conjux veneno, quod in ipſum paraverat, perit. 240.
Laodice, Ariarathis uxor, quinque filios necat, ob id à populo extincta. 238.
Laodice, Mithridatis ſoror, Ariarathis uxor. 240. mox Nicomedis 242.

Lariſſa

Lariſſa urbs, à Philippo capitur 70.
Lariſſæa ſaltatrix, Aridæi ex Philippo mater 83. eadem & Lariſſæum ſcortum dicitur 119.
Latini, ab Æneâ conditi 169.
Latinus Herculis nothus. 174. Latratus in Siculo freto 41, 42.
Lavinia, Æneæ conjux, & Lavinium, urbs 274.
Leges nullæ Athenienſibus antiquis. 22. & Scythis. 15. imo omnibus antiquiſſimis. 1. Lycurgi. 35. & Minois 162.
Leo dormientem Sandrocottum lambit. 138. ferociſſimus, ab inermi Lyſimacho interficitur 136.
Leonides, Lacedæmoniorum Rex, Thermopylas contra Perſas occupat. 26. poſt egregiam pugnam cum ſuis cæditur 27.
Leonides, tyrannicida 143.
Leonides, Spartanorum Regis frater, Siciliæ Dux in Carthaginenſes 157.
Leontini, populus. 169.
Leonatus, naſcituro Regi tutor conſtituitur. 118. occumbit 123.
Leontiſcus, Ptolemæi filius 135.
Leophron, Rheginorum Tyrannus 165.
Leoſthenes, Dux Athenienſium 123.
Lepidus, Ægyptio regi tutor datus 210.
Liber pater. 109, 129, 269. ejus militia ab Argyraſpidis ſuperata 129.
Libido principum, olim pro legibus 1. 22.
Licinius. v. *Craſſus.*
Ligorias, Achæorum præfectus 221.
Ligures, Maſſilienſium aſſidui hoſtes 277, 278.
Literæ occultæ 26, 167.
Livius, ingratus civis à Trogo nuncupatus. 273. ab eodem, ob multas, eaſque directas, conciones, notatus 245.
Lixarum in exercitu Antiochi CCCM. 252.
Locri, à Romanis ad Pyrrhum deficiunt. 148. ingentē Crotonienſiū ex-

exercitum cædunt 162. expugnantur à Dionyſio majore 163. ſubiguntur à Dyonyſio minore ſocio, & ſpoliantur; quem eiiciunt 165
Lucani bellum gerunt cum Alexandro Epiri. 104. cum Locrenſibus 164. Pyrrhum in Italiam vocant. 148. à Bruttiis, progenie ſua, vincuntur 176. liberos ſuos quibus legibus inſtituunt 177.
Lucullus, ſummus imperat. 239. Tigranem vincit 260
Lunæ. v. *Defectus.*
Lupa, Marti ſacra, Romulum & Remum alit 248, 275.
Lupercus, qui & Pan, & Lycæus 274
upercalia 274.
Luporum animi, Romanis 248
Lupus, Hieroni puero tabulam eripit 180
Luſitanorum equorum celeritas 280.
Lycaonia, dono Romanorum Ariarathis filiis cedit 238.
Lycurgus Spartanorum legiſlator 34, 35. auctorem *ll.* ſuarum Apollinem Delphicum fingit. 35. eaſque voluntario exilio firmat 36
Lycurgus alius, Spartanorum Rex 204.
Lydi Rege Crœſo, cum Cyro bellum gerunt 7. ante Cyrum invicti 7, 8. rebellantes lenocinia & artes ludicras exercere jubentur 8, Thuſcos condunt 160.
Lydia, in diviſione imperii Alexandri Menandro evenit 121.
Lyſander, Spartanorum Dux, Alcibiadem vincit, & Cononem 51. Athenienſes omni dicione exuit 52. ipſamque urbem obſidet, & capit 52. interficitur 60
Lyſias, orator & exul Syracuſanus. D milites, ſuo ſtipendio conductos, Athenienſibus auxilio mittit 54.
Lyſimachya urbs terræ motu everſa 145.
Lyſimachus, Thraciæ & Ponto præficitur 121. *bellum contra* Antigonum

num instruit. 134. leonem interficit 136. & generum sunm, Cassandri filium 141. & filium suum Agathoclea 144. Pyrrhum Macedonia pellit 142.
Lysimachi vita, & laudes, 136. cum Seluco bellum, & comparatio, & mors 144
Lysimachus, superioris filius, ab avunculo Ptolemæo occiditur 183.

N

Macedones, inter otia Græcorum emergunt 64. Regem infantem in cunis deferunt in aciem 66 sub Alexandro omnium rerum, præter militiæ vacationem, immunes 88. gaudent amisso Alexandro 118 Olympiadem occidendam decernunt 133.
Macedonum nobilitas, 226. virtus 92. laus 94. comitatis instituta 97. leges ante Alexandrum diademate non usi 105. salutantur, non adorantur 103.
regum sepulturæ locus 66, numerus, & virtus 65.
Macedonia 65
Macedonici regni finis eclipsin lunæ secutus 127
Meotis, palus Scythica 15.
Magi, regnum Persicum invadunt, & occiduntur 10.
Magorum prædicta Alexander spernere compulsus ab Anaxarcho 114.
Magia Aegyptiorum studium 234. Zoroastris inventum 2.
Mago, Malei successor, Dux Carthaginiensium 156 Romanis auxilio missus 149. diem fungitur 156
Maleus, Carthaginensis exul patriam obsidet, filium cruci affigit, 155, occiditur 156.
Manlius Maltinus, à Mithridate vincitur in Cappadocia 244.
Marathonii campi 24.
Marci Æmylii pulchrum facinus 219.
Mardi, ab Alexandro subacti. 104. à Phrahate 265
Mare Adriaticum 160.

Ægy-

Ægyptium. 15. Caſpium. 268. Inferum, ſ. perum. 160. Mortuum. 236. Ionticum 15.
Marſicum bellum. 246.
Marthefia, Amazonum Regina, interficitur 18.
Maſiniſſa, Numidiæ Rex, Romanorum ſocius 225, 248.
Maſſilia & Maſſilienſes 277, 278, 279.
Matrimonii origo. 21. reticenda, non publicanda 8.
Mauri, Carthaginienſium hoſtes 157.
Medea conjux Ægei. 22. & urbs. 269.
Medi quandiu regnarint. 7. ſubiguntur à Parthis 266.
Media major, & minor 121.
Medici imperii origo. 3. finis 7.
Mediolanum, Gallorum colonia 164.
Medius, Ægei ex Medea filius 21, 269.
Megabazus, Darii Dux 67.
Megara, à Piſiſtrato pæne capitur 23.
Megarenſes, cum Athenienſib de proprietate Salaminæ inſulæ digladiantur. 22. ſtrategemate vincuntur. 23.
Meleager. ſummæ rerum præficitur 121.
Mellis uſus inventus 126. 283.
Menalippe, Amazon, ab Hercule capta, traditis à ſorore armis redimitur 18.
Menander, Lydiæ præfectus. 121.
Menelaus, Alexandri M. abavus 68.
Menelaus, Philippi I frater. 68.
Menelaus, Ptolemæi I frater à Demetrio I captus, fratri remittitur 132.
Mercatus Olympiacus. 122.
Meretricis Agathoclæ in aula Ptolemæi potentia 209.
Mergis à fratre Cambyſe interficitur 9, 10.
Meſopotamia, Arceſilao ceſſit 121.
Meſſene urbs, à Spartanis per decennium obſidetur. 38. expugnatur non virtute, ſed inſidiis. 38. rebellat denuo 39.
Metallorum copia in Hiſpania

pania 281.
Metapontini. 160. cum Alexandro Epirota fœdus jungunt 104
Mercium. v. *Compensatio.*
Methona, urbs Messeniæ 70.
Micalus, servus Anaxilai, & ejus liberorũ tutor 43
Mida, Phrygiæ Rex 93.
Midas, Maced. regulus 66.
Miles gregarius, rex fit 121
Miltiades, Athenienſium Dux, Darium vincit. 24. in carcere moritur 33.
Mindarus, Lacedæmoniorum Dux 49.
Minerva, pro Delphis pugnat. 188. Maſſilienſiũ hoſtem terret 279 paniſiciis placatur 161.
Minium, in Hiſpania naſcitur 281.
Minithæa, Amazonum Regina 104. eadem
Minithyia, atq; ultima 19.
Minius, flumen 281.
Miſeros convitia non decent 130.
Mithridates Ponticus, Heraclienſiũ hoſtis 143.
Mithridates, pater. 237. filius. 238, 239, 240, 241, 242.
Mithridatis oratio ad milites. 245. genus & nobilitas. 249 parricidia 242.
Mithridates, Parthorum Rex. 265. cognomento Magnus. 268. regno ſuo pulſus, à fratre interficitur 269, 270.
Moloſſi. 70, 132. qui poſtea Epiroiæ 68, 145.
Mons ſacer apud Nyſam. 109. Palatinus 274. aureus in Hiſpania. 282. Zapaortenon in Parthis 265.
Montes Dædali 109. Riphæi 15.
Montes in plana deducti à Xerxe 26.
Monſtra in freto Siculo 41
Mors, honeſtiſſima in caſtris hoſtium 27.
Morſu navem detinet Cynægirus 24.
Moſes divinus, an Joſephi patriarchæ filius? 234.
Muliebris audaciæ exemplum, Artemiſia. 29. Eurydice. 131 Semiramis 2.
Mulierum. bello Spartano, Major virtus, quam virorum 192.
Mummius Conſul, Achæos vincit 229.

Murgantini, Syracusanorum hostes 169.
Mures, Abderitas pellunt 135.
Murinæ pelles, Scythis in usu 15.
Murus VI M passuum intra XVII diem consummatus 107.
Mycale, mons Asiæ 31.
Myrtalis, quæ postea Olympias, mater Alexandri M. 83.
Mysteria Cereris evulgare, nefas 47.

N.

Nabis, Lacedæmoniorum tyrannus. 211, 212, 213, 214. vincitur à Flaminio, & bellum cum Achæis gerit 214.
Nannus Segobrigiorum R. 276.
Nearchus, post Alexandrum Lyciæ & Pamphiliæ præfectus 121.
Neoptolemus, Eumenis socius. 124. prodens proditur, & interficitur 126.
Neoptolemus, Olimpiadis pater, Molossorum rex 70.
Nereïs, Æacidarum ultima 202.
Nicæa, urbs Indiæ, ab Alexandro M. condita 110.
Nicanor, Parthis præficitur 121.
Nicias, Athenienſium Dux in Sicilia. 44. Syracusas duobus præliis victas obsidet, & vincitur 44, 45.
Nicomedes, Prusiæ Bithyni F. patrem interficit inita cum Mithridate societate, Paphlagóniam occupat 240, Cappadocia à Mithridate pellitur 241. Paphlagoniæ possessione privatur. 243. Comedes, prioris filius ex Laodice. 247. regno à Mithridate pulsus Romam venit supplex 243.
Ninus, Assyriorum R. 17. primus bellum gessit, & Orientem subegit 2.
Ninya, Nini f. ignavus & effeminatus. 3.
Noctua, in hasta Hieronis 180.

Nolani, Chalc. coloni 160
Nomius, Apollinis & Cyrenes F. 125.
Numidæ 157. 247.
Numitor, à fratre regno pellitur 275. restituitur à Romulo 275.
Nuptiarum sumptibus, decreto Carthaginensium, modus statutus 165.
Nysa, urbs Indiæ, à Libero patre condita 108.

O

OBlivio. v. *Discordiarum*
Obsides. 69, 222, 230, 244, 272.
Occasio beneficii, honestior quam ultionis 142
Occasione utendum 246
Oceano libamenta data, 111.
Ochus Artaxerxis 85. Persarum Rex crudelis, occiditur 86.
Octavius, Perseum capit cum duobus filiis 227
Oculorum lascivia in Ninya 3
Oculorum valetudo, ex nimia luxuria 165.
Odia procerum Alexandri M. interse 120
OEnanthe, & ejus apud Ptolemæum auctoritas 209
Olympias filia Neoptolemi 146. Philippi I. uxor, repudiatur ob stupri suspicionem 81. cum ingenti serpente. 96, 116. percussorem ei immittit, quem in cruce pendentem coronat, & gladium Apollini consecrat. 83. Antipatrum criminatur, 114. Aridæum & Euridicen interficit 132. necatur 135.
Olympias, Pyrrhi filia, 200.
Olympicus mercatus 122
Olympium certamen 67.
Olynthii, cum Macedonibus bella gerunt 68.
Olynthus expugnatur 31. exscinditur 74.
Onomarchus, Phocensium D. 72.
Opobalsamum, apud Judæos tantum natum 236.
Orchomenii, Thebanorum hostes 89.

Ordinum

Ordinum ductores, apud Alexandrum M. omnes ſexagenarii 192.
Oreſtes, Agamemnonis f. Pyrrhum occidit 146.
Orithya, Amazonum Regina. 18.
Orodes, Parthorum Rex, fratrem interficit, 270. & Craſſum, cum exercitu delet, 270.
Orofernes Cappadox, ingratus 231.
Orodes, Getarum Rex, ſuos male prœliatos quâ pœna affecerit, 224.
Oropaſta, magus, Perſarum Rex 10.
Orphei ſacra 93.
Ortoadiſtes, Armeniæ R. 268.
Oſculantur Macedones Alexandri mortui dextram 115.
Oſculum Popilio offert Antiochus 230.
Oſtanes, vir ſagaciſſimus, fraudem Magorum detegit 10.
Otium, in exercitu periculoſum 159.
Otio corrumpuntur vires 32. nimio plebs laſcivit 143.

P.

PAcorus Orodis filius 271.
Pœonia, regio 65.
Palantus, dux Parthenia-rum 37.
Palatinus, v. *Mons.*
Pallantæum, Arcadiæ urbs 274.
Pamphilia, regio 121.
Pan 274.
Panaſagorus, Sagilli Regis Scytharum filius 19.
Pandoſia, urbs Epiri, 101. Italiæ 104.
Panificiis placatur Minerva 161.
Pannonia, à Gallis occupatur 184, 223.
Paphlagonia, 121. occupatur à Mithridate & Nicomede 240. libertate donatur à Romanis 243.
Parapammeni, Caucaſi fines 121.
Parentatio Alexandri M. ad tumulum Heroum Trojæ 91. annua parricidæ inſtituta 83.

Parmenio, Dux Philippi in Asia 81. Alexandrum à medico cavere jubet 94. Persicam classem occupat. 95. pecuniæ præficitur 102. interficitur cum filio 106. Iasonis templa dirui jubet 269.
Parnassus, mons 186.
Partheniæ, Spartanorum spurii vocati 37.
Parthiæ descriptio 261.
Parthi Scytharum progenies 13, 265. in divisione Imperii Alexandri Mag. Nicanori sorte veniunt 121. Demetrium capiunt, 233. Syriæ inhiant 253. Antiochum occidunt 253. ejus corpus in Syriam remittunt 253. Pompeium juvant 270. Antonium vincunt 272.
Parthici regni limites 266.
Parthorum crudelitas 233. 270. exercitus & duces trucidati 271. superbia 233. 252. Reges parricidæ 272. Regum origo, 106.
Parimæ subiguntur ab Alexandro 106.
Patrem suum interficit Ptolemæus Physcon 204. Nicomedes Bythynus 231. Bactrianorum R. 266. Phrahates 272.
Patriæ quantum debetur 219, 266, 273.
Patriæ conspectus, vires submittit 63.
Pausanias Lacedæmoniorum Dux, Byzantii conditor, 77. proditionis damnatur 33. ob id exulat 60.
Paulus Æmilius Annibalem navali prælio vincit 218. & Perseum 227. Macedonibus dat leges 227.
Pausanias, Lacedæmorum R. 55.
Pausanias, nobilis Macedo, Philippum Macedonem obtruncat 82 stuprum passus ab Attalo 82.
Pecuniam, & ejus usum, ex Rep. sua amovet Lycurgus 35.
Pelasgi, portio regni Græcanici 121. qui postea Macedones 265.

Pelias, Theſſaliæ Rex 269.
Pelins, Theſſaliæ Mons 225.
Pellicum regis Perſarum multitudo 105.
Pelopidas, Thebanus, 64.
Peloponneſes, bellum gerunt cum Athenienſibus pro Spartanis 39. pro Siculis 44. per proditionem Antigono ultimo traduntur 193.
Pentheſilea Amazonum Regina 19.
Perdicca Macedonum Rex 66.
Perdicca ſecundus, mattis inſidiis occumbit. 67.
Perdicca Alexandri commilito, annulum à morituro accipit 116. ſummæ rerum præficitur à Macedonibus. 121. ſeditioſos necat, & provincias inter principes dividit 121. Cappadociæ vincit, & Alexandri ſororem, & Antipatri filiam, in matrimonium petit. 123, 124. bellum cum Antigono gerit, & Ægyptum petit 124. occiditur 126.
Perdiccæ arrogantia 126. conſtantia & facundia 121. ſententia de ſucceſſore Alexandri M. 119.
Pergamum, ſive Pergamus Aſiæ caſtellum 119.
Pericles, dux Athenienſium contra Thebanos. Spartam deprædatur 39 agros ſuos, hoſtibus intactos, vitandæ ſuſpicionis ergo, patriæ donat 39. 40.
Perjuriorum pœnæ 183.
Perpenna Conſul, Ariſtonicum vincit 237.
Perſæ, à Medis deficiunt. 6. bellum gerunt cum Alexand. M. 90. cum Athenienſibus 24. cum Græcis 26. cum Parthis 233. cum Scythis, 8. 240. in cuſtodes corporis ab Alexandro M. lecti 113. Ptolemo in diviſione imperii ſorte veniunt, 121. gens obſcura quondam 4.

Perſarum clades 240. Deus, Sol. 11. legari, libidinis pœnas luunt 67. rex morte mutatur 85. reges adorari ſoliti 108.

Perſepolis 6. caput regni Perſici, capitur ab Alex. 99.

Perſeus, Philippum patrem ad parricidium impellit. 222. bellum cum Rom. gerit 224. vincitur & capitur 227.

Perficarum fœminarum facinus 6.

Perſici Imp. finis 86. 101.

Peruſini, Achæorum progenies 16.

Peſtilentia, in Bœotis Heracleæ urbis cauſſa 42. in Theramene Cyrenaicæ urbis cauſſa 125.

Peſtis, ex fame. 30. in Crotonia, & Metaponto, ob violatum Minervæ numen 161. in Sicilia, Carthaginenſium exercitum conſumit 158. ejus nefarium, remedium 154.

Peucestes, Babyloniorum rector 121

Pharnabazus, Lacedæmoniorum dux 49, 58.

Pharnax, Mithridatis avus 247.

Philiamenes, Paphlagonum Regum nomen 241.

Philippus Argæi, primus hujus nominis, Macedoniæ R. 66.

Philippus Amyntæ 67. ſecundus hujus nominis, Maced: R. 68 imperio Macedoniæ Aſiam & Græciam ſubjecit. 64. vincit Athenienſeis. 70. 80. Dardanos. 76. Illyrios. 70. Phocenſes 76, 80. Scythas. 79. Theſſalos. 70. Atrubam, affinem ſuum, regno Moloſſorum, exuit. 63. oculum, amittit. 70. libertati Græcorum inſidiatur, 71. Cappadociam, dolis ſubjugat 73. fratres interficit 73. piraticam exercet 78. arbiter duorum Regum utrumque ſpoliat 74. Phocenſes contra datam fidem cædit 75. Byzantium obſidet 77. vulneratur

tur 79. fugatur à Scythis 79. Dux Græciæ ſalutatur 80 pacis leges Græcis ſtatuit 81 interficitur 82. Alexandrum f. cum gladio inſectatur 82. eumque filium ſuum eſſe palam inficiatur 96.

Philippi ætas 83. comparatio cum Alexandro 84. exiſtimatio apud Græcos 72. favor apud ſuos etiam poſt mortem 119 laudatio Clito exitiabilis 107. liberi 83. moderatio 80 mores 83. nomen quaſi nomen in auxilium vocatum. 185. perfidia 83.

Philippus Antigoni pater 128.

Philippus Antipatri fil. inter Alexand. interfectores 115.

Philippus Aridæus, tertius hujus nominis Macedoniæ Rex 119.

Philippus, Caſſandri fil. Macedon. Rex, ejus nominis quartus, moritur 139.

Philippus, Demetrii fil. 202. Macedoniæ Rex ejus nominis quintus, annorum XIV. puer 204. bellum gerit cum Ætolis 205. cum Romanis 210. vincitur 212. moritur 223.

Philippus Lyſimachi, ab avunculo Ptolemæo occiditur 183.

Philippus Lyſimachi, frater ejuſque mors 137.

Philippus Perſei, cum patre captus 227.

Philippus Amicus Alex. Mag. Hyrcanis præficitur 121.

Philippus, medicus Alex. 94.

Philo in diviſione Imperii Alexandri Magni Illyrios accipit 121.

Philoctetes, Thurinorum conditor 160

Philomelus, Phocenſium Dux, templum Delphicum ſpoliat, & Thebanos caſtris exuit & occumbit, 71.

Philopœmenes, Achæorum Dux, inſidiis à Philippo

Philippo petitur 207. laudatur 214. capitur à Meſſeniis 220. veneno perit 221. inter ſummos imperatores recenſetur 221.
Philoſophia, non præſtat Græcis, quantum Scythis natura 16.
Pihlotas, Parmenionis f. & quare interfectus, 106.
Philotas alius, forte accipit Ciciliam 121. & iterum amittit 124.
Philoxenus, Philotæ in Cilicia ſucceſſor, 124.
Phocenſes, à Thebanis apud commune Græciæ concilium accuſantur 70. à Philippo vincuntur 71. contra datam fidem cæduntur, 75. contra Heraclienſes 142.
Phocenſium coloni, Maſſilienſes 276.
Phœnice, in ditione Ptolemæi 134.
Phœnices, Tyri conditores 150
Phrahates, Parthorum Rex vincit 264.
Phrahates alter 267. Demetrium talis aureis donat 252.
Phrahates tertius, patrem, fratres, & filium interficit & Antonium vincit 272.
Phratafernes, Armenios ſortitur poſt Alex. M. 121.
Phrygas inter ſeditio 93.
Phrygia major 246. Antigono traditur; minor, Leonato 121. poſt, Eumeni adjicitur 124.
Phyle, caſtellum Atticum, occupatum à Thraſybulo 54.
Phyton v. *Pithon.*
Pialis, Pyrrhi f. & ſucceſſor 146.
Pietas, v. *Cimon.*
Piræeus, Athenienſium portus 53.
Piratica, apud veteres in laude 276 eam exercet Agathocles 169. & Philippus ſecundus 74.
Piſæ Græca colonia 160.
Piſander, Lacedemon. Dux 59.
Piſiſtratus, Athenarum Dux, Megarenſes cædit, & patriam opprimit 23.

Pithon,

Pithon, Alexandri M. Dux, colonias in Indis accepit. 121 quem Antigonus pro hoste habet 126.

Platæ incenduntur à Xerxe 28.

Platæenſes, Athenienſium contra Darium ſocii. 24. Alexandri M. ſocii contra Thebas 89.

Plato diſcipulos ſuos ad virtutem erudit 143.

Plauſtra, Scythis pro domibus 15.

Plauſtrum Gordii 92, 93.

Pœni. v. *Carthaginienſes.*

Pollux. v. *Caſtor.*

Polybites, Spartæ R. 35.

Polydamus, amicus Alexamdri M. 113.

Polyperchon, amicus Alexandri M. dimittitur. 113. Græciæ & Macedoniæ præponitur. 121. occiditur. 126, 134. Olympiadi favet 131.

Pompeius Mithridatem vincit. 239. Antiocho Syriam adimit. 260.

Pompeius Trogus, v. *Trogus.*

Pontibus maria ſternere Xerxes conatur 26.

Pontus regio. 15, 142. Lyſimacho obtigit. 121. v. *Sopirion.*

Popylius, Rom. Legat. ad Antiochum 230.

Porus Indorum R. 109.

Præfecti Alexandri M. Reges fiunt 121.

Principum. v. Libido.

Priapatius, Parthiæ R. 264.

Privata beneficia, à publicis ſecreta 219.

Prodigia, quæ in Alexandri M. ortu evenere. 116. quæ Hieroni obvenere. 180. in ortu Mithridatis. 239.

Pruſias Venator, Bithyniæ Rex, ab Eumene bello victus. 225. à filio interficitur. 231.

Ptolemeus Lagi, qui & Soter, & magnus, venenata ſagitta ictus, herba per quietem

tem Alexandro monſtrata ſanatur. 111. Aridæum Regem recuſat. 119. Bellum cum Perdicca gerit. 126. cum Antigono. 134 Demetrium vincit, & rurſus ab ipſo vincitur, Rex appellatus. 134, 135. regno minori ex filiis relicto. 141.

Ptolemæus Philadelphus, regnum à patre accepit. 141. reconciliatur fratri 145.

Ptolemæus Ceraunus, Seleucum occidit. 144. ſororem ducit. 145. eiuſque filios vita, ipſam regno privat. 182. occiditur à Gallis. 185.

Ptolemæus Evergetes, bellum cum Antigono minore gerit. 194. Beronicen fratris filiam ducit. 195, 196. ſoroti à Seleuco Gallinico obſeſſæ auxilio venit. 197. Seleucum vincit, & Aſiæ inhiat. 198, 199. Antiocum Hieracem ad ſe confugientem in cuſtodia habet. 199. interficit Cleomenem & familiam. 203.

Ptolemæus Philopator, parricida. 204 ejus vita & obitus 209.

Ptolemæus Philometor, ab Antiocho Epiphane avunculo ſuo bello petitur. 229. contra Demetrium, Syriæ Regem, Pſeudalexandrum juvat. 231, 232. mox contra hunc, Grypum Demetrii filium. 255, 256.

Ptolemæus Phyſcon, ſuperioris frater. 229. fit rex Ægypti. 249. ejus mores & facinora. 250. moritur. 257.

Ptolemæus Lathurus, regno à matre pellitur. 258. ſed poſt ejus mortem à populo revocatur. 259.

Ptolemæus Apion Cyrenarum Rex, Populi Rom. hæredem inſtituit 259.

Ptolemæus Pyrrhi. 192, 197. Antigonum minorem vincit. 191. laudatur, & occiditur. 192.

Pudi-

Pudicitia, verum matronarum ornamentum 163
Puerorum Spartanorum educatio. 35, 36. eadem & Lucanorum 176
Pydna, capitur à Cassandro 132.
Pygmalion, Tyriorum Rex, avunculum necat 150.
Pyrenæi montes inter Hispaniam & Galliam 280.
Pyrrhidæ, qui postea Epirotæ 145.
Pyrrhus Achillis, Epirotarum conditor 145.
Pyrrhus Æacidæ, Epirotarum R. Demetrium regno Macedonum exuit. 141. & Antigonum. 182. sed inde à Lysimacho pellitur. 142. Ptol. Cerauni filiam ducit. 145. in Italiam trajicit. 148. Romanos vincit. 148. In Sici iã navigat 149. Siciliæ R. appellatur. & Siciliam amittit. 179. Antigonum vincit, Macedoniamque occupat. 191. at facile acquirit regna, facileque amittit. 192. cum Spartanis bellum gerit, sed cedens feminis. 192. cum vñ. Macedonum Romanos ter vincit. 245.
Pyrrhi infantis pericula. 146. vox, de occiso filio. 192. obitus, & caput, & elogium 192, 193.
Pyrrhus modo dicti nepos. 200. moritur. 202.
Pythagoras. 162. templo ex ejus domo facto, ipse pro deo colitur 263.

Q.

QVanto serior mala fortuna, tanto amarior 221.
Quatridui religio apud Spartanos 24.
Quinqueremis à Ptolemæo Pyrrhi, cum septem viris ex scapha insilientibus, capitur. 192.

R.

Ranarum apud Abderitas multitudo. 135.
Raptor virginum, Apollo 125.
Rectores. v. *Tyranni.*
Reges antiqui, quales? 1, Lacedæmoniorum. 38. omnes odio Romanis 248.
Regis mores omnis Regia sequitur 208.
Regum arbitria olim prolegibus 1
Regno periculoso tuta vita potior 258.
Religionum vis 93.
Remus 275.
Reorum habitus, barba & capillus submissi 236.
Rhea Vestalis, Romuli & Remi mater 275.
Rhegium, unde dictum? 41.
Rhegini, discordia laborantes, ab auxiliis suis exduntur. 43. sub Tyrannis 164.
Rhetus, Thuscorum Dux, Rhetiæ nomen dedit 164.
Rhodanus, Galliæ. fl. 277.
Rhodus, occupatur ab Alexandro. 96. terræ motu concutitur 221.
Rhodiorum legati, Romæ quæruntur de Philippo 210.
Riphæi montes 15.
Roma conditur. 276. quando. 154. capitur à Gallis 279. de ea judicium Cyneæ 149.
Romani, bellum gerunt cum Achæis. 229. Ætolis. 221. Antiocho Magno. 218. Mithridate. 239. Perseo. 227. Philippo. 211. Pyrrho. 148. 149. Hannibali Tarentinis 145. insidiantur. 213. eum dedi sibi postulant, & ubiq; persequuntur, & mori compellunt. 225. Antiochum Epiphanem bello Ægyptio abstinere jubent. 230. Asiaticis moribus corrumpuntur. 237. causas bellorum quærunt adversus Philip. 210. foris invicti, domi fragiles.

les. 217. munera regum spernunt. 149 sub jugum missi 246. vincuntur ab Annibale. 205. tribus prælis. 245. à Pyrrho 148.
Romanorum arma audivere, non sensere Scythæ 16. eorundem & Iliensium consanguineorum mutua gratulatios 219.
Romulus 275.
Roxane Alexandri M. conjux, prægnans relicta. 116. 120. cum Olympiade & filio suo, Pydnam fugit. 132. custoditur Amphipoli. 133. interficitur 135.

S.

SAbbatum Iudaicum. 235.
Sabini, Græcorum progenies 160.
Sabinarum virginum raptus 276.
Sabus, fluv 224.
Sacerdotes, & reges, iidem apud Iudæos 235.
Sacrilegium Phocensium, & Philippi. 73.
Gallorum, punitur. 188. Antiochi M. punitur. 222. Tectosagorum item, & Romanorum 223. Alexandri Zebinæ. 256.
Sagillus, Scythiæ Rex. 19.
Sagittæ, Herculis fatum Troiæ. 160.
Sagittæ, veneno armatæ. 111.
Salamina, Cypri urbs. 282.
Sallustius, à Trogo reprehensus 245.
Samnites, Pyrrhum evocant contra Romanos 148.
Samnites, Græci 168.
Samothracia 183.
Sandrocottus, indiæ R. 138.
Sappho Hasdrubalis 157.
Sardanapalus Assyriæ R. nitimus nihil virile habuit præter mortem 3 4.
Sardinia, bello à Carthaginensibus petita 154.
Sardis, Lydiæ metropolis 128.
Satio frumenti repetta 21.
Saturnalia, & Saturnia, & Saturnus, Aborigi-

num

nam R. 273. 274.
Saturnus, Heracleenſium Tyrannus. 143.
Saxum miræ altitudinis Alexander capit 109
Scelerum materia, aurum & argentum 35.
Sceptra Græcis, quæ Latinis haſtæ 276.
Scipiones. 218. Hiſpaniâ Pœnos expellunt. 285.
Scolopitus Scytha, domo pulſus 17.
Scutum ſuum oſculatur moriens Epaminondas 64.
Scynus, inter Succeſſores Alexandri M. 121.
Scythæus item 121.
Scythæ, Ægyptum uſque victores veniunt 17 Alexandri Epirotæ præfectum cædunt, & Sopirionẽ 104. Amazonibus auxilio contra Athenienſeis veniunt. 19. Aſiam domant. 17 cum Ægyptiis de Antiquitate contendunt. 14, 15. cum ſervis ſuis bellum gerunt 20. prius ebrietate, quam bello, vincuntur à Cyro. 8, 9. occidione cædunt tamen eum 9. Parthos vincunt. 268. Phrahatẽ in regnum reſtituunt 272.
Scytharum gloria bellica, & mores. 16. paupertas 79.
Scythiæ cœlum & ſitus 14. 15.
Securi, inſidiis opportuni 165.
Seditio inter Alexandri M. milites, quæ ab ipſo punitur 112, 113. altera poſt ipſius mortem 120. in exercitu Agathoclis. 174. in Ægypto 197. Macedonum, adverſus Antigonum 202.
Segobrigii, pop. 277.
Selene, Ptolemæo fratri in matrimonium data. 257 mox ablata. 258. Grypo nubit. 259.
Seleucia, Syriæ urbs 251.
Seleucus Nicanor, aut Nicator, bellum cum Antigono gerit 137, &c. Demetriam capit. 141 cum Lyſimacho comparatio, bellum, victoria, cædes. 144.
Seleucus Callinicus ſupe-

rioris nepos. 264. vinci tur à Parthis. 264, 265. alius à Ptolemæo. 144 obit 199.
Seleucus, Demetrii Nicanoris filius, à matre interficitur 255.
Semiramis, ejus gesta, & interitus. 2, 3. Ex ea genus fuit regibus Assyriis. 234.
Senatus Græciæ, unus & supremus, ex omnibus lectus. 81. Romanus Instituitur à Romulo. 276. Spartanorum legũ custodiam tenet. 35. apud Epirotas, per Arrubam 146
Senes, apud Spartanos, honoratissimi 35.
Senes, in casu necessitatis, arma capiunt. 51, 63.
Senibus maxime conflatus Alexandri M. exercitus 91, 92.
Septentrionalis plaga frigidissima 15.
Sepultura Parthorum, qualis? 263.
Sepulturæ cura, veteribus maxima. 38.
Sepulturam Thebanorum Interfectorum vendidit Philippus 81.
Servi cujusdam Hispani fides 281.
Servi Scytharum, cum dominis bellum bellum gerunt. 20. Lacedæmoniorum ad supplementum exercitus manumittuntur. 38. & eadem de causa ab Agathocle. 171. Heraclienssium. 144. Tyriorum, dominos interficiunt. 150.
Servi, fiunt jure captivitatis. 43. E servis exercitus, Parthis 262.
Servilia ingenia, multum inferiora ingenuis 151.
Servilius, Romanorum legatus in Africam. 213.
Servitus, sub Saturno, nulla 273.
Sexus fœmineus, à periculis bellorum immunis 257.
Sibyrtius Alexandri M. Dux 121.
Siciliæ descriptio. 41. bello petitur à Carthaginiensibus. 43. Dionysio paret 159.
Siculi legatos ad Alexandrum M. mittunt.

tunt. 113. Pyrrho totius insulæ imperium tradunt. 149. auxilium contra Carthaginenſeis à Spartanis petunt. 157.
Sidon unde appellata? 150.
Silei, ab Hercule conditi, Alexandro M. ſe dedunt 110.
Syris, urbs Italiæ, à Crotonienſibus expugnatur 160.
Sogdiani. 121. bellum cum Bactrianis gerunt 266.
Sol deus Perſarum 11.
Solis. v. *Defectus.*
Solis ſacerdotium, apud Perſas 85.
Solem orientem qui primus vidiſſet, rex Tyri deſtinatur 150.
Solibus duobus mundum regi poſſe, negat Alexander M. 98.
Solon Athenienſium legiſlator 22, 35.
Somnium Alexandri 111. Aſtyagis. 4. Cambiſis. 9. Carumandi. 279. Cyri. 6. Gaditanorum. 214. Laodices, matris Seleuci. 137. Olimpiadis 116.
Somniorum intelligentiam primus Joſeph condidit 235.
Sophene, Armeniæ regio. 270.
Sophocles, Tragœd. ſcriptor, Athenienſium Dux adverſus Spartanos 39.
Sopyrion, Ponto præfectus, cum exercitu xxx mill. deletur à Scythis 104.
Soror eadem, & uxor. 145, 183, 209.
Sororem ſuam occidit Ptolemæus Philopator. 209. Mithridates; & quidem merito 240.
Soſthenes, Macedoniam à Gallis defendit 185.
Spacos, id eſt, canis 5.
Sparta, alter oculus Græciæ. 53. v. *Lacedæmon.*
Speus, Theſſaliæ R. 126
Spinambri, Græci, Tarquiniorum conditores 160.
Stagnum Aſſyrium 150.
Statanor, Dux Alexandri 121.
Statira, Darii filia, Alexandri uxor 112.
Straton, ſolus Tyriorum in communi dominorum ſtrage ſuperſtes,

Rex creatur 151.
Sugambri populus 110.
Sulpicius Cos. contra Perseum 226.
Suniatus Carthaginensis, Patriæ proditor 164.
Susiana gens, Scyno assignata 121.
Sybaris, Cyro in expeditione comes 6.
Sybaritani, ceteros Græcos Italia pellere nituntur 160.
Sycion, peloponnesi urbs 123.
Sylla, summus Imperator. 239.
Syna, mons 235.
Syracusæ, obsidentur ab Athenienſibus 44. ab Agathocle 169. à Carthaginenſibus. 170 capiuntur à Dionyſio. 165. urbs semper Pœnis infesta, & Carthaginis de imperio Siciliæ æmula 170.
Syracusani, ab Athenienſibus bello petiti, auxilium à Lacedæmoniis petunt. 44. vincunt. 45. cum Dionyſio minore belligerantur, eumque urbe pellunt. 164. denuo 166.
Syri, qui prius Assyrii 213.
Syri Reges, à Semirami orti 234.
Syria, occupatur ab Alexandro. 95. post eum, ceditur illa Laomedonti. 121. à Pompeio in provinciæ formam redigitur. 261.
Syria, Dea. 234.

T.

TAbellæ lignex. 2, 3.
Taciturnitas Hiſpanorum 281.
Talis aureis, in exprobrationem puerilis levitatis, donatur Demetrius Nicator 252.
Tamyris, Scytharum Regina, Cyrum cædit 9.
Tanais, fl. 107.
Tanais, Scythiæ Rex 2.
Tarentum, occupatur à Partheniis 37.
Tarentini, Lacedemone propagati. 160. auxilia petunt ab Alexandro Epirota aduerſus Bruttios. 103. adverſus Roma-

Romanos à Pyrrho 145.
Tarquinii, Thuſcorum populi 160.
Tarquinius, Romanorum Rex 276.
Tarteſii, Hiſpani 283.
Taurus, Aſiæ mons. 93.
Taxiles, Indorum R. 122.
Tectotagi, ob ſacrilegia, peſte vexantur 223.
Telamon, Ajacis pater 282.
Terræmotus in Cherſoneſo. 210. Delphis. 188. in Helleſponto 143.
Terror Alexandri M. per univerſum orbem. 104 Gallici nominis 184. 190.
Teſtamentum Darii Nothi, Perſiæ Regis. 56. Attali. 237. Ptolemæi Apionis 259
Teucer, Telamonis f. 280.
Texana, Agathoclis uxor, ejuſque erga maritum fides & pietas 178.
Thaleſtris, ultima Amazonum Regina, ad Alexandrum M. prolis quærendæ cauſſa profiſcitur 19, 104. 270.
Thara, Parthorum vicus 100.
Thebæ, Athenienſium exulum receptaculum. 54. antiquæ ſeveritatis urbs. 69. diruuntur ab Alexandro 90
Thebani bellum gerunt cum Athenienſibus. 39 cum Lacedæmoniis. 62. cum Philippo. 79 cum Phocenſibus. 71. Græciæ imperantis æmuli. 75. ſervitutis Græciæ cauſſa. 71. Bœoticum imperium, tempore Perſici belli, amittunt. 39. cum Epaminonda omnem virtutem & potentiam perdunt. 63.
Themiſyrei campi. 17.
Themiſtocles, clarus pugna Marathonia. 24. Athenienſium Dux, Ionas ab hoſtibus avertit 28. oraculum interpretatur. 29. Xerxen ſpecie benevolentiæ decipit. 29. Lacedæmonios ludificatur. 32. à civibus ingenti gaudio excipitur. 32.
Theodotus, mille Bactrianarum urbium R. 264.

Theramene, insula 210.
Theramenes, unus ex XXX Athenienſium Tyrannis, à collegis interficitur 54
Theracia insula 210.
Thermodoon, fl. 17.
Thermopylæ 27, 72.
Theſeus, Hippolyten Amazonem capit 19. Athenienſium Rex 21.
Theſpienſes 89.
Theſpiæ, incenduntur à Xerxe 28
Theſſali. v. *Iaſonis*.
Theſſali. 72, 89. Phocenſes odio habent. 74. Tarquinios condunt. 160. Demetrii morte exultantes, compeſcuntur ab Antigono. 202.
Theſſalia à Philippo ſubigitur 70.
Theſſaliæ auraria. 74. rex, Deucalio 21.
Theſſalonica, urbs Macedoniæ 191.
Theſſalonice, Aridæi filia, Caſſandro nubit. 133. interficitur à filio Antipatro 139.
Theſſalorus, Brenni Dux 187.
Theſſalus, medicus Alexandri M venenum propinat 114.
Thogarii, bellum, cum Parthis gerunt 268.
Thraces, aſſidui Macedonum hoſtes. 66. ſub ditione Macedonum. 88. in exercitu Alexandri 94.
Thracia, à Dario ſubigitur. 67. Lyſimacho obtingit. 121. in ea argenti fodinæ 74.
Thraſybulus, pro patria pugnat, & Tyrannos Athenienſeis vincit. 54.
Thurii 104.
Tigranes Armeniæ Rex, ſocietatem cum Mithridate init adverſus Romanos. 244. Syriæ Rex, à Lucullo vincitur 260.
Tigris, fl. 270.
Timotheus, Dux Athenienſium 143.
Tiſſaphernes, Lydiæ præfectus, Lacedæmoniorum amicus. 47. amovetur præfectura 51.
Thiſſaphernes, Artaxerxis præfectus, removetur 58.
Titanes, bellum cum diis gerunt 283.
Titus. v. *Livius*.

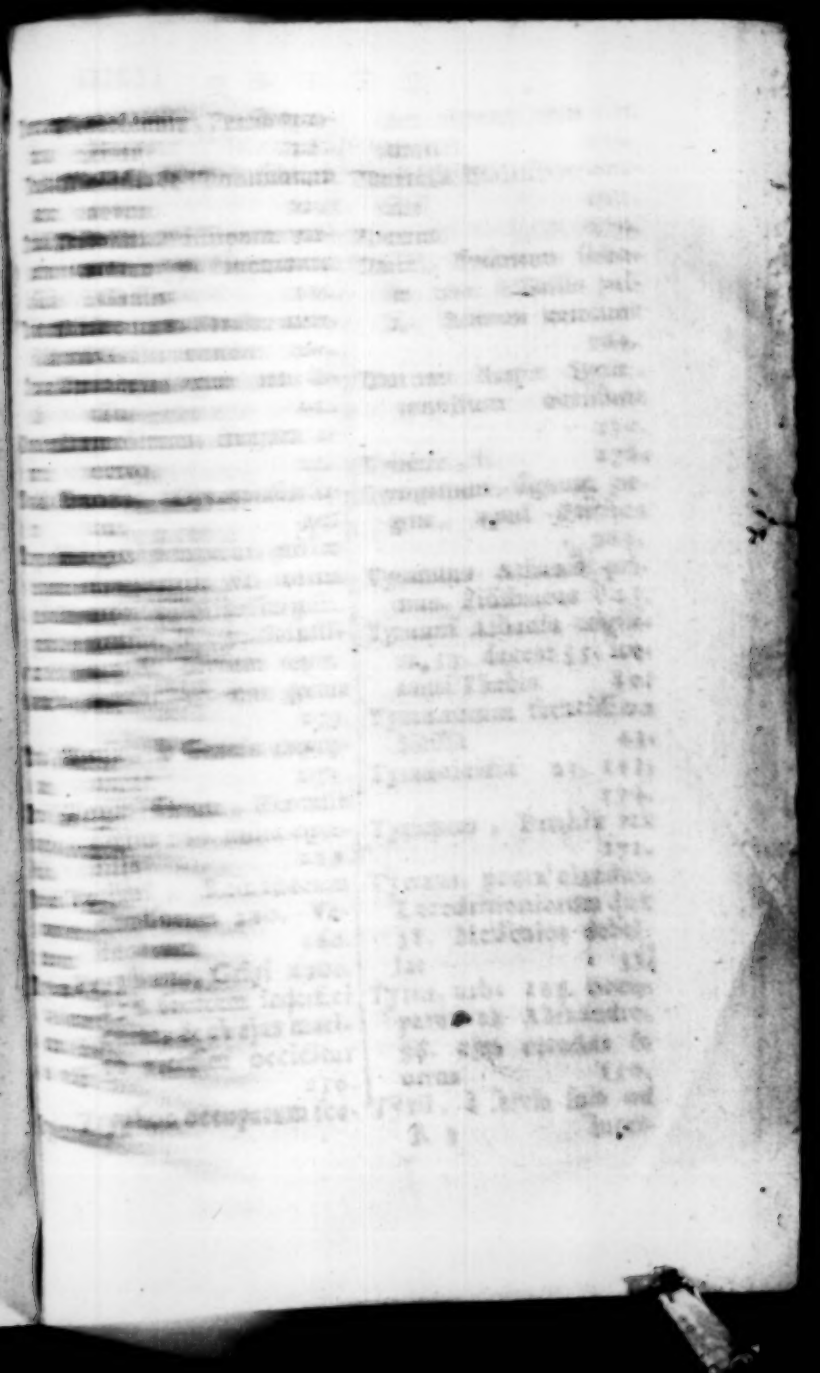

Theramene, insula 210.
Theramenes, unus ex XXX Athenienſium Tyrannis, à collegis interficitur 54
Theracia insula 210.
Thermodoon, fl. 17.
Thermopylæ 27, 72.
Theſeus, Hippolyten Amazonem capit 19. Athenienſium Rex 21.
Theſpienſes 89
Theſpiæ, incenduntur à Xerxe 28
Theſſali. v. *Iaſonis.*
Theſſali. 72, 89. Phocenſes odio habent. 74. Tarquinios condunt. 160. Demetrii morte exultantes, compeſcuntur ab Antigono. 202.
Theſſalia à Philippo ſubigitur 70.
Theſſaliæ auraria. 74. rex, Deucalio 21.
Theſſalonica, urbs Macedoniæ 191.
Theſſalonice, Aridæi filia, Caſſandro nubit. 133. interficitur à filio Antipatro 139.
Theſſalorus, Brenni Dux 187.
Theſſalus, medicus Alexandri M venenum propinat 114.
Thogarii, bellum, cum Parthis gerunt 268.
Thraces, aſſidui Macedonum hoſtes. 66. ſub ditione Macedonum. 88. in exercitu Alexandri 94.
Thracia, à Dario ſubigitur. 67. Lyſimacho obtingit. 121. in ea argenti fodinæ 74.
Thraſybulus, pro patria pugnat, & Tyrannos Athenienſeis vincit. 54.
Thurii 104.
Tigranes Armeniæ Rex, ſocietatem cum Mithridate init adverſus Romanos. 244. Syriæ Rex, à Lucullo vincitur 260.
Tigris, fl. 270.
Timotheus, Dux Athenienſium 143.
Tiſſaphernes, Lydiæ præfectus, Lacedæmoniorum amicus. 47. amovetur præfectura 51.
Thiſſaphernes, Artaxerxis præfectus, removetur 58.
Titanes, bellum cum diis gerunt 283.
Titus. v. *Livius.*

Tleptolemus, Perſis præficitur 121.
Tholoſa, & Tholoſanum aurum 223
Triballi, Philippum vulnerant 79. ſuperantur à Gallis 189.
Tridentum, Italiæ urbs, à Gallis condita 264.
Trinacria, quæ jam Sicilia 42.
Triptolemus, frugum repertor 21.
Troada, Olympiadis ſoror 70.
Trogus pompeius, priſcæ eloquentiæ vir, totius orbis hiſtorias ſcripſit. præfat. & 272. Saluſtium & Livium reprehendit 245. ejus genus 279.
Troja, à Græcis expugnatur 273.
Trojæ fatum, Herculis ſagittæ 160. ruina optabilis 219.
Trojani, Romanorum conditores 200. Venetorum 160.
Tryphœna, Gripi uxor. 256. ſororem interfici curat, & ab ejus marito viciſſim occiditur 256.
Tryphon occupatum ſcelere regnum cum vita amittit 234.
Turini, à Philoctete conditi 161.
Tuenus 274.
Tuſci, Pydorum ſoboles 160. à Gallis pulſi, Rhetos condunt 164.
Tutores Regis Syriæ, pupillum occidunt 230.
Tyberis, fl. 276.
Tympanum, ſignum pugnæ, apud Parthos 263.
Tyrannus Athenis primus. Piſiſtratus 23.
Tyranni Athenis triginta 53. decem 55. trecenti Thebis 80.
Tyrannorum feraciſſima Sicilia 43.
Tyrannicidia 23, 143, 194.
Tyridates, Parthiæ rex 272.
Tyrtæus, poeta claudus, Lacedæmoniorum dux 38. Meſſenios debellat 39.
Tyrus, urbs 167. occupatur ab Alexandro, 96. ejus vetuſtas & ortus 150.
Tyrii, à ſervis ſuis ad

internecionem cæduntur 150. ab Alexandro M. quaſi denuo conditi 151.
Tyrii templi religio 255.

V.

VAlerius, *vide Lævinus.*
Vectigal annuum Carthaginenſes pro ſole pendunt 153.
Veneris templum 165.
Veneti, Trojanorum progenies 160.
Ventidius, Parthos vincit. 271.
Vento concipientes equæ 282.
Venti, aſſidui in Gallia 280. & Sicilia 41.
Vergamum, Italiæ urbs, à Gallis condita, 164.
Verona à Gallis condita 164.
Veſtis Aſſyriorum. 2. Parthorum 262. Scytharum 16. nulla Lucanorum pueris 177. tantum una toto anno juvenibus Spartanis 33.
Vexoris, Rex Ægypti 2. bellum indicit Scythis 16, 17.
Vicentia, Italiæ urbs, à Gallis condita 164.
Victoria inſperata ſperata quandoque certior 163. proxima quæque, inſtrumentum, ſequentis 2.
Victoria, dea 156.
Vincendo fatigati Lacedæmonii, occumbunt 28.
Vini uſus, Athenienſium inventum 21.
Virgines, Lacedæmone ſine dote nubunt 36. Cypriæ, dotalem pecuniam corporis obſequio quærunt 152.
Virginum raptor, Apollo 125.
Virgines ſuas ſe proſtituros, vovent Loctenſes 164.
Viriati laus, & res geſtæ, 281, 282.
Virtus, invidiam parit 48.
Virtute, juvanda fortuna 209.
Virtutis cognitio, in Græcis ſapientibus minus

nus proficit quam in Scythis ignoratio vitiorum 16.
Virtutum genetrix frugalitas 163
Vires hominum, adversus deum, nullæ 28. militum, labore acuuntur 159. otio corrumpuntur 32.
Ululatus, in Orgiis Bacchi 109
Vocontii, Trogi majores 279.
Utica, Africæ urbs, Tyriorum colonia 153.
Uxoris erga Agathoclem fides & pietas 178.
Uxores suas occidunt Ptolemæus Philopator &c. 208.
Uxores liberosque suos cædunt Galli 194, 195
Uxores & liberi denquentium interfecti 86.
Uxores ducendæ, non pecuniæ 36
Uxores, apud Persas conviviis adhibentur 67.
Uxorum Heraclienſium, servis suis nubere coactarum, virtus 144.
Uxorum querelis Scythæ ex Asia revocantur 17. & Lacones ab oppugnatione Messenes 36.

X.

XErxes, cum fratre de successione litigat 25. bellum copiis immensis adversus Græciam instruit, & cum Leonida pugnat 26. 27. ad diripiendum Delphos mittit, & Athenas incendit, 28. decipitur à Themistocle specie benevolentiæ 29. fugit. 30, 31. bellum instaurat, ac demum victus fugit. 33. trucidatur à suis 34. alius omnem regionem inter Olympum & Hæmum Macedonum Regi donodat 68. primus, Judæos subigit 236.
Xerxis insolentia & timiditas 26, 30.

Y.

YLinos, Nobilis Scytha 17.

Z.

ZApaortenon, mons in Parthis 265.

Zebbina, *vide* Alexander.
Zopyri facinus memorabile 12.
Zoroastres, Bactrianorum Rex, artium magicarum inventor, occiditur à Nino, 2.

5 JA 55

FINIS.